

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Analýza dobového časopisu pro ženy Hvězda
československých paní a dívek (1925-1945)**

Analysis of the period women magazine Hvězda
československých paní a dívek (1925-1945)

Veronika Bulínová

Praha 2024

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jana Čechurová, Ph.D.

Anotace

Diplomová práce se zaměřuje na časopis *Hvězda československých paní a dívek*, určený především ženám, vydávaný nejprve za éry první republiky, následně za druhé republiky, jehož vydávání skončilo společně s Protektorátem Čechy a Morava. Časopis byl vydáván v melantrišském koncernu, jenž byl součástí Československé strany národně socialistické. V práci je nejprve představen koncern Melantrich a jeho vydavatelská činnost. Melantrich se během první republiky stal jedním z nejúspěšnějších tiskových podniků. Zmíněn je také majitel Melantrišského podniku, Jaroslav Šalda.

Následně je představeno složení redakce časopisu, která se v průběhu let a podle vyvíjející se politické situace postupně proměňovala. V redakci působily i některé ve veřejném prostoru známější osobnosti. Poté jsou v práci rozebrány a nastíněny čtyři v časopise nejčastěji objevující se ženské role, které se postupně proměňovaly podle dobových představ ve společnosti. Mezi tyto role je zařazena matka, manželka, rozvedená žena a pracovnice. Ženské role jsou rozebrány v rámci dobových článků, fotografií nebo dopisů čtenářek. Základní otázkou práce je, jak se tyto obrazy žen během let v časopise proměňovaly a jak se v něm projevovaly emancipační tendence doby. Dále se práce soustředí na způsob, kterým byly tyto ženské role později využívány v souvislosti s protektorátní/nacistickou propagandou.

Klíčová slova

Časopis, žena, První republika, Protektorát Čechy a Morava, Melantrich

Abstract

This thesis is focusing on a magazine *Hvězda československých paní a dívek* primarily designated for women, which used to be published in an era of the First Czechoslovakian republic, then in the Second republic and has been cancelled after the end of the Protectorate. Magazine has been published in the Melantrich concern, which was part of a Czech political party of National socialists. This thesis will first introduce the Melantrich establishment and his publishing activity. Melantrich became one of the most successful press companies in the era of the First republic. Mentioned is also the most famous owner of the Melantrich concern, Jaroslav Šalda.

Afterwards the editorial office of the magazine is introduced, which was gradually changing over the years, according to the political situation that persisted at the time. Some of the editors were even well known First republic figures. In the second half of the paper, there is an analysis and description of the four most appearing roles of women which has been gradually changing as the society progressed. Among these roles are a mother, a wife, a divorced woman, and a worker. These roles are analysed by articles, photos, or letters from the readers. The main goal of this work is to show, how these images of women have been changing over the years and if there were any emancipatory tendencies. Another important question is how these roles were later used by the Nazi propaganda.

Key words

magazine, woman, First Republic, Protectorate of Bohemia and Moravia, Melantrich

Prohlášení

Prohlašuji,

že jsem tuto kvalifikační práci vypracovala zcela samostatně a veškerou použitou literaturu a další podkladové materiály, které jsem použila, uvádím v seznamu literatury a že svázaná a elektronická podoba práce je shodná. Současně prohlašuji, že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne: _____

Poděkování

V první řadě bych ráda poděkovala paní docentce Čechurové, vedoucí mé práce za trpělivé a milé vedení a vřelou pomoc nejen při psaní práce, ale i během bádání. Dále bych chtěla poděkovat mým přátelům za podporu, ale zejména mé kamarádce Kateřině Herodesové za pomoc při opravě konečné podoby práce. Velké díky patří také všem zaměstnancům Národního Archivu, Památníku národního písemnictví a Oddělení časopisů Národního muzea, kde jsem s jejich pomocí získala ty nejcennější informace pro moji práci. Poslední a symbolické poděkování patří mé prababičce, která mi některá čísla časopisu *Hvězda* po svém užití zanechala a inspirovala mě tak k napsání této práce.

Obsah

1. Úvod.....	8
1.2. Práce s tiskem.....	11
2. Melantrich	14
2.1. Jaroslav Šalda.....	16
2.2. Vydavatelství Melantrich	19
2.3. Vydavatelství v „těžkých časech“	20
3. Ženské časopisy konkurující <i>Hvězdě</i>	25
4. Časopis <i>Hvězda československých paní a dívek</i>	29
4.1. První číslo časopis <i>Hvězda</i>	33
4.2. Náklad <i>Hvězdy</i>	34
4.3. Akce pořádané <i>Hvězdou</i>	35
4.4. Soutěže a ankety ve <i>Hvězdě</i>	39
4.5. Romány ve <i>Hvězdě</i>	40
4.1.1. Maryna Radoměřská	41
4.1.2. Marie Blažková	42
4.1.3. Ostatní spisovatelé	43
4.6. Reklama a časopis <i>Hvězda</i>	46
4.7. Propaganda užitá v časopise <i>Hvězda</i>	49
4.8. Poslední čísla časopisu.....	55
5. Časopis <i>Besedy Hvězdy</i>	56
6. Osobnosti časopisu <i>Hvězda československých paní a dívek</i>	60
6.1. Jan Morávek.....	62
6.8. Ženy, které časopis řídily pod vedením Jana Morávka	66
6.8.1. Staša Jílovská	66
6.8.2. Marta Russová.....	69
6.8.3. Olga Vojáčková	71
6.8.4. Dr. Naš'a Švejdrová	73
6.9. Jaroslav Přibík.....	75
6.10. Hana Nováková-Kaldová.....	78
6.11. Adéla Langová	81
6.12. Marie Rojíková-Goldfingerová.....	82
6.13. Antonie „Inka“ Jarošová	86
6.14. Další redaktoři <i>Hvězdy</i>	89
6.14.1. Fotografové	89
6.14.2. Další redaktoři a spolupracovníci časopisu <i>Hvězda</i>	92
6.15. Shrnutí.....	97
7. Typologie žen v časopise <i>Hvězda československých paní a dívek</i>	99
7.1. Manželka.....	101
7.1.1. „Ti naši hoši potřebují někoho, kdo je vede...“	103

7.1.2.	„Libat své nevěstě nejen ruku, ale „každý prstíček zvlášť“	105
7.1.3.	„Vidět nás tak upravené, jako vidí svoje milenky...“	108
7.1.4.	„Staré závory padají...“	111
7.1.5.	„Dusí všechno krásné, co vyrůstá mezi mužem a ženou...“	114
7.1.6.	„Raději samy!“	115
7.1.7.	Emancipace, nevěra, neplodnost... ..	116
7.1.8.	Shrnutí – Vývoj role manželky v časopise <i>Hvězda</i>	119
7.2.	Matka	121
7.2.1.	„Ať žije veselá máma!“	123
7.2.2.	„Přemýšlejte nejprve o svých chybách...“	124
7.2.3.	„Jen tátové a dědové vozte, ani nevíte, jak vám to sluší...“	127
7.2.4.	„Nemáte prý na světě ustláno, holčičky...“	129
7.2.5.	„...předrážděné nervy maminčiny...“	130
7.2.6.	„Věru šťastné dítě, které má babičku...“	132
7.2.7.	„...za cenu dětského úsměvu a vši té radosti...“	134
7.2.8.	Shrnutí – Vývoj role matky v časopise <i>Hvězda</i>	136
7.3.	Rozvedená.....	137
7.3.1.	„Dvakrát měř, jednou řež!“	138
7.3.2.	„Je příliš chytrá. Chudák žena.“	140
7.3.3.	„Každé zakázané ovoce nejlépe chutná.“	142
7.3.4.	„Mateřský problém je kapitola sama pro sebe.“	144
7.3.5.	„...napřed k notáři, potom k oltáři.“	145
7.3.6.	Shrnutí – Vývoj role rozvedené ženy v časopise <i>Hvězda</i>	148
7.4.	Pracovnice.....	149
7.4.1.	„K účelnému řízení domácnosti je třeba rozvahy...“	150
7.4.2.	„Učiní nejlépe, když se věnuje své rodině.“	153
7.4.3.	„Jak ukazuje jejich úsměv, sžily se už zcela se svým prostředím.“	154
7.4.4.	„Dají-li své příjmy dohromady, jsou jen trochu slušně živi.“	158
7.4.5.	„... zaměním pero za vařečku a hledím, abych (...) měla oběd uvařen.“	160
7.4.6.	Moderní doba, platy, jaká je... ..	162
7.4.7.	Shrnutí – Vývoj role pracující ženy v časopise <i>Hvězda</i>	165
8.	Závěr	166
9.	Seznam použitých pramenů a literatury	170
9.1.	Archivní zdroje	170
9.2.	Tisk.....	170
9.3.	Editované prameny.....	171
9.4.	Dobové tisky	171
9.5.	Literatura.....	173

9.6.	Závěrečné práce	176
9.7.	Online zdroje.....	176
9.8.	Obrázky.....	177

1. Úvod

Ještě do nedávna tvořily prostor k realizaci a pocitu začlenění ženy do společnosti časopisy. Dnešní doba přesunula tuto možnost do světa internetu a sociálních sítí. Ženské časopisy pomalu mizí z trafik a stánků a nejenom ženy se čím dál více přesouvají do digitálního světa. V době po první světové válce ženy hledaly každou možnost k tomu, aby se mohly vyrovnat mužům. Jedna z věcí, která jim scházela, byl jim na míru připravený tisk. Fenomén ženského tisku přichází v době označované za „zlatá léta“. Tato léta tak připravila pro ženu prostor, který ji mohl zapojovat do veřejného života a pomoci jí vystoupit ze soukromého života domácnosti. Časopis *Hvězda* mi přišel do cesty, když jsem ho nejvíce potřebovala a s každou stránkou mi připomínal mou prababičku, která si časopis kupovala. Díky jeho zkoumání jsem mohla blíže poznat její život a každodenní problémy, které ji mohly tížit.

Ženské časopisy za první republiky umožňovaly ženám, které se do té doby cítily za osoby vystrčené ze společnosti, získat prostor, kde by mohly společně diskutovat, psát své myšlenky a sdílet je se světem. Zároveň jim dával možnost diskutovat o časopise se svými matkami, babičkami či sousedkami. Časopis *Hvězda československých paní a dívek* začal vycházet v polovině dvacátých let a jeho vydávání skončilo až s osvobozením Prahy od okupantů v roce 1945. Za dvacet let vydávání prožila redakce časopisu nespočet zásadních událostí, ať už společenských, ekonomických či politických. Tyto události sice z části ovlivňovaly obsah časopisu, ale nikdy neovlivnily jeho vydávání.

Hlavním cílem a otázkou mé práce je zjistit, jak moc vývoj společnosti a těchto událostí zasáhl zmíněný časopis. Konkrétně se zaměřím na jednu část společnosti, a tou jsou ženy samotné. Jak se vyvíjela role ženy v časopise *Hvězda* a zda se během dvaceti let vydávání vyvinula směrem k větší jistotě a sebevědomí či nikoliv. Účelem je zmapovat hlavní role, které žena v době dvaceti let vydávání časopisu zastávala a zjistit, jakým směrem se tyto zásadní role vyvíjely. Mezi analýzu jsem kromě obsahu časopisu zařadila i zázemí melantrišské redakce, její složení a osudy jednotlivců, kteří vytvářeli ideologické podhoubí časopisu. V práci nechybí ani představení jiných ženských časopisů, které ve své době *Hvězdě* konkurovaly.

Velice prospěšné pro mou práci byly návštěvy Národního Archivu v Praze, kde mi byl zpřístupněn fond Syndikátu novinářů z let vydávání časopisu. Zde jsem mohla zjistit jak profesní, tak osobní informace o redaktorech *Hvězdy*. Osobní informace jsem také získávala ve fondu Policejního ředitelství Prahy II, kde mi byly poskytnuty nejen policejní přihlášky, ale i cestovní či zbrojní pasy redaktorů. Zároveň jsem v Národním archivu mohla díky vlídnému přístupu archivářů nahlédnout do nezpracovaného fondu Melantrichu, kde jsem získala interní informace o vydávání časopisu. O dvou redaktorech – Janu Morávkovi a Staše Jílovské – jsem získala informace i v Památníku národního písemnictví, kde jsem mohla nahlédnout do jejich korespondence s nakladatelstvím Melantrich.

Samotný časopis *Hvězda* jsem studovala v knihovně Národního muzea v oddělení časopisů. Zde mi byly zpřístupněny jeden až dva ročníky časopisu při každé schůzce. Velkým pomocníkem mi také byla Národní digitální knihovna Kramerius, kde jsou přihlášeným čtenářům k dispozici čísla časopisu z let 1929, 1930, 1932 a 1933 až 1935. Ročníky 1928 a 1931 se nachází v mém osobním vlastnictví. Také jsem pracovala s jinými dobovými periodiky, mezi kterými nemohly chybět *Národní listy* či *Národní politika*. V práci se také objeví známé periodikum *The New York Times* v souvislosti s případem persekuce sesterského časopisu *Hvězdy*, vydávaném v protektorátního období.

Nejpřínosnějšími tituly pro mě byly zejména díla vzniklá ze spolupráce Jana Jiráka a Barbary Köpplové. Jejich přehledové dílo *Dějiny českých médií, Řízení legálního českého tisku v Protektorátu Čechy a Morava, nebo Česká novinářka: postavení a obrazu novinářek v českých médiích* se pro mou práci ukázala jako nezbytná. Přehledně jsem se o nakladatelstvích dozvěděla z knihy Michala Příbáně *Česká literární nakladatelství*. Konkrétně ohledně vydavatelství a nakladatelství Melantrich bych se neobešla bez práce Vojtěcha Fejla *Melantrich 1898-1998 nepodlehne ani ohni ani meči*. Dále byl velice přínosný vhled ředitele Melantrichu Jaroslava Šaldy a jeho publikace *Budování tisku za Rakouska, Československé republiky a jeho obrana za německé okupace*. Náhled do fungování redakce vydavatelství Melantrich jsem získala v knize *V týmu s Foglarem* od Karla Bureše, který se významně podílel na časopisu *Mladý Hlasatel*. Velice užitečným titulem pro mě byl také *Slovník odpovědných redaktorů a šéfredaktorů legálního českého denního*

tisku v letech 1939 až 1945, kde jsem získala základní informace o osobnostech Hvězdy a mohla jsem tak pokračovat v dalším bádání v archivu.

Časopisu *Hvězda* se už věnovaly i některé obhájené práce na různých fakultách Univerzity Karlovy. Zejména se práce objevují na Fakultě sociálních věd, které byly napsány jako součást programu Žurnalistiky.¹ V posledních pěti letech ale nebyla vydána žádná práce, která by se i jen zčásti časopisu *Hvězda československých paní a dívek* věnovala. Na historických ústavech Filozofické fakulty dokonce nikdy práce o tomto časopisu nevznikla.

Jako první se v práci zaměřím na představení koncernu Melantrich a představím i jeho nejdůležitější osobnost v dobách vydávání časopisu, Jaroslava Šaldu. Ve třetí kapitole vylíčím další ženské časopisy vydávané za první republiky a jejich spory s *Hvězdou československých paní a dívek*. Samotný časopis uvedu ve čtvrté kapitole a pokusím se ho popsat ve všech jeho aspektech. Zaměřím se nejen na jeho podobu, ale i na obsah či dosah do společenského života jeho čtenářek. V páté kapitole představím sesterský časopis *Hvězdy*, vydávaný za Protektorátu. V rámci šesté kapitoly se zaměřím na osobnosti spojené s časopisem. Kromě šéfredaktorů a odpovědných redaktorů *Hvězdy* také představím každodenní redaktory, fotografy, malířky nebo jiné osobnosti, kterým se život protnul s tímto časopisem. V poslední, sedmé kapitole, rozeberu, jak se vyvíjely čtyři ženské role, které jsou v časopise nejpatrnější – manželka, matka, rozvedená žena a pracující žena. Tyto role *Hvězda* ženám přisuzovala a snažila se je v nich spoluvytvářet.

---

¹ Například: SRBECKÁ, Tereza. *Román na pokračování ve vybraných ročnících dvou prvorepublikových časopisů pro ženy – List paní a dívek a Hvězda československých paní a dívek*. Diplomová práce, vedoucí Köpplová, Barbara. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Katedra mediálních studií, 2018. nebo PAVLÍKOVÁ, Markéta. *Reflexe výchovy dětí v ženském časopise Hvězda československých paní a dívek (1925–1935)*. Bakalářská práce, vedoucí Soukupová, Blanka. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, Studium humanitní vzdělanosti – Společenskovední modul, 2007.

1.2. Práce s tiskem

Masová média představují významnou součást moderních společností. Jejich význam spočívá především v tom, že jsou potencionálně k dispozici velkému počtu uživatelů pravidelně nebo neustále. Tisk už dnes sice kvůli digitalizaci svůj potenciál ztrácí, ale dříve byl jedinou platformou pro vyjadřování názorů či jen prostého předávání informací. Jeho rozkvět můžeme zařadit už do 15. století, kdy Johannes Gutenberg vynalezl technologii mechanického knihtisku a naplno byla odstartována tzv. industrializační a modernizační proměna společnosti.² Názory a informace se tak mohly rozšiřovat postupně ke všem lidem, bez rozdílu.

Je ale třeba mít na paměti, že práce s tiskem má několik úskalí. Je žádoucí číst tisk kritickým pohledem, abychom porozuměli tomu, jak společnosti, ve kterých určité noviny či časopisy vznikaly, chápaly svět kolem sebe. Musíme si uvědomit, že i v minulosti reportéři a editoři nějakým způsobem o svém okolí přemýšleli a nějakým způsobem rozhodovali o tom, které informace čtenářům poskytnou a jakým způsobem je poskytnou. Novinář sám vytváří realitu, kterou čtenář buď přijme nebo odmítne jako obraz toho, jak věci doopravdy jsou. Proto je nutné tiskovinu historicky zařadit a zjistit, jaké nástrahy mohly na novináře čekat, nebo si uvědomit proč psal tak, jak psal. Podle Stephena Velly³ jsou novináři spíše jakýmiśi filtry nápadů, protože sami rozhodují o tom, jaké informace se k lidem dostanou a jaké ne. A často právě vybírají informace podle toho, pod jakou autoritou sami působí.⁴

Součástí těchto filtrů jsou fenomény používané zejména v totalitních režimech, kterými jsou propaganda a cenzura. Propaganda je vlastně druh sociálního ovlivňování, jež je definována jako „*pokus nějaké autority, například státní, církevní nebo stranické, o něčem přesvědčit co největší lidské skupiny, jimž říká cíl.*“⁵ Slouží mocenské elitě k tomu, aby si dokázala udržet svou moc, k čemuž používá hromadné sdělovací prostředky, které má pod svou kontrolou. František Koukolík ve své knize uvádí čtyři pilíře moderní propagandy, mezi které řadí jednoduchost sdělení, oslovení emocí a představitosti a neustálé opakování informace. Propaganda tedy skrz své

---

² JIRÁK, J., BEDNAŘÍK, P., KÖPPOVÁ, B.: *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti.*, Grada Publishing, Praha, 2011. str. 13-14.

³ Stephen VELLA, *Newspapers*, in: *Reading primary sources. The interpretation of texts from nineteenth – and twentieth-century history*, London 2009, s. 217-237.

⁴ Tamtéž, str. 218.

⁵ KOUKOLÍK, František a Jana DRTILOVÁ. *Vzpouza deprivantů: nestvůry, nástroje, obrana.* Nové, přeprac. vyd. Praha: Galén, c2006. Makropulos. str. 109.

prostředky dokáže vytvořit u lidí jistou představu nebo názor a nutí je, aby sdělení, které si například v tisku přečtou, bezmezně věřili. Ve své práci se budu propagandě věnovat zejména v období tzv. Druhé republiky a Protektorátu, která samotný tisk zasáhla nejvíce.

Kromě propagandy jsem uvedla ještě úskalí cenzury, které také nalezneme převážně v období totalitních režimů. Cenzura je „*autoritativní pozměňování či eliminaci textů před tiskem či po tisku, vykonávanou z politických důvodů státem nebo srovnatelnou institucí.*“⁶ V rámci cenzury se tedy může stát, že ještě před tiskem daných novin je určitý článek, obrázek či jen inzerát vetován a je třeba za něj vymyslet náhradu nebo ponechat tzv. bílé místo.⁷ Je ale třeba zmínit, že cenzura nemusí znamenat automaticky jen zlo. Podle autorů knihy *V obecném zájmu*, jsme se narodili do epochy, jež cenzuru považuje za škodlivou, a je nutno ji brát spíše jako něco, co je nevyhnutelné a neoddělitelné od lidského společenství.⁸ Zajímavý je také fenomén autocenzury, kdy autor vědomě či nevědomě upravuje své dílo, kvůli případnému zásahu instituce. Takže i přesto, že jeho dílo vyjde, nevypadá tak, jak by vypadalo, kdyby ve vzduchu nevisela možnost jeho zákazu.

V českém prostředí je několik autorů, kteří pomocí studia periodik přispěli do české historiografie novými poznatky. Pro mou práci byly nejvíce přínosné knihy Denisy Nečasové a Matěje Spurného. Denisa Nečasová ve své knize *Nový socialistický člověk*,⁹ rozebírá konkrétní druhy lidí, jež patřily pod tento fenomén. Jedna určitá podoba nového člověka byla i nová role ženy, kterou ve společnosti čekaly nové úkoly a povinnosti. Autorka v textu využívá dobová periodika z let 1948-1956, které propojuje s archivním výzkumem. Matěj Spurný se ve své knize *Bijeme na poplach!*¹⁰ věnuje periodikům, která varovala před nástupem Adolfa Hitlera k moci. Spurný rozebírá i konkrétní osobnosti redaktorů a autorů článků a věnuje se jejich dalším osudům.

Oproti zmíněným autorům budu ale ve své práci mapovat pouze jeden dobový časopis a provedu jeho celkovou analýzu. Celý časopis *Hvězda československých paní*

---

⁶ WÖGERBAUER, Michael, Petr PÍŠA, Petr ŠÁMAL a Pavel JANÁČEK. *V obecném zájmu: cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře 1749-2014*. Praha: Academia, str. 23.

⁷ Autoritativní režimy ale neradi zanechávali bílá místa, protože tak bylo naznačováno, že se na daném místě nacházel jistý kompromitovaný článek a tiskovina tak často nabírala na popularitě.

⁸ Tamtéž, str. 29.

⁹ NEČASOVÁ, Denisa. *Nový socialistický člověk: Československo 1948-1956*. Brno: Host, 2018.

¹⁰ SPURNÝ, Matěj. *Bijeme na poplach!: německá publicistika proti nacistickému nebezpečí (1930-1933)*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Knižnice Dějin a současnosti.

a *dívek* prostupuje jedno velké téma, kterým je role ženy ve společnosti. Do zkoumaného období jsem zařadila i období Protektorátu, kdy byly tyto role využívány i k nacistické propagandě, což bude také součástí mé práce. V časopise mě bude zejména zajímat textová část, ale někdy podložím svou hypotézu i vizuální částí časopisu.

Autoři článku *Newspapers as a reasearch source*¹¹ uvádí dva největší problémy při práci s tiskovinami, mezi které patří zejména nedostupnost novin a časová náročnost procesu hledání v novinách. Na první uvedený problém jsem narazila už při výběru tématu práce, protože časopis byl zdigitalizován pouze částečně, tudíž bylo nutné si většinu ročníků *Hvězdy* ofotit v Oddělení časopisů Knihovny Národního muzea.

Časopisy pro ženy byly v meziválečném a válečném období velice populární. Skoro každá politická strana vydávala kromě svého politického deníku i časopis určený ženám nebo alespoň přílohu ke svým deníkům. Soustavná práce, která by se opírala o více ženských tiskovin v tomto období, ale stále chybí. Práce s tiskovinami je opravdu časově náročná, ale doufám, že ta má bude přínosná pro další badatele, protože bude jen střípkem k velkému tématu postavení ženy v meziválečném a následně válečném období, které je třeba prozkoumat více komplexněji.

---

¹¹ TANACKOVIC, LACOVIC et al. "Newspapers as a Research Source: Information Needs and Information Seeking of Humanities Scholars." (2014).

2. Melantrich

Ještě dnes uprostřed Václavského náměstí stojí budova, která v době první republiky patřila jednomu z nejdůležitějších podniků v oblasti nakladatelství i vydavatelství. V červenci roku 1898 vzniká *Tiskárna národně sociálního dělnictva*, a jak je z názvu zřejmé, podnik později patřil pod Československou stranu národně socialistickou, jež byla založena o rok dříve jako Strana národních dělníků.¹² Vznik podniku inicioval pozdější předseda strany, Václav Jaroslav Klofáč a vazba mezi podnikem a stranou trvala v jisté míře až do konce devadesátých let dvacátého století.¹³ Závod se roku 1910 přejmenoval na „*Melantrich, grafický umělecký ústav národně sociální strany*“.¹⁴ Podle měsíčníku *Novinář* měl podnik před první světovou válkou tendenci navazovat na národní tradice. Což se projevilo v přijetí jména významného českého tiskaře, Jiřího Melantricha z Aventýna,¹⁵ do svého názvu.¹⁶

Roku 1913 se poté stálým bydliskem podniku stává tzv. budova Hvězdy na Václavském náměstí. Budova Melantrichu však nebyla a není známá jen pro svou tiskařskou činnost, ale také se v ní událo několik významných okamžiků československých dějin. Zejména je nutné zmínit balkón budovy, který v roce 1989 sloužil jako symbolické místo listopadových událostí.¹⁷

Jelikož se během prvních let republiky Melantrichu zásadně dařilo, zejména v rozšíření nabídky časopisů a novin v rámci vydavatelství, bylo třeba do budovy na Václavském náměstí postavit hlubotiskovou rotačku. Náklady novin a časopisů stále stoupaly, a tak bylo třeba v době největší hospodářské krize přistavit k hlavní budově

---

¹² Roku 1898 byla strana přejmenována na „Českou stranu národně sociální“, po vzniku Československa se jmenovala „Československá strana socialistická“ a v roce 1926 definitivně vystupovala jako „Československá strana národně socialistická“.

¹³ PŘIBÁŇ, Michal. *Česká literární nakladatelství 1949-1989*. Praha: Academia, 2014. str. 189.

¹⁴ FEJLEK, Vojtěch. *Melantrich 1898-1998: nepodlehni ani ohni ani meči: [nejstarší český vydavatelský dům]*. Praha: Melantrich, 1998. str. 11.

¹⁵ Jiří Melantrich z Aventýna byl významný tiskař a šlechtic 16. století, jež působil v Praze. Jeho nejdůležitější prací je první české vydání Bible ve vysokém nákladu. Více v: PEŠEK, Jiří. *Jiří Melantrich z Aventýna: příběh pražského arcitiskaře*. Praha: Melantrich, 1991.

¹⁶ *Novinář: měsíčník pro teorii a praxi žurnalistiky*. Praha: Svaz čs. novinářů, 1966-1989, prosinec 1988, č. 12. [cit. 15.4. 2023]

¹⁷ FEJLEK, V. *Melantrich 1898-1998...*, str. 26.

další křídlo.¹⁸ Melantrich tak získal označení stabilního zaměstnavatele v dobách hospodářské krize.¹⁹

Melantrich nejvíce vzkvétal právě za první republiky. Primárním pro něj bylo vydávání tiskovin, zejména stranických. Jak postupně rozšiřoval oblast působení na celé území republiky, začal zároveň kromě knih vydávat i gramofonové desky, provozovat módní ateliér nebo produkovat filmy.²⁰ Koncern měl tiskárny kromě Prahy i v Brně, Ostravě a Žilině. Redakce působily ve 29 městech celé republiky a dokonce i ve Vídni.²¹ V roce 1934 bylo dokonce 26,6 % papíru spotřebovaného v Československé republice odebíráno právě melantrišským závodem.²² Není proto překvapivé, že neúspěšnějšímu řediteli, Jaroslavu Šaldovi, byl velkým vzorem Tomáš Baťa.²³ Pod Šaldovým vedením se z Melantrichu stal jeden z největších a nejmodernějších tiskařských podniků ve střední Evropě.²⁴

Knižní nakladatelství Melantrich, které zahájilo svou činnost až v roce 1926, bylo pod vedením svého ředitele dr. Bedřicha Fučíka²⁵ také velmi úspěšné. Svoji kariéru Fučík zahájil vydáním románu Ericha Remarqua *Na západní frontě klid*, který se ihned těšil nebývalému úspěchu. Zároveň vytvořil silný ediční program, kterým vydával nejen krásnou literaturu domácí a světovou, ale také vysokoškolské učebnice či vědecké publikace. Nakladatelství dokonce vypisovalo literární soutěže, kde pod skrytými jmény soutěžili i velcí literáti doby. V roce 1932 například první cenu vyhrál Vladislav Vančura s románem *Útěk do Budína*.²⁶ Nakladatelství na rozdíl od vydavatelství nesídlilo na Václavském náměstí, ale na Smíchově, v bývalé tiskárně

---

¹⁸ ŠALDA, Jaroslav. *Budování tisku za Rakouska, Československé republiky a jeho obrana za německé okupace*. Praha: EVA – Milan Nevole, 2001., str. 201-202.

¹⁹ PETRÁŠ, Jiří. *Kolaborace. Kolaborace? Kolaborace! Sborník příspěvků z vědecké konference konané v Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích dne 5. května 2006*. České Budějovice: Jihočeské muzeum, 2007. str. 41.

²⁰ FEJLEK, V. *Melantrich 1898-1998...*, str. 14.

²¹ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK J. a KÖPPLOVÁ B. *Dějiny českých médií...*Praha. str. 165.

²² FEJLEK, V. *Melantrich 1898-1998...*, str. 15.

²³ Ve svých pamětech Šalda neustále porovnává své činnosti ke Zlínskému koncernu. Např. ŠALDA, J.: *Budování tisku za Rakouska...*, str. 22, 38, 203 a další.

²⁴ HALADA, Jan. *Encyklopedie českých nakladatelství 1949-2006*. Praha: Libri, 2007. str. 206.

²⁵ Fučík je označován za představitele katolicky orientované literární kritiky. Své eseje a kritické stati publikoval v několika časopisech, například v časopise *Iyšehrad*, *Akord* nebo *Listy pro umění a kritiku*. Po válce působil jako korektor v nakladatelství Vyšehrad. Roku 1951 byl zatčen a ve vykonstruovaném procesu z června 1952 byl odsouzen k patnácti letům vězení. Roku 1960 byl propuštěn na amnestii. Vydal i několik svých knih ve kterých vzpomíná na svůj život. In: CHURAN, Milan. *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*. Dot. 2. vyd. Praha: Libri, 1999. str. 164.

²⁶ *Domov a svět*. Praha, Pokrok 1927-1932. 12. března 1932, č. 6. [cit. 15.4. 2023].

Koppe a Bellmann.²⁷ Fučíka v roce 1939 vystřídal redaktor a divadelní kritik Josef Träger. Někteří autoři uvádí, že byl vyměněn z důvodu hádky s ředitelem Šaldou,²⁸ jiní zas, že z důvodu jeho proslule známého demokratického a protifašistického edičního programu, který musel být v rámci záchrany nakladatelství v době okupace obětován.²⁹

Právě v době okupace byl Melantrich neustále oklešťován. Stejně jako všechny vycházející noviny a časopisy musely i ty melantrišské podléhat cenzuře, zužovat obsah kvůli nedostatku papíru nebo dokonce snížit produkci knih. V podniku byly tisknuty i protifašistické letáky či noviny jako například *V boj* nebo *Rudé právo*.³⁰ Ředitel Šalda se dokonce snažil alespoň finančně podporovat rodiny zatčených a popravených spolupracovníků Melantrichu. Byl proto také na měsíc zatčen, v rámci čehož se do čela redakcí dostali tzv. aktivističtí novináři.³¹

Po skončení války vedení Melantrichu přebírá Julius Firt,³² který už ale podnik nikdy neobnovil do jeho předválečného rozsahu, což je v rámci politických poměrů v republice pochopitelné. Začaly ale vycházet nové týdeníky a vydávaly se knihy, jež nebylo za okupace možné publikovat. Po komunistickém převratu v roce 1948 byl Melantrich zestátněn a během padesátých let se vydavatelství přejmenovalo na Svobodné slovo. Podnik zažil rozkvět v šedesátých letech, kdy se i navrátil ke svému původnímu názvu. Melantrich nakonec přežil celé normalizační období, ale kvůli ekonomickým potížím v devadesátých letech musel ukončit svou činnost.³³ V roce 1999 vydal Melantrich své poslední knižní i periodické tituly.

2.1. Jaroslav Šalda

Budoucí ředitel Melantrichu se narodil v sobotu 27. března 1880 v Praze. Jeho otec nebyl s jistotou určen, a tak dostal Šalda příjmení po své matce Anně.³⁴ Později s matkou bydleli v Ondřejově. Podle svých pamětí chodil Šalda do školy velmi rád

---

²⁷ Tiskárna Koppe a Bellmann vznikla v roce 1882 a nejprve tiskla poutní obrázky svatých, které se dostávaly do celého světa. Kvůli špatné hospodářské situaci je tiskárna sloučena s melantrišskou tiskárnou. LÁNÍK, Jaroslav a Přemysl VEVERKA. *Historie a současnost podnikání v Praze*. Žehušice: Městské knihy, 2005.

²⁸ PŘIBÁŇ, M. *Česká literární nakladatelství...*, str. 189.

²⁹ FEJLEK, V. *Melantrich 1898-1998...*, str. 20.

³⁰ Tamtéž., str. 20.

³¹ ŠALDA, J. *Budování tisku za Rakouska...*, str. 294-298.

³² Julius Firt napsal nejen o svém působení v Melantrichu knihu vzpomínek. FIRT, Julius. *Knihy a osudy*. Brno: Atlantis, 1991.

³³ PŘIBÁŇ, M. *Česká literární nakladatelství...*, str. 192.

³⁴ ŠALDA, J. *Budování tisku za Rakouska...*, str. 18.

a jeho nejoblíbenějším předmětem byl dějepis. Po škole se Šalda díky svému strýci uplatnil jako čalouník na Vinohradech.³⁵ Poté už se ale domů, do Ondřejova, nevracel rád. Měl velice dobrý vztah se svým dědečkem, a proto pro něj bylo těžké, když zemřel. Zároveň ale neměl moc dobrý vztah se svou matkou, která byla později jako duševně nemocná umístěna do ústavu v Praze.³⁶

Šalda navštěvoval tříletou pokračovací školu pro učně, kde se seznamoval se základy účetnictví a obchodování. V rámci toho se později rozhlížel po práci účetního. Nejdříve vypomáhal krejčovskému družstvu, a nakonec pětadvacetiletý Šalda roku 1905 vstoupil do *Tiskárny národně sociální dělnictva*, kde převzal vedení účetnictví.³⁷ Tam si všiml potenciálu, který spočíval v českém tisku.

Šaldův předchůdce a první ředitel Melantrichu byl typograf Karel Pitter.³⁸ Jeho slavnější syn, Přemysl Pitter,³⁹ také v tiskárně jistou dobu pracoval. Roku 1907 byl Šalda jmenován do ústředního výkonného výboru, kde přednesl straně návrhy na zlepšení a rozšíření tiskovin v rámci vydavatelství. Tak získal na vážnosti a zlepšil si své postavení v podniku.⁴⁰ Zároveň byl Šalda v Melantrichu pokladníkem.⁴¹ Jmenován do funkce ředitele byl v roce 1925.⁴² O své zaměstnance se Šalda dobře staral, dokonce jim zřídil několik rekreačních středisek. Zejména kvůli tomu, že spousta zaměstnanců musela denně čichat výpary z toluenu.⁴³ Na oplátku po nich ale chtěl, aby se vzdělávali a dělali dobré jméno svému podniku.⁴⁴ Melantrich ve své nejúspěšnější době v roce 1938 zaměstnával až dva tisíce lidí.⁴⁵

Šalda se poprvé oženil roku 1909 za o osm let mladší Marii, rozenou Danihelkovou, se kterou měl dva syny. V polovině dvacátých let se rozvedl. Sám uvádí, že to bylo kvůli psychickému rozpoložení v rámci jeho zatčení v roce 1926.⁴⁶

---

³⁵ Tamtéž, str. 23.

³⁶ ŠKRABALOVÁ, Iveta.: *Jaroslav Šalda. Portrét titána tisku*. Diplomová práce. FHS UK. Praha. 2014, str. 12.

³⁷ ŠALDA, J. *Budování tisku za Rakouska...*, str. 40.

³⁸ PŘIBÁŇ, M. *Česká literární nakladatelství...*, str. 189.

³⁹ Přemysl Pitter byl český protestantský kazatel, který během druhé světové války zachránil nespočet Židovských občanů a po válce zřídil ozdravovny pro děti vracející se z koncentračních táborů. V roce 1951 emigroval do západního Německa. Více v: PASÁK, Tomáš. *Život Přemysla Pittra*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1995. 83 s.

⁴⁰ ŠKRABALOVÁ, Iveta.: *Jaroslav Šalda...*, str. 23.

⁴¹ ŠALDA, J. *Budování tisku za Rakouska...*, str. 45.

⁴² FEJLEK, V. *Melantrich 1898-1998...*, str. 12.

⁴³ ŠKRABALOVÁ, Iveta.: *Jaroslav Šalda...*, str. 44.

⁴⁴ Tamtéž., str. 47.

⁴⁵ FEJLEK, V. *Melantrich 1898-1998...*, str. 124.

⁴⁶ Šalda byl souzen v rámci finančních podvodů. Konkrétně se proces týkal válečných půjček. Nakonec byl osvobozen a zbaven obvinění. ŠALDA, J. *Budování tisku za Rakouska...*, str. 148.

Šalda se ale oženil znovu, s redaktorkou přílohy *Českého slova* pro ženy, Jarmilou Novákovou, o které ve své knize píše jako o tetě.⁴⁷ S tetou Jarmilou, „*později Jarmilou Šaldovou*“, jak sám uvádí, měl dceru Ivu.⁴⁸

Během okupace byl zatčen znovu a strávil šest týdnů ve vězení. Za jeho zatčením stála jako formální příčina desetihaléřová známka, kterou Šalda jako provokaci umístil do *Večerního Českého slova*. Nacisté totiž přikázali zvýšit ceny všech českých večerníků a Šalda se snažil vyhlášku obejít.⁴⁹ Po návratu Šalda dokonce zvažoval svůj úplný odchod z Melantrichu. Rozhodl se ale zůstat a nadále finančně podporovat „*z prostředků podnikových i jeho soukromých [...] spisovatele, básníky, překladatele, redaktory, hudebníky, univerzitní profesory, malíře i členy podzemního hnutí.*“⁵⁰ Také dbal toho, aby zvláště na Vánoce všichni potřební dostávali mimořádný příspěvek.

V květnu 1945 Šalda z Melantrichu pod tlakem nového stranického vedení oficiálně odchází do důchodu. Vydavatelství se stalo součástí stranického aparátu a zdrojem materiálního zabezpečení činnosti Národně socialistické strany.⁵¹ Po okupaci bylo dokonce se Šaldou vedeno soudní líčení v rámci Malého dekretu prezidenta republiky, které skončilo v jeho prospěch. Následně se stal obětí tzv. Akce B, v rámci které byl roku 1952 vystěhován z Prahy.⁵² Proto s manželkou bydleli jistý čas ve Zdebuzevsi na jihovýchodě od Prahy, kde sepisoval svoje memoáry.⁵³ Také zde žil velice hospodářsky a skromně. Na sklonku života se přestěhoval do Karlových Varů, kde ho zasáhla smrt jeho dvaceti devítileté dcery. Šalda zemřel 31. května 1965 na mozkovou mrtvici, je pohřben v Karlových Varech.⁵⁴

---

⁴⁷ Jarmila byla sice o šestnáct let mladší než Šalda, ale byla také už jednou vdaná.

⁴⁸ Proč Šalda označil ve své knize svou manželku za „tetu“ není jasné. ŠALDA, J. *Budování tisku za Rakouska...*, str. 181. Samotná dcera dala pamětnickou výpověď do již zmíněné diplomové práce na Fakultě humanitních studií, oboru orální historie – soudobé dějiny.

⁴⁹ Tamtéž., str. 293-294.

⁵⁰ ŠALDA, J. *Budování tisku za Rakouska...*, str. 299.

⁵¹ FEJLEK, V. *Melantrich 1898-1998...*, str. 22.

⁵² V rámci Akce B, byli vystěhovány tzv. „nepřátelské živly“ z Prahy a dalších měst, aby se uvolnily byty pro nové důstojníky armády. Šalda byl vystěhován nejspíše proto, že šlo o bývalého finančního magnáta, kapitalistu. Více v: KAPLAN, Karel. *Akce B – vystěhování „státně nespolehlivých osob“ z Prahy, Bratislavy a dalších měst 1952-1953*. Praha, 1992.

⁵³ Kromě knihy *Budování tisku za Rakouska, Československé republiky a jeho obrana za německé okupace*, Šalda napsal ještě svoje *Paměti Jaroslava Šaldy, bývalého ústředního ředitele a.s. Melantrich*, které měly být vydané roku 1962.

⁵⁴ ŠKRABALOVÁ, Iveta.: *Jaroslav Šalda...*, str. 115-116.

2.2. Vydavatelství Melantrich

Jak již bylo naznačeno výše, melantrišské vydavatelství bylo za první republiky velice úspěšné. Postupně rozšiřovalo oblast svého působení na celé území státu. Jejich noviny a časopisy usilovaly zejména o to, být lidové, a aby se zaměřovaly na prosté občany bez ohledu na jejich politické přesvědčení. I přesto, že měly spíše zábavný a obrazový charakter, nechyběla mezi nimi právě ani politicky zaměřená periodika. Často vynikaly přílohami pro ženy, děti a různou zájmovou či odbornou činnost.⁵⁵

Nejnámějším deníkem bylo od roku 1907 *České slovo*, ústřední tiskový orgán Československé strany národně socialistické, který měl dokonce i své brněnské vydání *Moravské slovo*. Deník přinášel zejména zprávy politického charakteru. Nejoblíbenější verzí však byl večerník *Večerní České slovo*,⁵⁶ který přinášel hlavně senzace z domova, soudní rubriku a někdy obsahoval i přílohy pro ženy a děti.⁵⁷ Velký prostor byl věnován i sportu, který je od té doby umisťován na poslední stranu, kde dřív bývala inzerce. Proto bývá deník někdy označován za novinového zakladatele fotbalového fandovství.⁵⁸ *Večerní České slovo* mělo náklad až 600 tisíc výtisků a těžko hledalo konkurenci.⁵⁹ Jeho názvy se po okupaci měnily, ale nakonec se ustálily na *Svobodné slovo*.⁶⁰

Jako jeden z prvních, začal Melantrich vydávat časopisy, které provázely z velké části fotografie. Mezi ně můžeme zařadit i *Hvězdu československých paní a dívek*, ale zejména oblíbený *Pražský ilustrovaný zpravodaj*, který dlouhodobě redigoval i šéfredaktor *Hvězdy* Jan Morávek. Časopis vycházel od roku 1920 do konce okupace. Někdy bývá označován za první bulvární časopis.⁶¹ Spisovatel František Bulánek považoval obrázkové týdeníky první republiky za „semeniště, útočiště i šířitele senzací (...) zaměřené záměrně na ohlupování čtenářstva.“⁶² Zpravodaj kromě fotografií přinášel i aktuální články, romány na pokračování, ale i inzerci a nepostradatelného Malého oznamovatele. Atraktivní byl zejména pro jeho

---

⁵⁵ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938)*. Díl I. Praha: Libri, 2003. Dějiny českých zemí. str. 329.

⁵⁶ Nejvýznamnější deníky se bez večerníků neobešly, protože přinášely nejnovější a nejčerstvější zprávy.

⁵⁷ BEDNAŘÍK, Petr a kol. *Dějiny českých médií...* str. 166.

⁵⁸ VERNER, Pavel. *Historie mediální komunikace*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2013., str. 107.

⁵⁹ BEDNAŘÍK, Petr a kol. *Dějiny českých médií...* str. 167

⁶⁰ PŘIBÁŇ, Michal. *Česká literární nakladatelství...* str. 206.

⁶¹ KONČELÍK, Jakub a kol. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. str. 39.

⁶² BULÁNEK, František. *Spisovatel, novinář a člověk Jan Morávek*. V Praze: Melantrich, 1948. str. 21.

barevnou obálku a cenu, která byla oproti ostatním časopisům zanedbatelná. Zpravodaj si udržel skoro po celou dobu vydávání cenu osmdesát haléřů a pouze za okupace zdražil na jednu korunu. Například jeho největší rival *Pestrý týden* stál ale od dvou korun padesát haléřů do tří korun.

Mezi další oblíbené časopisy Melantrichu, zejména pro mládež, patřil například *Ahoj na neděli*, který vycházel od roku 1933 a po deseti letech byl zastaven.⁶³ Redaktorem časopisu byl Vladimír Peroutka.⁶⁴ Týdeník byl známý zejména pro své povídky. O něco úspěšnější byl však týdeník určený zejména chlapcům, *Mladý hlasatel*, který vycházel od roku 1935 do května 1941. Redaktorem *Mladého hlasatele* byl Karel Bureš a Jaroslav Foglar, který od prosince 1938 publikoval v časopise příběhy oblíbených Rychlých šípů. Náklad *Mladého hlasatele* činil v roce 1938 až 49 tisíc výtisků.⁶⁵

Melantrich vydával i odborné časopisy, jako například měsíčník *Naše věda* nebo čtvrtletník *Slovo a slovesnost*, který byl podnětem Pražského lingvistického kroužku. Také zde vycházel poslední ročník časopisu *Lumír*.⁶⁶ Šalda dokonce společně s podnikatelem Milošem Havlem založil první filmový žurnál *Aktualita*,⁶⁷ a kromě *Českého Slova* vycházely v Melantrichu ještě deníky *A-Zet*, vycházející v nákladu až 130 tisíc výtisků a *Telegraf*, v nákladu 50 tisíc výtisků.⁶⁸

O ženských časopisech vydávaných Melantrichem bude konkrétněji pojednáno v samostatné kapitole, jen je třeba zmínit, že redaktoři časopisů se často podíleli i na více časopisech najednou. Což je nejvíce patrné právě mezi časopisy určenými pro ženy. Mezi tyto časopisy můžeme kromě *Hvězdy* označit zejména časopis *Eva* nebo *Vkus* a později *Milena*.

2.3. Vydavatelství v „těžkých časech“

Ženské časopisy byly postiženy už za druhé republiky nařízením č. 379/1938, které mělo tvrdý dopad na všechny provdané nebo rozvedené zaměstnané ženy, jež nebyly na svůj příjem zcela odkázány. Druhá republika totiž podporovala ve společnosti

---

⁶³ PŘIBÁŇ, M. *Česká literární nakladatelství...*, str. 207.

⁶⁴ Peroutka je spíše známější díky sepsání scénáře pro film *Eva tropí hlouposti* z roku 1939. Před příchodem do Melantrichu vydával časopis *Příšerný večerník*. In: Kunc, J.: *Kdy zemřeli?* NA, Praha, 1962, s. 202.

⁶⁵ BEDNAŘÍK, Petr a kol. *Dějiny českých médií...*, str. 167.

⁶⁶ PŘIBÁŇ, M. *Česká literární nakladatelství...*, str. 207.

⁶⁷ VERNER, Pavel. *Historie mediální komunikace...*, str. 107.

⁶⁸ BEDNAŘÍK, Petr a kol. *Dějiny českých médií...*, str. 167.

návrat k tzv. tradičním hodnotám. Všechny vdané ženy, „*kteřé jsou ve službách a.s. Melantrich*“ byly nuceny vyplnit „*podle pravdy*“ dotazník, kde uváděly, jak dlouho jsou vdané, kolik mají dětí nebo příjem manžela.⁶⁹ V návaznosti na to, byly úplně uvolňovány ze svých zaměstnání nebo přesouvány na nižší pozice. Pokud se ale ženy vzdaly do konce ledna 1939 své pozice samy, obdržely tzv. odbytné.⁷⁰

V září 1938 byla ustanovena Ústřední cenzurní komise, která na základě zákona spojeného s brannou povinností cenzurovala tisk, zásilky, ale i telegramy. V tisku bylo zakázáno publikovat jakoukoliv kritiku vlády nebo i Německa. V období od října 1938 do ledna 1939 poté zaniklo téměř 2 tisíce titulů, mezi které patřil mimo jiné komunistický, ale i např. legionářský tisk. V periodikách se také začaly objevovat útoky na židovské obyvatelstvo.⁷¹

Rok 1938 je typický tím, že stoupal zájem o brakovou literaturu a dívčí romány. Lidé, kteří žili denně v nejistotě, co bude, se jednoduše chtěli bavit a odpočinout si.⁷² Zároveň vznikala odpor k liberální a socialistické elitě předmnichovského režimu, což Melantrich, který byl úzce napojen na národně socialistickou stranu, neposilovalo. Charakteristické pro toto období jsou myšlenky, které odmítali první republiku a zejména její představitele, mezi něž patřil jednoznačně Tomáš Garrigue Masaryk nebo Edvard Beneš. Bylo jednoduše třeba vymazat hrdost na výsledky jejich dvacetileté práce z povědomí české veřejnosti.⁷³

Šalda si byl velice blízký s ministrem zahraničí a pozdějším prezidentem, dr. Edvardem Benešem. Sám Beneš byl členem národně socialistické strany a v letech 1926 až 1935 jejím místopředsedou.⁷⁴ Také navštěvoval budovu Hvězdy,⁷⁵ kde často vedl s Šaldou různé rozhovory. Naposled se setkali měsíc před událostmi v Mnichově, kdy měl Beneš pronést větu: „*To by muselo dojít k válce, abychom se aspoň miliónu Němců zbavili.*“⁷⁶ Šalda dokonce po Mnichově jednal s vydavatelstvím *Novina*, aby

---

⁶⁹ Národní archiv Praha, fond Melantrich Praha, nezprac. karton., sig. Goldfingerová.

⁷⁰ KOLUMBER, David. *Druhá Československá republika* [online]. Brno, 2012 [cit. 2023-04-08]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. str. 62.

⁷¹ BEDNAŘÍK, Petr a kol. *Dějiny českých médií...*, str. 187-188.

⁷² KVAČEK, Robert, Aleš CHALUPA a Miloš HEYDUK. *Československý rok 1938*. Praha: Panorama, 1988. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). s. 38.

⁷³ RATAJ, Jan. *O autoritativní národní stát: ideologické proměny české politiky druhé republiky 1938-1939*. Praha: Karolinum, 1997. str. 14, 65.

⁷⁴ OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. Praha: Karolinum, 2000. s. 82.

⁷⁵ ŠALDA, J. *Budování tisku za Rakouska...*, str. 158.

⁷⁶ Tamtéž., str. 290.

předešel zániku Melantrichu, protože byl údajně zatížen svojí „probenešovskou“ minulostí, která nacisty dráždila.⁷⁷

Mezi další znaky druhé republiky patřil zejména důraz na obranu národa a hrdinství, což bylo výrazné nejen na obálkách Melantrišských časopisů,⁷⁸ ale například i při oslavách 28. října nebo při oslavách narozenin prezidenta republiky.⁷⁹ Ideologická proměna společnosti spočívala také v návratu ke křesťanské víře, vydávání děl autorů z 19. století nebo v oživení svatováclavské tradice.⁸⁰

Po vzniku Protektorátu se i novinářská obec vydala na cestu k nedemokratickému modelu žurnalistiky. Všichni novináři byli nuceni od dubna 1940⁸¹ podepisovat prohlášení o svém árijském původu. Nařízení se nevyhnulo ani Melantrichu.⁸² Oficiálně ale ve stanovách Národního svazu novinářů není podmínka árijského původu pro výkon novinářského povolání obsažena. Čistky v redakcích byly tak okupační správou přenechány na šéfredaktorech.⁸³

Dohled nad periodiky spadl z hlediska protektorátní správy fakticky pod Úřad říšského protektora. Ve IV. oddělení úřadu vznikla tzv. skupina TISK, která „*usměrňovala protektorátní tisk v duchu nacistické ideologie*“.⁸⁴ V čele skupiny stál Wolfgang Wolfram von Wolmar. Česká státní správa měla svůj tiskový odbor Předsednictva ministerské rady, který byl za kontrolu médií doopravdy zodpovědný. Ten vydával informace pro šéfredaktory, kteří se tak dozvídali jak nebo o čem v tisku psát. V čele odboru se vystřídalo několik lidí, kteří byli často zbaveni funkce kvůli své

---

⁷⁷ KAŠPAR, Michal. *Václav Klofáč: vzestup a pád prvorepublikového politika*. Obec Dobříkov, 2004. str. 65.

⁷⁸ Např. *Pražský ilustrovaný zpravodaj*. Praha: Melantrich, 1920-1945, 27. října 1938, č. 42., [cit. 5. 6. 2023] nebo *Hvězda československých paní a dívek*. Praha: Melantrich, 1925-1945, 7. října 1938, č. 39., [cit. 5.6. 2023].

⁷⁹ Narozeniny prezidenta Edvarda Beneše v roce 1938 dokonce připadly na dobu částečné mobilizace. Více v: HÁJKOVÁ, Dagmar, Pavel HORÁK, Vojtěch KESSLER a Miroslav MICHELA, ed. *Sláva republice! oficiální svátky a oslavy v meziválečném Československu*. Praha: Academia, 2018. České moderní dějiny.

⁸⁰ Více v: RATAJ, Jan. *O autoritativní národní stát...*, 1997.

⁸¹ Vládní nařízení č. 136/1939 Sb. o postavení Židů ve veřejném životě, nabylo platnosti až v následujícího roku.

⁸² Např. Národní archiv Praha, fond Archiv Syndikátu novinářů, Praha, čl. evid. Syndikát novinářů (1926-1939), spis Bílá-Nováková Kaldová Hana, k. 5.

⁸³ BLODIGOVÁ, Alexandra. *Slovník odpovědných redaktorů a šéfredaktorů legálního českého denního tisku v letech 1939 až 1945*. Praha: Matfyzpress, 2007., str. 8.

⁸⁴ GEBHART, Jan, Barbara KÖPPLOVÁ a Jitka KRYŠPÍNOVÁ. *Řízení legálního českého tisku v Protektorátu Čechy a Morava*. V Praze: Karolinum, 2010. str. 8.

odbojové činnosti.⁸⁵ V redakcích deníků měli také služby vždy dva cenzoři českého původu.

V rámci kontroly byly také pořádány pravidelné týdenní tiskové konference pro redaktory, aby věděli, jak „vést tisk v takovém duchu a v takovém směru, jak to vyžadují nejvyšší zájmy Říše i našeho národa“.⁸⁶ Přístup na konference měli jen vybraní a prověřeni novináři, kteří mohli ovlivňovat chod redakce. Konaly se jednou týdně a podle politické situace se zařazovaly i konference mimořádné. To, co bylo na konferencích sděleno, bylo označováno za přísně důvěrné. Další regulace pro novináře přicházely ve formě denních příkazů od tiskového odboru, doručované posly nebo telefonáty. Ty obsahovaly informace, jak jednotlivé denní zprávy zpracovávat.⁸⁷

Během okupace se ale slavný prvorepublikový Melantrich proměňuje, podle některých autorů, ve středisko kolaborace. Šalda se v dubnu roku 1939 dokonce snaží před nacisty obhájit politické postoje vydavatelství v předmnichovské republice. Následně bylo ale jasné, že Němcům šlo především o akcie Melantrichu, které byl Šalda nucen postupně prodávat.⁸⁸

Zatčení Šaldy usnadnilo novinářským kolaborantům, aby se v podniku začali více prosazovat. Mezi tzv. aktivistické novináře v Melantrichu patřili především Karel Lažnovský, Emanuel Vajtauer nebo Jaroslav Křemen.⁸⁹ Ti využili Šaldovy nepřítomnosti a převzali vedení podniku. Německá propaganda tak mohla od března 1941 plně využívat všech možností jimiž podnik disponoval.⁹⁰

V reakci na popravení jednoho z akcionářů Melantrichu, Františka Haška, který měl údajně schvalovat atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha, byla ve čtenářské rubrice *Večerního Českého slova* zveřejněna báseň nazvaná *Přísaha českého dělníka*. Rubrika *Básník jde s dobou* byla známá pro své nacisticky orientované básně. Zmíněná báseň na první pohled jasně skládala hold mrtvému Heydrichovi. Co ale tehdejší šéfredaktor večerníku Emanuel Vajtauer

---

⁸⁵ První Zdeněk Schmoranz, vybudoval ilegální skupinu, která předávala informace do zahraničí. Byl zatčen v srpnu 1939 a v roce 1942 popraven. Podobný osud potkal i Arnošta Bareše a Františka Hofmana, kteří vedli odbor po Schmoranzovi. BEDNAŘÍK, Petr a kol. *Dějiny českých médií...*, str. 197.

⁸⁶ GEBHART, Jan a kol. *Řízení legálního českého tisku...*, str. 11-22.

⁸⁷ Tamtéž. Str. 13-21.

⁸⁸ PETRÁŠ, Jirí: *Kolaborace...*, str. 43.

⁸⁹ Jaroslav Křemen byl před válkou i Šaldovým oblíbeným redaktorem. Původně Křemen uvažoval o svém zapojení do odboje, ale po pádu Francie všechny jeho naděje nejspíš zhasly a on se začal kariéře věnovat naplno.

⁹⁰ PETRÁŠ, Jirí: *Kolaborace...*, str. 47.

a cenzurní praxe přehlédli, bylo prohlášení skryté v prvních písmenkách jednotlivých veršů. Věta „*Vám vrahové dětí i žen, všechno, až náš čas bude, splatit krvi nezapomenem, nezapomenem!*“ zajistila Vajtauerovi ztrátu místa a čtyřem zaměstnancům redakce, jež měli o úmyslu vědět, ztrátu života. Tak skončila Šaldova obrana melantrišských akcí, jež nakonec sám doporučoval rozprodat.⁹¹

Melantrich začal jako jediný během války vydávat nový časopis, *Přítomnost*. Názvem měl vyvolávat asociaci na známý a oblíbený prvorepublikový časopis, jež vydával Ferdinand Peroutka. Peroutka byl dokonce převezen z koncentračního tábora Buchenwald na Pankráckou věznici, aby časopis znovu vedl, ale odmítl. Šéfredaktorem se tak stal Emanuel Vajtauer. Jediné, co se v časopise podobalo Peroutkově bývalému dílu, byla grafická podoba. Do časopisu přispívali například Emanuel Moravec nebo i samotný prezident Emil Hácha.⁹²

Zároveň bylo několik časopisů a novin postupně během okupace zrušeno. Roku 1943 byl zrušen časopis *Eva* a podle vládního nařízení, ze dne 22. srpna 1944, bylo dočasně zastaveno dokonce několik dalších časopisů, jako *A-Zet*, *Vkus*, *Slovo a Slovesnost* nebo *Ranní České slovo*.⁹³ Také se snižovaly náklady časopisů a později i jejich stránky, kvůli malému přidělu papíru. Nové Ministerstvo informací poté vyhláškami z 18. května 1945 zastavilo tisk všech periodik, až na jisté výjimky.⁹⁴ Většina melantrišských časopisů mezi tyto výjimky nepatřila, zejména kvůli svému vycházení během okupace. Některé deníky se udržely, ale musely alespoň změnit svůj název.⁹⁵

---

⁹¹ Německé úřady byly na skrytou zprávu upozorněny poté, co se zvedl nebývalý zájem o konkrétní číslo novin. Výtisk byl dokonce prodáván na černém trhu. WÖGERBAUER, Michael a kol. *V obecném zájmu: cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře 1749-2014*. Praha: Academia, 2015., str. 993.

⁹² BEDNAŘÍK, Petr a kol. *Dějiny českých médií...*, str. 201.

⁹³ Národní archiv Praha, fond Melantrich Praha, registr. 116-118, časopis Hvězda, k. 148.

⁹⁴ WÖGERBAUER, Michael a kol. *V obecném zájmu...*, str. 960.

⁹⁵ České slovo se po válce mění na Svobodné slovo.

3. Ženské časopisy konkurující *Hvězdě*

Noviny a časopisy můžeme označit za nejdůležitější sdělovací prostředek začátku dvacátého století. Jen v Praze vycházelo ve dvacátých letech přes tisíc titulů novin a časopisů.⁹⁶ Je proto pochopitelné, že ženy nechtěly, aby jim tento svět zůstal uzavřen. Paradoxem ale je, že se o prvenství v tomto oboru hlásí dva muži, kterými jsou Jaroslav Šalda a Artur Vaňous. Ženské časopisy se sice rozšiřovaly už předtím, ale nikdy se neprodávaly v tak masové podobě jako když přišla *Hvězda československých paní a dívek* a *List paní a dívek*, které měli tyto dva muži na starosti. Vaňous a Šalda ale začali jako spolupracovníci, a to v prvním obrázkovém týdeníku v Československu, *Pražském ilustrovaném zpravodaji*. Koneckonců možná i proto jsou si oba časopisy, které v polovině dvacátých let vytváří, tak podobné, i přesto, že se staly tak silnými konkurenty.

Předtím, než Vaňous z Melantrichu odešel, si velmi dobře promyslel své další působení. Zvládl dokonce v *Pražském ilustrovaném zpravodaji* otisknout reklamu na svůj budoucí časopis pro ženy a dívky s názvem *List paní a dívek*. V inzerátu s názvem „*Všem československým ženám a dívkám!*“ Vaňous píše „*Vím, co vám schází. Muž čte svůj politický deník a odborný časopis (...) a vy československé paní a dívky ve svém těžkém a odpovědném povolání starati se od rána do večera bez oddechu o domácnost a rodinu, byly jste dosud odkázány jen na sebe a rady svých známých a sousedek.*“⁹⁷ Vaňous stihl ještě vydat další číslo *Zpravodaje*, ale poté už byl nadobro z Melantrichu vyloučen. Často je uváděno, že se Šalda a Vaňous rozešli ve zlém, což by mohly potvrdit i Šaldovy paměti, ve kterých se o Vaňousovi zmiňuje velice stroze.⁹⁸

Artur Vaňous tedy odchází do nakladatelství Rodina, kde se zaměřuje na vydávání *Listu paní a dívek*. Součástí *Listu* se stala i příloha *Pražanka*, později *Slovenka* nebo *Moravanka*. Z těch se postupem času stávají vlastní čísla časopisů s jiným obsahem. Vycházela dokonce i varianta pro německé čtenářky pod názvem *Frauenfreude a Mädchenglück*.⁹⁹ *List* vedl neustálý boj s *Hvězdou*, a to nejen v přetahování redaktorek a redaktorů, ale i v ceně časopisu nebo přímých útocích na

⁹⁶ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky*. Druhé vydání. Praha: Libri, 2018. str. 517

⁹⁷ *Pražský ilustrovaný zpravodaj*. Praha, Melantrich, 1920-1945, 7. 11. 1924. č. 206 (45), str. 9.

⁹⁸ ŠALDA, Jaroslav. *Budování tisku za Rakouska ...* str. 207.

⁹⁹ JIRÁK, Jan; KÖPPOVÁ, Barbara a WOLÁK, Radim (ed.). *Česká novinářka: k postavení a obrazu novinářek v českých médiích*. Praha: Portál, 2011. str. 57.

své obsahy, které můžeme v časopisech najít už v září 1926. Toho roku *List paní a dívek* ve svém časopise útočil na *Hvězdu*, že je to časopis politický a že je vydáván a financován *Českým slovem*. To si samozřejmě redakce *Hvězdy* nenechala líbit a ve svém časopise se proti tomu bránila ve dvou článcích. V prvním z nich vzdorovala: „*Prohlédnete-li si všechna dosud vyšlá čísla Hvězdy, (...) shledáte, že je to list psaný pro všechny naše ženy, bez rozdílu politických stran, že vyhovuje zájmům všech žen a nikoli jen žen určité třídy.*“¹⁰⁰ Dále útočila přímo na

List: „*A tu jsme u toho hřebíku, který vydavatelstvo Pražanky a Listu v botě píchá. Hvězda (...) je vyhledávanější, a proto její náklad za necelý rok dospěl nečekané výše 153.000 exemplářů čili jinými slovy: zpráva z redakce Pražanky vyplynula z konkurenční zášti.*“

V dalším čísle se redakce *Hvězdy* obracela na samotného Artura Vaňouse s vzkázala mu: „*Jako bychom se, pane vydavateli Pražanky a Listu paní a dívek neznali! (...) A když si stále žonglérsky hrajete s těmi slovíčky národní a sociální, proč byl Jste a dosud Jste příslušníkem této strany?*“ Výtku dokončila: „*Víte, otírat se o stranu a podnik, v němž jste byl dříve úředníkem a kde Jste získal jmění, to je nevděčné.*“ Nakonec se také zmínili o tom, že „*kdyby nebylo Melantrichu, nebylo by Pražanky a Listu paní a dívek.*“

V roce 1938 podalo vydavatelství Rodina na Melantrich a hlavní redaktorku *Hvězdy* Anetu Langovou dokonce trestní oznámení. Podle žaloby rozšiřovala redaktorka v časopisech informace o tom, že vydavatelství Rodina „*lépe rozumí německy než česky, protože to není tak dávno, co německé prostředí mu bylo prostředím rodinným*“. Také by se podle nich měla redaktorka a společnost Melantrich zdržovat žertovných výroků o časopise *Frauenfreude-Mädchenglück*, například, že

¹⁰⁰ *Pí N. na Vinohradech a ostatním čtenářkám „Pražanky“ a „Listu paní a dívek.“* *Hvězda: československých paní a dívek.* Praha: Melantrich, 1925-1945, 1. září 1926, č. 35., str. 15. [cit. 10. 2023]

„kdo má dobré oči, musí rozeznat na sto honů“ časopis *Hvězda* od tohoto časopisu.¹⁰¹ Je jisté, že takové útoky na *List* na konci roku 1938 rezonovaly nejvíce. Tento spor přímo před zraky čtenářek tedy dokládá, že rozchod Vaňouse s Melantrichem rozhodně nebyl v přátelském duchu. *List paní a dívek* vycházel do února 1943, a pak byl zakázán protektorátními úřady.

Mezi další ženské časopisy patřily například časopis *Rozkvět*, s podtitulem *Česká selka*. Tento čtrnáctideník byl vydáván agrární stranou v letech 1908 až 1939.¹⁰² Časopis nebyl od *Hvězdy* nebo *Listu* výrazně odlišný, jediné, co mu chybělo, byly romány na pokračování. Československá národní demokracie vydávala pro ženy časopis *Ženský svět*, který se hned na obálce pyšnil tím, že byl založen v roce 1896 spisovatelkou Terezou Novákovou.¹⁰³ Časopis měl přes třicet stran a většinu z nich tvořily články nebo povídky. Obrázky byly pouze kreslené a inzerce byla na pár stranách na konci časopisu. Také Československá strana lidová vydávala svůj časopis *Křesťanská žena*, který vycházel ještě v 50. letech. Svému časopisu pro ženy se nemohli vyhnout ani komunisté, kteří si na roli žen ve straně zakládali. Časopis *Rozsévačka* vycházel od roku 1926.¹⁰⁴

Kromě *Listu paní a dívek* měl opravdový potenciál být *Hvězdě* konkurencí pouze časopis *Eva*, který byl ale vydáván taktéž Melantrichem. S nápadem na časopis, hodící se pro ženy, které žijí více „intelektuálním životem“¹⁰⁵ přišel sám Jaroslav Šalda. Je ale velice pravděpodobné, že mu nápad vnukla jeho manželka Jarmila Šaldová, která časopis vedla jako hlavní redaktorka až do jeho zániku. *Eva* obsahovala více informací o literatuře, umění, hudbě nebo i divadle. Zajímavostí *Evy* byla čtyřstránková příloha, která obsahovala noty na klavír.¹⁰⁶ Nejprve na titulních stranách figurovaly kresby, ale později Šalda sáhnul k fotografiím žen, které byly populární i na obálcích *Hvězdy*. *Eva* sice nebyla tolik naplněna reklamami jako *Hvězda*, byla ale proto dražší. Je velice pravděpodobné, že byl časopis pro Melantrich ztrátový. Ve

---

¹⁰¹ *Rozsudek jménem republiky*. *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 23. 12. 1938, č. 50., str. 20. [cit. 15. 10. 2023]

¹⁰² BEDNAŘÍK, P. a kol. *Dějiny českých médií*.... Praha: Grada, 2019. str. 168.

¹⁰³ *Ženský svět*. *List paní a dívek českých*. Praha: Ústř. Spolek českých žen, 1896-1930, 1. ledna 1928, str. 1. [cit. 10. 10. 2023]

¹⁰⁴ BEDNAŘÍK, P. a kol. *Dějiny českých médií*.... Praha: Grada, 2019. str. 169.

¹⁰⁵ ŠALDA, J. *Budování tisku za Rakouska*... Praha: EVA – Milan Nevole, 2001. str. 210.

¹⁰⁶ Tamtéž, str. 211.

svých nejlepších letech vycházel pouze v nákladu 18 tisíc výtisků.¹⁰⁷ Melantrich vydával také časopis *Vkus*, na kterém se často podílely i redaktorky časopisu *Hvězda*. *Vkus* byl ale úzce zaměřený na ženy, které se věnovaly zejména módě a konkrétním střihům. Ten vycházel ještě s menším nákladem, a to v počtu 9 tisíc výtisků. Ani časopisy *Eva* a *Vkus* se tedy nakonec *Hvězdě* nemohly měřit. *Hvězda* se stala nejoblíbenějším časopisem pro ženy i přesto, že na trhu bylo nespočet jiných.

A v čem se vlastně lišily noviny a časopisy určené ženám a mužům? Čistě mužské časopisy v meziválečném ani poválečném období nenalezneme, ale můžeme se domnívat, že všechny ostatní noviny a časopisy, které nebyly určeny čistě ženám, byly spíše určeny pro mužské obyvatelstvo. Rozdíl najdeme ve vizuální i obsahové stránce. Časopisy pro ženy obsahovaly spoustu fotografií či obrázků a byly pestré a barevné, zatímco ostatní časopisy sice také obsahovaly fotografie, ale jistou barevnost postrádaly. Čistě ženská periodika se snažila vyvarovat všem politickým a společenským tématům a pokud se jich dotkla, snažila se neprezentovat svůj názor. Pokud se podíváme do ostatních časopisů a novin, můžeme vidět, že politika a dění ve světě bylo hlavním tématem, které se v nich odráželo. Ženské časopisy se soustředily na to, aby ženám co nejvíce ulehčily domácí činnosti a rozvíjely pouze ta témata, která se týkala žen, rodiny či manželství. Také nesměly chybět módní typy, které doprovázely kresby nejnovějších modelů. Móda je ale něco, co v ostatních časopisech chybí a není to pro redakce téma. Ženským časopisům také chyběla sportovní rubrika, která byla v ostatních časopisech nutností. Inzerce obsahovaly oba druhy periodik.

---

¹⁰⁷ BERÁNKOVÁ, Milena; KŘIVÁNKOVÁ, Alena; RUTTKAY, Fraňo. *Dějiny československé žurnalistiky*, 3.díl, Český a slovenský tisk v letech 1918–1944. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1988. str. 163.

4. Časopis *Hvězda československých paní a dívek*

Za nejoblíbenější prvorepublikový časopis pro ženy bychom bez váhání mohli označit *Hvězdu československých paní a dívek*. *Hvězda* vycházela od září 1925, a jako jediný ženský časopis přežival i období protektorátu a skončil vydávání až v květnu 1945. Časopis vycházel ve formátu A3 a počet jeho stran se postupně proměňoval. První číslo *Hvězdy* mělo čtrnáct stran a stálo pouze čtyřicet haléřů. Od dalšího čísla se zvýšil obsah na osmnáct stran, ale zvedla se i cena na 80 haléřů. Během roku 1928 cena *Hvězdy* vystoupala na 90 haléřů. Tato cena vydržela až do konce roku 1939, kdy se zvedla na jednu korunu. Poslední zvýšení ceny *Hvězda* ustála v roce 1941, kdy se časopis zdražil na jednu korunu a 20 haléřů.

Někdy výjimečně rozsah *Hvězdy* vystoupal na více než běžných 24 stran. Stalo se tak například v roce 1935 v 500. jubilejním čísle *Hvězdy*, který měl až o 12 stran více.¹⁰⁸ Ve stejném roce byla také redakce nucena omezit rozsah listu, protože v něm už nemohlo být tolik inzerce. Redakce podává vysvětlení a píše „...výlohy spojené se stoupající reprodukční úrovní *Hvězdy* byly nemalé.“ Dále ale čtenáře uklidňuje: „Všy však o nic nejste jako čtenářky připraveny, protože *Hvězdě* ve skutečnosti ubylo insertních stránek, a ne stránek redakčních.“¹⁰⁹ V roce 1942 je redakce nucena podle vládního nařízení snížit rozsah listu jen na 12 stran „včetně obálky a příloh.“¹¹⁰ Poslední úbytek rozsahu listu nastal v roce 1944, kdy bylo nařízeno zkrácení listu na 8 stran včetně obálky.¹¹¹

Časopis se často prezentoval tak, že mezi jeho čtenářkami jsou „zastoupeny všechny společenské třídy, ženy každého věku.“ Podle redakce četla *Hvězdu* „chudá, stará maminka i mladičká studentka. Čte ji tovární dělnice, pomocnice v domácnosti i úřednice, stará babička i dívčina, čtou ji i muži.“¹¹² V roce 1937 redakce do výčtu dokonce přidává že je určena „občanům a občankám všech vyznání a všech společenských vrstev.“¹¹³ V roce 1942 se ve *Hvězdě* objevuje anekdota o tom, jak muži čtou *Hvězdu* zpravidla ženám přes rameno v tramvaji, schovanou do jiného časopisu

¹⁰⁸ *Hvězda: československých paní a dívek*. Praha: Melantrich, 1925-1945, 20. 4. 1935, č. 16.,

¹⁰⁹ *Redakční sdělení*. *Hvězda: československých paní a dívek*. Praha: Melantrich, 1925-1945, 15. září 1939, č. 38., str. 18.

¹¹⁰ Národní archiv. Policejní ředitelství Praha II. – oddělení tiskové, spolkové, bezpečnostní a dopravní, k. 235, sign. 135/1

¹¹¹ Národní archiv Praha, fond Melantrich Praha, registr. 116-118, časopis *Hvězda*, k. 148

¹¹² Tamtéž. 22. prosince 1926, č. 65., str. 2.

¹¹³ Tamtéž. 27. března 1937, č. 13., str. 2.

nebo počkají až *Hvězdu* přečte jejich žena a poté si časopis odnesou do jiné místnosti. Příběh je zakončen zmínkou o mužích, kteří čtou *Hvězdu* veřejně, ale „*těch je tak málo, že vlastně nestojí za zmínku.*“¹¹⁴ I přesto všechno, ale svým obsahem časopis mířil spíše na ženy v domácnosti.

Hvězda byla tisknuta na hlubotiskový papír dvoubarevně a někdy i třibarevně. V roce 1929 mohli dokonce čtenáři nahlédnout do produkce časopisu, kde jim bylo popsáno, jak časopis vzniká. „*Je to celá řada technických procedur, nepřetržitá týdenní práce dnů i nocí, klapání sázecích strojů, hluk rotaček, ráz naráz musí jít stránka za stránkou do práce.*“ Reportáž doprovázely i fotografie z tiskáren. Technická stránka výroby ale příliš vysvětlena nebyla, protože procedury „*jsou příliš technického rázu, než aby vás (čtenářky – pozn, aut.) mohly zajímat.*“¹¹⁵ V roce 1933 jsou dokonce čtenáři poučeni, že „*na jedno číslo Hvězdy se spotřebuje asi 33.600 kg papíru.*“ Nebo že „*papír, na němž je tištěna Hvězda, je stočen ve velké role. (...) Kdybychom tyto všechny role rozvinuli, dostaneme pás dlouhý 35 tisíc kilometrů, a široký 87 cm. Po tomto chodníku z Hvězdy byste obešli téměř celou zeměkouli.*“¹¹⁶

Časopis se měl původně jmenovat *Zrcadlo československých paní a dívek*. První číslo časopisu sice vyšlo pod názvem *Hvězda československých paní a dívek*, ale už v prvním článku redakce upozorňuje na budoucí změnu názvu a k tomu dodává: „*Upozorňujeme v úvodu na to proto, aby, objeví-li se v záhlaví některého příštího čísla, naše vážené čtenářky list svůj poznaly.*“ Záměrem bylo, aby se v něm „*...jako v zrcadle ohrázel týden života naší ženy a aby každá žena našla v něm svého nejlepšího přítele.*“¹¹⁷ Už ale 19. září, dva dny před vydáním prvního čísla, pochopila redakce, že by náhlá změna názvu čtenáře nejspíš zmátla a podávají žádost na policejní ředitelství o změnu názvu časopisu na *Hvězda československých paní a dívek*.¹¹⁸ Další změny názvu čekaly časopis v roce 1938, kdy se hlavička pod tlakem politických událostí změnila na časopis *českých a slovenských paní a dívek* a v květnu 1940 už pouze na *českých paní a dívek*.¹¹⁹

¹¹⁴ Tamtéž. *Pane, čtete Hvězdu?* 30. března 1942, č. 12., str. 9.

¹¹⁵ *Než vyjde Hvězda*. *Hvězda...* Praha: Melantrich, 1925-1945, 28. 9. 1929, č. 39., str. 6-7.

¹¹⁶ *Milionu našich čtenářek*. *Hvězda...* Praha: Melantrich, 1925-1945, 7. 1. 1933, č. 1, str. 2.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ Národní archiv. Policejní ředitelství Praha II. – oddělení tiskové, spolkové, bezpečnostní a dopravní, k. 112, sign. 53/22

¹¹⁹ NA. PŘ Praha II., k. 235, sign. 135/1.

Hvězda vycházela zpravidla vždy v sobotu, v roce 1937 se situace ale změnila a časopis vycházel každý pátek. Měl několik rubrik, které se během let výrazně neměnily. Už v prosinci 1925 zřizuje *Hvězda* zdravotní a právní poradnu. Zdravotní poradna je vytvářena z důvodu, že „*dokud je žena zdravá, rozsévá kolem sebe štěstí, proto jest v jejím zájmu, aby o ně náležitě pečovala a aby, dostavila-li by se nějaká porucha, zavčas vyhledala rady a pomoci.*“¹²⁰ S tím byla zároveň čtenářům nabídnuta bezplatná ústní poradna na Václavském náměstí. V roce 1926 vzniká rubrika „*Čtenářka nám píše...*“, kde se otiskovaly dopisy čtenářek, které obsahovaly radu, pomoc nebo měly být „*námětem k veřejné diskusi.*“ Jako motto rubriky si redakce ustanovila: „*Sdílená radost je dvojnásobná radost, sdílený bol je poloviční bol.*“ Rubrika vznikla zejména proto, že čtenáři posílali podle slov redakce „*denně desítky dopisů.*“¹²¹

V každém čísle nemohly chybět módní kresby s odkazem na to, kde si část oděvu mohou čtenářky zakoupit a někdy se objevily i střihy. Nezbytnou součástí byly romány na pokračování, kterým je v práci věnována samostatná kapitola. Dále se ve *Hvězdě* objevovala kapitolka „*Domácnost*“, kde se čtenářkám radilo, jak zvládat chytře péči o domácnost, tipy na recepty a nemohl chybět ani konkrétní jídelníček na celý týden. V pozdějších číslech se začaly objevovat informace ze světa nebo tzv. kulturní záběry, které přinášely zprávy o nejnovějších divadelních představeních a počinech na filmových plátnech. Nezbytnou součástí byla i inzerce a takzvaný „*Malý oznamovatel*“. Celý časopis provázely články na nejrůznější témata. Často se ale jednalo o témata mateřství, manželství, postavení ženy ve společnosti a další.

Číslo *Hvězdy* také mívala jistá témata. Každoroční jistotou bývalo číslo vydané na den matek, které se mateřství věnovalo v celé šíři. Nemohlo chybět ani číslo svatební, velikonoční, mikulášské nebo vánoční. Také se skoro v každém ročníku objevovala oslava dalšího podáreného ročníku *Hvězdy*, kde se rekapitulovaly předchozí roky a chválilo se zvýšení nákladu časopisu nebo se redakce se čtenáři podělila o vtipné historky z jejich dopisů. *Hvězda* měla ve třicátých letech i přílohy k časopisu. Často se jednalo o vzory a střihy nebo konkrétní „*Příloha Hvězdy pro venkov,*“ kde se objevovaly články a reklamy mířené na ženy žijící na venkově nebo informace o Besedách konajících se jinde než v Praze. Mezi články mířené na venkovské ženy patřil například takzvaný „*rádce venkovských čtenářek,*“ kde si mohly

¹²⁰ *Zdravá žena.* *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 1.12. 1925., str. 10.

¹²¹ *Čtenářka nám píše...* *Hvězda*...Praha: Melantrich, 1925-1945, 6. 10. 1926, str. 16.

přečíst typy na správné hospodaření. V roce 1929 se ženy v rádiu mohly například dozvědět, jak „*po domácímu*“ vyrobit jablečné víno.¹²²

V roce 1937 byly dokonce čtenářky seznámeny s „*projevy obchodních přátel o propagačním významu Hvězdy*.“ V článku se svěřovali velcí podnikatelé s tím, jak jim inzerce ve *Hvězdě* pomohla k získání větší klientely. Mezi muže, jež se k inzerci vyjádřili, patřili například Tomáš Baťa, bratři Zátkovi nebo starosta města Hradce Králové Josef Pilnáček, který byl zároveň majitelem továrny na mýdla. Pilnáček do *Hvězdy* konkrétně dodává: „*Aby se výrobce mohl se ženou konsumentem svého produktu dohovřiti, aby jí mohl povědět o vlastnostech svého zboží, použije rád služeb dobrého časopisu, určeného ženám a jimi čteného*.“ Zároveň popřál *Hvězdě* další vzrůst a rozmach.¹²³

Dne 30. září 1938 *Hvězda* poprvé kvůli událostem Mnichovské dohody nevyšla. Další číslo vyšlo až o týden později, tedy 7. října s vysvětlením, že za to mohly „*těžké chvíle*“ a že redakce musela „*ustoupiti vyšším požadavkům národa*.“ Protože to byl časopis s velkým nákladem, „*nesměl zatížit dopravní možnosti, beztak již nadlicky přepjaté*.“¹²⁴ Zároveň přidává stať „*Čest stačeným ženám československým*“, kde byly obdivovány československé ženy za to, jak připravovaly své muže na válku, kteří tak nakonec nemohli být vysláni do boje „*za svou spravedlivou věc*.“

V dalších číslech zahajuje redakce *Hvězdy* pravidelnou rubriku „*Žena a brannost*“, kde ženám radila, jak se připravovat na válku a jak se s ní vyrovnat. Zastavení rubriky později podmiňují tím, aby české ženy učily své děti češtině a aby se snažily z jejich slovníku vytlačit německá slova. V dalších číslech, až do března 1939, se na obálce objevují vojáci, kresby z českých bájí a pověstí nebo fotografie české krajiny. Na konci března 1939 byl ve *Hvězdě* zveřejněn malý, nenápadný rámeček textu, kde je dán silný důraz na české vlastenectví. V textu se mimo jiné píše: „*Česká žena, český muž a české dítě tvoří českou rodinu. A ta at' je základnou pro šťastnou budoucnost českého národa*.“¹²⁵ V průběhu roku 1939 národní články slábnou, na začátku roku 1940 už se objevují jen ty, které vyzdvihují německou ženu

¹²² *Rádce venkovských čtenářek*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 31. 8. 1929, str. 19.

¹²³ *Výrobci a obchodníci*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 27. 3. 1937, č. 13. str. 30.

¹²⁴ *Čest statečným ženám československým!* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 7. 10. 1938, č. 39, str. 15.

¹²⁵ *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 31. 3. 1939, č. 13., str. 2.

jako vzor ženě české a v dubnu 1941 už si čtenáři mohli přečíst pravidelné *Zpravodajství v Říši*.

4.1. První číslo časopis Hvězda

Podle slov ředitele Šaldy byla *Hvězda* největším listem Melantricha za jeho vedení. První číslo *Hvězdy* bylo vytisknuto v počtu 100 tisíc výtisků a bylo rozdané zdarma ženám kupujícím na trzích. Dokonce i prodejny novin jej rozdávaly zdarma. *Hvězda* se tak během dvaceti čtyř hodin rozebrala. Šalda tvrdí, že „na další číslo došlo tolik objednávek, že jsme hned druhého čísla tiskli více než 100.000 a první číslo ještě dotiskovali pro ty čtenářky, jež je nedostaly.“¹²⁶ Časopis tak započal svou dráhu stále stoupajícího nákladu. Ten byl snížen až za okupace kvůli nedostatku papíru.

První „předčíslo“ *Hvězdy* bylo spíše provizorní a mělo čtenářkám naznačit, kam se bude jeho směr ubírat. Podle úvodního slova redakce počítala s daleko bohatším obsahem i rozsahem, což se časopisu také během let nesporně podařilo. Redakce se také zmiňuje o „radě a pomoci“ *Hvězdy*, kdy se na ně mohly čtenářky obracet „o radu a s každým dotazem“.¹²⁷ Číslo zároveň obsahuje první soutěž, které se čtenářky mohly zúčastnit. Šlo zejména o to, aby čtenářky zaslaly radu paní Jarmile, která si musí vybrat mezi dvěma muži. Zda si má vybrat hodného a dobře

zaopatřeného továrníka pana M., kterého si vzala z rozumu, nebo místního vzdělaného učitele, do kterého byla paní Jarmila už dávno zamilovaná. Čtenářky jsou vyzvány, aby paní M. poradily, co má dělat v situaci, kdy místní učitel vyhrál milion a byl by schopen zaopatřit paní M. i její rodinu. Má-li opustit svého manžela pro ztracenou lásku. Čtenářky jsou vyzývány, ať mají pro paní M. pochopení a upřímně jí poradí, pro

¹²⁶ ŠALDA, J. *Budování tisku za Rakouska...* Praha: EVA – Milan Nevoľe, 2001. str. 208.

¹²⁷ *Kdo nejlépe poradí ubohé paní M?* *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 21. 9. 1925, č. 1, str. 2.

koho se má rozhodnout. „Pro muže, který se osvědčil jako dokonalý manžel, či pro přítele, který z převeliké lásky k ní sáhl si na život a nyní se vrací, aby jí život i nabyté jmění věnoval?“¹²⁸

Některé z rad byly následně v časopise uveřejňovány. Zároveň s tím *Hvězda* vytiskla formulář, který ženy mohly vyplnit a poslat do redakce Melantrichu. Formulář s názvem „Kdo nejlépe poradí ubohé paní M.“ měl dvě kolonky s nadpisem „Radím“ buď muže nebo přítele.¹²⁹ Podle dalšího čísla vzbudila soutěž nečekaný zájem, do redakce mělo docházet až tisíce odpovědí a rad. V prvních pěti odpovědích se tři z nich vyslovily pro manžela továrníka paní M. Za důvody udávají to, že bezpečí, stálost a povinnost ke svému muži jsou důležitější než nejistota, kterou by jí nový svazek přinesl. Ti, co se vyslovili pro mladého učitele, uvádějí jako rozhodující důvod svou vlastní náklonnost k němu. První cenou za výhru byl poukaz na šicí stroj, klenot nebo koberec v ceně 2 tisíce korun. Celé číslo provázely fotografie opravdových žen, které si vzaly za muže továrníky. Čtenářky si mohly přečíst první román časopisu s názvem *Muž nebo žena?* z originálu *Sir Or Madam?* od Berty Ruckové, přeloženým Jitkou Procházkovou nebo román *Láska, která neumírá*, z originálu *Le passé* od Henryho Grévillé, přeložený Karlem Svobodou. Nechyběla ani rozvodová rubrika řízená Karlou Brožovou-Gruberovou.

O deset let později, v roce 1937, vydala *Hvězda* jubilejní reportáž o tom, co všechno se stalo v den jejího prvního vydání. Tam se redakce zmiňuje, že už po prvním čísle měl časopis 80 tisíc odběratelů. Ve stejný den jako první číslo *Hvězdy* se vzali manželé Pflimpfloví nebo se narodila Milada Šmejkalová, dcera zaměstnance Karlovy univerzity v Praze.¹³⁰ Také tam *Hvězda* vyhlásila jubilejní soutěž „deset tisíc korun za věrnost našim čtenářkám,“ kde si měly čtenářky vzpomenout na hlavní hrdinky románů za deset let vydaných ve *Hvězdě*.¹³¹

4.2. Náklad Hvězdy

Hvězda začínala s nákladem 100 tisíc výtisků. Redakce se ale neustále snažila, aby se náklad časopisu zvýšil. Několikrát apelovala na čtenářky, aby „mezi svými známými ji

---

¹²⁸ Tamtéž., str. 2.

¹²⁹ Tamtéž., str. 11.

¹³⁰ *Co všechno se stalo 21. září 1925*. *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 20. 4. 1935, č. 16, str. 3.

¹³¹ Tamtéž.

(*Hvězdu*, pozn. autorky) *propagovaly, a tak pomohly jí k dalšímu rozšíření.*¹³² Rok 1925 zakončila *Hvězda* s nákladem 160 tisíc výtisků a do konce roku 1926 se ještě zvýšil o 40 tisíc. Stále ale redakce apelovala na čtenáře, protože „*jedině obrovský náklad, ve kterém Hvězda vychází, umožňuje jejímu vydavatelstvu, aby svým čtenářkám mimo řadu velmi bohatě dotovaných soutěží poskytla i časopis po stránce textové i obrázkové náležitě vybavený.*“ Často se také snažila upozornit na to, že si čtenářky časopis mezi sebou půjčují a ty že „*čtou na dluh.*“ Měly by podle nich tedy „*vykonat svou povinnost jak k vydavatelství časopisu, tak i jeho odběratelkám a časopis si předplatit.*“¹³³

V roce 1927 se náklad zvedl na čtvrt milionu výtisků a redakce papíry z výtisků přirovnala k pařížské Eiffelově věži.¹³⁴ Roku 1933 *Hvězda* opět zdůrazňuje, že není vedena „*žádnými stranickými zájmy*“¹³⁵ a v roce 1934 se znovu chlubí nárůstem výtisků, tentokrát na 360 tisíc. V článku „*Hvězda stoupá nad obzor*“ píše, jak je časopis zaplaven objednávkami a že stoupají každý den.¹³⁶ Na konci třicátých let už časopis otiskuje čísla nákladu přímo na obálku. Největšího rozsahu dosáhla *Hvězda* v roce 1937, kdy byla vydávána v nákladu půl milionu výtisků. „*Přes půl milionu Hvězd se týden, co týden rozlétne po čtenářském nebi našich rodin, aby jim trochu ozářily a posvítily na těžkou cestu dnešního života.*“¹³⁷ Zároveň se začíná silně vymezovat proti německému čtenářstvu a bylo tedy zřejmé, že náklad bude nadále spíše klesat. V dalších letech už se náklad doopravdy pouze snižoval a v roce 1942 byla *Hvězda* vydávána v nákladu 395 tisíc výtisků. V roce 1943 byl náklad z vládního nařízení snížen už jen na 150 tisíc výtisků.¹³⁸

4.3. Akce pořádané Hvězdou

Takzvané Besedy začala *Hvězda* pořádat na jaře roku 1927. Začaly se konat z důvodu toho, že jsou čtenářky pro *Hvězdu* „*velikou rodinou*“ a protože si nemohou všechny „*pozvati do (...) redakce,*“¹³⁹ ta by čtenářky uvítala pouze jednotlivě. První Beseda se konala 2. března v Radiopaláci na Vinohradech. Ta byla i zároveň oslavou

---

¹³² *Milé čtenářky!* *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 17.11. 1926, str. 2.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 2.3. 1933, č. 8. str. 2.

¹³⁵ *Milionu našich čtenářek.* *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 7.1. 1933, str. 2.

¹³⁶ *Hvězda stoupá nad obzor!* *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 27.10. 1934, str. 24.

¹³⁷ *Jednou za rok se zpovídáme...* *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 27.3. 1937, č. 13., str. 2.

¹³⁸ Národní archiv Praha, fond Melantrich Praha, registr. 116-118, časopis *Hvězda*, k. 148

¹³⁹ *Beseda Hvězdy českosl. paní a dívek.* *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 2.3. 1927, č. 9., str. 2.

čtvrtmilionového nákladu, „*kteřého nedosáhl dosud žádný časopis*“. Účinkovat na besedě měla herečka Meda Valentová, členové divadla varieté, taneční pár manželé Pirnikovi a další. Autor románu *Sextánka* Vilém Neubauer měl na Besedě přednést výběr ze svých nejnovějších básní. Vstupenka stála 6 korun, což byla na tehdejší poměry dražší vstupenka, a součástí bylo i pohoštění – čaj s citronem a zákusek. Na pozdějších Besedách už je specifikováno, že se jednalo o „*posvícenský koláč*.“¹⁴⁰ Nejvíce na Besedě zazářil Vojta Merten, který „*si dovedl rázem získati sympatie půvabných posluchaček*“¹⁴¹ a který se na Besedách později objevoval pravidelně. Spousta návštěvnic také musela odejít z akce s nepořízenou, protože si nekoupily lístky včas. Beseda se podle všeho vydařila, ale „*poznali, že sál naprosto nestačí*“, proto byla uspořádána beseda další.

Druhé Besedy *Hvězdy* se zúčastnilo i dost mužů, protože „*...mezi růžovými tvářičkami našich čtenářek se v dosti četném počtu odrážely vážné líce jejich manželů*.“¹⁴² Později se Besedy staly pravidelnou akcí, na kterých vystupovaly známé tváře první republiky. Nejčastějším hostem a později i moderátorem besed se stal

Sláva Grossmann – konferenciér besed

„*miláček Pražanů*“¹⁴³ Sláva Grossmann.¹⁴⁴ Grossmann byl slavným konferenciérem a později se stal samozřejmou součástí všech besed *Hvězdy*, které se během let konaly. Mezi další umělce patřili Jarmila Kronbauerová, která byla „*tolik oblíbena u čtenářek Hvězdy*“,¹⁴⁵ v roce 1930 Vlasta Burian, Ferenc Futurista nebo i Karel Hašler, který „*svým nezapomenutelným způsobem přivodil*

¹⁴⁰ *Naše II. beseda. Hvězda....* Praha: Melantrich, 1925-1945, 6.4. 1927, č. 14., str. 2.

¹⁴¹ *Naše I. Beseda „Hvězdy“.* Hvězda.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 16.3. 1927, č. 11., str. 23.

¹⁴² *Druhá beseda „Hvězdy“.* Hvězda.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 20.4. 1927, č. 82., str. 21.

¹⁴³ *Druhá beseda našich vídeňských čtenářek a čtenářů.* Hvězda.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 28.4. 1928, č. 32, str. 17.

¹⁴⁴ Sláva Grossmann se narodil roku 1893 v Praze, a kromě Besed *Hvězdy*, vystupoval v několika pražských kabaretech. Za první republiky si také zahrál menší role v několika filmech. Zemřel v roce 1954.

¹⁴⁵ *Slavná umělkyně Jarmila Kronbauerová vystoupí na besedě Hvězdy ve středu 9. října 1929.* Hvězda.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 21.9. 1929, č. 38, str. 2.

srdečnou a animovanou náladu návštěvnic, takže za bouřlivého dožadování obecnstva musil stále přidávat ze své bohaté zásoby písniček a popěvků.“¹⁴⁶ Na Besedách dokonce v polovině třicátých let vystupovali i Voskovec a Werich nebo Josef Skupa se Spejblem a Hurvínkem.¹⁴⁷ Na sté jubilejní Besedě účinkovala Zita Kabátová.

Besedy se ke konci roku 1929 přesunuly z Radiopaláce do Paláce Lucerna, kde se konaly i módní přehlídky. V roce 1931 byly Besedy pořádány na Barrandovských terasách, kde měly účastnice v ceně vstupenky i dopravu parníkem.¹⁴⁸ Také se akce konaly časem jinde než v Praze. Samozřejmostí se stávaly Besedy ve Vídni, které se konaly v jednom z „největších a nejprěpychovějších sálů vídeňských“, v Žofínských sálech.¹⁴⁹ Besedy neustaly ani za Protektorátu. Zajímavostí je příslibení účasti Karla Hašlera na Besedě konané 10. září 1941, který byl ale 2. září téhož roku zatčen gestapem a následně poslán do koncentračního tábora Mauthausen.¹⁵⁰ O jeho neúčasti už se ale *Hvězda* nezmiňuje.

Kromě Besed pořádala *Hvězda* každou neděli také pohádky pro děti v Osvobozeném divadle v Praze. Největším lákadlem těchto pohádek byl kašpárek Vojta Merten.¹⁵¹ Podle fotografií ve *Hvězdě* bylo na představeních opravdu plno a časopis Mertena označuje za „miláčka pražských dětí.“¹⁵² V roce 1932 najdeme ve *Hvězdě* fotografii z představení Kašpárka Mertena se spoustou dětí a jejich rodiči, zejména tatínky. Redakce to okomentovala slovy: „Když maminka v neděli vaří, musí tatínek s dětmi na pohádky do Osvobozeného divadla, kde maličké obveseluje Kašpárek Merten.“¹⁵³ Divadlo mělo být pro děti jiné, protože Merten dokázal děti do děje vtáhnout a vedl s nimi dialog.¹⁵⁴

---

¹⁴⁶ *Tříkrálová Beseda Hvězdy čsl. paní a dívek*. Hvězda.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 22.1. 1931, č. 4, str. 19.

¹⁴⁷ Hvězda.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 11.1. 1936, č. 2, str. 8.

¹⁴⁸ *20. května Beseda Hvězdy na Barrandově*. Hvězda.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 9.5. 1931, č. 19, str. 20.

¹⁴⁹ *Druhá beseda našich vídeňských čtenářek a čtenářů*. Hvězda.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 28.4. 1928, č. 32, str. 17.

¹⁵⁰ TUŠEK, Karel. *Karel Hašler. 1879-1941: autentický příběh o skutečné osobnosti Karla Hašlera: Ta naše písnička česká*. Praha: Rozmluvy, 1992. str. 7.

¹⁵¹ Mertenova celoživotní náplň byla role Kašpárka v pohádkách pro děti. Působil kromě Osvobozeného divadla také v novém divadle nebo v Malé operetě na Vinohradech.

¹⁵² *Miláček pražských dětí Kašpárek Vojta Merten*. Hvězda.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 16.11. 1929, č. 46, str. 3.

¹⁵³ Hvězda.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 5. 11. 1932, č. 45, str. 20.0

¹⁵⁴ KOLEKTIV autorů. *Dějiny českého divadla/IV.*, Praha: Academia, 1983, str. 416.

*Nedělní pohádky s
Kašpárkem Mertenem*

Hvězda také neustále zvala své čtenáře a čtenářky na různé kurzy. Jednalo se o kurzy šití, ručních prací nebo kurzy rytmiky při kterých měly čtenářky „zapomenouti na všechno to, co nás trápí, co je nemilé, na všechno mimo nás.“¹⁵⁵ Na kurzech šití se čtenářky učily „brání míry, praktickému přistřihování, šití halenek, županů, vycházkových šatů...“¹⁵⁶ Později se přidávají kurzy vaření, které se vyučovaly v Jindřišské ulici v Praze a které si během let získaly velkou oblibu.¹⁵⁷ Kurzy pokračovaly i za Protektorátu, kdy měly „ve válečné době velký význam, neboť učí ženy, jak přešítvat, jak upotřebit starých odložených kusů šatstva, jak využít různých drobných zbytků látek, zkrátka, jak vytvořit ze starého nové.“¹⁵⁸

V roce 1933 vytvořila *Hvězda* i svou vlastní výstavu, kterou mělo projít přes půl milionu návštěvníků. Na výstavě se nacházelo žertovné zrcadlo, ve kterém se měnil obraz dotyčného. Muži byli podle všeho stateční a dívali se na sebe bez problémů, ale žádná dívka „...nešla před to zrádné zrcadlo. Co kdyby je tak viděl on a přestal šeptat o jejich kráse?“¹⁵⁹ Také se na výstavě nacházela stěna s praktickými radami a pokyny pro domácnost od čtenářek *Hvězdy*. Ostatní ženy rady kritizovaly a opisovaly si je pro pozdější použití. Ve stejném roce *Hvězda* podnikla módní přehlídku s názvem „od hlavy až k patě za 120 Kč“. Ženy se měly v rámci šetrnosti během hospodářské krize obléct pouze do uvedené ceny a následně se konala přehlídka těchto modelů. Hlavní cenou bylo 500 korun v hotovosti.¹⁶⁰ Cenu vyhrála 19letá prodavačka z Prahy, Emilie Andrejsová, která se oblékla pouze za 66,50 korun.

¹⁵⁵ *Z rytmiky „Hvězdy.“* *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 9.2. 1929, č. 6, str. 25.

¹⁵⁶ *Hvězda svým čtenářkám.* *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 19.10. 1929, č. 42, str. 3.

¹⁵⁷ *Ve znamení Hvězdy.* *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 27.3. 1937, č. 13, str. 36.

¹⁵⁸ *15 let kurzů Hvězdy.* *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 30.6. 1944, str. 3.

¹⁵⁹ *Půl milionu lidí to vidělo...* *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 8.4. 1933., č. 14., str. 3.

¹⁶⁰ *Jedna královna, ale 149 princezen.* *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 10. 6. 1933., str. 16.

4.4. Soutěže a ankety ve *Hvězdě*

Nedílnou součástí časopisu byly také časté soutěže a ankety, do kterých se mohli čtenáři a čtenářky zapojit. Již v prvním čísle byla zmíněná soutěž „*Kdo poradí ubohé paní M.?*“ V roce 1929 uskutečnila *Hvězda* pro čtenářky anketu „*O čem přemýšlí nevěsta u oltáře,*“ kde se čtenářky svěřovaly s tím, na co myslely ve svůj svatební den. Například jedna čtenářka myslela na pána, kterému „*cylindr skoro na hlavě skákal,*“ protože moc hýbal obočím. Další neustále přemýšlela nad cedulí obchodu, kterému se obřad konal naproti, protože „*byla tak ušpiněná*“ a jelikož měla paní sama také závod, předsevzala si, že se hned po svatbě podívá „*zdali má ji firma také tak poskvrněnou.*“¹⁶¹

Často se ale zřejmě stávalo, že si čtenářky stěžovaly, kdo soutěž vyhrál, že je soutěž nespravedlivá a „...že se účastní již po několikáté (...) a přece nic nevyhrává.“ Proto musela redakce čtenáře stále poučovat, že „nelze všechny podělit“ nebo že „nelze jinak postupovat než dát rozhodovat štěstěně.“¹⁶² V podstatě se tak bránila příchodu dalšího návalu dopisu, které jim do redakce chodily.

Nejznámější soutěží, která se ve *Hvězdě* uskutečnila byla soutěž „*Čtenářky Hvězdy budou filmovat.*“ Šlo o to, že se hledaly tři čtenářky, které měly dostat role ve zfilmovaném románu *Světlo jeho očí*, který vycházel ve *Hvězdě* na pokračování a stal se velmi oblíbeným. Román ještě nebyl ani dokončen a čtenářky nevěděly, jak to s hlavními hrdiny dopadne, ale společnost DAFA-FILM koupila námět a spojila se s redakcí *Hvězdy*. Zároveň ale redakce píše, že nechce „...touto soutěží podporovat nezdravý romantismus mladých děvčat, která sní o závratné kariéře filmové hvězdy...“¹⁶³ Také apelují na čtenářky, že je třeba, aby byla hledaná slečna alespoň trochu herecky nadaná, protože „*hezka tvářička ještě není všechno.*“¹⁶⁴ Přihlásit do soutěže se mohla každá čtenářka bez rozdílu stáří, která zaslala vyplněný formulář a fotografii. V porotě měla zasednout sama spisovatelka románu Maryna Radoměřská, producent společnosti DAFA-FILM Karel Špelina, jeden filmový kritik a jeden zástupce redakce *Hvězdy*.

---

¹⁶¹ *O čem přemýšlí nevěsta u oltáře.* *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 16. 11. 1929. č. 46, str. 10.

¹⁶² *Poznámka k našim soutěžím.* *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 29. 8. 1931. č. 35, str. 2.

¹⁶³ *Čtenářky Hvězdy budou filmovat.* *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 23. 2. 1935. č. 8, str. 15.

¹⁶⁴ Tamtéž.

Redakce nakonec dostala přes pět tisíc přihlášek. Vybrat měla patnáct dívek, což se nakonec rozšířilo na dvacet, které se zúčastnily konkurzu. V časopise se poté do konce soutěže otiskovaly jejich zaslané fotografie. Podle článku z 16. března se přihlašovaly i čtenářky z Bulharska, Francie nebo Holandska. Zároveň zaslali fotografie i muži, kteří se ve filmu chtěli ucházet o hlavní mužskou roli. I přesto, že se redakce v mnohých člancích ptá, která z čtenářek dostane hlavní roli Světly, žádná z nich tuto roli doopravdy neobsadila. Hlavní roli

si nakonec zahrála Zita Kabátová. Do samotného filmu se ale dostaly čtenářky čtyři. Mezi nimi se nejlépe prosadila Lola Janečková, která si ve filmu zahrála roli mladé Elišky. Později byla známá pod pseudonymem Nancy Rubensová a v československých filmech hrála až do roku 1942.

4.5. Romány ve *Hvězdě*

Romány byly ve *Hvězdě československých paní a dívek* nezbytnou součástí každého výtisku. Byly rozdělené na části, tudíž na pokračování, a čtenáři a čtenářky si tak na další kus příběhu musely vždy týden počkat. To možná ještě více vzbuzovalo ve čtenářích zájem, a proto byly romány opravdu oblíbené a není přehnané, když usoudíme, že si často časopis kupovali pouze z důvodu pokračování jejich oblíbeného příběhu.

V roce 1932 redakce seznamuje čtenáře s příhodou, kdy k nim do budovy přišel velice rozzlobený muž, který tvrdil, že přišel kvůli románům, které redakce otiskla. Přišel redaktorkám vyčinit za to, že jeho manželka romány ve *Hvězdě* příliš „hltá“. Začal vyprávět, že když přijde v poledne domů „...žena leží opřena lokty na stole, jednou rukou míchá vařečkou v hrnci a za hrncem má rozloženou *Hvězdu*, nevidí, neslyší, jen tak rukou míchá a čte...“¹⁶⁵ Také dodává, že „to přece není žádný pořádek, já přijdu hladový a ona si leží v románech...“ V redakci tak dostal vysvětlení, že je nemůže vinit z toho, jak často a jak intenzivně jeho žena čte *Hvězdu* a byl poučen,

¹⁶⁵ *Muž v naší redakci. Hvězda....* Praha: Melantrich, 1925-1945, 3. 9. 1932. č. 36, str. 2.

aby si ji sám přečetl a zkusil ženu upozornit i na jiné části *Hvězdy*, kromě románů. Podle redakce je jeho žena ještě příliš mladá a nejspíš se dosud nevrátila do svých povinností hospodyňky. Autoři článku si tak přisuzují roli jistého vychovatele, který má ženu pomocí receptů a rad v domácnosti přivést na správnou cestu.

Mezi nejoblíbenější spisovatelky patřily zejména Marie Blažková a Maryna Radoměrská, které ve *Hvězdě* publikovaly několik svých románů a rozhovory o svém životě. Mezi další spisovatele, jež publikovaly svá díla ve *Hvězdě* můžeme zařadit Růženu Utěšilovou, Marii Kyzlinkovou, zmíněného redaktora Jana Morávka, Viléma Neubauera nebo i Jana Drdu.

4.1.1. Maryna Radoměrská

Narodila se jako Hůrková v roce 1906 redaktoru Janu Hůrkovi. Radoměrská ve *Hvězdě* přidává anekdotu o tom, jak jejímu tatínkovi upadlo pero, které měl v tu chvíli za uchem k Maryně do kolébky. Tuto událost pokládala za symbolickou, protože potom „milovala pero od chvíle, kdy (...) zjistila, že je to věc, s níž lze psát.“¹⁶⁶ Její otec jí v psaní velice podporoval. První dva romány, které Maryna napsala, vydal vlastním nákladem, když jí bylo pouhých šestnáct let. V osmnácti letech se ale provdala a se psaním i se studii skončila. Po třech letech manželství začala psát znovu.

Její první román ve *Hvězdě* se jmenoval *Žena pod křížem*, který vypráví tragický příběh o dívce, která se pod růžovými brýlemi provdá do dělnického prostředí a postupně zjišťuje, že si ji její manžel nebral z lásky, ale pro peníze. Román byl dokonce v roce 1937 zfilmován a zahrála si v něm například Eva Ferbasová nebo Eva Vrchlická. Druhé dílo, které Radoměrskou proslavilo, byl román *Světlo jeho očí*, který vypráví o mladém

¹⁶⁶ *Autorka se zpovídá čtenářkám. Hvězda....* Praha: Melantrich, 1925-1945, 20. 7. 1935. č. 29, str. 10-11.

zhýčkaném synovi majitele továrny, který se chce oženit s bohatou a mladou ženou Eliškou, která ho ale nemiluje. Později však muž přijde o zrak a ve společnosti své ošetřovatelky Světly přichází na to, co je ve vztahu opravdu důležité. Nápad na román měl autorce vnuknout přítel jejího manžela, kterému se rozvinula obrna zrakového nervu.¹⁶⁷ Román byl opět zfilmován a čtenářky *Hvězdy* dokonce získaly možnost si ve snímku zahrát. Radoměrská označila dobu, ve které román vycházel, za nejšťastnější období svého života.¹⁶⁸ Mezi její další romány vycházející ve *Hvězdě* patřily *Srdce v soumraku*, *Kroky v mlze* nebo *Krb bez ohně*.

Radoměrská se svými tématy zařazovala mezi autorky červené knihovny, ale zároveň se často snažila do románů vnést i témata sociální či psychologické. Mezi čtenářsky nejoblíbenější však patřily ty, které takové aspekty neobsahovaly. Její díla byla překládána i do cizích jazyků, nejčastěji do němčiny, polštiny i francouzštiny, a vycházela v zahraničí. Román *Světlo jeho očí* se ujal dokonce v americkém časopise pro krajany, v chicagské *Svornosti*.¹⁶⁹ V roce 1942 byl zveřejněn seznam osmi desítek českých spisovatelů, kteří nesměli být v novinách a časopisech tištěni ani zmiňováni, a Maryna Radoměrská byla jednou z nich.¹⁷⁰ Ani další změna režimu jí však nepřišla k dobru. Její díla patřila k zakázaným i po komunistickém převratu v roce 1948.

4.1.2. Marie Blažková

Druhou nejoblíbenější autorkou románů ve *Hvězdě* byla žena v domácnosti Marie Blažková. Ta začala psát stejně jako Radoměrská už v dětství. Jednu dobu pracovala i jako novinářka. Podle redakce Blažková své postavy staví čtenářům před oči „*sympaticky, lidsky, věrně a teple, osvětluje ženu dvacátého století se vším, čím bije její život a co hýbá jejími zájmy*.“¹⁷¹ Její nejslavnější román *Oči pod závojem* staví před čtenářky problém jim jistě známý, nutnost dvojího příjmu v rodině, a tedy i dvojitého vyčerpání ženy. Sama Blažková se snažila silně protlačovat ve svých románech téma rovnoprávnosti žen a mužů. K tomu v rozhovoru ve *Hvězdě* dodává: „*dokud nebude*

---

¹⁶⁷ *Autorka se zpovídá čtenářkám*. Hvězda.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 20. 7. 1935. č. 29, str. 10-11.

¹⁶⁸ *Spisovatelka píše svým čtenářkám!* Hvězda.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 20. 4. 1935. č. 16, str. 10.

¹⁶⁹ Hvězda.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 26. 6. 1937. č. 28, str. 3.

¹⁷⁰ WÖGERBAUER, Michael; PÍŠA, Petr; ŠÁMAL, Petr a JANÁČEK, Pavel. *V obecném zájmu...* str. 927.

¹⁷¹ *Autorka se zpovídá*. Hvězda.... Praha: Melantrich, 1925-1945, březen 1938. č. 12, str. 2.

*lidem jedno, narodí-li se holčička nebo hoch (...), dokud se bude slova ženský užívat v hanlivém smyslu, nebude rovnoprávnosti mezi muži a ženami.*¹⁷²

Román *Oči pod závojem* ale vzbudil mezi čtenářkami nevoli, neměl totiž klasický „happy end“. Dílo pojednává o mladé učitelce Kristě, která se provdá, a i přesto musí nadále pracovat. Na konci románu se Krista nedá dohromady s mužem, se kterým by podle čtenářek měla být. Jednalo se o bratra jejího manžela, který v jejím životě vytvářel jakýsi milostný trojúhelník. A tak začaly čtenářky posílat do redakce dopisy s žádostmi o prodloužení románu. Některé byly ve *Hvězdě* dokonce

uveřejněny: „*Vzkažte autorce paní Blažkové, Marie Blažková s dcerami na obálce Hvězdy ať nás příště půl roku nenapíná, aby nás nakonec zklamala. Celý román je přece stavěn na Kristě a Milošovi, všichni s těmi dvěma žijeme, dýcháme a je milujeme – a nakonec se nedostanou. Nejde nám o obvyklý happy end, ale o spravedlnost!*“¹⁷³ Marie Blažková se nakonec nad dopisy čtenářek slitovala a připravila pro ně druhý díl románu s názvem *Oči bez závoje*.

Slavný román sice nikdy nebyl zfilmován, ale byl přepsán do divadelní podoby a v roce 1943 hrán v divadle Na Poříčí. Blažková začala psát do *Hvězdy* až v druhé polovině třicátých let a stihla publikovat i další romány, mezi které patřil *Rozvod na zkoušku*, *Rozvod paní Evy* nebo *Tichý plamen*, vycházející v protektorátním období.

4.1.3. Ostatní spisovatelé

Velice populárním byl v začátcích *Hvězdy* spisovatel Vilém Neubauer, který se svými romány pořádal ve *Hvězdě* soutěže. Mezi jeho nejznámější romány patřila *Sextánka*, vycházející v roce 1927. O devět let později byl zfilmován a zahrály si v něm například herečky Hana Vítová nebo Věra Ferbasová. Populární byla také *Filozofka Mája* vycházející v roce 1928 nebo *Osada mladých snů* z roku 1930. Do *Hvězdy* si také

¹⁷² Tamtéž.

¹⁷³ *Otázka redakce Hvězdy*. *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 7.7. 1939. č. 27, str. 2.

zkusil napsat román slavný režisér Vladimír Slavinský. Jeho román *Vdova spadlá s nebe* vycházel ve *Hvězdě* v roce 1938.

Zajímavá je aféra románu neznámého autora, který se sám označil jménem Petr Plavec. Ten měl zaslat do redakce dopis s rukopisem románu, který „*psala bída, každodenní hlad a starost o zítřek, stejně beznadějný jako dnešek*.“ Autor k románu přiložil dopis, kde vysvětluje své zázemí, že je nezaměstnaný a chodí v dřevěm kabátu. Zároveň dal redakci plnou moc, ať si s románem dělají, co chtějí. Na konec připsal, že po něm nemají pátrat, protože jeho jméno je stejně smyšlené.¹⁷⁴ Román nesl název *Stříbrná oblaka* a redaktory podle jejich slov „*chytl*.“ Trvalo však několik měsíců, než stihli redaktori rukopis přečíst. Už během těchto měsíců ve *Hvězdě* začali uveřejňovat výzvy, aby se dotyčný autor ozval. Nikdo se dlouho nehlásil, a redakce tak byla v napětí, že kdykoliv vešel někdo do redakce, „*všechny hlavy se jako na povel otáčejí k příchozímu, a vejde-li mladý muž – všichni k němu běžíme s tázavým pohledem: Jsi Petr Plavec?*“¹⁷⁵ Po třech týdnech dokonce začínali čtenáři a čtenářky zasílat dopisy, ve kterých nabízeli svou pomoc při hledání autora románu.¹⁷⁶ I přes nenalezení autorovy totožnosti začala o týden později redakce román uveřejňovat. Nakonec se o měsíc později autor románu ozval. Byl podle svých slov v Paříži a už byl na rozdíl od doby, kdy poslal román do *Hvězdy*, řádně zaopatřen. Za svou „*slabou chvíli*“ se ale podle všeho styděl a rozhodl se redakci své pravé jméno neodhalit.¹⁷⁷

Dnes už ale víme, že se zcela s jistotou jednalo o Jana Drdu,¹⁷⁸ českého novináře a dramatika, i přesto, že se k tomu sám nikdy nedoznal. Celý život totiž vystupoval jako zásadní odpůrce literárního braku. Drda se tak chtěl nejspíše přiblížit Vítěslavu Nezvalovi, který vydal balady studenta pod pseudonymem Robert David a bylo velkým tématem, kdo je doopravdy jejich autorem. Román *Stříbrná oblaka* je příběh ze studentského prostředí a sám Drda v době zaslání románu bydlel na koleji Univerzity Karlovy, kde se román odehrává. Příběh byl díky takové reklamě natolik úspěšný, že jej v roce 1938 zfilmovali. Ve snímku si zahráli například Zita Kabátová

¹⁷⁴ *Redakce hledá autora.* Hvězda.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 3. 4. 1937. č. 14, str. 2.

¹⁷⁵ *Případ, který nás rozrušuje.* Hvězda.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 10. 4. 1937. č. 15, str. 2.

¹⁷⁶ *Kam zmizel Petr Plavec?* Hvězda.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 17. 4. 1937. č. 16, str. 2.

¹⁷⁷ *Petr Plavec se ozval.* Hvězda.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 8. 5. 1937. č. 21, str. 2.

¹⁷⁸ Jan Drda se narodil v roce 1915 do rodiny dělníka. Od mládí psal povídky a divadelní hry. Později píše do *Lidových novin* a stává se jejich redaktorem. Byl sice zarytým komunistou, ale v roce 1968 se postavil proti invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa. Zemřel v roce 1970 v Dobříši. CHALOUPKA, Otakar (ed.). *Čeští spisovatelé literatury pro děti a mládež*. Praha: Albatros, 1985. str. 81-84.

nebo Jaroslav Marvan. Popularitě románu a jeho následnému zfilmování jistě pomohla i přízeň ze strany redakce, u které dodnes není známo, zda byla součástí aféry, nebo ne.

Populární byla i autorka Růžena Utěšilová, jejíž trojdílný román *Lizin let do nebe* byl zfilmován v letech 1938 a 1939 režisérem a pozdějším známým kolaborantem Václavem Binovcem. V roce 1938 Utěšilové vychází román *Vražedná hra*, který byl inspirován opravdovým příběhem, který se autorky dotkl, když byla na dovolené v Českém ráji. Dva milenci, které tam se svým manželem potkávali, do hotelu přijeli společně spáchat sebevraždu. Zároveň román nemá klasický happy end, i přesto, že Utěšilová usilovně hledala konec jiný.¹⁷⁹

Další spisovatelkou byla Marie Kyzlinková, která ve *Hvězdě* publikovala skoro po celou dobu jejího vycházení. Začala ve 30. letech a psala i za Protektorátu. *Hvězda* ji popisuje jako spisovatelku, „*kteřá vidí hluboko do srdcí a do duší dnešní mládeže ve městě i na venkově a která umí vylíčit osudy mladých lidí tak přesvědčivě, že je všichni prožíváte se svými hrdiny.*“¹⁸⁰ Mezi její nejznámější romány publikovaných ve *Hvězdě* patří *Osud rozhodl*, *Mlýn bez dědice*, *Martino pokání* nebo *Pod cizím jménem*.

Jaromíra Hüttllová byla známou spisovatelkou už před psaním do *Hvězdy*. Tam v roce 1930 publikovala svůj román *Zpověď ženy svého věku*. Podle časopisu „*autorka směle odhaluje i ty nejskrytější bolesti a pochybnosti dnešní ženské generace, nebojí se radikálních řešení, jež ve vás často vzbudí bouři odporu a nevole, aby vás pak uklidnila svým zdravým, jasným úsudkem.*“¹⁸¹ Zklamáním proto muselo pro redakci být, když Hüttllová přestoupila do konkurenčního *Listu paní a dívek* a začala tam publikovat podobné příspěvky jako do *Hvězdy*.¹⁸²

¹⁷⁹ Růžena Utěšilová. *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 15.7. 1938. č. 27, str. 2.

¹⁸⁰ *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 11. 11. 1938. č. 44, str. 1.

¹⁸¹ *Zpověď ženy svého věku*. *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 22.3. 1930. č. 12, str. 2.

¹⁸² JIRÁK, J. a kol. *Česká novinářka*... Praha: Portál, 2011. str. 64.

4.6. Reklama a časopis *Hvězda*

Jak je vidět, redakce časopisu měla reklamu dobře připravenou. Reklama v minulosti nebudila u lidí důvěru.¹⁸³ V meziválečných letech se toto vnímání sice posunulo, ale je potřeba říct, že marketing časopisu se i přesto snažil být jaksi nenápadný a reklamu skrývat za jisté finty. První reklamní vychytávky se objevovaly už u divadelních a kočovných společností ve starověku, středověku či raném novověku. Největší význam pro reklamu měl ale vznik tisku a periodik. Dokonce byly vydávány i takzvané „*inzertní časopisy*“ nebo kalendáře, které měly za úkol nalákat zákazníky ke koupi co nejvíce produktů.¹⁸⁴ V českých zemích stál u začátků reklamy známý podnikatel Jan Neff,¹⁸⁵ kterému byl společníkem Vojtěch Náprstek.¹⁸⁶ Na přelomu 19. a 20. století se dokonce čtenáři setkávali s fenoménem takzvané „*nekalé soutěže*“, kdy se často nadehli pro nějaký výrobek, který nakonec ale nebyl tím, co si objednali.¹⁸⁷ Výrobek mohl být laciným, nebo jim mohl dokonce i jistým způsobem škodit. K potření tohoto fenoménu byl dokonce v roce 1927 vydán zákon.

Seznamovací či jiné inzeráty do tisku pronikly už v 18. století. Nejstarší český sňatkový inzerát byl uveřejněn v roce 1794 v *Schönfeldských novinách*. Tento druh reklamy se postupně stával oblíbeným, ale často velice neefektivním. Většina lidí si prvního inzerátu nikdy nevšimla, často tak proto inzerovali lidé víckrát. Zajímavým druhem reklamy byly takzvané „*entrefilets*“, což byly krátké texty, které „*byly psány tak, aby si čtenář myslel, že jejich autorem není ani inzerent, ani redakce, ale nezávislá třetí strana.*“¹⁸⁸ Ve *Hvězdě* bychom tento druh reklamy našli zejména v krátkých příhodách, které měly pocházet jakoby přímo od salónů, které byly zakončeny výzvou, aby čtenářky nakupovaly v jejich obchodě. Delší příběhy, básně a fejetony byly také silnou součástí reklamy. Čtenáři neměli do poslední chvíle tušit, že se jedná o reklamu

---

¹⁸³ LENDEROVÁ, Milena; JIRÁNEK, Tomáš a MACKOVÁ, Marie. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Vydání druhé, doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. str. 38.

¹⁸⁴ Tamtéž. str. 41.

¹⁸⁵ Jan Neff se narodil v Lipníku nad Bečvou v roce 1832 a byl jedním z velkých osobností 19. století. Jeho obchod v ulici Na Příkopě byl jedním z nejnavštěvovanějších. Byl také velkým mecenášem školství. Zemřel v roce 1905. HONZÁK, František. *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918*. 4. vyd. Praha: Libri, 1999. str. 281

¹⁸⁶ Vojtěch Náprstek byl známý český mecenáš, vlastenec a bojovník za práva žen. Narodil se v roce 1826 a zemřel 1894 v Praze. Kromě Klubu českých turistů založil také známý Americký klub dam, což byl první ženský spolek v Čechách. Dodnes jeho jméno nese slavné Náprstkovo muzeum. Po své smrti byl jako jeden z prvních Čechů zpopelněn. Více například v: ŠOLLE, Zdeněk. *Vojta Náprstek a jeho doba*. Praha: Felis, 1994.

¹⁸⁷ VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. *Zlaté časy české reklamy*. Praha: Karolinum, 1999. str. 38.

¹⁸⁸ Tamtéž. str. 44.

na daný produkt. Zářným příkladem je příhoda redakce *Hvězdy*, do které přišel rozčilený muž, který si stěžuje na to, že je jeho žena do časopisu moc zabraná a nevěnuje se tak svým povinnostem v domácnosti.¹⁸⁹ Konkrétně o této fíntě se ve své knize *Zlaté časy české reklamy* zmiňuje historička Pavla Vošahlíková, která píše, že „*nezkušená hospodyně*“ byla oblíbeným námětem reklam.¹⁹⁰ Ženy byly celkově pro reklamu velkým úkolem. Byly sice náročnějšími zákaznicemi, ale zato častěji než muži neuměly pochybovat o pravosti reklamních rad a doporučení.

V časopise *Hvězda* se během let projevilo ještě několik reklamních lstí. Základní heslo „*lepší špatná reklama, než žádná reklama*“¹⁹¹ provázelo *Hvězdu* zejména tam, kde se projevovaly její spory s *Listem paní a dívek* nebo později ve vyvolávání debat na ožehavá témata. Zároveň se časopis snažil silně používat techniku „*podpory prodeje*“,¹⁹² která krátkodobými stimuly, jako jsou různé soutěže, ankety, výstavy nebo přehlídky, silně zesiluje chuť k nákupu nebo využití služeb. Jedním z nejsilnějších nutkání ale bylo jistě dozvědět se konec románu, jehož pokračování se nacházelo až v dalším čísle.

Že je román, který je rozkouskován a postupně zveřejňován v časopise či novinách, dobrou reklamou, zjistili poprvé v 19. století v Anglii a Francii. Nejprve byly v časopisech uveřejňovány romány slavných autorů, které tak k periodikům přilákaly pozornost. Ve *Hvězdě* k takovým dílům patřily zejména francouzské nebo anglické překlady ve dvacátých letech. Následně se začaly spisovatelům zadávat romány, které se psaly na míru tak, aby pokračování budilo co největší napětí. Ti se tak kromě správného rozmístění dějových akcí museli soustředit i na rozsah či grafickou stránku textu v časopise, čemuž se museli přizpůsobit.¹⁹³ Ve *Hvězdě* k popularizaci románů přispělo také časté seznamování čtenářek se spisovatelkami a spisovateli či možnost zasahování do děje dalších dílů jejich oblíbeného románu.

Důležitou součástí časopisu byly také reklamy na různé produkty, které *Hvězda* propagovala. Produkty byly zejména z prostředí domácnosti nebo ženských potřeb. Kromě samozřejmých propagací módních značek, mezi kterými nemohla chybět firma

---

¹⁸⁹ *Muž v naší redakci*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 3. 9. 1932. č. 36, str. 2.

¹⁹⁰ VOŠAHLÍKOVÁ, P. *Zlaté časy české reklamy*... str. 90.

¹⁹¹ Tamtéž. str. 96.

¹⁹² VYKOPALOVÁ, Hana. *Reklama, propagace a public relations*. Texty k otevřenému a distančnímu vzdělávání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. str. 19.

¹⁹³ JAREŠ, M. JANÁČEK, P. A ŠÁMAL P. *Povídka, román a periodický tisk v 19. a 20. století*. Praha: ÚČL AV ČR, 2005. str. 15-19.

Baťa, byly součástí časopisu například také reklamy na prací mýdla nebo na různé módní domy, kde mohly čtenářky zakoupit modely, které byly ve *Hvězdě* nakresleny. Nezbytnou součástí byly ve dvacátých letech léky „*proti hubenosti*“ nebo prostředky k léčbě „*poruch a zastavení měsíčku*.“¹⁹⁴ V polovině třicátých let naopak najdeme i reklamy na pilulky pro „*štíhlost a krásné tvary*...“¹⁹⁵ Objevovaly se také firmy, které jsou součástí reklam dodnes. Mezi takové kromě Bati patřily například Nivea, Alpa nebo Persil. V každém čísle také nechyběla kolonka „*lékaři*“, která propagovala zejména „*ženské lékaře*“ na které se mohly ženy v Praze obracet. V dobách Protektorátu se kromě jiných objevují také reklamy na jazykové kurzy německého jazyka pod značkou „*německy snadno a rychle*.“¹⁹⁶ Rozhodně nemůžeme říct, že by reklama v dobách okupace ochabovala, politika a reklama zůstaly víceméně neprovázány. Stále se v časopise objevovaly reklamy na mýdla, odtučňovací tablety, nitě nebo na dětskou výživu.

---

¹⁹⁴ Například: *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 26. 1. 1929. č. 4, str. 16.

¹⁹⁵ *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 20. 7. 1935. č. 29, str. 22.

¹⁹⁶ *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 2. 5. 1941. č. 18, str. 12.

4.7. Propaganda užitá v časopise Hvězda

Propaganda byla za druhé světové války samozřejmou součástí médií. Její rozšíření za dob německé okupace v Čechách se nevyhnula ani časopisu *Hvězda*. Propaganda znamená ovlivňování lidí ve prospěch názoru nebo politiky toho, kdo ji rozšiřuje. Používá také různé nástroje k tomu, aby dokázala přimět „*lidské skupiny k povolnosti a souhlasu*.“¹⁹⁷ A to byl v Protektorátu, kde chtěli nacisté udržet zejména klid a pořádek, žádoucí prvek. Za druhé republiky a začátku okupace můžeme v časopise sledovat jisté „*obránné tendence*“¹⁹⁸, které dávaly důraz na národní pospolitost, tradice a českou historii. Postupně, jak se upevňovala kontrola protektorátní vlády nad médii, proměňoval se i obsah *Hvězdy*.

Už před vznikem druhé republiky můžeme narazit na jisté druhy propagandy v rámci snah o udržení národní jednoty. V dubnu 1938 přináší *Hvězda* článek s názvem „*Co chce po vás republika?*“ V tom se zmiňuje o možné blížící se válce a zároveň vyzývá ženy ke klidu. Zmiňuje se i o tom, že muži jsou připraveni bránit československou zem a ženy jim tak svou panikou nesmí ztěžovat práci. Zároveň nabízí různé druhy pomoci, které ženy mohou udělat. Mohly se přidat k samaritánkám, sestřám červeného kříže nebo do branného sboru československých motoristů. Ženy podle časopisu „*musí obětovat aspoň trochu času a pohodlí*.“¹⁹⁹ Zároveň ve stejné době vzniká nová poradna *Hvězdy*, „*Žena a brannost*“, která přinášela informace o životě vojáků či žen, které jsou jejich matkami a manželkami. Dále také slibuje *Hvězda* u příležitosti narozenin prezidenta Edvarda Beneše, že ženy budou „*stat'*

¹⁹⁷ KOUKOLÍK, František a DRTILOVÁ, Jana. *Vzpouřa deprivantů: nestvůry, nástroje, obrana*. Nové, přeprac. vyd. Makropulos. Praha: Galén, c2006. str. 109.

¹⁹⁸ RAŠKOVÁ, Jitka. *Reflexe nacistické propagandy na stránkách vybraných ženských časopisů – List paní a dívek*, *Hvězda českých paní a dívek*, Eva. Časopis MEMO, 2018. str. 22.

¹⁹⁹ *Co chce po vás republika?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 22.4. 1938.,č. 16. str. 2.

v pevnom šiku okolo svojho prezidenta, vždy pripravené priniesť všetky obeti vlasti.“²⁰⁰ V ďalších mesiacoch také časopis prinášal niekoľko článkov o branne výchove žien. Na obálkach sa objavovali fotografie vojakov, žien s plynovými maskami či fotografie a maľby s národnými motívami.

S počátkom Protektorátu sa postupne proměnila podoba časopisu. V prvom roce se stále ještě držela národních témat. *Hvězda* přinesla pravidelnou rubriku o ženách české historie a snažila se propagovat národní minulost prostřednictvím slavných osobností té doby. Ve svátek matek byly rodičky označeny za „zdroj národního života.“²⁰¹ V roce 1940 už pravidelně na druhé stránce přinesla čtenářkám fotografie, které zachycovaly říšské či protektorátní vysoce postavené muže, německé vojáky či později ženy nasazené na práci v Říši. Všichni byli zobrazováni v mírumilovných pozicích s malými dětmi, květinami, dělající dobročinnou práci nebo jednoduše s úsměvem a dobrou náladou. Byl tím podpořen nástroj propagandy, který František Koukolík ve své knize nazývá „obyčejný člověk.“²⁰² Dotyční se tak snažili ukázat v rolích obyčejných lidí, kteří také mají emoce, milují děti a rodinu nebo pomáhají potřebným. Tím chtěli vzbudit v lidech větší důvěru.

V březnu 1941 přinesla poprvé *Hvězda* rubriku „Zpravodajství z říše.“ To poskytovalo zejména zprávy o postavení žen v Německu, jejich výchově či pracovním nasazení. Často psalo o konkrétních ženách, které dokázaly jisté věci a dávalo je za příklad. Zpravodajství se nacházelo vždy na druhé straně s článkem, který informoval ženy o postupu

²⁰⁰ *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 27.5. 1938.,č. 24. str. 1.

²⁰¹ *Maminky jako zdroj národního života*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 12.5. 1939.,č. 19. str. 2.

²⁰² KOUKOLÍK, F. *Vzpouza deprivantů*... str. 113.

německých vojáků na frontě, o šetření v rámci války, oslavách války či znevažování západních mocností v boji proti Říši. Po příchodu Reinharda Heydricha do Čech z *Hvězdy* postupně mizí národní články a časopis se začíná orientovat zejména na romány na pokračování a povídky.

Německé ženy byly prezentovány zejména jako výborné matky, hospodyně a pracovnice. Německá matka byla nositelkou budoucnosti, protože vychovávala potomky pro vítězství Velkoněmecké říše. České ženy měly hlavně předávat vzdělání v německém jazyce a vést své děti k výchově směrem k dělnickým a rolnickým pracím, pro které by následně mohly být posílány do Říše na práci.²⁰³ V časopise bylo zdůrazňováno zejména „*harmonické soužití*“ národa českého s národem německým. Žena německá měla jít příkladem, protože kladla „*nad zájmy své vlastní (...) vždy zájem o děti a národ.*“²⁰⁴ Doslova za „*vzor*“ ženám byla

označena „*80letá paní Lina Kolbe,*“ která se ve 27 letech vdala, převzala starost o 10 dětí z manželova prvního manželství, a ještě mu porodila dalších devět dětí. Vychovala tedy „*vzorně*“ 19 dětí a měla by být podle *Hvězdy* všem dalším matkám příkladem.²⁰⁵ Matka měla tedy vychovat co nejvíce dětí a ty měly být pro ni na prvním místě.

V roce 1940 začala propaganda v Protektorátu dbát na to, aby upozorňovala hospodyně na problém nedostatku potravin a plýtvání s nimi. V článku „*Německé i české ženy vzorně hospodaří*“ se *Hvězda* zmiňuje o problému potravinových lístků a ospravedlňuje je tím, že „*bude jen ku prospěchu (...), jestliže se objeví na stolech více zeleniny, ovoce, moučných jídel na úkor masa.*“ Jídelníček bez masa měl být tedy „*zdravější*“ a šetření užitečnější vlastností, protože se ji tak hospodyně naučí „*do budoucna.*“²⁰⁶ Šetření zůstávalo důležitým tématem až do roku 1945. Časopis se často snažil radit ženám, jak vařit „*úsporně*“. Neustále na ně bylo apelováno, aby neplýtvaly

²⁰³ RAŠKOVÁ, Jitka. Reflexe nacistické propagandy na stránkách vybraných ženských časopisů – List paní a dívek, *Hvězda českých paní a dívek*, Eva. Časopis MEMO, 2018. str. 30.

²⁰⁴ *Německá žena za války*. *Hvězda...* Praha: Melantrich, 1925-1945, 28.6. 1940, č. 26., str. 2.

²⁰⁵ *Vychovala 19 dětí*. *Hvězda...* Praha: Melantrich, 1925-1945, 25.8. 1944, č. 34., str. 2.

²⁰⁶ *Německé i české ženy vzorně hospodaří*. *Hvězda...* Praha: Melantrich, 1925-1945, 12.7. 1940., č. 28. str. 2.

nejen potravinami, ale i papírem či železem. V březnu 1943 „*Zpravodajství z říše*“ radí hospodyním, aby neloupaly brambory před jejich uvařením. Podle nich se na slupkách od brambor ztratí až 30 procent jedlých brambor. Proto by měla žena sloupávat brambory až po uvaření. Zároveň tak zachová „*největší počet vitamínů, které jsou právě pod slupkou.*“²⁰⁷

O rok později časopis použil propagandistickou techniku „*sloganů*“,²⁰⁸ kdy pro čtenářky otiskuje básničku: „*Malinkou-li nádobu máš na veliké plotně – nediv se, že elektrinou plýtváš věru notně!*“²⁰⁹ Zároveň v zimě 1943 upozorňuje ženy na správné topení, které „*ušetří co nejvíce topiva.*“²¹⁰ Žena by měla například více větrat, správně utěsnit okna nebo mít správné zatemnění. V roce 1944 *Hvězda* dokonce přináší fotku ženy, která má být vzorem všem ostatním ženám, protože utvořila „*věž hrnců, jejichž obsah se dá uvařit a tím spíše ohřát za použití jednoho jediného plynového hořáku.*“²¹¹ Ženy byly také neustále vyzývány ke sběru papíru. V dubnu 1944 byla v galerii Myslbek uspořádána výstava s názvem „*Odpadky? Ne, suroviny.*“ *Hvězda* čtenářkám přinesla z výstavy reportáž, ve které chválí její provedení a apeluje na ženy, aby příště věnovaly „*ještě větší pozornost sběru odpadků.*“²¹²

Propaganda mířila na ženy i v politickém duchu. V roce 1942 se zintenzivnila propaganda, která mířila proti židovskému obyvatelstvu. Časopis se snažil čtenářkám osvětlit tento boj tak, že když „*Německo procházelo údobím krise, jediní Židé si nestýskali. Jim se žilo dobře.*“ Boj je podle časopisu veden „*nikoli z nenávisti k Židům, ale proto, že jejich asociální vlastnosti jsou tak vyvinuté, tak nespoutatelné, že není jiného léku.*“²¹³ Časopis také reagoval na „*nenápadné*“ protesty ve společnosti, jakým byl například bojkot českého tisku v roce 1941. *Hvězdě* se nevyhnula ani reakce na atentát na říšského protektora v roce 1942 a uveřejnění jeho posmrtné fotografie na obálce časopisu, která musela být umístěna na každém časopisu, který vyšel v týdnu po jeho smrti.²¹⁴ Na Reinharda Heydricha se v časopise vzpomínalo i v dalších letech vydávání časopisu.

---

²⁰⁷ *Neokrajujte brambor!* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 20.3. 1943.,č. 12. str. 2.

²⁰⁸ KOUKOLÍK, F. *Vzpouza deprivantů*... str. 112.

²⁰⁹ *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 23.7. 1943.,č. 29. str. 2.

²¹⁰ *Umíte správně topit?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 3.12. 1943.,č. 49. str. 3.

²¹¹ *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 20.10. 1944, str. 2.

²¹² *2 kg starého papíru a ošacení od hlavy až k patě.* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 21.4. 1944, str. 2.

²¹³ *Židé a české ženy.* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 10.1. 1941, č. 2., str. 2.

²¹⁴ *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 12.6. 1942, str. 1.

Hvězdě se nevyhnula ani propaganda protisovětská. V roce 1941 přinesla příběh ženy, která „se stala v Rusku učitelkou.“ Děti byly podle ní neukázněné, rozpustilé a některé z nich dokonce „kouřily kradený tabák, chodily již v deseti letech za prodejními ženami“ a „všichni byly ozbrojeni ostrými noži, jichž bez okolků používaly.“²¹⁵ Časopis se také několikrát zmínil o známé výstavě „Sovětský ráj“,²¹⁶ která měla za cíl zejména provést návštěvníky zaostalým Sovětským svazem a jeho bídou. *Hvězda* dokonce sovětské obydlí na výstavě přirovnala k „zvířecím brlohům.“²¹⁷ Časopis čtenářkám nabídnul nejen reportáž

Řídce a kancléř Německé říše Adolf Hitler dořívá se 20. dubna z. r. padesátí let.

z výstavy, ale i pravidelné fotografie, které ukazovaly například fronty, které se na pražském výstavišti kvůli výstavě tvořily.²¹⁸ V posledním roce války se také snažila vštípit českým ženám názor, že v sovětském svazu si neváží mateřství a pokládají ho pouze „za vedlejší úkol ženy.“ Sovětský svaz viděl podle časopisu „v ženě především pracovní sílu.“²¹⁹

Nezbytnou součástí časopisu bylo také slavení narozenin důležitých osobností nebo výjimečných dat, jako byl například patnáctý březen, na který připadalo výročí začátku nacistické okupace Čech a Moravy. Pokud se měl „slavit“ patnáctý březen, bylo to podle *Hvězdy* pro všechny „blahodárné a nedocenitelné.“²²⁰ Každoroční jistotou byla narozeninová fotografie a přání Adolfu Hitlerovi, které byly součástí časopisu už v roce 1939. Každou oslavu narozenin či okupace provázely fotografie „Vůdce,“ ať už s dětmi, nebo takové, jež ho zachycovaly v mocenských pozicích, například u okna s výhledem na Prahu.

²¹⁵ *Žila jsem mezi bolševiky.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 8.8. 1941, č. 32, str. 2.

²¹⁶ Výstava Sovětský ráj byla zorganizována v roce 1942 na pražském holešovickém výstavišti. Výstava byla putovní a konala se například i ve Vídni nebo Berlíně. Názvem výstavy se měly ironizovat představy tehdejších dělníků a lidí orientovaných na levičích o dobrém životě sovětských občanů. MAREK, Jindřich. *Holešovická výstava Sovětský ráj v roce 1942.* Vojenský historický ústav Praha. Dostupné online: <https://www.vhu.cz/holesovicka-vystava-sovetsky-raj-v-roce-1942/> [12.12. 2023]

²¹⁷ *Výstava „Sovětský ráj.“* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 13.3. 1942, č. 11., str. 3.

²¹⁸ *Hvězda...* Praha: Melantrich, 1925-1945, 20.3. 1942, č. 12., str. 2.

²¹⁹ *Sovětský stát už nepotřebuje rodinu.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 2.2. 1945, str. 2.

²²⁰ *1939-1943.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 12.3. 1943, č.11., str. 2.

Kromě zmíněných propagandistických technik protkávaly časopis i další. Jistou byla technika takzvaného „*cejchování*“, která se uplatňovala zejména v tématech židovského či sovětského obyvatelstva nebo západních mocností. Nálepka, že je někdo „*Židem*“, fungovala v časopise jako „*snadno zapamatovatelný slovní cejch*“,²²¹ který měl za cíl jedince oslabit, vyloučit a označit ho krátkou, jednoduchou a snadno zapamatovatelnou nálepkou. Protektorátní režim se nebál použít ani sílu celebrit doby. Například v roce 1942 se rozdávaly „*národní ceny umělecké*“ a umělci podle reportáže ve *Hvězdě* přebírali ceny „*zdravíce árijským podzravem*.“ Zároveň tak umělci potvrdili, že „*velká německá kultura byla buditelkou kultury české...*“ Mezi umělce, kteří podle časopisu získali tuto cenu, patřili například Vlasta Burian, Adina Mandlová, František Hrubín nebo Otakar Vávra.

---

²²¹ KOUKOLÍK, F. *Vzpouřa deprivantů...* str. 111.

4.8. Poslední čísla časopisu

S postupem času byla *Hvězda* nucena vtěsnat co nejvíce textu na co nejméně stránek. Začala proto uveřejňovat články nebo romány už rovnou na obálku. V číslech nechyběly fotografie z fronty a články apelující na české ženy, aby nevěřily západním mocnostem a jejich propagandě. V roce 1945 už se „*Zpravodajství z říše*“ zkracovalo pouze na malou část obsahu, ale i tak v čísle nikdy nechybělo. Časopis se spíše snažil vyvarovat názorovým článkům, a proto se v něm nacházely spíše povídky, romány nebo tzv. praktické soudničky. Jediné články, které byly bezpečné, byly ty o dětech. Kvůli nedostatku papíru začala *Hvězda* přes romány na pokračování poskytovat čtenářkám kresby stříhů, aby tak využila co nejvíce prostoru.

Válka se do *Hvězdy* během Protektorátu, stejně jako do životů čtenářek, hodně promítala. V posledních číslech můžeme najít recepty na „*celý oběd z brambor*“²²² nebo jiné tipy, jako třeba „*protiletcké desatero pro ženy*“²²³ či „*důležitá taška do krytu*.“²²⁴ V posledním čísle, které vychází 4. května 1945, nacházíme článek o hladu v Evropě, tipy, jak uvařit „*výživné večeře pro děti*“, ale i celou rubriku s názvem „*V dětech je národ věčný*.“ Posledním románem na pokračování tisknutým ve *Hvěždě* bylo *Mariino ráno* od Miloslavy Olmarové. Nechyběl ani „*Malý oznamovatel*“ nebo tzv. „*Kulturní záběry*“, kde si čtenářky mohly přečíst, že se „*točí nové české detektivky*.“²²⁵ Poté *Hvězda* přestala vycházet a čtenářky se už nikdy nedozvěděly konkrétně jaké. Co ale čtenářkám zbylo, byl „*rodinný kalendář Hvězdy na rok 1945*“.

---

²²² *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 4.5. 1945. č. 18, str. 6.

²²³ *Protiletcké desatero pro ženy*. *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 5.1. 1945. č. 1, str. 2.

²²⁴ *Důležitá taška do krytu*. *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 16.3. 1945. č. 11, str. 8.

²²⁵ *Kulturní záběry*. *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 4.5. 1945. č. 18, str. 8.

5. Časopis *Besedy Hvězdy*

„Vítáme Vás, milá přítelkyně (...) Necht' krásné chvíle, které zažijete nad stránkami *Besed, zpestří a zušlechťí váš denní život české ženy.*“

Na konci roku 1939 byl Melantrich nucen hledat práci pro několik zaměstnanců, protože protektorátní vláda snížila rozsahy jejich populárních denních listů. Byla proto podána žádost u Tiskového odboru o povolení vydávání nového sesterského časopisu *Hvězdy československých paní a dívek*, s názvem *Besedy Hvězdy*. Melantrich tak počítal s místy pro dvacet až třicet zaměstnanců.²²⁶

Časopis měl původně vycházet pod názvem *Román ženy* a v nákladu pouhých 30 tisíc výtisků. V prosinci 1939 se situace ohledně časopisu proměňuje a místo týdeníku se plánuje čtrnáctideník. Zároveň „prozatímní kolegium redaktorů,“ vedené Jaroslavem Přibíkem a Vladimírem Peroutkou, nahrazuje konkrétní odpovědný redaktor Jaroslav Jirouš. Z opakovaných žádostí Melantrichu na policejní ředitelství vyplývá, že šlo o „*nepolitický, společenský časopis*,“ jenž měl obsahovat „*nepolitické články, romány, módy, články o kuchyni, ruční práce, obrázky a inseráty.*“²²⁷ V únoru 1940 je stanoven název časopisu na *Besedy Hvězdy* s podtitulem *Romány pro ženy* a v dubnu je časopis definitivně povolen policejním ředitelstvím v Praze. Současně je zvýšen náklad časopisu na 70 tisíc výtisků.

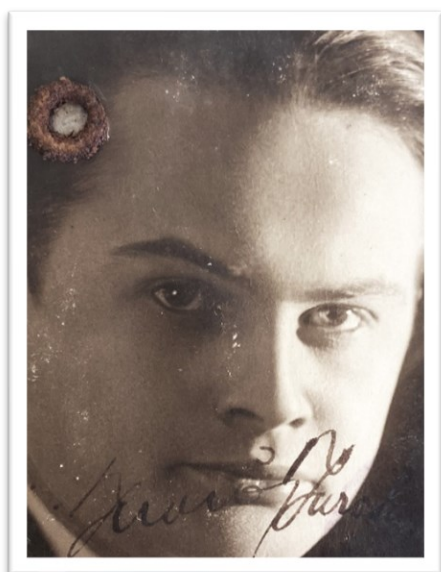
Redakce *Hvězdy* v čísle z konce března uvádí, že ji na myšlenku vydávat časopis jednou za dva týdny namísto jednou týdně přivedly čtenářky. Ty údajně nechtěly každý týden čekat na druhou půlku románu, a proto se údajně redakce rozhodla vydávat časopis rovnou s celým románem, v dvakrát větším rozsahu a jednou za dva týdny.²²⁸ V archivních pramenech ale můžeme najít informaci, že redakce chtěla původně časopis vydávat jednou týdně, ale mezitím byla 18. března 1940

²²⁶ Národní archiv Praha, fond Melantrich Praha, registr. 116-118, časopis *Besedy Hvězdy*, k. 148.

²²⁷ NA Praha, fond Melantrich Praha, registr. 116-118, časopis *Besedy Hvězdy*, k. 148, 7. září 1939.

²²⁸ *Hvězda: československých paní a dívek*. Praha: Melantrich, 1925-1945, 29. března 1940, č. 13., str. 18. [cit. 25. 6. 2023]

„změna doby vydávání časopisu“ jednoduše zakázána policejním ředitelstvím.²²⁹ Museli tedy přistoupit na původní plán a vydávat časopis jednou za čtrnáct dní.

Odpovědným redaktorem časopisu byl pan Jaroslav Jirouš, který se narodil v červnu roku 1902 ve Víchové nad Jizerou a od roku 1926 bydlel s rodinou v Dejvicích v Praze. Jeho otec pracoval jako hostinský ve Víchové. Než dostal Jirouš možnost být odpovědným redaktorem *Besed*, neměl s redaktorstvím mnoho zkušeností. Do té doby pracoval nejprve jako účetní a následně jako tajemník ve firmě Camping Sport v Praze. Na začátku třicátých let byl také souzen pro několik podvodů, kdy měl pod záštitou své cestovní kanceláře obírat lidi o peníze. Sám se ale bránil, že kvůli hospodářské krizi jeho podnik neprosperoval, a proto nemohl peníze zákazníkům vrátit. V dalších letech o něm bylo napsáno, že „v okolí svého bydliště má dobrou pověst“.²³⁰

První číslo časopisu *Besedy Hvězdy* si mohly čtenářky koupit už 3. dubna 1940 za cenu dvou korun. Podle redakce měl časopis „sloužiti výhradně ušlechtilé četbě dobrých a hodnotných románů a vybraných povídek.“²³¹ Obsahoval jeden sto osmnácti stránkový román s názvem *Žena z inzerátu*, pět povídek a rozhovor s jednou z největších filmových hvězd doby, Adinou Mandlovou. Čtenářky se zároveň mohly ptát na dotazy ze světa filmu a mohly si zasoutěžit v poznávání dětské fotografie známé herečky. Povídky v prvním čísle poukazyvaly především na vychytralost v milostných vztazích nebo na nevinné omyly v manželství. *Besedy Hvězdy* slibovaly čtenářkám romány z per nejoblíbenějších spisovatelek románů pro ženy. V prvním čísle se jednalo o Marii Blažkovou, později svůj román přidala Marie Kyzlinková a čtenářkám byl slíben i román od Růženy Utěšilové. Tyto spisovatelky přispívaly svými romány do *Hvězdy paní a dívek* a byly tak pro čtenářky dobře známé.

²²⁹ NA Praha, fond Policejní ředitelství Praha II – oddělení tiskové, spolkové, bezpečnostní a dopravní, časopis *Besedy Hvězdy*, k. 112, sig. 53/22

²³⁰ Národní archiv Praha, fond Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1931-1940, k. 7146, sig. J 1617/2 Jirouš.

²³¹ *Besedy Hvězdy: romány pro ženy*. Praha: Melantrich, 3. dubna 1940, č. 1. [cit. 25. 6. 2023]

Problém s časopisem nastal už po prvním čísle. Telefonátem bylo redakci sděleno, že „číslo 10. periodického tiskopisu *Hvězda* a číslo 1. periodického tiskopisu *Besedy Hvězdy se zabavuje*.“ Dále byla přikázána konfiskace časopisů ve všech prodejnách a zabavené tisky měly být zaslány tiskovému oddělení státního zastupitelství.²³² Jediné, co měla tato dvě čísla společné, byla fotografie na titulní straně *Besedy Hvězdy* a na osmnácté straně *Hvězdy československých paní a dívek*. Na fotografii je slavný filmový hollywoodský pár Charles Boyer a Irene Dunne, kterým v roce 1940 vycházel nový film *Až přijde zítřek*, který časopisy propagovaly. *Hvězda* pár dokonce označuje za „ideální dvojici filmových milenců“.²³³

Problém byl zejména s tím, že se na fotografii nacházel právě Charles Boyer. Hollywoodský herec, narozený roku 1899 ve Francii, který byl v říjnu 1939 povolán zpět do své vlasti. Americký deník *The New York Times* o jeho návratu píše, že se jeho povinnosti v armádě zakládaly zejména na počítání a hlídání koní. Francouzská vláda tedy začala přemýšlet o tom, jak by jí mohl být herec doopravdy užitečný. Následně byl ze služby propuštěn a údajně měl ze svého hollywoodského platu přispívat na válku proti Německu. Deník se doslova zmiňuje o tom, že částky, které jim je Boyer schopný přispět, mohou být použity na koupi více letadel či jiného vybavení, než by Boyer sám mohl postavit či ovládat. Článek to zakončuje větou, že „v době moderní války musí být hrdinství podřízeno užitečnosti.“²³⁴ Boyer byl za své zásluhy během války vyznamenán francouzskou vládou.²³⁵

I přes stáhnutí prvního čísla ze stánek ale vychází 17. dubna 1940 druhé číslo časopisu *Besedy Hvězdy*. Stejně jako první číslo obsahovalo několik povídek a jeden román, tentokrát od Marie Kyzlinkové, která byla mezi čtenářkami velice oblíbenou autorkou. Číslo obsahovalo dvoustránku „*Z milostné korespondence V. Ferbasové*“, kde byly otisknuty dopisy, které fanoušci zasílají slavné filmové herečce Věře Ferbasové. Zároveň mohli čtenáři opět pokládat redakci dotazy ohledně filmů a filmových herců. Třetí číslo mělo obsahovat román od Inky Jarošové. Ten si už čtenářky ale nikdy nepřečetly.

---

²³² Národní archiv Praha, fond Policejní ředitelství Praha II – oddělení tiskové, spolkové, bezpečnostní a dopravní, časopis *Besedy Hvězdy*, k. 112, sig. 53/22

²³³ *Hvězda: československých paní a dívek*. Praha: Melantrich, 1925-1945, 8. března 1940, č. 10., [cit. 25. 6. 2023]

²³⁴ *Case of Charles Boyer*. *The New York Times*. 24. listopadu 1939, str. 22. [cit. 25. 6. 2023]

²³⁵ *Boyer Honored by France*. *The New York Times*. 29. prosince 1948, str. 16. [cit. 25. 6. 2023]

Mezi další problémy, které znemožnily, aby časopis nadále vycházel, patřil nedostatek papíru, který se začal v Protektorátu projevovat. Zvýšená potřeba papíru na 127stránkový časopis měla být původně uhrazována „z *vlastních zásob Melantrichu*.“²³⁶ Je ale dost pravděpodobné, že po zvýšení nákladu neměl Melantrich tolik papíru doopravdy k dispozici. Údajně právě z tohoto důvodu bylo staženo povolení říšského protektora k vydávání časopisu. Rozhodnutí bylo podepsáno vedoucím tiskových konferencí Wolfgangem Wolframem von Wolmarem. Časopis byl zrušen 19. dubna na základě „*zákona o mimořádných opatřeních ze dne 14. dubna 1920 č. 300 Sb., ve znění zákona ze dne 10. července 1933 č. 125 Sb. a ve znění vládního nařízení ze dne 9. března 1939 č. 62 Sb.*“²³⁷

Všem, kteří si časopis *Besedy Hvězdy* předplatili dopředu, byl zaslán dopis, kde bylo uvedeno, že byl časopis zrušen „z *velmi vážných důvodů*“ a že třetí číslo časopisu už neobdrží. Je zajímavé, že *oddělení předplatitelů obrázkových časopisů* zřejmě počítalo pouze s odběratelkami ženami, protože v dopise předplatitele oslovuje „*Milostivá!*“. Aby redakce ukojila touhy svých čtenářek, nabídla jim některé z dalších oblíbených melantrišských časopisů jako náhradu. Mezi uvedenými byly zmíněny například časopisy *Eva*, *Vkus* nebo *Pražský ilustrovaný zpravodaj*. Podle redaktorů je každý z nich „*dobrou náhradou za Besedy Hvězdy*“.²³⁸

Na časopis *Besedy Hvězdy* se nakonec ve veřejném prostoru zapomnělo. Redakce se o časopise ve *Hvězdě československých paní a dívek* více nezmiňovala a jeho dvě čísla zmizely z novinových stánků. Dnes výtisky nejsou ani k dispozici v oddělení časopisů Národního muzea, je možné do nich nahlédnout pouze v Národní knihovně ČR. Není jisté, kde nakonec Melantrich našel místa pro zaměstnance, kterým měl časopis poskytnout práci, ani to, čemu se následně věnoval odpovědný redaktor časopisu Jaroslav Jirouš.

---

²³⁶ NA Praha, fond Policejní ředitelství Praha II – oddělení tiskové, spolkové, bezpečnostní a dopravní, časopis *Besedy Hvězdy*, k. 213, sig. 89/22

²³⁷ Tamtéž.

²³⁸ Národní knihovna, časopis *Besedy Hvězdy*: romány pro ženy. Praha: Melantrich, 17. dubna 1940, č. 2.

6. Osobnosti časopisu *Hvězda československých paní a dívek*

Redakce *Hvězdy* seděla ve čtvrtém patře v budově Hvězda na Václavském náměstí.²³⁹ Měla k dispozici tři místnosti, s tím, že v první seděly sekretářka redakce a archivářka, ve druhé seděli redaktori a v poslední ředitel redakce.²⁴⁰ Za „šéfy *Hvězdy*“²⁴¹ bychom mohli označit nejdříve Jana Morávka a následně Jaroslava Přibíka. Sekretářkou *Hvězdy* byla Marie Mecová-Berková, která v této pozici vydržela po celou dobu existence časopisu. Odpovědné redaktorky se střídaly, ale všechny to byly umělecky a literárně nadané ženy. V celém oddělení *Hvězdy* měli být konkrétně tři redaktori, což bylo více než v jiných redakcích Melantrichu.²⁴² Do tohoto počtu nepočítáme další spolupracovníky listu – fotografy, kreslíře a kreslířky, spisovatele románů a podobně.

Otázkou, která také vyvstává při čtení časopisu *Hvězda*, je, do jaké míry ovlivňovali jednotliví redaktori a redaktorky názory časopisu. Je jisté, že v redakci musely probíhat porady. Jejich závěry zajisté ovlivňovaly ideové podklady článků, které si ve *Hvězdě* můžeme přečíst. Například spisovatel Alfréd Fuchs,²⁴³ který byl ve dvacátých letech ve službách Melantrichu, ve své vzpomínkové knize píše, že redakce tvořila jakési „*kolektivní ovzduší*.“ Neustále se tam o něčem debatovalo a vyměňovaly se názory, které následně ovlivňovaly obsah listu. Ten, kdo stojí mimo toto „*redakční fluidum*“,²⁴⁴ nemůže následně pro list psát. Je tedy jisté, že autorky musely nejprve nápady na své články společně prodiskutovat a potom si je nechat schválit celou redakcí časopisu. Tento názor podporuje i publikace z roku 1932 od Václava Chába, který se zmiňuje, že i přesto, že na poradách projevil každý člověk „*jiný názor a žádný od svého názoru neupustil*“,²⁴⁵ se tímto způsobem vytvářel myšlenkový profil redakčního sboru.

---

²³⁹ BUREŠ, Karel. V týmu s Foglarem: příběh redaktora legendárních časopisů. Praha: Toužimský & Moravec, 2009. str. 42.

²⁴⁰ BULÁNEK-Dlouhán, František. *Spisovatel, novinář a člověk Jan Morávek*. V Praze: Melantrich, 1948. str. 37.

²⁴¹ Tamtéž.

²⁴² Národní archiv, fond. Melantrich, Praha, nezpr. karton, sign. J. Morávek.

²⁴³ Alfréd Fuchs se narodil v roce 1892 do židovské rodiny v Praze. Byl slavným českým novinářem a spisovatelem. Kromě Českého slova psal pro deník Tribuna a později do Přítomnosti Ferdinanda Peroutky. Ve třicátých letech byl šéfredaktorem deníku Prager Tagblatt. V době okupace byl umučen v koncentračním táboře Dachau. Více v: MALÝ, Radomír. *Alfred Fuchs: muž dvoji konverze*. Brno: Cesta, 1990.

²⁴⁴ FUCHS, Alfréd. *Zákulisí novin: psychologie novinářského povolání*. Knihovna dneška. Praha: Václav Petr, 1931. str. 68.

²⁴⁵ CHÁB, Václav. *Jak se dělají noviny: samozřejmé pravdy a praktické rady*. Knihovna Svazu národního osvobození. V Praze: Svaz národního osvobození, 1932. str. 32.

S počátkem Protektorátu nastoupili do každého vydavatelství tzv. treuhänderi, kteří ručili protektorátní správě za to, že „*vydavatelství bude působit po dobu války na své početné čtenáře slovy věrnosti k Velkoněmecké říši.*“²⁴⁶ Kromě nich se v redakci Melantrichu objevili tzv. aktivističtí novináři, konkrétně Karel Lažnovský, Emanuel Vajtauer a Jaroslav Křemen, kteří se snažili do časopisů a novin vtěsnat nacistické, antisemitské a proněmecké články. Není jisté, do jaké míry byli zapojeni i ve *Hvězdě československých paní a dívek*, ale vzhledem k proměně časopisu od března 1939 je jejich účast téměř jistá.

---

²⁴⁶ BUREŠ, K. V týmu s Foglarem... Praha: Toužimský & Moravec, 2009. str. 151.

6.1. Jan Morávek

„To byste pak čubrněli na Morávka a říkali: koukejte, jak se vytáh, ani na to nevypadal! Pak bych byl teprve slavný... Amen!“²⁴⁷

Prvním odpovědným redaktorem časopisu *Hvězda* se stal spisovatel Jan Morávek, který byl známý především tím, že do svých děl vtiskl téma Posázaví, kde se také v Kamenném Přívozu 1. května 1888 narodil²⁴⁸ a strávil své dětství. Jeho otec Karel byl řezníkem a hostinským, k čemuž se snažil vést i svého syna. Jan pod tlakem otce dokonce vyzkoušel jeden rok na Vyšší státní průmyslové škole v oboru chemie. Od dětství ho to ale táhlo k divadlu a ke knihám, a tak, když Jana po smrti otce už nic doma nedrželo, zkusil se uplatnit v kočovném divadle.²⁴⁹

Po jeho prvních angažmá v menších divadlech ale přišla první světová válka a Jan byl nucen narukovat. Vzpomínky na válku, ve které byl zraněn a následně ze služby propuštěn, zpracoval v díle *Špatný voják*, který vyšel v roce 1930.²⁵⁰ V díle mimo jiné popisuje bitvu na Drině nebo děsivý úděl vojáků na srbské frontě.²⁵¹ Mohli bychom ho tak zařadit k autorům tzv. ztracené generace, mezi které patřil například Erich Maria Remarque.

Po válce byl Morávek angažován v divadle Karla Hašlera, kde hrál v jednoaktovkách. Každý den tak procházel okolo melantrišského nakladatelství, kde pracovalo spousta jeho známých. V čase první pozemkové reformy potřeboval Melantrich někoho z venkova, kdo by dokázal rozumět obyčejnému životu lidí žijících mimo město. Morávek byl pro tuto roli ideální, a proto se stal redaktorem *Obrany venkova* a *Kalendáře republiky*.²⁵² S divadlem chvíli poté skončil. Na svou odpovědnost následně vydal roku 1919 *Kalendář* v nákladu 50 tisíc výtisků a dle jeho slov mu všichni předpovídali, „že se do kalendářů budou balit syrečky.“²⁵³ *Kalendář*

²⁴⁷ Památník národního písemnictví Praha, fond Melantrich, ev. jed. kar, spis Morávek Jan 1935-1952.

²⁴⁸ Státní oblastní archiv v Praze, Jilové u Prahy XXII., Praha-Západ [online], 1883-1916, str. 28.

²⁴⁹ NA Praha, fond Archiv Syndikátu novinářů, Praha, (1926-1939), spis Morávek Jan, k. 10

²⁵⁰ BULÁNEK, F. *Spisovatel, novinář ...* V Praze: Melantrich, 1948. str. 7.

²⁵¹ Bitva na Drině byla střetnutím R-U a srbské armády v září 1914. Více v: WINTER, J. M. *První světová válka: [fakta, svědectví, souvislosti]*. Praha: Mladá fronta, 1995.

²⁵² BULÁNEK-Dlouhán, F. *Spisovatel, novinář...*, str. 33

²⁵³ Státní oblastní archiv v Praze, fond UZV-V, sign. Mor-Morávek, str. 7.

se ale zcela vyprodal, a Morávka si tak všiml ředitel podniku Jaroslav Šalda a svěřil mu řízení nového časopisu, *Pražského ilustrovaného zpravodaje*.²⁵⁴

Ve *Zpravodaji* měl Morávek na starost zejména obrazovou stránku listu. Hledal fotografy, řešil rozvržení grafiky, vybíral konkrétní fotografie a zároveň sháněl beletristy, kteří by do zpravodaje publikovali. Obrazové noviny zprvu neměly dobrou pověst, a tak nechtěli být spisovatelé s časopisem spojováni. S postupem času se ale úroveň časopisu zvedla a objevovala se v něm i díla z per Marie Majerové, Josefa Hory nebo Alfreda Fuchse.²⁵⁵

Během dvacátých a na začátku třicátých let se z Morávka stal velice populární spisovatel. V té době se Posázaví stalo oblíbeným místem turistů, což zvedalo zájem i o jeho knihy. Zejména Pražanů, kteří „v duchu obnovené poválečné touhy po návratu k přírodě zde nacházeli stejně romantiku lesů, skal a vodních přehrad, jako příležitost k příjemnému oddechu, a to takřka za zády velkoměsta.“²⁵⁶

Mezi jeho další díla patří například *Plavci na Sázavě*, *Skalní plemeno* nebo *Jediná cesta*, kde se Morávek zamýšlí, jaká cesta by Evropu mohla vyvést z hrozících nebezpečí války.

S postupem času v Melantrichu pracoval na dalších časopisech a denních listech. Jako velký znalec byl volán na pomoc k novým projektům, učil redaktory, radil a pomáhal.²⁵⁷ Kromě *Zpravodaje* působil jako redaktor *Českého slova*, do roku 1932 *Hvězdy československých paní a dívek* a přispíval také do *Národní politiky*. Zároveň se stal hodnotícím soutěže „*novinový román*“, jež Melantrich pořádal. Tím byla podle nakladatelství „*zdůrazněna závažnost této soutěže*.“²⁵⁸

²⁵⁴ BULÁNEK-Dlouhán, F. *Spisovatel, novinář...*, str. 33

²⁵⁵ BULÁNEK-Dlouhán, F. *Spisovatel, novinář...*, str. 25-26

²⁵⁶ Tamtéž, str. 13

²⁵⁷ Tamtéž, str. 30.

²⁵⁸ Památník národního písemnictví Praha, fond Melantrich, ev. jed. kar, spis Morávek Jan 1935-1952.

Na konci třicátých let se Morávek sešel s ředitelem Šaldou, aby projednali těžké časy, které Melantrich čekaly. Nakonec byl Šalda nucen Morávkovi snížit plat, s čímž Morávek nesouhlasil, ale neodvážil se to říct Šaldovi do očí, a tak mu poslal dopis. V dopise vyzdvihuje své schopnosti a vysvětluje Šaldovi, jak dostal *Pražský ilustrovaný zpravodaj* na výsluní. Popisuje historku, jak žádné noviny nesehnaly obrázky všech členů vlády po jejím jmenování v roce 1938, zatímco Morávek, který na tom pracoval celý den, je nakonec otisknul. Konkrétně píše: „*A jsou to jen dva malé obrázky, nic, lidé to přejdou jedním pohledem a nikdo si neuvědomí, co času a námahy stálo jejich získání!*“²⁵⁹ Nakonec nabízí Šaldovi, aby mu i s jeho platem snížil úvazek a Morávek se mohl více věnovat své literární práci, kterou by zároveň uveřejnil ve *Zpravodaji*, protože jeho román si „*čtenáři už dlouho přejí*“.²⁶⁰ Šalda přistoupil na snížení úvazku, ale Morávek svůj román nakonec ve *Zpravodaji* neuveřejnil. Román *Pod Mrakem* je uveřejněn později roku 1942, ale ve *Hvězdě československých paní a dívek*.²⁶¹

Morávkův osobní život byl složitý. Dne 16. září 1919 se v Měsících oženil s Annou, rozenou Pšádovou,²⁶² která byla později známá jako „*horlivá pracovnice v otázkách sociálních a v četných spolcích obranných, hlavně v Národní jednotě severočeské*“.²⁶³ Společně vychovali dceru Pavlu Morávkovou, která se narodila dva roky po jejich svatbě. Anna Morávková ale 12. července 1936 zemřela při rodinném letním pobytu v Písku ve věku 42 let. Následně hledal Morávek útěchu u její sestry Karly, která mu byla v těžkých časech oporou, a se kterou se v květnu 1937 oženil podruhé.²⁶⁴

Morávek vydával i za protektorátu. V nějakých knihách sice docházelo ke škrtům,²⁶⁵ ale celkově jich v této době vydal deset. Život novináře byl ale v té době příliš složitý, a proto odešel v roce 1941 na zdravotní dovolenou. V jeho poválečném

---

²⁵⁹ NA, fond. Melantrich, Praha, nezpr. karton, sign. J. Morávek.

²⁶⁰ Tamtéž.

²⁶¹ *Hvězda: československých paní a dívek*. Praha: Melantrich, 1925-1945, 22. 5. 1942, č. 21., str. 4.[cit. 19. 9. 2023]

²⁶² Státní oblastní archiv v Praze, Praga-východ., Líbeznice (Římskokatolická církev) 1915-1929 [online], str. 53.

²⁶³ *Národní politika* 14.7.1936, s. 3 - oznámení o úmrtí Anny Morávkové. Národní jednota severočeská byla organizací, jež podporovala českou menšinu v německo-jazyčných oblastech Československa. Více v: ZAJÍC, Jindřich: *Činnost místních odborů Národní jednoty severočeské na Teplicku po roce 1918.*, 2010. Diplomová práce. Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. FF.

²⁶⁴ BULÁNEK-Dlouhán, F. *Spisovatel, novinář...*, str. 34, NA. PR II – EO, sign. Morávek Jan.

²⁶⁵ PNP, fond Melantrich, Morávek Jan.

prohlášení píše, že poté, co byli do redakce nasazeni Karel Lažnovský a Emanuel Vajtauer, nešlo z redakce jen tak odejít. Začal proto „na oko“ stonat, s čímž mu pomáhali doktoři „z Pelnářovy kliniky.“²⁶⁶ Morávek byl na rok penzionován, protože „z těch neustálých nervů doopravdy onemocněl.“²⁶⁷ Píše, že to „byl čas těžké nejistoty a sabotáže“.²⁶⁸

Po válce musel také několikrát obhajovat svá díla vydaná za Protektorátu. V dopise nakladatelství Melantrich, který se týkal románu *Lidé z trhu*, Morávek píše, že nejde o antisemitské dílo, i přesto, že se to tak může někomu zdát.²⁶⁹ Dále musel bránit svou povídku, kterou napsal v roce 1943 pro kolaborantskou *Přítomnost* pod vedením Emanuela Vajtauera. Morávek se podle všeho bál, že jeho dočasné penzionování bude odhaleno, a napsal povídku s názvem *O staré Vodličkové*, kde líčil zkušenosti lidí nasazených v Říši. Nakonec ale údajně nebylo otisknuto to, co napsal. Jeho dům v Kobylisích byl na konci války rozstřílen a vykraden německými vojáky. Během Pražského povstání stavěl barikády a účastnil se pouličních bojů.²⁷⁰

Po válce se Morávek snažil psát další díla, ale jeho zdraví se horšilo. V červnu roku 1948 ranila Morávka na ulici mrtvice. Následně se léčil na Bulovce, kam docházel jednou týdně.²⁷¹ V padesátých letech si Morávek stěžoval vedoucímu nakladatelství, že svůj honorář za vytisknuté knihy dá celý berní správě. Píše: „Dříve nás bral na nůž nakladatel, nyní berní správa. A já chci být jednou bohatý...! Jak by to bylo krásné, kdybych zanechal závěť s tisícovými dobročinnými odkazy!“ Jan Morávek zemřel 4. dubna 1958 ve věku 69 let v Praze.

---

²⁶⁶ Morávek má na mysli dnešní Všeobecnou fakultní nemocnici v Praze, kde ve třicátých letech dochází k rozvoji pod vedením profesora Josefa Pelnáře. Všeobecná fakultní nemocnice v Praze, *Historie Kliniky*. Dostupné online: <https://int2.lf1.cuni.cz/1LFIK-24.html> [cit. 18.9.2023],

²⁶⁷ NA Praha, fond Archiv Syndikátu novinářů, Praha, čl. evid. zemřelých, spis Morávek Jan, k. 25

²⁶⁸ Tamtéž.

²⁶⁹ PNP, fond Melantrich, Morávek Jan.

²⁷⁰ NA Praha, fond Archiv Syndikátu novinářů, Praha.

²⁷¹ PNP, fond Melantrich, Morávek Jan.

6.8. Ženy, které časopis řídily pod vedením Jana Morávka

6.8.1. Staša Jílovská

„Já si musím nutně vydělávat nějaký peníze. Ne kvůli veřejnosti, ale hlavně kvůli sobě. Musím mít aspoň trochu pocit samostatnosti.“²⁷²

První žena, která spolupracovala s Janem Morávkem, a dokonce samu sebe označila za „spoluzakladatelku“²⁷³ časopisu *Hvězda*, byla Stanislava Jílovská. Narodila se jako dcera slavného lékaře a budoucího ministra zdravotnictví Ladislava Procházky 20. února 1898 ve Vídni.²⁷⁴ Následně se s rodiči přestěhovala do Prahy a začala tam studovat gymnázium Minerva,²⁷⁵ kde se také seznámila s Milenou Jesenskou,²⁷⁶ která se stala její celoživotní přítelkyní.²⁷⁷

Následovalo pět semestrů Filozofické fakulty na Karlově univerzitě v Praze, které musela přerušit, protože v té době čekala narození dvojčat. Dcery Staša a Olga se narodily 24. září roku 1919. Její manžel Rudolf Jílovský-Klein²⁷⁸ byl majitelem inzertní kanceláře. Když se Rudolf a Staša brali v listopadu 1918, oba přijali příjmení

²⁷² BERNASOVA, Mariana: *Byla Staša Jílovská modernistickou překladatelskou osobností?* Magisterská diplomová práce, Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav translatologie, Praha, 2009. str. 80.

²⁷³ NA, Archiv Syndikátu novinářů, Praha. K. 1, inv. č. Jílovská.

²⁷⁴ Tamtéž.

²⁷⁵ Gymnázium Minerva byla prestižní školou, která se pojila se snahou zrovnoprávnit ženy s muži. Gymnázium se v 19. a 20. století stává symbolem ženského hnutí. Mezi ženy vychované Minervou patřili ty, které vytvářeli intelektuální vrstvu republiky. Např. Alice Masaryková, Anna Burianová nebo Nataša Gollová.

²⁷⁶ Milena Jesenská je dnes známá především jako přítelkyně Franze Kafky. Byla to ale zejména sama spisovatelka a překladatelka a novinářka. Psala do časopisů *Přítomnost*, *Národní Listy*, *tribuna* anebo vedla *Ženskou hlídku* v rubrice *Českého slova*. Zemřela v roce 1944 v koncentračním táboře Ravensbrück. Více v: VONDRÁČKOVÁ, Jaroslava. *Kolem Mileny Jesenské*. Praha: Torst, 2014.

²⁷⁷ BERNASOVA, M: *Byla Staša Jílovská ...* 2009. str. 19.

²⁷⁸ Diplomová práce od Mariany Bernasové popisuje, že Rudolf byl velmi známou osobou v novinářských vodách. Byl nejlepším přítelem Ferdinanda Peroutky a údajně měl nést společně s Juliem Firtem a dalšími rakev Karla Čapka z Vyšehradské katedrály k jeho hrobu. BERNASOVA, M. *Byla Staša Jílovská...2009*, str. 31.

Klein.²⁷⁹ Z neznámého důvodu si ale manžel jméno v druhé polovině dvacátých let změnil na Jílovský.

Kariéru redaktorky Jílovská zahájila v časopise *Tribuna*, který vedla až do jeho zániku, a měla na starost zejména články pro ženy. Poté přechází do Melantrichu, kde se věnuje nejen *Hvězdě*, ale i ženské rubrice *Českého slova* nebo zakládá časopis *Eva*. Ve *Hvězdě* zůstala pouze rok, zatímco v *Evě* pracovala až do roku 1936. Dále pracovala v časopisu *Pestrý týden*, neustále spolupracovala s redakcí *Lidových novin* a byla vedoucí redaktorkou časopisu *Vest Pocket Revue* v Osvobozeném divadle.²⁸⁰

Práci ve *Hvězdě* a *Evě* brala spíše jako rutinní, nenáročnou práci za stálý příjem, který jako matka dvou dcer jistě potřebovala. Časopisy však ani sama neodebírala. Články v časopise pro ni měly existenční, ale ne intelektuální hodnotu. V jednom dopise si Milena Jesenská na její adresu stěžuje, že „je moc důležité najít jí nějaké vhodné zaměstnání. Tyhle Evy a Hvězdy jsou pro kočku.“²⁸¹ Články Jílovské v *Evě* a *Hvězdě* se věnovaly zejména módě a ženským tématům. I přesto, že se Staša označovala za „šéfredaktorku“ *Hvězdy*, nikdy tak v časopise nebyla zmíněna. Po svém odchodu z *Hvězdy* s časopisem nadále spolupracovala na překladech románů nebo článků.²⁸²

Jílovská překládala z angličtiny, francouzštiny a němčiny. Mezi nakladatelství, která s ní spolupracovala, patřila např. Aventinum, Borový nebo Mánes. Zároveň také překládala hry pro Národní divadlo v Praze. Staša ale měla někdy problém dodržovat termíny odevzdaných překladů.²⁸³ Někdy také doporučovala, jaké publikace by se měly překládat a do jakých časopisů by se hodily. Například v roce 1931 doporučila do časopisu *Hvězda* knihu *David Golder* od Ireny Nemirovské, která měla v té době nevídaný úspěch.²⁸⁴

---

²⁷⁹ NA, Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1941-1950, k. 4568, sign. J1505/5

²⁸⁰ NA, Archiv Syndikátu novinářů, Praha. K. 1, inv. č. Jílovská.

²⁸¹ Dopisy Mileny Jesenské. 1998. Uspořádala a k vydání připravila Alena Wagnerová. 1. vyd. Praha: PROSTOR. ISBN 80-85190-91-5.

²⁸² Např. *Hvězda: československých paní a dívek*. Praha: Melantrich, 1925-1945, 16. listopadu 1935, č. 46., str. 23. [cit. 21. 9. 2023]

²⁸³ NA, Archiv Syndikátu novinářů, Praha. K. 1, inv. č. Jílovská.

²⁸⁴ PNP, fond Melantrich, k. 7, P.č. 175, 1931-1944, Jílovská Staša.

Když se Staša seznámila v roce 1926 se se známým spisovatelem a zakladatelem Devětsilu Adolfem Hoffmeisterem,²⁸⁵ rozhodla se, že se chce rozejít se svým manželem. K definitivní rozluce však dochází až v roce 1941.²⁸⁶ I přesto, že se Hoffmeister stýkal s několika ženami najednou, měl být Stašinou osudovou láskou. Jejich cesty se však rozešly po okupaci roku 1939, kdy se Staša vrátila z hor s dětmi do Prahy, zatímco Hoffmeister uprchl do Itálie.²⁸⁷ Její život tak nadále naplňovala láska k dcerám. Za války nebyla zaměstnána v žádné redakci a stáhla se do ústraní.

Po roce 1945 začala Staša pracovat na ministerstvu informací, což jí měl domluvit samotný Hoffmeister. Konkrétně pracovala jako „*přednostka kanceláře kulturních přidělců (...), které má ministerstvo ve dvanácti zemích.*“²⁸⁸ Zprvu se jí tam dařilo, protože uměla jazyky a ráda cestovala, ale postupně se v práci ztrácela a zjistila, že ji nenaplňuje. Roku 1952 odešla do výtvarného spolku Mánes, ale nakonec byla nucena práci opustit, protože se léčila s rakovinou, které roku 1955 v Praze podlehla.²⁸⁹

---

²⁸⁵ Hoffmeister byl známý český spisovatel, diplomat, malíř a kreslíř. S Jílovskou se sblížil v redakci *Pestrého týdne*. Více v: HOFFMEISTER, Adolf; WERICH, Jan a VOSKOVEC, Jiří. *Kreslíř Adolf Hoffmeister*. V Praze: Mánes, 1948.

²⁸⁶ BERNASOVA, M: *Byla Staša Jílovská ...* 2009. str. 32.

²⁸⁷ Tamtéž, str. 36

²⁸⁸ NA Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1941-1950, k. 4568, sign. J1505/5

²⁸⁹ BERNASOVA, M: *Byla Staša Jílovská ...* 2009. str. 79.

6.8.2. Marta Russová

*„Krása, jakou jen nebe
mohlo vymyslet, se rodí a
bude nás objímat na
každém kroku. Mějme pro
ni v srdci všechno
přichystáno.“²⁹⁰*

První žena, o které je uvedeno, že časopis *Hvězda* „řídí“, je Marta Russová s pseudonymem Maru. Narodila se ve Skutči u Litomyšle 21. dubna 1889 jako Marta Jadrná. Její otec Jan byl učitel na měšťanské škole ve Skutči.²⁹¹ Svou dceru poslal po vzoru její sestry Marie na Pöttingeum v Olomouci, první školu pro ženy s českým vyučovacím jazykem.²⁹² Následovala umělecká škola v Mnichově a návrat do Skutče. Marta odmalička se sourozenci navštěvovala nedaleký zámek Rychtemburk,²⁹³ kde bydlel ředitel panství a patronátní komisar Jan Ferdinand Russ. Za toho se roku 1909 ve svých dvaceti letech provdala.

Jan Ferdinand Russ byl o šestnáct let starší než Marta,²⁹⁴ což ale nebránilo tomu, aby se manželům rok po svatbě narodil jejich jediný syn Jan.²⁹⁵ Jana Ferdinanda ale sedm let po svatbě zastihl „*zánět plic a pohrudnice*“ a 3. června 1916 zemřel.²⁹⁶ Roku 1920 se stala sekretářkou plebiscitní komise na Těšínsku, kam se na půl roku

²⁹⁰ *O Jaru*. Národní listy. Praha. Julius Grégr, 1861-1941, 13. dubna 1941, č. 103, str. 12. [cit. 21. 9. 2023]

²⁹¹ Státní oblastní archiv v Zámrsku, Farní úřad římskokatolické církve Skuteč, okr. Chrudim, sign. 7782, matrika O, 1902-1923, str. 86.

²⁹² Školu založil hrabě Pötting, který přestože byl německého původu, podporoval české národní hnutí v Olomouci. MAREŠOVÁ, Stanislava. Historické budovy Olomouce – Kde se učily mladé slečny. Olomoucký rej [online]. 2009-07-29 [cit. 21. 9. 2023].

²⁹³ VORÁČEK, Emil. *Dějiny Skutče*. Skuteč [i.e. Pardubice]: Radek Drahný, 2011., str. 356.

²⁹⁴ Státní oblastní archiv v Zámrsku, Farní úřad římskokatolické církve Skuteč, okr. Chrudim, sign. 7782, matrika O, 1902-1923, str. 86.

²⁹⁵ NA, PŘ II – EO, sign. Marta Russová

²⁹⁶ Státní oblastní archiv v Zámrsku, Farní úřad římskokatolické církve Skuteč, okr. Chrudim, sign. 7783, matrika Z, 1903-1929, str. 182.

přestěhovala.²⁹⁷ Od roku 1921 pracovala na ministerstvu zahraničních věcí, kde byla úřednicí generálního konzulátu pro Paříž. Marta byla vzdělaná v jazycích, uměla plynule francouzsky, německy a trochu anglicky. Na ministerstvu zůstala do roku 1923.

V roce 1924 zažila Marta špatné období, kdy na Křížovnickém náměstí z neznámého důvodu vyskočila z jezdící tramvaje, následkem čehož utrpěla zranění na pravé ruce.²⁹⁸ Následující rok započala svou publicistickou kariéru jako externistka v deníku *Tribuna*, kde se jistě dennodenně dostávala do kontaktu s Jílovsou, která jí nejspíš následně doporučila do časopisu *Hvězda*, kde zůstala tři roky jako vedoucí redaktorka, do března 1929. Poté vstupuje do *Národních listů* jako redaktorka a zakladatelka *Ženské hlídky*, kam přispívala až do zastavení jejich vydávání v roce 1941. Jubilejní sborník *Národních listů* o její práci píše, že „za jejího vedení stala se (...) z rubriky, která bývala věnována dříve téměř výhradně otázkám módy rozsáhlá příloha, jež vycházela zprvu pod názvem *Žena – domácnost a rodina*, nyní *Rodina – společnost*.“²⁹⁹ Jako první z redaktorek *Hvězdy* přestoupila roku 1930 do konkurenčního *Listu paní a dívek*.³⁰⁰ Také byla v té době hlavní redaktorkou časopisu *Autolady*.³⁰¹

Za druhé republiky a okupace psala Marta výhradně do *Národních listů*. Postupně se začala věnovat spíše literární činnosti. Vydala několik knih, mezi které patřily např. *Život bez líčidla* nebo *Začněte po čtvrté*. Zároveň také spolupracovala jako scénáristka a připravovala náměty pro filmy, mezi něž můžeme zařadit například film *U pěti veverek*.³⁰² Od roku 1942 se v archivních dokumentech označuje za „redaktorku v invaliditě“.³⁰³ Zemřela 1. května 1963 v Praze.³⁰⁴

---

²⁹⁷ NA, PŘ II – EO, sign. Marta Russová

²⁹⁸ NA, Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1931-1940, k. 10226, sign. R2278/5 Marta Russová

²⁹⁹ *Národní listy, jubilejní sborník: 1861-1941*, Praha: Pražská akciová tiskárna, 1941, str. 109.

³⁰⁰ Tamtéž.

³⁰¹ Časopis byl veden Dámským odborem autoklubu ČSR, jehož předsedkyní byla Eliška Junková. Marta Russová byla také členkou. *Autolady. Oficiální orgán Dámského odboru Autoklubu republiky Československé*. Praha: Autoklub RČS, 1931, leden 1931, č. 1., str. 9. [cit. 21. 9. 2023]

³⁰² KUNC, Jaroslav. *Slovník soudobých českých spisovatelů: krásné písemnictví v letech 1918-45*. Praha: Orbis, 1946. str. 529

³⁰³ NA, PŘ II – EO, sign. Marta Russová

³⁰⁴ Databáze národních autorit NK ČR, heslo: Maru, Russová Marta. Dostupné online: <https://aleph.nkp.cz/F/> [cit. 21. 9. 2023]

6.8.3. Olga Vojáčková

Olga Vojáčková se narodila 10. března 1897 ve Vídni jako Jančová známému spisovateli Janu Jančovi.³⁰⁵ Podle pamětnické výpovědi její neteře Olgy Soldanové³⁰⁶ měla být Olga Vojáčková nesmírně silnou ženou. Když se její rodiče před první světovou válkou rozešli, odešla Olga sama pěšky za maminkou do Prahy.³⁰⁷ Tam začala studovat Umělecko-průmyslovou školu,³⁰⁸ konkrétně obor akademické výtvarné umění,³⁰⁹ kde také potkala svého budoucího manžela Františka Vojáčka. „*Sama měla umělecké ambice (..), ale vzhledem k tomu, že se manželovi nedařilo prorazit, rozhodla se pro práci v novinách.*“³¹⁰

Ve *Hvězdě* zůstala Olga pouhé dva měsíce, od konce března do konce května 1929. Už předtím ale měla zkušenosti s psaním z *Listu paní a dívek*, kde pracovala v redakci *Pražanky*. V následujících letech psala do *Českého slova*, časopisu *Lada*, *Národní politiky* nebo od ledna 1939 do *Národních novin*, kde se starala o ženskou rubriku. Průběžně také psala na objednávku reklamní články pro firmu Baťa. Snažila se tak zajistit příjem pro ni i manžela, což se jí někdy nedařilo. Například v roce 1938 měla problém platit členské příspěvky Syndikátu československých novinářů a žádala o jejich prominutí.³¹¹

³⁰⁵ Jan Janča byl spisovatelem a bojovníkem za práva Čechů v Dolních Rakousích. HÁJKOVÁ, Alena. *Jan Janča*. In: Vladimír Forst a kolektiv. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 1993, svazek 2. H–J. s. 450–451.

³⁰⁶ Pamětnická výpověď Olgy Soldanové. *Teta Olga Vojáčková si v Ravensbrücku ordinovala studené sprchy*. 2019. Paměť národa. Dostupné online: <https://www.pametnaroda.cz/cs/soldanova-olga-20190925-0> [cit. 21. 9. 2023]

³⁰⁷ Tamtéž.

³⁰⁸ Umělecko-průmyslová škola v Praze vznikla v roce 1885 a soustředila se na užité umění, kam hned od začátku patřila kreslířská a malířská škola pro ženy, která poskytovala výuku kreslení a malby nebo i vyšívání a práci s textilem. LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena devatenáctého století*. Vydání druhé, v Karolinu první, přepracované. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016.

³⁰⁹ NA, fond ASYN, Praha, čl. evid. syndikát novinářů (1926–1939), spis Vojáčková Olga, k. 13

³¹⁰ Pamětnická výpověď Olgy Soldanové..., 2019, Paměť národa.

³¹¹ NA, fond ASYN, Praha, spis Olga Vojáčková.

V roce 1938 si Olga Vojáčková zažádala o možnost založení živnosti. Chtěla s manželem provozovat galerii umění v ulici Karolíny Světlé.³¹² Není jisté, s jakým prvotním účelem galerii manželé připravili. Ta se ale v průběhu války stává důležitým odbojovým centrem, který řídil Josef Jedlička, legionář, důstojník československé armády a odbojář. V galerii se shromažďovaly informace, které následně putovaly ke skupině ÚVOD nebo k sovětské zpravodajské službě. V bytě manželů Vojáčkových se také Jedlička schovával. Tam byl také ale v roce 1941 objeven a společně s manželí Vojáčkovými zatčen.³¹³ Olga Vojáčková byla poslána do koncentračního tábora Ravensbrück,³¹⁴ zatímco její manžel do Mauthausenu, kde zahynul.

Olga přežila čtyři roky v koncentračním táboře, kde byla využívána pro šití uniforem. Snažila se přežít všemi způsoby, a proto se denně sprchovala studenou vodou, aby se vyhnula omrzlinám. Roku 1945 unikla z pochodu smrti a vrátila se do Prahy. V poválečné době Olga Vojáčková vstoupila do komunistické strany a pracovala v Československém rozhlase. V roce 1968 ale ze strany vystoupila a vrátila členskou legitimaci se slovy „*tak takhle ne, soudruzi*.“³¹⁵ V sedmdesátých letech podepsala Chartu 77, což ji dostalo do hledáčku Státní bezpečnosti. V roce 1982 srazilo Olgu Vojáčkovou na ulici auto, a to se jí stalo osudným. Její neteř se domnívá, že se jednalo o akci Státní bezpečnosti, která chtěla její tetu odstranit.³¹⁶

---

³¹² NA, Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1941–1950, k. 12615, sign. V 4629/2.

³¹³ Pamětnická výpověď Olgy Soldanové..., 2019, Paměť národa.

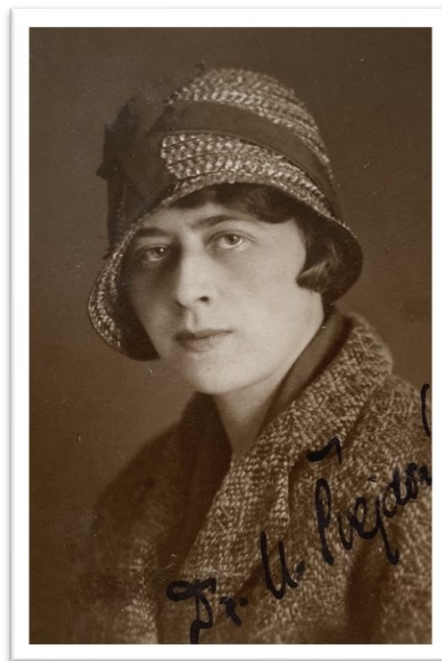
³¹⁴ NA, PŘ II 1941–1951, sign. V 4629/2

³¹⁵ Pamětnická výpověď Olgy Soldanové..., 2019, Paměť národa.

³¹⁶ Tamtéž.

6.8.4. Dr. Nast'a Švejdová

Marie Švejdová, se narodila jako Papáčková 12. září 1901 v Jičíně. Její otec Anastazius Papáček byl slavný český malíř a profesor kreslení na Vinohradské reálce. Z tohoto důvodu se také rodina i s malou Marií v říjnu roku 1907 odstěhovala do Prahy.³¹⁷ Marie zde vychodila střední školu a roku 1921 nastoupila na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy, kde promovala v roce 1927 se svou disertační prací s názvem „*Problém puberty v moderní literatuře*.“³¹⁸ Následně získala titul PhDr.

V roce 1925 se Marie provdala za úředníka Všeobecného penzijního ústavu, Jindřicha Švejdu.³¹⁹ Už v roce 1931 se ale přestěhovala pryč a manželé žili odděleně.³²⁰ Během dalšího roku pak došlo k rozloučení manželství. Ve třicátých letech ale Marie potkala svého druhého budoucího muže Jana Krásla,³²¹ se kterým dokonce vychovala dceru Janu. S Kráslem se Marie nejspíše seznámila v Chlumci nad Cidlinou, kde se Jan narodil.

Od roku 1926 se Marie věnovala psaní a překládání. Začala jako redaktorka ženské hlídky *Národních listů*, kde zastupovala nemocnou Milenu Jesenskou.³²² Do roku 1928 pracovala jako knihovnice ve Veřejné a Univerzitní knihovně v Praze. Od prosince 1929 spolupracovala a následně vedla *Hvězdu*, ale psala i pro časopis *Eva*.³²³ Marie se ve svých článcích a jako redaktorka *Hvězdy* podepisovala jménem „*Dr. Nast'a Švejdová*.“ Nast'a podle svého prostředního jména Anastázie zděděného po tatínkovi. V březnu 1931 ale jako někteří před ní i po ní odešla do nakladatelství Rodina a stala

³¹⁷ NA Policejní ředitelství I, konskripce, karton 441, obraz 435

³¹⁸ Archiv Univerzity Karlovy, fond Matriky Univerzity Karlovy, inventární číslo 6, Matrika doktorů Univerzity Karlovy VI., strana 2874

³¹⁹ NA, Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1931–1940, k. 7916, sign. K 4133/3

³²⁰ NA, PŘ II – EO, Švejdová Marie

³²¹ Jan Krásl byl olympijský hokejový hráč. Celý život hrál profesionálně za SK Slavii Praha. V roce 1926 byl dokonce součástí týmu, jež vyhrála Československu stříbrnou medaili na evropském šampionátu v hokeji. Heslo *Jan Krásl* na Olympedia, Dostupné online: <https://www.olympedia.org/athletes/88603> [cit. 22. 9. 2023].

³²² NA, fond ASYN, Praha, čl. evid. syndikát novinářů (1926-1939), spis Švejdová Papáčková Marie, k. 12

³²³ Tamtéž.

se šéfredaktorkou *Listu paní a dívek*, hlavní konkurence *Hvězdy*. Za Protektorátu byla vedoucí obrázkového týdeníku *Žena českého venkova*.³²⁴

Po roce 1945 se vrátila k vydavatelství Melantrich a začala spolupracovat s redakcí *Svobodného slova* nebo *Milenou*. Také od roku 1946 do 1956 nahrávala literárně dramatická pásma nebo pohádky v československém rozhlase.³²⁵ Dále překládala z němčiny a francouzštiny nebo dokonce psala své vlastní knihy. Mezi její nejslavnější romány patřily *Eliška dobývá svět* nebo *Podivuhodné cesty nesmrtelných*.³²⁶ V obou dílech můžeme najít téma umění, což měla Marie zakořeněné od dětství výchovou otce. V roce 1980 umírá Mariina celoživotní láska Jan Krás1.³²⁷ Marie umírá o čtrnáct let později, roku 1994, v úctyhodných devadesáti třech letech.³²⁸

---

³²⁴ BLODIGOVÁ, Alexandra. *Slovník odpovědných redaktorů a šéfredaktorů legálního českého denního tisku v letech 1939 až 1945*. Praha: Matfyzpress, 2007. str. 68.

³²⁵ BROŽ, Václav. *Kdo je kdo v Československu. Biografie žijících osob se stálým bydlištěm v ČSSR*. Praha: ČTK, 1970. str. 83-84.

³²⁶ *Československý rozhlas a televize*. 15. 10. 1962, č. 29, str. 14. [cit. 22. 9. 2023]

³²⁷ *Lidová demokracie, orgán Československé strany lidové*. 21. 3. 1980, č. 69, str. 6. [cit. 22. 9. 2023]

³²⁸ BLODIGOVÁ, A. *Slovník odpovědných redaktorů...*, str. 68.

6.9. Jaroslav Přibík

„Mé protinacistické přesvědčení bylo notoricky známé v celém mém okolí, netajil jsem se jím...“³²⁹

Po odchodu Jana Morávka bylo třeba hledat dalšího muže, jenž by zastřešil redakci *Hvězdy*. Zájemců zřejmě nebylo moc, a tak byla práce příkazem udělena Jaroslavu Přibíkovi, který v redakci pracoval jako propagační redakční úředník.³³⁰ Jaroslav se narodil 24. dubna 1902 v Břeclavi na Moravě poštovnímu asistentovi Václavu Přibíkovi a Pavlíně, rozené Machovcové.³³¹ V šesti letech začal chodit do školy v Brně, kam se s rodinou přestěhovali. Ve svém vyjádření z 50. let píše, že bydleli v dělnické čtvrti, což „mělo jistě nemalý vliv na dětskou duši.“³³² Není jisté, zda psal Přibík pod vlivem doby, nebo se opravdu jednalo o jeho přesvědčení.

V jedenácti letech Jaroslavovi zemřel otec a jeho matka se snažila, aby on a jeho sestra nestrádali, a tak šila na zakázku a pronajímala pokoje studentům. „Byly doby, kdy jsme všichni bydlili jen v kuchyni, kde byla jen jedna postel. Toto vše matka snášela, jen abychom já a starší sestra mohli studovat.“³³³ Nakonec vystudoval reálku s maturitou v Brně a poté Vysokou školu obchodní v Praze, kterou si mohl dovolit, protože jeho sestra šla místo dalšího studia pracovat „k poště“.³³⁴ Jaroslav bydlel na koleji, kde podle jeho slov vířila proletářská nálada, a tak v roce 1921 vstoupil do komunistického svazu mládeže Československa. V roce 1926 odešel na vojnu do Kroměříže, kde mu později diagnostikovali nedoslýchavost pravého ucha.³³⁵

³²⁹ NA Praha, fond Archiv Syndikátu novinářů, Praha, čl. evid. syndikát novinářů (1926-1939), spis Jaroslav Přibík, k. 32, fol. 23.

³³⁰ Tamtéž.

³³¹ Moravský zemský archiv v Brně, okres Břeclav, sign. 2427, fond E67, N: 1901-1909. Dostupné na: <https://www.mza.cz/actapublica/matrika/hledani> [cit. 23. 9. 2023]

³³² Životopis. NA, fond ASYN, Praha, spis Jaroslav Přibík.

³³³ Tamtéž.

³³⁴ Jeho sestra Bohuslava, později Košutová, se nakonec stala učitelkou na průmyslové škole.

³³⁵ Životopis. NA, fond ASYN, Praha, spis Jaroslav Přibík.

Po návratu z vojny nevěděl Jaroslav, kde se uchytit, a proto přijal místo úředníka v Úvěrové pojišťovně a následně v reklamní kanceláři Petra Hayneho, kde psal a překládal texty k reklamním sloganům. Stále ale nebyl spokojený, a nakonec je pro své inzertní zkušenosti přijat jako propagační úředník v Melantrichu. Spolupracoval s *Hvězdou* i *Evou*. Ve *Hvězdě* nakonec zůstal a v roce 1934 se stal jejím šéfredaktorem. Karel Bureš, odpovědný redaktor *Mladého Hlasatele*, o Přibíkovi napsal, že nebyl za jedno s obsahem *Hvězdy* a že se na časopis díval shora. Také ale dobře věděl, „čím je třeba zaujmout ženskou psychiku a v čem mohou ženy najít únik od všedních starostí.“³³⁶ Dále ho popisuje jako „vtipného, ženy ironizujícího dlouhána“, který se „nevyhnul žádné partě, kde se lidé smějí“.³³⁷ Přibík také psal pro *Lidové noviny*, *Tribunu*, *České slovo*, *Příšerný večerní* a další.³³⁸

Prvního srpna roku 1931 se Jaroslav oženil s Annou, rozenou Langrovou. Měli spolu syna Petra. Zřejmě se jim déle nedařilo mít miminko, protože Přibík v dotazníku zdůrazňuje, že se jim až šest let po svatbě, v roce 1937, narodilo jejich „jediné“ dítě. Anna porod nezvládla dobře, Přibík se v jednom dopise zmiňuje, že „od té doby je moje žena chronicky churava,“ a tak zůstávala v domácnosti. Po obsazení Československa, začal Přibík spolupracovat s Františkem Bidlem na vydávání satirického týdeníku *Simplicus*.³³⁹ Anna se synem se během války přestěhovali na venkov a Jaroslav kvůli práci zůstal v Praze.

Za okupace se Přibík dostal k seznamu několika členů gestapa, kteří se měli vloupat mezi zahraniční pracovníky v Bruselu a Londýně. Za pomoci jistého pana Košuta, který jako pracovník firmy Baťa jel nakupovat do Jugoslávie, poslal Přibík jména zrádců k Václavu Palečkovi. Paleček byl pracovníkem ministerstva financí exilové vlády, který měl možnost dopravit seznam z Jugoslávie právě až do Londýna.³⁴⁰ Roku 1944 vystupuje Přibík z Melantrichu kvůli nátlaku „ze strany kolaborantů.“ Přidal se k Nezávislému divadlu a poté byl nasazen jako dělník u firmy Marie Hyko, kde měl za úkol loupat slídu. Revoluce se Přibík zúčastnil v barikádnické četě Olšanské

---

³³⁶ BUREŠ, K. V týmu s Foglarem... Praha: Toužimský & Moravec, 2009. str. 52

³³⁷ Tamtéž.

³³⁸ Dotazník. NA, fond ASYN, Praha, spis Jaroslav Přibík.

³³⁹ *Simplicus* byl v původní verzi německý satirický časopis, mířící zejména na politiku.

³⁴⁰ PERSTICKÁ, Dagmar. *Osobnosti. Nositelé Řádu Tomáše Garrigue Masaryka 1991 a 1992*. Brno: Státní vědecká knihovna, 1993. s. 343.

hřbitovy.³⁴¹ Četa měla držet „v šachu německou posádku gymnázia na Lobkovicově náměstí.“³⁴²

Na konci května 1945 nastupuje do vydavatelství Práce, kde se věnoval zejména časopisu *Květen*. Od války ho trápilo revma, a proto byl v roce 1948 poslán do lázní v Teplicích. V roce 1949 měl Příbík podniknout „velkou reportážní cestu po státech lidově demokratických, tj. Polsko, Rumunsko, Maďarsko, Bulharsko atd.“, kam ho doprovázela jeho žena Anna jako „sekretářka a tlumočnice“.³⁴³ Po likvidaci časopisu *Květen* byl přeložen do redakce *Odborných časopisů Práce*, kam psal aktivně až do roku 1969. Rok nato Jaroslav Příbík zemřel.³⁴⁴

---

³⁴¹ Osobní prohlášení. NA, fond ASYN, Praha, spis Jaroslav Příbík.

³⁴² JAKL, Tomáš. *Barikády a stejnokroje Pražského povstání v barvě*. VHÚ, 18. 5. 2015. Dostupné online: <https://www.vhu.cz/barikady-a-stejnokroje-prazskeho-povstani-v-barve/> [cit. 23. 9. 2023]

³⁴³ NA. Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1941–1950. k. 9071, sign. P 3522/13 Příbík.

³⁴⁴ NA, fond ASYN, Praha, spis Jaroslav Příbík.

6.10. Hana Nováková-Kaldová

„Mám velmi vysoké mínění o úkolech tisku a vždy byla moje práce vedena poctivou snahou a stálým úsilím dělat ji dobře...“³⁴⁵

První žena, která je ve *Hvězdě* jako šéfredaktorka zmíněna sama, bez mužského nadřízeného, je Hana Nováková Kaldová. Žena s nejsložitější osobní minulostí se narodila 15. ledna roku 1906 v Praze na Vinohradech. Byla pojmenována jako Johanna Marie Katzová, ale celý život používala zkratku jména Hana. Její otec Jaroslav si z neznámého důvodu v roce 1909 změnil příjmení na Kalda. Jedna z možností, která se nabízí, je nepříjemný rozchod s rodiči kvůli náboženskému vyznání.³⁴⁶

Hana vystudovala gymnázium Minerva a následně absolvovala tři semestry Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Jeden z důvodů ukončení studia mohlo být manželství se zubním lékařem Karlem Novákem,³⁴⁷ se kterým čekala v roce 1930 syna Karla. Rok před narozením syna ale Hana nastoupila do *Hvězdy československých paní a dívek* a v prosinci 1932 se stala jeho odpovědnou redaktorkou. Předchozí zkušenosti získala v *Lidových novinách* a ve vydavatelství Rodina, kde psala pro konkurenční *Pražanku*.³⁴⁸ Jako jedna z mála redaktorek tedy Nováková přešla z Rodiny do Melantrichu a ne naopak. Podle jejich slov se jako vedoucí redaktorka *Hvězdy* snažila

³⁴⁵ NA, fond Archiv Syndikátu novinářů, Praha, čl. evid. Vyřazení novinář (50.-60. léta), spis Bílá Hana, k. 6

³⁴⁶ Jaroslav byl katolík, zatímco jeho rodiče evangelického vyznání. Jaroslavovo vyznání je v křestním listě zvýrazněno. Státní oblastní archiv v Praze, Kostel sv. Ludmily, Vinohrady, matrika N, 1905-1907, str. 199.

³⁴⁷ Když se snoubenci brali, byl Karel Novák ještě vojín a příslušníkem školy pro výcvik zdravotního důstojnictva ve Vršovicích. Národní archiv, Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1931-1940, k. 4732, sign. B1748/25 Hana Bílá.

³⁴⁸ NA, fond ASYN, Praha, spis Bílá Hana.

o „hodnotný lidový týdeník pro ženy a vymýcení braku z obsahu.“³⁴⁹ Hana bydlela ve vlastní vile v Bubenči a podle krajského soudu v Praze se měla těšit „dobré pověsti a chovat se řádně.“³⁵⁰ V červnu 1933 absolvovala řidičskou zkoušku a v dubnu 1934 odešla z vydavatelství Melantrich. Poté se stala redaktorkou *Národních listů* a do konce války píše pro týdeník *Ozvěny*.

V květnu 1936 podal Karel Novák na svou ženu trestní oznámení za to, že chtěla odjet s jejich nezletilým synem za hranice letadlem. Novák nechtěl, aby Hana použila k odjezdu letadlo, zdálo se mu to nebezpečné. V podaném oznámení píše, „že odpůrkyně, jsouc duševně abnormální, tj. stížena hysterií a paranoiou, bude nakládati zle s dítětem...“³⁵¹ Chtěl tak zamezit odjezdu Karla s Hanou za hranice. Je ale velice pravděpodobné, že byli manželé zrovna v rozlukovém řízení, a tak Novák nechtěl syna s jeho matkou pustit. Zároveň měla v té době už Hana známost s armádním generálem Josefem Bílým,³⁵² který byl tou dobou ve výslužbě a měl už za sebou také jeden rozvod.

Za Josefa Bílého se Kaldová provdala v únoru 1937 a přestěhovali se na adresu Mikulandská v Praze. V březnu 1939 se Bílý spojil s Aloisem Eliášem a společně založili organizaci Obrana národa. Bílý dokonce stanul v čele organizace, ale už na sklonku roku 1939 musel do ilegality a skrýval se v jižních Čechách.³⁵³ O rok později byl ale nalezen, zatčen a následně vězněn v Pankrácké věznici, poté v Terezíně. V září 1941 vyhlásil zastupující říšský protektor Reinhard Heydrich po svém příchodu do Čech stanné právo a osud Josefa Bílého byl rozhodnut. Bílý patřil mezi první oběti, které soud v Praze odsoudil k trestu smrti zastřelením. Trest byl vykonán 28. září 1941 v jízdárně dělostřeleckých kasáren v Praze-Ruzyni.³⁵⁴ Bílý se měl chovat velice statečně, což jistě inspirovalo jeho ženu Hanu k dalším činům.

Hana musela být několikrát kvůli svému manželovi vyslýchána gestapem, ale ani to ji neodradilo od toho, aby v květnu 1942 ukrývala ve svém bytě parašutistu Adolfa

---

³⁴⁹ Tamtéž.

³⁵⁰ NA, PŘ II – 1931-1940, Hana Bílá.

³⁵¹ NA, PŘ II – 1931-1940, Hana Bílá.

³⁵² Bílý byl vůdčím představitelem vojenského domácího odboje za druhé světové války. CHURANĚ, Milan a kol. *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*. I. A–M. 2. rozš. vyd. Praha: Libri, 1998. 467 s. 34-35.

³⁵³ CHURANĚ, M. *Kdo byl kdo...*, Praha, 1998, str. 35.

³⁵⁴ STEHLÍK, Eduard. *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem: FORTprint, 2000. str. 31

Opálku z paravýsadku Out Distance,³⁵⁵ který byl zavražděn o měsíc později v Kostece sv. Cyrila a Metoděje v dnešní Resslově ulici. Po válce se Bílá přiznala, že napsala dva články v duchu nacistické propagandy, ale že k tomu byla donucena gestapem. To ji však provázelo do další životní etapy. Během okupace potkala Hana také svého dalšího a posledního manžela, o jedenáct let mladšího Františka Macháta, se kterým měla dalšího syna Jana. Nadále ale Hana na počest svého zesnulého manžela publikovala pod jménem Bílá-Machátová, což jí bylo povoleno soudem v roce 1950.³⁵⁶ Hana v roce 1945 dokonce převzala Československý válečný kříž, jež byl udělen posmrtně jejímu manželovi Josefovi.³⁵⁷

V letech 1948 až 1949 absolvovala odborný národohospodářský kurz a začala psát pro časopis *Nový svět*, kde se později stala i vedoucí redaktorkou. V roce 1951 byla Hana Bílá-Machátová vyloučena z komunistické strany Československa pro svou novinářskou činnost za okupace. Oficiální prohlášení znělo: „*Bylo prokázáno, že za okupace, kdy byla vedoucím redaktorem Ozvěň, psala ve prospěch nacistů. Dále bylo zjištěno, že straně zatajila celou řadu závažných skutečností. Byla proto členskou schůzí jednomyslně vyloučena ze strany. Podle našeho názoru nemůže být nadále členem Svazu čsl. novinářů člověk s temnou okupační minulostí.*“³⁵⁸ Je otázkou, zda ve vyloučení nehrála naopak roli i její odbojová činnost ve prospěch západních mocností. Hana Bílá-Machátová umírá o rok později, prvního července 1952, v pouhých 46 letech.

---

³⁵⁵ PADEVĚT, Jiří. *Průvodce protektorátní Prahou: místa – události – lidé (rejstřík ulic: Mikulandská 135/7, německy Nikolandergasse, Praha 1)*. 1. vyd. Praha: Academia, Archiv hlavního města Prahy, 2013. 804 s. 167.

³⁵⁶ NA, Policejní ředitelství Praha II – Evidence obyvatel, Hana Machátová-Kaldová

³⁵⁷ STEHLÍK, E.: *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*, s. 31.

³⁵⁸ NA, fond Archiv Syndikátu novinářů, Praha, čl. evid. Vyřazení novinář (50.-60. léta), spis Bílá Hana, k. 6

6.11. Adéla Langová

Za nejméně známou redaktorku *Hvězdy československých paní a dívek* bychom označili paní Adélu Langovou, která ve *Hvězdě* působila od dubna 1934 do dubna 1938. Narodila se 12. srpna roku 1908 v Třešti na Moravě. Její otec Albin Lang byl architektem a její maminka Marie byla dcerou obuvnického mistra ve Vídni. Oba rodiče se také ve Vídni vzali rok před narozením Adély.³⁵⁹ Následně se rodina přestěhovala do Dvora Králové a v roce 1934 Adéla odjela sama do Prahy.

Poté Adéla působila ve *Hvězdě* a zároveň i v časopise *Vkus*. V roce 1938 ale odešla z Melantrichu „na vlastní žádost.“³⁶⁰ V jejím vysvědčení od vydavatelství se píše: „Jmenovaná byla redaktorkou našeho časopisu (...). Jako taková osvědčila se jako výborná spolupracovnice a schopná redaktorka. Paní Langová-Brethová kreslila módy do našich módních časopisů, prováděla montáže módních stránek a psala módní články. Osvědčila se jako dobrá stylistka.“ Dále vysvědčení dodává, že Langová rozuměla střihům v praktické rovině a že s ní byli „jako s redaktorkou módních časopisů nanejvýš spokojeni.“³⁶¹

Jeden z důvodů, proč Adéla Langová opustila časopis *Hvězda* a následně i Prahu, mohly být cesty, které čekaly jejího manžela Bedřicha Bretha, kterého Adéla potkala během roku 1935. V březnu 1936 se vzali a sestěhovali se do Dejvic v Praze. Nejspíš i kvůli němu vystoupila Adéla v lednu 1936 z Církve československé husitské.³⁶² Její manžel byl obchodní zástupce a když si Adéla v roce 1938 podala žádost o cestovní pas, udala jako důvod „doprovod manžela na obchodních cestách.“³⁶³ Je také možné, že manželé opustili Československo z důvodů blížících se opatření proti židovskému obyvatelstvu v Čechách. Další stopa Brethových se ztrácí.

---

³⁵⁹ Moravský zemský archiv v Brně, okres Jihlava, obec Třešť, sign. 7022, N: 1899–1916. Dostupné na: <https://www.mza.cz/actapublica/matrika/hledani> [cit. 24. 9. 2023]

³⁶⁰ NA. Fond Melantrich, Praha. K. nezpr., sign. Langová.

³⁶¹ Tamtéž.

³⁶² MZA Brno, okres Jihlava, obec Třešť, matrika narozených 1899–1916.

³⁶³ NA. Policejní ředitelství Praha II. – všeobecná spisovna – 1931-1940, k. 4934, sign. B2850/10 Adéla Brethová.

6.12. Marie Rojíková-Goldfingerová

„Úkoly ženy jsou tak paralelní s úkoly mužů, že není možno dělati rozdíl. Dnes už mají možnost ženy účastniti se právě tak budování jako muži.“³⁶⁴

V nejtěžších časech vedla časopis *Hvězda* Marie Rojíková-Goldfingerová.³⁶⁵ Marie se narodila 1. března 1899 v Praze strojvůdci Františku Rojíkovi a Hedvice, rozené Šafrové.³⁶⁶ Společně s rodinou žila v dřívější části Holešovic, v Bubnech. Její sestra Hedvika zemřela v roce 1935 a bratr František Rojík se stal zvěrolékařem. Marie vystudovala dekorativní obor na Umělecko-průmyslové škole v Praze, a následně pokračovala na Vyšší umělecko-průmyslovou školu, kterou absolvovala po čtyřech letech studia. Také navštěvovala kurzy na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a učila se jazyky.³⁶⁷

Marie byla velice umělecky nadaná. Uměla kreslit, ale i technicky pracovat v tiskařském průmyslu. Nejdříve tvořila návrhy pro gobelínovou továrnu ve Dvoře Králové a poté továrnu i sama vedla. Vyjížděla na různé dekorativní výstavy v Evropě, v roce 1927 například odjela do Paříže.³⁶⁸ Také pracovala jako kreslířka návrhů pro vnitřní výzdobu bytů a provedla úpravu československé expozice v Ženevě.³⁶⁹ Továrnu gobelínů nakonec vedla až do roku 1930, kdy ji paní Šaldová „odvedla do *Melantrichu*.“³⁷⁰

³⁶⁴ NA Praha, fond Archiv Syndikátu novinářů, Praha, čl. evid. zemřelých, spis Goldfingerová Marie, k. 23

³⁶⁵ Své rodné příjmení udávala Marie ve *Hvězdě* vždy jako první, i přesto, že bylo u žen zvykem ho psát až na druhém místě.

³⁶⁶ Archiv hlavního města Prahy, sbírka matrik, Holešovice – kostel sv. Klimenta, sign. HOLN1, N; 1899-1900 Holešovice-Bubny, str. 31.

³⁶⁷ NA Praha, fond Archiv Syndikátu novinářů, Praha, čl. evid. zemřelých, spis Goldfingerová Marie, k. 23

³⁶⁸ NA, Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1941-1950, k. 6027, sign. G552/12

³⁶⁹ NA, fond ASYN, Praha, čl. evid. Syndikát novinářů (1926-1939), spis Goldfingerová-Rojíková, k. 13

³⁷⁰ NA Praha, fond ASYN, Praha, čl. evid. zemřelých, spis Goldfingerová Marie, k. 23

Ve *Hvězdě* začala jako obyčejná redaktorka pracovat už v lednu 1930. Psala módní a odborné články k ručním pracím. Zároveň psala do časopisu *Eva* nebo *Vkus*. Odpovědnou redaktorkou *Hvězdy* se stala v říjnu 1938. Oficiálně ale musela v roce 1939 časopis opustit, protože „jako vdaná žena byla restringována z povolání redaktorky.“³⁷¹ V jiném prohlášení Goldfingerová píše, že odešla na „přímý útok stříbrňáckých listů,“³⁷² protože propagovali návrat žen do domácnosti. Nadále byla ale až do května 1940 uváděna jako odpovědná redaktorka časopisu.

Marie se v průběhu práce v Melantrichu vdala za velmi vlivného sociálního pracovníka Karla Goldfingera. Karel se narodil v květnu 1890 v Podkrkonoší. V roce 1911 musel odejít do vojenské služby a následně do války, ale už v roce 1914 byl

zraněn „třemi střelami“³⁷³ a odnesl si tak zranění ruky. Při doléčování válečného zranění byl Goldfinger získán jako druhý učitel po Františku Bakulovi do Jedličkova ústavu pro děti s tělesným postižením. Rudolf Jedlička měl sám zařídit, aby se Goldfinger nemusel vrátit na frontu.³⁷⁴ Byl také zároveň umělecky nadán, což předával dětem a zároveň ho to nejspíš později spojilo s Marií. Po válce mu bylo dokonce nabídnuto, aby převzal vedení ústavu po Františku Bakulovi, ale nakonec nabídku odmítl. V ústavu působil pět let.³⁷⁵ Ve dvacátých letech byl zvolen ředitelem ústavu

Vychovatelny manželů Olivových v Říčanech, která byla určena „pro zpustlé, zanedbané, opuštěné a osiřelé děti od 8 do 10 let.“³⁷⁶

³⁷¹ NA Praha, fond ASYN, Praha, čl. evid. zemřelých, spis Goldfingerová Marie, k. 23

³⁷² Tamtéž, prohlášení přepsané. Marie měla zřejmě namysli „Polední list“, což byl deník, který vlastnil muž . října, Jiří Stříbrný. Jako příklad článků nabádající návrat žen ze zaměstnání do domácnosti můžeme uvést např. *Chvála práce v domácnosti*. Polední list. 27. 11. 1938, č. 329, str. 17. [cit. 30. 9. 2023]

³⁷³ *Ze života našich invalidů*. Venkov, orgán České strany agrární. 24. 6. 1916, č. 150, str. 2-3. [cit. 30. 9. 2023]

³⁷⁴ TITZL, Boris. *To byl český učitel: František Bakule, jeho děti a zpěváčci*. Praha: Společnost Františka Bakule, 1998. str. 137.

³⁷⁵ *Ústřední zastupitelstvo hl.m. Prahy*. Národní listy. 3.6. 1924, č. 153., str. 1-2. [cit. 30. 9. 2023]

³⁷⁶ *Soupis zařízení sociální péče o mládež v republice československé*, Praha: Ministerstvo sociální péče, 1925.

Svatba Marie a Karla se konala 19. prosince 1936 a za svědky jim šli senátorka Františka Plamínková a ředitel Melantrichu Jaroslav Šalda.³⁷⁷ V roce 1929 se Karel Goldfinger stal ředitelem dětské části Masarykových domů v Krči, kam se s Marií, jeho dcerou Beatriz z prvního manželství³⁷⁸ a starší nemocnou tetou přestěhovali. Masarykovy domy v Krči byly postaveny v roce 1928 a sloužily pro zaopatření „*dětí, starých, nemohoucích a nevléčitelně nemocných obyvatel Velké Prahy*.“³⁷⁹ Goldfinger bydlel v bytě pro zaměstnance o pěti pokojích³⁸⁰ a přes den vyučoval děti, jež byly v domovech umístěny blízko lesa, aby se zde mohla odehrávat výuka. Kromě toho byl Karel také vášnivým lovcem, vlastnil zbrojní pas na dvě lovecké pušky a revolver, který mu za okupace v roce 1940 nacisté dokonce odmítali prodloužit.³⁸¹

Marie se ve válečných letech věnovala převážně „*vlastním pracím výtvarným*“ a zároveň pracovala jako učitelka na Škole dekorativních umění v Praze ve Vodičkově ulici. Také přispívala do časopisu *Ozvěny* nebo do *Krejčovských listů*. V září 1944 byla jako členka Syndikátu výtvarných umělců v rámci nařízeného pracovního nasazení umístěna jako pomocná dělnice v továrně léčiv, kde zůstala až do květnové revoluce. Ohledně povstání píše, že pomáhala stavět barikády a spolupracovala s bojovými jednotkami v Masarykových domovech.³⁸² Ohledně odbojové činnosti se zmiňuje, že pečovala „*o postižené*“, což je vzhledem k bydlišti Goldfingerů více než pravděpodobné.³⁸³

Po válce se Marie vrátila do Melantrichu a i přes vážné onemocnění manžela, který přešel do trvalé pense, do roku 1950 pracovala jako redaktorka *Mileny*. Následuje práce v archivu Melantrichu a spolupráce se *Svobodným slovem*, kde se střídala s bývalou redaktorkou *Hvězdy* Marií Kráslovou na nedělní příloze Slovo žen. V archivu dělala záznamy o tom, co si kdo vypůjčí a pracovala na přebudování archivu na nový systém.³⁸⁴ V říjnu 1951 zemřel Karel Goldfinger a Marie se přestěhovala do

---

³⁷⁷ Archiv hl. města Prahy, Magistrát hlavního města Prahy, civilní matrika, sign. MAG 073, 1936, str. 73/77.

³⁷⁸ Karel byl už vdovcem, když si Marii bral. Jeho první manželkou byla Milada, rozená Herbergertová.

³⁷⁹ *Masarykovy domovy v Praze-Krči*. České a Slovenské stavy století. Dostupné online: <http://stavbystoleti.cz> [cit. 30. 9. 2023]

³⁸⁰ NA, Fond Melantrich Praha, nezpracovaný fond, sign. Goldfingerová.

³⁸¹ NA, Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1941-1950, k. 2535, dign. G605/6

³⁸² NA Praha, fond Archiv Syndikátu novinářů, Praha, čl. evid. zemřelých, spis Goldfingerová Marie, k. 23

³⁸³ Tamtéž, Osobní prohlášení.

³⁸⁴ NA Praha, fond Archiv Syndikátu novinářů, Praha, čl. evid. zemřelých, spis Goldfingerová Marie, k. 23

Žitné ulice na Praze II.³⁸⁵ V práci pro Melantrich pokračovala až do prosince 1959. Zároveň jí byl ve stejném roce přiznán starobní důchod. Datum ani místo úmrtí Marie Rojíková-Goldfingerové nejsou dodnes známé. Ona i Karel zemřeli v zapomnění.

---

³⁸⁵ NA, Praha – Policejní ředitelství Praha II – evidence obyvatelstva, sign. Goldfinger Karel.

6.13. Antonie „Inka“ Jarošová

Poslední odpovědnou redaktorkou *Hvězdy československých paní a dívek* byla Antonie „Inka“ Jarošová. Narodila se jako Drapelová, 2. prosince 1897 v Příboře na Moravě. Její otec, Antonín Drapela, byl četnickým závodčím a matka Kristina byla dcerou hostinského.³⁸⁶ Antonie vystudovala lyceum, kde absolvovala státní zkoušku z francouzštiny. V roce 1927 bydlela v Bratislavě, kde si dokonce udělala řidičský průkaz.³⁸⁷ Se svým budoucím manželem Karlem Jarošem se Antonie potkala nejspíše na konci dvacátých let v Praze, kde pracovala jako soukromá učitelka jazyků.³⁸⁸

Na začátku 30. let začala překládat romány a články pro melantrišské vydavatelství. Nejdříve pro *Pražský ilustrovaný zpravodaj*, *Hvězdu*, a nakonec i pro *Večerní české slovo*.³⁸⁹ Během překládání pro Melantrich napsala i sama několik románů. Nejznámějším je *Ten pravý* publikovaný ve *Večerním Českém slově* nebo román *Komtesa Máňa*, který vycházel v roce 1937 ve *Hvězdě* na pokračování. Víme, že byla členkou klubu československých turistů a že společně s manželem podnikali túry do Polska.³⁹⁰

Ve třicátých letech se provdala za Karla Jaroše a následně se s ním přestěhovala do bytu v Nuslích.³⁹¹ Dne 15. června roku 1936 ale začal proces rozluky manželů.³⁹²

---

³⁸⁶ Zemský archiv v Opavě. Příbor, římskokat., Inv. č. 1359, 1890-1902, str. 263. Dostupné online: <https://digi.archives.cz/da/index4Clear.jsp> [cit. 30. 9. 2023]

³⁸⁷ NA, fond Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1941-1950, k. 4406, sign. J848/4 Antonie Jarošová.

³⁸⁸ NA, fond Archiv Syndikátu novinářů, k. 37, fol. 8. sign. Jarošová Antonie

³⁸⁹ NA, fond Archiv Syndikátu novinářů, Praha, k. 1, fol. 6., inv. č. Jarošová

³⁹⁰ NA, fond PŘ II – 1941-1950, Antonie Jarošová

³⁹¹ NA, Policejní ředitelství Praha II – evidence obyvatelstva, sign. Jarošová Antonie.

³⁹² Za první republiky existovaly dva druhy ukončení manželského svazku, a to rozlučka a rozvod od stolu a lože. Rozvod narozdíl od rozluky umožňoval obnovu manželství a zbavoval manžele povinnosti spolu žít. Rozlučka ale představovala právní ukončení manželství a nebyla umožněna katolíkům. PAVEL,

Důvodem k rozluce mohlo být přeložení Jaroše do Liberce, kde měl vést státně bezpečnostní oddělení policejního ředitelství.³⁹³ Tuto teorii by podpořilo i to, že manželé zůstali i nadále přáteli. Odpovědnou redaktorkou *Hvězdy* se Antonie stala v prosinci 1940 a starala se zejména o módní rubriky. Za Protektorátu také překládala do časopisu *Ahoj* a v časopise *Vkus* psala texty k módním kresbám a redigovala povídkovou přílohu.³⁹⁴

V prosinci 1939 se Jaroš vrátil do Prahy, kde se stal zástupcem policejního ředitele v Karlíně. Ve stejné době je kontaktován skupinou Obrana národa, ke které se okamžitě přidal. Začal spolupracovat s takzvanou skupinou Tří králů. Konkrétně se staral o vysílačky, organizoval kurýrní službu do Budapešti nebo „*buduje špionážní službu a získává buňky přímo v gestapu v Pečkárně.*“³⁹⁵ Získával tak přeepsané výslechy, které byly na gestapu konány. Zároveň také získával jména osob ohrožených zatčením, které ihned vždy varoval „*tak, že varování často ani nevědí, kdo je zachraňuje, kdo jim doručuje falešné legitimace, které Jaroš přímo krade na policejním ředitelství.*“³⁹⁶ Jaroš byl dokonce několikrát zatčen gestapem a vyslýchán, ale prozatím vždy vyvázal bez újmy. Dne 3. května 1940 byl ale zatčen, mučen, a i přesto jména svých přátel neprozradil. Byl několik měsíců vězněn v Petschkově paláci a následně na Pankráci. Nakonec byl převezen do Berlína, kde byl odsouzen k smrti a v prosinci 1942 spolu s dalšími osmi spolupracovníky popraven.³⁹⁷

Jelikož byla Antonie s Karlem ve stálém kontaktu, i ona byla zapojena do odbojové činnosti. Dělalá spojkou mezi jednotlivými členy organizace Obrany národa. Po válce ji tuto informaci dosvědčil dr. Miloš Jirko, moravský spisovatel, básník a redaktor *Českého Slova*, který byl za svou odbojovou činnost také vězněn. Po válce dosvědčil že: „*V květnu 1940 během zatýkání zpravodajské skupiny, vedené plukovníkem gen. Štábu Josefem Balabánem, pověřil jsem paní Antonii Jarošovou, redaktorku Hvězdy, k vyřízení určitých důvěrných vzkazů dalším členům této ilegální odbojové organizace, pokud jsem je nemohl sám obstarati, při čemž šlo o to, znemožniti gestapu dopadení*

P. Rozluka manželství – zapomenutý institut? Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings. Brno: Masaryk University.

³⁹³ JUDr. Karel Jaroš, Vládní rada, popraven v Berlíně, dne 18.12. 1943, Policie České republiky. Dostupné online: <https://www.policie.cz/soubor/kdo-byl-judr-karel-jaros-pdf.aspx> [cit. 30. 9. 2023]

³⁹⁴ NA, fond ASYN, k. 37, Jarošová Antonie.

³⁹⁵ NIKENDEY, Ladislav N. - *Černý 18. prosinec 1942*. Ladislav N. Nikendey. *Svobodné slovo*. Roč. 1, 186, č. 18. 12. (1945), s. 2.

³⁹⁶ Tamtéž.

³⁹⁷ NA, fond Archiv Syndikátu novinářů, Praha, k. 1, fol. 6., inv. č. Jarošová

*dalších členů této skupiny.*³⁹⁸ Ve svém prohlášení také Inka zmiňuje Ladislava Nikendeye, který o celé události napsal článek v roce 1945 do *Svobodného slova*. Po válce se Antonie přestěhovala na Vinohrady do Kouřimské ulice. Také nadále spolupracovala s Melantrichem a přispívala do časopisu *Milena*. Zemřela 19. února 1972 v Praze.

---

³⁹⁸ NA, fond Archiv Syndikátu novinářů, Praha, k. 1, fol. 6., inv. č. Jarošová

6.14. Další redaktoři Hvězdy

6.14.1. Fotografové

Fotografové byli důležitou součástí redakce. Pracovali pouze na dohodu. Mezi dva nejnámější fotografy, kteří pracovali pro Melantrich, a tudíž i pro *Hvězdu*, můžeme zařadit Jaroslava Štochla a Jana Lukase. Ženy se mezi fotografy v této době stále moc neobjevují. Do roku 1934 byly fotografie ve *Hvězdě* spíše sporadické. Od tohoto roku se ale začínají objevovat na titulních stranách a už málokdy je střídají kresby.

6.14.1.1. Jan Lukas

Jan Lukas, který se narodil v srpnu 1915 v Nové Bystřici u Českých Budějovic, začal publikovat do Melantrišských časopisů už v roce 1934 jako devatenáctiletý. V publikaci vydané v roce 1961 o něm Emanuel Frynta píše, že začal už jako sedmnáctiletý v roce 1934.³⁹⁹ Až poté začal chodit na grafickou školu ve Vídni, a tak kombinoval praxi s teorií. Fotografie publikoval nejen ve *Hvězdě československých paní a dívek*, ale i v *Evě* nebo časopise *Ahoj*. Frynta o něm píše: „*Práce s časopisy s velkým nákladem naučila Lukase rozumět objednavce, tj. vytušit ji dříve, než je vyslovena.*“⁴⁰⁰ V roce 1936 zkoušel pokročit z fotografie ke kameře a točil propagační filmy pro firmu Baťa ve Zlíně. Neustále se ale vracel k fotoaparátu, protože „*daleko raději fotografoval realitu než nahrané dění ve filmu.*“⁴⁰¹ A tak stále fotil pro zmíněné časopisy až do jejich zastavení v době okupace. V roce 1939 byl dokonce přijat jako redaktor těchto časopisů a stává se členem Syndikátu československých novinářů. Ke konci okupace ale Lukas onemocněl a léčil se se zánětem kostní dřeně. Poté Lukas nastoupil do časopisu *Pramen*, také se oženil a s manželkou Milenou měli dceru Janu.⁴⁰²

Lukas vydal i několik knih se svými fotografiemi. V roce 1946 vyšla kniha *Země a lidé*, kam mu předmluvu napsal jeho věrný přítel Jan Drda. Podle něj Lukas vždy tvrdil, že fotografování není uměním, a rád se nazýval „*amatérem z povolání.*“ Píše o něm: „*Jan Lukas miluje skutečnost, miluje zemi a miluje člověka, jenže je nejčastějším předmětem jeho fotografií.*“⁴⁰³ V pozdějším období byly Lukasovou

³⁹⁹ LUKAS, Jan a FRYNTA, Emanuel. *Jan Lukas*. Meister der Photographie. Praha: Artia, 1961.

⁴⁰⁰ Tamtéž. Str. 10.

⁴⁰¹ PEKÁRKOVÁ, Iva: *Rozhovor s českým fotografem Janem Lukasem*. Západ. Časopis pro Čechy a Slováky 10, 1988, č. 4, s. 16.

⁴⁰² NA Archiv Syndikátu novinářů, k. 57, fol. 25, sign. Lukas Jan.

⁴⁰³ LUKAS, Jan. *Země a lidé: kniha fotografií*. V Praze: Melantrich, 1946. předmluva.

vášní opravdu portréty. Mezi nejznámější fotografie patří ty z publikace *Pražský deník 1938–1965*, kde zachytil například zdrčeného Edvarda Beneše v roce 1938, obsazení Prahy nacisty nebo židovskou rodinu před transportem v roce 1942.⁴⁰⁴ V padesátých letech mu manželka Milena, rozená Mocarová, porodila druhou dceru a v letech šedesátých emigroval do USA. Svě padesáté narozeniny tedy Lukas slavil právě „při přechodu hranic.“⁴⁰⁵ Následně žil v New Yorku se svou rodinou, kde vydal další cykly svých fotografií. Zemřel v 91 letech v Americe. Jeho přesvědčení bylo, že „vždycky bude co fotografovat a vždycky tedy bude proč fotografovat.“⁴⁰⁶

6.14.1.2. Jaroslav Štochl

Druhý fotograf *Hvězdy* se narodil v lednu 1913 v Praze na Smíchově.⁴⁰⁷ Jeho otec Antonín byl úředníkem v Lidovém domě v Praze a byl vedoucím strany sociálně demokratické ve městské části Košíře. Po skončení základního vzdělání chodil Jaroslav na Veřejnou obchodní školu na Vinohradech. Následně pracoval na státním statistickém úřadě v Praze ve strojovém oddělení. V úřadě byl zaměstnán až do konce roku 1943.⁴⁰⁸

Jaroslavovými největšími koníčky bylo focení a sport. Byl jedinečný právě tím, že tyto dvě aktivity dokázal spojit v jednu. Původně měl s bratrem reprezentovat Československo na olympijských hrách v roce 1936, ale kvůli zranění se tak nestalo.⁴⁰⁹ Fotografování sice nebylo náplní jeho každého dne jako u Jana Lukase, ale i přesto od roku 1931 uveřejňuje fotoreportáže v obrázkových týdenících Melantricha. Kromě *Hvězdy* mezi ně patřil týdeník *Star*, který jako první otiskl jeho sportovní fotografie. Údajně měl do redakce přinést jednu fotografii a zapomenout tam při tom celou složku jiných fotografií, které byly následně v dalším čísle *Staru* uveřejněny.⁴¹⁰ Také

⁴⁰⁴ MOUCHA, Josef. Jan Lukas, fotograf. Galerie Art. Dostupné online: <https://www.galerieart.cz/umelci/galerie/jan-lukas-o-autorovi/80/?umelec=1659> [cit. 30. 9. 2023]

⁴⁰⁵ PEKÁRKOVÁ, I. *Rozhovor s českým fotografem*.... 1988, s. 17.

⁴⁰⁶ FRYNTA, E. *Jan Lukas*...., 1961. str. 12.

⁴⁰⁷ NA. Policejní ředitelství Praha II – evidence obyvatelstva, sign. Štochl Jaroslav

⁴⁰⁸ NA. Archiv Syndikátu novinářů, Praha, k. 109, inv. č. Štochl1.

⁴⁰⁹ MRÁZKOVÁ, Daniela a REMEŠ, Vladimír. *Cesty československé fotografie: vyprávění o historii československé fotografie prostřednictvím životních a tvůrčích osudů vybraných osobností a mezních vývojových okamžiků*. Praha: Mladá fronta, 1989. str. 126.

⁴¹⁰ MRÁZKOVÁ, D. *Cesty československé fotografie*... Praha: Mladá fronta, 1989. str. 126.

publikoval v časopise *Ahoj, Pražský ilustrovaný Zpravodaj* nebo *Mladý hlasatel*, kde se jeho fotografie objevovaly na titulních stranách. Jeho dalším koníčkem byla motorka, se kterou utrpěl v roce 1936 lehkou nehodu,⁴¹¹ zbraně a myslivost. Manželkou mu byla od roku 1938 Marie, rozená Hrušková, která zůstávala v domácnosti.

Za Protektorátu prožíval Jaroslav těžké, ale zároveň radostné období. V roce 1941 se mu narodila dcera Zuzana. Současně byl jeho otec kvůli svému stranictví vězněn a v roce 1942 v žaláři zemřel. Jeho bratr byl ve stejné době zavražděn obdivovatelem jeho přítelkyně.⁴¹² Kvůli tomu, aby nebyl Jaroslav poslán na práci do Německa, přijal nabídku pracovat pro Kuratorium pro výchovu mládeže jako fotoreportér v letech 1944 až 1945. I přesto píše, že se „zúčastnil odboje.“⁴¹³ Jeho žena Marie byla činná v Sokolu, je tedy pravděpodobné, že byl Jaroslav v odboji aktivní tímto způsobem. V květnu 1945 nafotil Pražské povstání, kterého se měl se zbraní v ruce také zúčastnit.⁴¹⁴

Štochl byl zřejmě veselé povahy. V roce 1946 podala jistá Josefa Herbstová na Jaroslava trestní oznámení za rušení nočního klidu. Noční klid měl být rušen „*hudbou na piano, zpěvem a tancem, což rušilo spánek obyvatelů sousedních domů.*“ Štochl se k tomu vyjádřil následující den tak, že se známými „*oslavoval promoci svého kamaráda pitím, hudbou zpěvem a tancem do třetí hodiny ranní.*“ Následně dobrovolně zaplatil pokutu 100 korun.

Od roku 1948 se stává redaktorem *Mladé fronty* a zakládá časopis *Vteřiny světa*.⁴¹⁵ V roce 1949 se ale stěhuje s manželkou zpět do Košic, kde se narodil, a naplno se věnuje svým knihám. Během třiceti let vydává pět knih s motivem myslivosti a rybářství. Například v roce 1953 vydal knihu *Dravci tůní*, v roce 1973 knihu *Lovcovo jitro* a v roce 1981 *Rybářův den*. V roce 1971 se také zúčastnil mezinárodní soutěže v Budapešti na téma *Člověk a příroda*, kde získal druhé a první místo.⁴¹⁶ Sláva Štochl zemřel 28. prosince 1990 v Praze.

---

⁴¹¹ NA, Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1941-1950, sign. S3231/9 Štochl

⁴¹² BUREŠ, Karel. *V týmu s Foglarem*. Praha: Toužimský & Moravec, 2009, s. 143.

⁴¹³ NA, Archiv Syndikátu novinářů, Praha, k. 109, inv. č. Štochl1

⁴¹⁴ MRÁZKOVÁ, D. *Cesty československé fotografie...* Praha: Mladá fronta, 1989. str. 127.

⁴¹⁵ NA, ASYN, Praha, k. 109, inv. č. Štochl1

⁴¹⁶ Sláva Štochl, klub fotografů přírody při Českomoravské myslivecké jednotě. 8.1. 2016. Dostupné online: <http://www.klubfotografu.cz/page04/stochl.php> [25.10.20230]

6.14.2. Další redaktoři a spolupracovníci časopisu *Hvězda*

Nejvěrněji spolupracovala s časopisem *Hvězda* Marie Berková, narozená 7. srpna 1909 jako Mecová. Po základním vzdělání navštěvovala Obchodní školu a od roku 1925 do 1927 pracovala jako úřednice v Janečkově zbrojovce v Nuslích. V květnu 1927 nastoupila do časopisu *Hvězda* a zůstává v něm až do jeho zániku v květnu 1945. Sama píše, že v časopise zůstala až do konce června 1945, poslední číslo *Hvězdy* ale vyšlo na začátku května. Zastávala funkci

„tajemnice a dopisovatelky“ a také „redakční sekretárky“.⁴¹⁷ V redakci byla zřejmě všem k ruce, vyřizovala dopisy čtenářů a vybírala, které z nich je možné ve *Hvězdě* uveřejnit. Po roce 1948 začala pracovat pro časopis *Květen* od vydavatelství Práce, kde zpracovávala „ženskou část“ listu.⁴¹⁸

Kresby pro časopis *Hvězda* zařizovala kreslířka Jarmila Weinfeldová. Zajišťovala zejména kresby módní, které se nacházely v každém čísle časopisu. Narodila se v roce 1913 a kromě reálného gymnázia v Jičíně vystudovala Vyšší školu sociální péče v Praze a následně několik kreslířských kurzů. Kromě *Hvězdy* kreslila i pro

Národní politiku, *Vkus* nebo pro *Ozvěny*. Po roce 1945 přispívala svými kresbami do časopisu *Květy*.⁴¹⁹

⁴¹⁷ NA, Archiv Syndikátu novinářů, k. 5., sign. Berková Marie

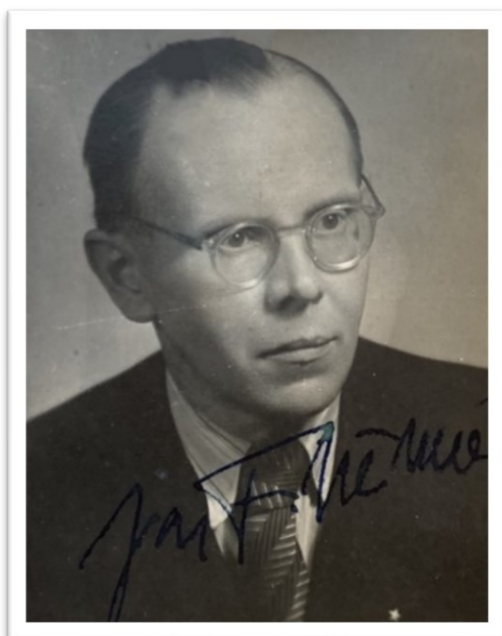
⁴¹⁸ Tamtéž.

⁴¹⁹ NA, Archiv Syndikátu novinářů, k. 129, sign. Weinfeldová.

Další kreslířkou *Hvězdy* byla Zdenka Fuchsová, jež se narodila roku 1903 v Libochovicích. Vystudovala Umělecko-průmyslovou školu v Praze a pracovala jako módní kreslířka u Oldřicha Rosenbauma.⁴²⁰ Pro Melantrich začala Zdenka kreslit už v březnu 1928. V letech 1938 až

1944 byla odpovědnou redaktorkou časopisu *Vkus* a jak sama píše, byla v něm uváděna pouze jako spolupracovnice, ale „časopis v této době vedla sama.“ Před válkou a za války byla spolupracovnicí časopisu *Eva* a také vytvářela módní kresby pro *České slovo* „za vedení pí. red. Šaldové.“⁴²¹ Po zániku těchto časopisů pracovala Zdenka jako spolupracovnice *Hvězdy*. Během války kromě psaní do časopisů stihla také zprostředkovávat „podporu pro členy rodin nacisty utlačovaných,“ také se snažila neuveřejňovat „články, které byly nařizeny, a mírnila obsah těch, které (...) umístit musela.“ Po válce nadále spolupracovala s Melantrichem v časopise *Milena* a následně i v časopise *Vlasta*.⁴²²

Zajímavou osobou a spolupracovníkem *Hvězdy* v letech 1934 až 1939 byl Jaroslav Němeček. Narodil se v lednu roku 1901 v Praze do rodiny cukráře Jaroslava Němečka. Vystudoval obchodní akademii a následně pracoval ve firmě Vilím a sp. jako účetní úředník. Ve třicátých letech ale o místo kvůli krizi přišel a byl dlouho bez zaměstnání. Začal proto psát do časopisů Melantricha. Kromě *Hvězdy* spolupracuje se *Světózorem*, *Ahoj*, *Star*, *A-Zet* a dalšími. O své funkci píše: „byly to výhradně

⁴²⁰ Salón patřil ke špičce prvorepublikových módních salónů. BURIANOVÁ, Miroslava. *Móda v ulicích protektorátu*. Praha: Národní muzeum, 2013.

⁴²¹ NA Archiv Syndikátu novinářů, Praha, k. 1, sign. Fuchsová, čl. ev. SČN odložené přihlášky

⁴²² NA, Archiv Syndikátu novinářů, Praha, k. 22, sign. Fuchsová

reportáže, kursivy, romány na pokračování a obrázkové i filmové zajímavosti.“⁴²³ Němeček se po roce 1939 zapojil do melantrišského odboje. Byl součástí časopisu *V boj*, kam přispíval svými články. Některá čísla měl dokonce tisknout ve svém bytě. Následně byl zatčen a odsouzen ke 12 letům vězení i se svou ženou Julií. V odboji pokračoval ve věznici na Mírově, kam byl převezen po onemocnění tyfem. Píše, že pomohl podnítit vzpouru, „*kteřá nás zachránila před evakuací*.“ Jeho žena na tuberkulózu zemřela, zatímco Němeček se vyléčil, ale stal se z něj invalida. Některé jeho články a romány vyšly i knižně. Ve *Hvězdě* publikoval pod pseudonymem „*J. Kavalír*“⁴²⁴ román *Život za pár stovek*. Jeho další akronymy byly například JNK nebo Jarda Kavalír. Po roce 1945 pracoval v Československém rozhlasu. Zemřel roku 1965 v Praze.⁴²⁵

V začátcích časopisu *Hvězda* s redakcí spolupracovala Karla Brožová-Gruberová, která se narodila roku 1892 v Praze na Vinohradech. Jejím otcem byl slavný český ekonom Josef Gruber, který byl v letech 1912-1913 děkanem právnické fakulty Univerzity Karlovy a následně se stal ministrem sociální péče ve vládě Jana Černého.⁴²⁶ V roce 1917 se Karla provdala za Viléma Brože, poručíka střeleckého pluku. Kromě *Hvězdy*, ve které zůstala tři a půl roku, byla externistkou *Českého slova*, kam psala po vzoru otce „*vodohospodářské články*“ nebo *Pražského Ilustrovaného Zpravodaje*. Ve *Hvězdě* ale Karla psala články o manželství, žárlivosti⁴²⁷ nebo o proměně postavení neprovdaných žen.⁴²⁸ Publikovala pod přezdívkou Lotta. Od roku 1934 působila v časopise *Zdraví a rodina*.⁴²⁹

Božena Plšková se narodila v září 1919 v Telči a roku 1938 odešla studovat do Prahy na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy. Po uzavření vysokých škol v listopadu 1939 odchází Plšková do redakce *Hvězdy*, kde získala práci redaktorky. Tam zůstala až do roku 1943, kdy je po „*osočování a udávání*“⁴³⁰ z vydavatelství propuštěna. Plšková nabízí lehký náhled do redakce v době okupace, kdy ve svém

---

⁴²³ NA, Archiv Syndikátu novinářů, Praha, k. 1, inv. č. němeček

⁴²⁴ NA, Archiv Syndikátu novinářů, Praha, k. 26, inv. č. Němeček Jar.

⁴²⁵ Tamtéž.

⁴²⁶ CHODĚJOVSKÝ, Jan. *Josef Gruber. Akademický bulletin*. 2015, čís. 3. Dostupné online: <http://abicko.avcr.cz/2015/03/13/index.html> [cit. 6. 10. 2023]

⁴²⁷ *Hvězda: československých paní a dívek*. Praha: Melantrich, 1925-1945, 10. března 1926, str. 2. [cit. 6. 10. 2023]

⁴²⁸ *Hvězda: československých paní a dívek*. Praha: Melantrich, 1925-1945, 1. prosince 1926, str. 2. [cit. 6. 10. 2023]

⁴²⁹ NA, Archiv Syndikátu novinářů, Praha, k. 5, sign. Karla Brožová

⁴³⁰ NA, Archiv Syndikátu novinářů, Praha, k. 77, sign. Plšková Božena

prohlášení popisuje, jak jí Jaroslav Přibík častokrát domlouval, aby se nebavila se svými nacisty pronásledovanými přáteli, protože tím ohrožuje redakci. Mezi její přátele patřil Morice Mittelman,⁴³¹ Erik Saudek⁴³² nebo Eva Vrchlická.⁴³³ Božena tedy odchází do Zlína, kde pracuje v koncertu Tomáše Bati. Nakonec se vrátila do Prahy a byla zaměstnána v *Lidových novinách*. Plšková byla dokonce za svou činnost zatčena a vyslýchána gestapem. Měla ukrývat směnky, zajišťovat styky mezi jednotlivými odbojáři a ukrývat u sebe doma Židy a jiné lidi stíhané gestapem.⁴³⁴ Po okupaci pracovala v revue *Výběr*.

Luisa Žáková volně spolupracovala s *Hvězdou* od roku 1931 a na trvalý pracovní poměr do ní nastoupila za okupace. Narodila se v březnu 1901 a před redaktorskou prací byla členkou Národního divadla v Košicích. Následně začala pracovat v rozhlasu a psát do slovenských časopisů. Od roku 1931 žila v Praze a psala pro *List paní a dívek*, konkurenční magazín *Hvězdy*. Po neshodě s jejím majitelem Arturem Vaňousem bylo jasné, kam se Luisa vydá dál. Po nástupu do *Hvězdy* se léčila s „těžkou chorobou“. V roce 1942 popravili Žákové švagra a její přítelkyni Annu Jiráskovou,⁴³⁵ proto se také nervově zhroutila. V lednu 1944 vydávala ve *Hvězdě* kapitolky „*Co vím o mužích?*“,⁴³⁶ které ukazovaly muže v temném světle. Podle jejich slov to bylo „*ilegálně, aniž by o tom měla redakce tušení*.“⁴³⁷ Žáková píše, že se bude se čtenáři dělit o své zkušenosti ze života, zejména „*mužům pro výstrahu, aby nebyli příliš domyšliví*.“⁴³⁸ Ironicky napsané příhody se týkaly toho, jak Žákovou na ulici oslovovali ženatí muži, jak její přítelkyni opustil říšský důstojník poté, co potratila nebo o mužích, co podváděli více

---

⁴³¹ Mittelman byl slovenský spisovatel, Žid, který pod falešným jménem Jaroslav Černý, psal literární referáty do *Lidových novin*. Podařilo se mu dokonce uniknout z transportu určeného do Terezína. ZACH, Aleš a POLÁČEK, Václav (ed.). *Knihy a národ 1939-1945: rekonstrukce nevydaného pamětního sborníku Svazu českých knihkupců a nakladatelů z roku 1947*. Praha: Paseka, 2004. str. 228.

⁴³² Saudek byl syn známého spisovatele Emila Saudka a manžel Evy Vrchlické. Pracoval jako překladatel a redaktor. Nacisté mu z rasových důvodů zakázali působit. Snažil se skrývat pod pseudonymy. Saudek byl prastrýcem Jana a Karla Saudkových. PROCHÁZKA, Vladimír (ed.). *Národní divadlo a jeho předchůdci: slovník umělců divadel Vlasteneckého, Stavovského, Prozatímního a Národního*. Praha: Academia, 1988. str. 428.

⁴³³ Eva Vrchlická byla dcerou básníka Jaroslava Vrchlického a vnučka Sofie Podlipské. Byla herečkou, spisovatelkou a překladatelkou. Kvůli tomu, že byla manželkou Erika Saudka, byla nucena se za Protektorátu vzdát divadelní činnosti. Do národního divadla se po roce 1945 vrátila. PROCHÁZKA, V. *Národní divadlo...* 1988. str. 572.

⁴³⁴ NA, Archiv Syndikátu novinářů, Praha, k. 77, sign. Plšková Božena

⁴³⁵ Anna byla snachou spisovatele Aloise Jiráska a za války silnou podporovatelkou ilegálního odboje KSČ.

⁴³⁶ *Hvězda: československých paní a dívek*. Praha: Melantrich, 1925-1945, 28. ledna 1944, č. 4. [cit. 7. 10. 2023]

⁴³⁷ NA, Archiv syndikátu novinářů, Praha, k. 2. inv. číslo Žáková Luisa

⁴³⁸ *Hvězda: československých paní a dívek*. Praha: Melantrich, 1925-1945, 28. ledna 1944, č. 4. [cit. 7. 10. 2023]

žen najednou. Tyto kapitolky zařadila Žáková pod otázku odboje, tudíž je možné, že se v nich skrývá nějaké větší poselství, ale spíše bylo v té době jednoduše skandální stěžovat si na muže, natož na ty, co přijeli z Říše.

6.15. Shrnutí

Redaktorů *Hvězdy* bylo ale mnohem více. Zmínit bychom mohli překladatelku Františku Voglerovou, přítelkyni Mileny Jesenské Magdu Salichovou, redaktora Ladislava Přimdu nebo redaktorku Vlastu Burgerovou. Někteří se spoluprací s *Hvězdou* nechtěli chlubit, a tak o jejich práci nevíme. Hovořit totiž o ženských časopisech s opovržením bylo v době první republiky něco zcela běžného.⁴³⁹ Jelikož ale *Hvězda* jako jeden z mála melantrišských časopisů vydržela až do roku 1945, byla to pro redaktory často jediná možnost zajištění pravidelného příjmu.

Když se podíváme na rodinné situace zmíněných redaktorů a redaktorek, překvapí nás, kolik z nich je nemělo ani zdaleka tak dokonalé, někdy až v rozporu s ideálem, jaký se *Hvězda* snažila prezentovat. *Hvězda* jako časopis byl určen ženám v domácnosti, které se starají o děti a zároveň čekají na manžela, až přijde ze zaměstnání, aby mu mohly podávat večeři. Spousta z redaktorek *Hvězdy* ale takové zázemí neměla. Některé z nich neměly děti vůbec a některé neměly ani manžela, protože byly rozvedené. *Hvězda* sice nikdy nepopírala, že rozvody existují a dějí se na denní bázi, ale také je rozhodně nepodporovala a spíše propagovala vyřešení situace s manželem a zachování manželství, pokud je to jen trochu snesitelné. Jak je tedy možné, že většina z uvedených redaktorek sice kázaly v časopise jedno přesvědčení, ale jejich situace byla naprosto odlišná?

Je možné, že i proto čtenáři a čtenářky časopisu vlastně netušily, kdo se za několikrát v časopise zmíněnou „redakcí“ vlastně skrývá. Když si přečteme jakékoliv číslo *Hvězdy*, tak zjistíme, že pokud se redakce zmiňuje o svých zájmech nebo příbězích, nikdy se vlastně nedozvíme, kdo v té době v redakci konkrétně seděl. V jiných redakcích se s jejich členy netajily. Například v *Mladém hlasateli* vyšel v roce 1940 článek *Jak děláme Mladý hlasatel*, kde redakce seznamuje čtenáře s přípravou časopisu a prezentovali tam i fotografie redaktorů, jak například do samotného časopisu připravují články.⁴⁴⁰

Pokud *Hvězda* někoho konkrétně zmínila, byly to spisovatelky románů na pokračování, které do těchto vzorů zapadaly. Například Marie Blažková coby žena

---

⁴³⁹ JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara a WOLÁK, Radim (ed.). *Česká novinářka: k postavení a obrazu novinářek v českých médiích*. Praha: Portál, 2011. str. 42

⁴⁴⁰ *Mladý hlasatel*, Praha: Melantrich, 1935-1941, 14. prosince 1940, č. 16.

v domácnosti, která si přivydělávala psaním románů, byla perfektní ukázkou ženy, která se shodovala s názory *Hvězdy*. V roce 1940 dokonce navštívili fotografové Marii Blažkovou doma bez ohlášení a vyfotily několik podle jejich slov „nepřipravené, neučesané a nehrané“ fotografie, kde paní Blažková vaří, žehlí nebo pomáhá dceři s úkoly. Zkrátka to byla reportáž u spisovatelky, která podle *Hvězdy* žije „tak, jako žijí miliony prostých žen“.⁴⁴¹ Pokud by si ale čtenářky měly přečíst o životě redaktorek, zjistily by, že ony samotné by je vlastně nemohly soudit a radit jim věci, které jim samotným v životě nevychází. Ze zkoumání redakce tedy vyšel závěr, že život redakčního kruhu nekorespondoval s názory a náplní časopisu jako takového.

---

⁴⁴¹ *Hvězda: československých paní a dívek*. Praha: Melantrich, 1925-1945, 21. června 1940, str. 2, č. 25. [cit. 7. 10. 2023]

7. Typologie žen v časopise *Hvězda československých paní a dívek*

V následující kapitole budu rozebírat čtyři typy žen, které se ve *Hvězdě* objevují nejčastěji. Jedná se o typ manželky, matky, rozvedené ženy a pracující ženy. Mým předpokladem je, že se tyto role v čase nějak vyvíjely, a mým cílem bude zmapovat, zda to tak skutečně je, a pokud ano, tak jakým směrem se tak dělo. Tyto čtyři typy žen můžeme najít v každém čísle časopisu v článcích, románech na pokračování a někdy i přímo na obálce. Role se často navzájem prolínají, protože žena za první republiky musela zvládat několik úloh najednou. Zároveň se ale prolínat nemusí a může se stát, že žena zastávala pouze jednu roli z těchto čtyř. Jejich propojení je však častým námětem k diskusím, které mají ve *Hvězdě* také své místo. Jedním z největších témat, které ve *Hvězdě* nacházíme, je propojení role ženy pracující a matky nebo manželky a zvládnutí tak dvojitých povinností.

Gender history je v dnešní době rozšířenou částí historie, ale i přesto v ní je minimálně zastoupeno téma ženy za první republiky. Jistou mezeru zaplnila na začátku nového tisíciletí historička Jana Burešová se svou publikací *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*.⁴⁴² Ta zkoumá problém ženských rolí zejména ze společensko-politické perspektivy. Zároveň se věnuje ženám v katolickém prostředí a ve svých novějších článcích i ženám z prostředí venkovského. Ženy jsou v ostatních publikacích zkoumány v 19. století, za období Protektorátu nebo následně za dob socialismu. Tématu žen v 19. století se věnuje zejména historička Milena Lenderová⁴⁴³ a přelomu století poté Marie Bahenská.⁴⁴⁴ Sociální politice za protektorátu se věnuje Radka Šustrová se svým dílem *Zastřené počátky sociálního státu*⁴⁴⁵ a obrazu žen za socialismu, Denisa Nečasová s knihou *Buduj vlast – posílíš mír!*⁴⁴⁶ Z děl o postavení ženy za okupace můžeme také uvést knihu *Móda v ulicích protektorátu* od Miroslavy Burianové.⁴⁴⁷ Přehledově nám informace o sociální politice

---

⁴⁴² BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001.

⁴⁴³ Např. LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena devatenáctého století*. Vydání druhé, v Karolinu první, přepracované. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016.

⁴⁴⁴ Např. BAHENSKÁ, M. *Nezbytná, osvobozující, pomlouvaná: o ženské práci*. České Budějovice: Veduta, 2017.

⁴⁴⁵ ŠUSTROVÁ, Radka. *Zastřené počátky sociálního státu: nacionalismus a sociální politika v Protektorátu Čechy a Morava*. Každodenní život. Praha: Argo, 2020.

⁴⁴⁶ NEČASOVÁ, Denisa. *Buduj vlast - posílíš mír!: ženské hnutí v českých zemích 1945-1955*. Brno: Matices moravská, 2011.

⁴⁴⁷ BURIANOVÁ, Miroslava. *Móda v ulicích protektorátu*. Praha: Národní muzeum, 2013.

ve 20. století podává kniha *Rodina v zájmu státu* od Jakuba Rákosníka a Radky Šustrové.⁴⁴⁸ Velice přínosné pro mne byly také knihy o rodinném právu z první republiky nebo demografické údaje uvedené v obsáhlém díle od Zdeňka Kárníka *České země v éře První republiky*.⁴⁴⁹ Danou roli žen, která je v časopise zastoupena, jsem rozdělila na několik hlavních témat, která se jí týkají. Tato témata se k dané roli vážou a jsou v časopise probírána nejčastěji. Ty následně popíšu v různých obdobích časopisu a nakonec zhodnotím, zda a jakým směrem se téma vyvíjelo.

---

⁴⁴⁸ RÁKOSNÍK, Jakub a ŠUSTROVÁ, Radka. *Rodina v zájmu státu: populační růst a instituce manželství v českých zemích 1918-1989*. Knižnice Dějin a současnosti. Praha: NLN, s.r.o. 2016.

⁴⁴⁹ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky I. díl*. Druhé vydání. Praha: Libri, 2018.

7.1. Manželka

Jedna z nejdůležitějších rolí, kterou měla žena podle časopisu *Hvězda* plnit, byla role manželky. S tou se samozřejmě kryje i role hospodyně, protože hospodaření v domácnosti mělo být v dobách první republiky hlavní náplní manželčina dne. Sňatečnost začala po první světové válce stoupat, protože lidé doháněli to, co za války nestihli. V roce 1924 se počet sňatků ustálil na 98 tisících ročně. Další vlny zvýšení sňatečnosti čekaly české země v období okupace, v letech 1939 a 1942, kdy počty sňatků opět nezvykle stouply.⁴⁵⁰ V pohraničí

stouply sňatky až o 67 procent a v Protektorátu o 39 procent.⁴⁵¹ Nejen, že byly ženy protektorátními úřady posílány zpět do domácností, ale také se sňatek stal jakýmsi útekem před každodenní realitou a strachem z pracovního nasazení.⁴⁵²

V publikaci *Rodinné právo československé* od Emila Svobody, vydané v roce 1935, se dozvídáme, že manželství „vzniká smlouvou, tj. projevem shodné vůle muže a ženy, že spolu chtějí vstoupiti ve svazek manželský.“⁴⁵³ Vůle vstoupit do manželství tedy za první republiky musela být shodná pro muže i ženu. V roce 1919 se udála důležitá reforma manželského práva v občanském zákoníku. Byl vydán zákon č. 320/1919 Sb., známý také jako „rozlukový zákon“, kterým se změnilo ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy „manželské, o rozluce a o překážkách manželských.“⁴⁵⁴ Byl snížen věk plnoletosti z 24 let na 21 let a sňatek nemohly uzavírat osoby, které byly mladší 14 let. Mezi 14 a 21 lety byl nutný souhlas otce.⁴⁵⁵ Kdyby se náhodou stalo, že otec by nechtěl sňatek povolit, mohly by se snoubenci odvolat

⁴⁵⁰ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938)*. Dějiny českých zemí. Praha: Libri, 2000. str. 288.

⁴⁵¹ FIALOVÁ, Ludmila. *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Patriae. Praha: Mladá fronta, 1996. str. 331

⁴⁵² BURIANOVÁ, Miroslava. *Móda v ulicích protektorátu...* str. 204.

⁴⁵³ SVOBODA, Emil. *Rodinné právo československé*. V Praze: Kompas, 1946. str. 13.

⁴⁵⁴ Zákon č. 320/1919 Sb. Národního shromáždění, kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství. Dostupné online na: <http://specp.prf.cuni.cz/lex/320-19.htm> [cit. 27.10.2023].

⁴⁵⁵ SVOBODA, Emil. *Rodinné právo československé*. V Praze: Kompas, 1946. str. 19.

u soudu. Otec by ale mohl bránit sňatku z tzv. podstatných důvodů, kterými jsou například nedostatek potřebných příjmů, nemravný život druhého snoubence nebo nakažlivá nemoc jednoho ze snoubenců.⁴⁵⁶

V roce 1919 byl také církevní sňatek posunut naroveň sňatku občanskému. Snoubenci byli nuceni podat tzv. ohlášku, kde oznámili své jméno, příjmení, jejich rodné město, stav a současné bydliště. Tato ohláška se vyvěsila na oznamovací desce v obci dotyčných. Snoubenci se mohli vzít až deset dní potom, co byla ohláška vyvěšena. První republika byla i obezřetná v tom, aby nevstupovaly do manželství ženy těhotné. Žena, která byla rozvedená či vdovou, se nesměla znovu provdat dříve, než uplynulo 180 dní od skončení předchozího manželství. Lhůta mohla být zkrácena na tři měsíce, pokud byla žena prohlédnuta lékařem, a měla tak potvrzení, že těhotná není.⁴⁵⁷

Manžel byl ale i nadále hlavou rodiny⁴⁵⁸ a měl „povinnost manželku slušně vydržovati a zastupovati ji, kdykoli toho je třeba.“⁴⁵⁹ Mohl zastupovat manželku ve všech případech a chtěla-li podnikat, musel s tím její manžel souhlasit. Další souhlas manželka potřebovala například k tomu, když chtěla zaopatřit jiné dítě než jejich vlastní. Nevěra⁴⁶⁰ byla v dobách první republiky sankcionována i trestně. Cizoložství neboli „vědomé porušení věrnosti manželské“⁴⁶¹ mohlo být trestáno i vězením v délce až šesti měsíců. Přísněji byly ale trestány ženy, kvůli pochybnostem o manželském původu dalšího potomka.⁴⁶²

Za protektorátu se staly hitem tzv. svatební jízdy tramvají. Byl dokonce zřízen vůz bez čísla, ale s tabulkou „Svatební jízda“. Byl zdobený a vozil snoubence s hosty k radnici a následně z radnice na oběd.⁴⁶³ V té době byla také vydána studie Otakara Machotky *Manželské štěstí ve světle čísel*, kde bylo pomocí dotazníků zjištěno, že přes

---

⁴⁵⁶ Tamtéž. str. 20.

⁴⁵⁷ SVOBODA, E. *Rodinné právo československé*...str. 25.

⁴⁵⁸ Oficiální termín se vžil pod pojmem „přednosta domácnosti“. Byl to člověk, který do rodiny přinášel největší finanční podporu. Také tedy zároveň rozhodoval o všech finančních investicích v rodině. Pojem byl součástí právního, ale i třeba humorného diskurzu 20. století.

⁴⁵⁹ Tamtéž. str. 27.

⁴⁶⁰ Nevěra byl za první republiky hlavně pojem, který byl označován jako důvod k rozvodu či rozluce. Nevěra bez spojení s rozvázáním manželství na veřejnosti neexistovala. Např. *Masarykův slovník naučný: lidová encyklopedie všeobecných vědomostí*. Praha: Československý Kompas, 1931.

⁴⁶¹ Podle slovníku až právo církevní změnilo názor, nazírajíc na manželství jako na svátost. *Komenského slovník naučný*. V Praze: Nakladatelství a vydavatelství Komenského slovníku naučného, 1938. str. 319.

⁴⁶² RÁKOSNÍK, Jakub a ŠUSTROVÁ, Radka. *Rodina v zájmu státu*...str. 22.

⁴⁶³ BURIANOVÁ, M. *Móda v ulicích*... str. 205.

50 procent manželství v té době bylo šťastných, a ty tudíž nejsou „*tak vzácné*“. Podle Jakuba Rákosníka ale není výzkum reprezentativní, protože Machotka rozdál dotazník pouze mezi úředníky.⁴⁶⁴ V březnu 1942 vydala protektorátní vláda nařízení, které zakazovalo uzavření sňatků mezi občany Protektorátu a Židy.⁴⁶⁵ Mohla být, ale udělena výjimka, kterou mohl schválit jen ministr vnitra.⁴⁶⁶

7.1.1. „*Ti naši hoši potřebují někoho, kdo je vede...*“⁴⁶⁷

První z témat, o kterém *Hvězda* během let často psala, byl správný věk snoubenců k sňatku. Diskuse a články na toto téma se nacházejí v celém období vycházení časopisu. Už v roce 1928 se dozvídáme, že pokud svou pravou lásku dívky najdou už v 16 letech, nemají lpět na tom, že průměrný věk sňatku pro ženy je 20 let.⁴⁶⁸ V roce 1929 nám ale také *Hvězda* tvrdí, že dívka před 25. rokem věku „*nenabyla oné tělesné síly a schopnosti k utrpení, kterých je v manželství třeba.*“⁴⁶⁹ Za ideální věk ženy pro vstup do manželství proto určuje 25. rok jejího života. Zároveň ale uznává, že je to pozdě, protože muži v mladším věku nemohou přinést ženě „*tutéž mravní čistotu, kterou po ní žádají...*“ A muž nemůže být podle autorů za žádnou cenu mladší než žena, protože to má „*zlé následky.*“ Taková žena dojde k nepříjemnému poznání, že už je starou, zatímco „*její choť je ještě poměrně mladým mužem.*“ Také naopak nedoporučují ani vztah s příliš starým mužem, protože „*nápady a cítění mladé dívky jsou nepochopeny a potlačovány starým mužem.*“ Uznávají ale, že stáří bývá souzeno „*individuálně a podle temperamentu.*“

V roce 1932 se v článku „*Zjevy dnešní doby*“ dozvídáme, že se objevuje hodně případů, kdy se starší žena zamiluje do mladšího muže. Zároveň s tím vzniká i nový předsudek, že takhle věkově nerovný vztah je označován za „*prostituci*“ muže.⁴⁷⁰ Tyto

---

⁴⁶⁴ RÁKOSNÍK, J., ŠUSTROVÁ, R. *Rodina v zájmu státu...* str. 125.

⁴⁶⁵ Židé u nás, stejně jako v dalších evropských zemích, začali být po nástupu nacistů systematicky odsunováni na vedlejší kolej. Protižidovská nařízení v Protektorátu měl na starosti říšský protektor Konstantin von Neurath. Nařízení byla na principech norimberských zákonů a zakazovala Židům disponovat se svým jměním. Postupně jim byly zakázány návštěvy veřejných prostor, jako byly divadla nebo restaurace. Nakonec se omezovalo židovské podnikání nebo se vytvářely speciální školy, do kterých chodily jen židovské děti. Nejvýrazněji však zasáhlo opatření v roce 1941, kdy byli Židé nuceni nosit připevněnou žlutou hvězdu. V říjnu 1941 poté začaly jejich transporty do koncentračních táborů. KÁRNÝ, Miroslav. „*Konečné řešení*“: *Genocida českých židů v německé protektorátní politice*. Praha: Academia, 1991.

⁴⁶⁶ ŠTACH, J.: *Překážky manželství v 19. a 20. století*. Diplomová práce. MU Brno. 2021. str. 64.

⁴⁶⁷ *Smí být ona starší než on?* *Hvězda* československých paní a dívek. Praha: Melantrich, 1925-1945, 3.9. 1937. č. 36, str. 2.

⁴⁶⁸ *Není přílišná emancipace na úkor ženy, ženství a lidstva?* *Hvězda...* Praha: Melantrich, 1925-1945, 29.12. 1928. č. 171, str. 16.

⁴⁶⁹ *Stáří vhodné ke sňatku.* *Hvězda...* Praha: Melantrich, 1925-1945, 22.6. 1929. č. 25, str. 22.

⁴⁷⁰ *Důvěrně mezi sebou.* *Hvězda...* Praha: Melantrich, 1925-1945, 18.2. 1933. č. 7, str. 19.

případy jednomyslně odsuzují a přikládají několik důvodů. Podle *Hvězdy* jsou ženské city v tomto případě zaměňovány za mateřské pudy, protože ženy se „...ve svých citech dovedou velmi mýlit.“⁴⁷¹ Navíc rozlišují poměr „přechodný“ a „vážnější“, kdy poměr kratšího charakteru vytváří pouze žena lehkomyšlná a často končí „terčem posměchu.“ Pokud jde ale o vážnější případy, měla by si žena uvědomit, že „dříve stárne než muž a jsou-li oba stejného věku, vypadá žena vždy starší.“ Když je tedy žena starší, muž ji bude neustále porovnávat s mladšími ženami a vznikne tak silná žárlivost. Článek zakončují, že „jsou sice čestné výjimky, ale jest jich tak málo, že je rozhodně rozumnější varovat před tak nerovným manželstvím.“⁴⁷² O rok později ale *Hvězda* tvrdí, že v mnohých případech „rozhoduje spíše vzrůst mravních hodnot.“⁴⁷³ Zároveň ale stále uznává, že to „...jsou a budou jen případy výjimečné“ a tvrdí, že se za tento věkový rozdíl nepřimlouvají.

Roku 1937 už se ale setkáváme s názorem naprosto odlišným. *Hvězda* v článku „Smí být ona starší než on?“⁴⁷⁴ píše o tom, jak je tento jev v Anglii „samozřejmou věcí“ a že se nad tím už nikdo nepozastaví. Přiznává, že se o takovém manželství u nás „donedávna mluvilo jen pohrdavě“. Žena se ale podle *Hvězdy* změnila a „je zcela jiným tvorem“, protože už „nepotřebuje muže proto, aby měla ke komu vzhlížet“ a že „to co on dovede, dovede ona také.“ V té době podle všeho už žena nehledala „pána“, ale „kamaráda, jenž s ní bude sdílet radost i žalost.“ Rozhodující podle článku už tedy není věk, ale spíše povaha. Pokud si žena vybrala správně muže upřímného a vážného, musí se manželství „podařiti právě tak jako každé jiné s mužem starším.“

O rok později *Hvězda* přináší anketu „Jaké jsou československé ženy v lásce“,⁴⁷⁵ kde se čtenářek ptala na několik otázek ohledně vztahů a následně z toho redakce vytvořila údaje o ženách v československé společnosti. Zajímavá otázka byla zejména „Jak stará jste byla, když jste se vdávala?“. Většina žen se stále vdávala ve věku od 20 do 30 let s tím, že převládaly dívky v nižší hranici rozpětí. V anketě se ale zmiňují o údajích, že se dívky z venkova „...vdávají dříve“ a dívky městské a „...hlavně ty zaměstnané později.“ Když další rok *Hvězda* přináší článek o „nejšťastnějším manželství“, vhodný věk pro jeho uzavření se stále drží na 20 let pro ženu a 25 let pro

---

⁴⁷¹ *Zjevy dnešní doby*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 2.1. 1932. č. 1, str. 19.

⁴⁷² Tamtéž.

⁴⁷³ *Důvěrně mezi sebou*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 18.2. 1933. č. 7, str. 19.

⁴⁷⁴ *Škola žen*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 3.9. 1937. č. 36, str. 2.

⁴⁷⁵ *Jaké jsou československé ženy v lásce*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 28.1. 1938. č. 4, str. 2.

muže.⁴⁷⁶ První dítě se očekávalo zhruba rok po uzavření manželství, což *Hvězda* v roce 1935 dokonce označuje za jistou „povinnost“ manželů.⁴⁷⁷ Za dob Protektorátu nalezneme pouze krátkou zmínku o sňatkovém věku v Říši, který je v nejnižší možné hranici stanoven na 21 let u mužů a 16 let u žen.⁴⁷⁸

Doporučený věk sňatku manželů tedy neprošel žádným významným vývojem. Stejně jako v 19. století se ženy měly vdávat, pokud možno, co nejmladší a za ideální věk pak bylo udáno 20 let. Mezi válkami se zejména rozšířilo sňatkové rozpětí žen, protože už nebylo tolik neobvyklé, aby se vdávaly ženy i po 25. roku svého života. Posun ale

zaznamenalo především postavení žen, které se vdaly za mladšího muže. Na konci dvacátých let byly takové ženy zesměšňovány a jejich situace pro ně byla zostuzující. Podle *Hvězdy* měly přemýšlet a nesměly se nechat přemocet vlastními city. Na začátku třicátých let se tento trend začíná pomalu proměňovat a *Hvězda* má pro takové ženy pochopení. V druhé polovině třicátých let se poté názor na tento problém vyvinul příznivým způsobem pro ženy takto provdané. Nižší věk muže v manželství už nebyl viděn jako překážka a je pro ně nejmoudřejší pokud „přijdou do rukou starší, zkušené ženy...“⁴⁷⁹ Je ale velice pravděpodobné, že takový názor ve společnosti přece ještě spíše nepřevládal.

7.1.2. „Libat své nevěstě nejen ruku, ale „každý prstíček zvlášť““⁴⁸⁰

Soulad v manželství byl ve *Hvězdě* diskutovaný jako časté a důležité téma. Konkrétně kromě „souladu v manželství“ můžeme najít články o spokojenosti, štěstí, vzájemné vlídnosti nebo naopak nestálosti v manželství a jejich důvody. V prvních pěti letech

⁴⁷⁶ *Nejšťastnější v manželství?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 27.10. 1939. č. 44, str. 22.

⁴⁷⁷ *První rok manželství.* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 12.1. 1934. č. 2, str. 14.

⁴⁷⁸ *Čeho je v říši třeba k uzavření manželství?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 13.8. 1943. č. 33, str. 2.

⁴⁷⁹ *Smí být ona starší než on?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 3.9. 1937. č. 36, str. 2.

⁴⁸⁰ *Nesváry v manželství.* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 27.9. 1930., č.39, str. 19.

Hvězdy články uznávají, že manželská láska může po několika letech manželství utíchat a snaží se radit ženám i mužům, jak si i tak udržet spokojenost. V prvním ročníku časopisu se autoři zaměřují zejména na „společné zájmy“ manželů a na „vzpomínku na bývalé doby lásky“, protože „hluboká láska nevymizí ze srdce nikdy.“⁴⁸¹ V dalším roce je zmíněno, že takzvané „citové zchudnutí“ nesou hůře ženy než muži. Ženy vzpomínají na první rande a na první pohlazení, zatímco muži nejsou schopni koupit ženě ani kytku, přestože „hrstička sněženek“ stála jen korunu.⁴⁸² Pokud ji ale koupí, ženy omládnou před jejich očima a budou zas „na chvíličku tou Máničkou nebo Anduličkou nebo Hankou...“, se kterou chodili za mladých let. Za klíč ke šťastnému manželství označila *Hvězda* v roce 1926 laskavost a vlídnost manželů.

V roce 1927 podle *Hvězdy* záleží manželská spokojenost z „velké části na ženě.“ Když totiž vstupuje do manželství, je nezkušená a trvá jí, než „se dostane přes úskalí nevědomosti.“⁴⁸³ Stále se ale objevuje názor, že muži jsou v manželství „skoupými na něžné slovíčko.“ Článek dokonce označuje muže za sobce, kvůli tomu, že sami vyžadují pozornost od ženy a čistou domácnost, zatímco k ní žádnou neprojeví. Za lék ke šťastnému manželství je tedy označena „vzájemná úcta, něha, shovívavost a porozumění pro zájmy druhého.“⁴⁸⁴ Zároveň se ve stejném roce objevuje požadavek na jistou osobní samostatnost v manželství. Podle článku „Soulad u domácího krbu“, pokud muži „oloupí svou ženu o její osobní svobodu“ manželství pustne. Jen tedy „vzájemná svoboda jest zárukou vzájemné úcty a jen na vzájemné úctě zakládá se manželské štěstí.“⁴⁸⁵ V roce 1929 se následně můžeme dozvědět, že „spokojené manželství závisí na dobré kuchyni.“⁴⁸⁶

V roce 1930 se opět *Hvězda* obrací na muže, aby byly ke svým ženám pozornější a ohleduplnější. Dokud jsou muži zasnoubení, „tu líbají své nevěstě nejen ruku, ale každý prstíček zvlášť.“ Ale jak se ožení, tak „ohledy přestanou.“⁴⁸⁷ Také by žena neměla přehnaně lpět na čistotě, protože muž „nemá ovšem v této přemrštěné čistotě pohodlí.“⁴⁸⁸ V článku „podmínky šťastného manželství“ z roku 1931 se opět

---

⁴⁸¹ *Povinnost a odpovědnost.* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 1.12. 1925., str. 2.

⁴⁸² *Vlídnost manželů.* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 10.11. 1926., str. 2.

⁴⁸³ *Štěstí v manželství.* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 9.3. 1927., str. 15.

⁴⁸⁴ *Rozvaha o štěstí v manželství.* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 6.4. 1927., str. 10.

⁴⁸⁵ *Soulad u domácího krbu.* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 8.6. 1927., č.89, str. 14.

⁴⁸⁶ *Spokojené manželství závisí na dobré kuchyni.* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 7.9. 1929., č.36, str. 19.

⁴⁸⁷ *Nesváry v manželství.* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 27.9. 1930., č.39, str. 19.

⁴⁸⁸ *Jen nevšedně!* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 20.12. 1930., č.51, str. 19.

setkáváme s názorem, že nelze omezovat svobodu druhého. Za nejdůležitější podmínku ale článek označuje dobrou volbu manželského druhu a měl by to být člověk, který „mu rozumí bez vysvětlování“ a k němuž může být upřímný. Zároveň zmiňuje i podmínku „*harmonické souhry v pohlavním soužití*“.⁴⁸⁹ Ročník 1931 zároveň prokládají obrázky dívek a žen s větou: „*Mé manželství bylo krásné a šťastné, protože jsem vždy dobře vařila*.“ Tyto obrázky však doprovází pozvánky na kurzy vaření pořádané *Hvězdou*.⁴⁹⁰

V člancích z let 1932 i 1934 se redakce *Hvězdy* stále snaží hledat způsoby, jak se vyvléct ze všednosti manželství. V tomto případě, ale „*závisí zejména na ženě, aby kritická doba minula bez obtíží*“.⁴⁹¹ V roce 1937 přinesla *Hvězda* reportáž o tom „*co ženy na mužích nemilují*...“⁴⁹² Je zde vyjmenováno několik mužských neduhů, které by se žena podle časopisu měla naučit jednoduše „*nevidět*“, protože to jsou „*ty nejrozumnější ženy, neboť muže nepředěláš*...“ Časopis tedy přenášel pozornost od žen a toho, co by měly dělat lépe, na muže.

V roce 1939 jsme seznámeni se „*zvyky, které ruší soulad v mladém manželství*.“ Mezi tyto zvyky patří například to, že si ženy zabírají celou postel při spánku, domácí mazlíčci v posteli nebo že si ženy nenechávají svou „*masku krásy*“ do koupelny, protože tím na manžela „*šíří hrůzu*“.⁴⁹³ Ve stejném roce *Hvězda* přinesla článek „*3krát 7 přikázání pro ženu, pro muže a pro oba*“.⁴⁹⁴ Ženy by například měly prožívat starosti se svým manželem, muži mají být předvídaví a mají „*chápat svou ženu tak, jak chce být chápána*.“ Pro oba manžele se pak pro šťastné manželství doporučuje upřímnost anebo nízké očekávání od druhého.

V posledních letech vycházení časopisu se v něm začaly objevovat humorné články o manželství. Také se poprvé čtenáři setkávají s pojmem „*nenávisť*“ v manželství nebo opět s tématem absence citových projevů po uskutečnění manželství. Na rozdíl od starších článků *Hvězda* tentokrát neapeluje na muže, aby se vrátily s citovými projevy do začátku jejich vztahu, ale vyzývá ženy, aby s důvtipem

---

⁴⁸⁹ *Podmínky šťastného manželství*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 3.10. 1931., č.40, str. 7.

⁴⁹⁰ *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 3.1. 1931., č.1, str. 11.

⁴⁹¹ HOLUBOVÁ, Greta. *Jak na nás hledí muži*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 2.12. 1933., č.48, str. 24.

⁴⁹² *Co ženy na mužích nemilují*...*Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 10.4. 1937., č.15, str. 3.

⁴⁹³ *Tajemství šťastné ložnice*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 17.2. 1939., č.7, str. 3.

⁴⁹⁴ *3krát 7 přikázání pro ženu, pro muže a pro oba*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 24.8. 1939., č.35, str. 2.

„nenápadně“ manžela přiměly, aby nezapomínal na jejich citovou stránku.⁴⁹⁵ Dokonce je ženám doporučováno, aby se v tomto případě chovaly tak, aby si manžel myslel, že ženu dostatečně nezná. Musí mu do života přinášet o sobě stále nové poznatky, a tak vzbudit jeho zájem.⁴⁹⁶ Roku 1944 pak ženám doporučují si s manželem promluvit ve správnou chvíli. Nemá mu tedy nic sdělovat, když má dovolenou nebo když je neděle.⁴⁹⁷

Téma souladu v manželství se za dvacet let časopisu příliš nevyvíjelo. V 19. století nebyly city v manželství skoro vůbec na denním pořádku.⁴⁹⁸ Jelikož byly sňatky domlouvány, většinou se neočekávalo, že by všednost manželství byla takovým problémem jako v meziválečném období. Manželská všednost a možnosti její řešení ale byly velkým tématem ve dvacátých i čtyřicátých letech. Zároveň se ani neproměňovala doporučení, které *Hvězda* čtenářkám v této oblasti poskytla. Bylo jednoduše důležité, aby na sebe manželé vzájemně nezapomínali a projevovali své city i po několika letech manželství. Nejspíše pod vlivem větší rozvodovosti ve společnosti a následně větší opatrnosti žen v manželství, se ale posunulo nazírání na problém. V prvních letech bylo otevřeně apelováno na muže, aby svým „citlivým“ ženám přinášely kyticčky a říkali jim něžná slůvka, protože ženy potřebují vyjádření „lásky.“ V pozdějších dobách už byly ale články určeny spíše jen ženám, tak aby vyřešily problém „nenápadně“ a nedávaly moc najevo, že touží po vyjádření pocitů svých manželů. Mají být ve vztahu poněkud aktivnější, ale své emoce spíše ponechat v pozadí.

7.1.3. „Vidět nás tak upravené, jako vidí svoje milenky...“⁴⁹⁹

Nejvíce probíraným tématem ve *Hvězdě* bylo, jaká by měla správná manželka být. Jak se má chovat, co má umět nebo jak má vypadat. Je třeba si uvědomit, že skoro 50 procent žen bylo v meziválečném období zaměstnáno, a tudíž se často protínaly role vdané ženy a pracovnice. Téma správné manželky bylo zmíněno poprvé už v roce 1925 v článku „Co se mužům líbí“. Ženy se podle článku po vstupu do manželství už tolik neupravují, moc muže kritizují a žárlí. Muži podle všeho nestačí, když se žena ustrojí například do divadla, protože „on ji chce mít hezkou a čistou pro sebe prádlem

---

⁴⁹⁵ PÁTKOVÁ, Božena. *První manželství se nepočítá?* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 28.11. 1941., č.48, str. 15.

⁴⁹⁶ *Jak vychovávat manžela.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 17.10. 1941., č.42, str. 9.

⁴⁹⁷ *Slovo v pravý čas.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 19.5. 1944., str. 6.

⁴⁹⁸ LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě...* str. 200.

⁴⁹⁹ *Co se mužům líbí.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 22.12. 1925., str. 24.

počínaje a čepečkem nočním či k úklidu konče.⁵⁰⁰ Taková „nedbalost ženina“⁵⁰¹ bývá podle článků často rozvratem manželství. Ženy tedy musí vypadat hezky, i když perou, drhnou podlahu nebo vstávají ráno z postele. Manželka by také měla být veselá a neměla by muže zatěžovat s problémy v domácnosti, jen co přijde z práce. Měla by muže vítat „upravená, čistá, úsměvná, s dětmi...“⁵⁰² V roce 1926 se dokonce setkáváme s konkrétním případem ženy, která dává důraz na to, že když se muž vrací z práce, „nikdy není neuklizeno, nikdy nečeká na večeri“ a vždy se s dítětem hezky obláknou.⁵⁰³ Neustále jsou také ženy upozorňovány, ať muže moc nekritizují a nevyčítají mu, kolik cigaret denně vykouří. Zároveň ale by ale samy kouřit neměly, protože „cigaretami, mužskými oděvy, klukovskými účesy“ získají u mužů jediné opovržení.⁵⁰⁴ Také je třeba, aby si žena osvojila vedení domácnosti.⁵⁰⁵

Na konci dvacátých let se diskurz nemění. Žena by stále neměla očekávat, že kvůli ní muž přestane pít pivo a kouřit.⁵⁰⁶ Neměla by si myslet, že sňatkem dosáhla svého cíle, protože „její boj o získávání muže teprve vlastně začíná.“ Měla by podle *Hvězdy* „vždy šířit vůni a nezapomínat, že muž porovnává.“⁵⁰⁷ Na začátku třicátých let se začíná více zdůrazňovat role ženy jako hospodyně. Podle jistého Jendy Pražáka, který napsal do *Hvězdy* článek „Jakou ženu bych si vzal“, by měla být žena hospodárná, mělo by to být „děvče uvědomělé, nepřepjaté, bez předsudků, zdravé, otužilé, které se neleká obětí, jichž někdy v manželství je skutečně třeba.“⁵⁰⁸ Žena by podle dalších článků měla každý den vstávat ve stejnou hodinu brzy ráno, aby stihla připravit dětem a manželovi snídani. Měla by usilovat o to, aby měl dobrý oběd, a také by neměla zanedbávat muže pro jejich děti.⁵⁰⁹ Měla by mít vždy pečlivě uklizenou, ale zároveň nesmí přehnanou čistotou znepríjemňovat muži život.⁵¹⁰

V druhé polovině třicátých let se začíná situace měnit. Ve *Hvězdě* se začínají objevovat články spíše o tom, jací jsou muži a jací by měly být anebo jak by se měli

---

⁵⁰⁰ Tamtéž.

⁵⁰¹ *Boj o muže*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 10.2. 1926., str. 14.

⁵⁰² *Bud'me veselé*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 15.12. 1925., str. 2.

⁵⁰³ *Jak udržeti soulad v manželství*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 17.3. 1926., str. 12.

⁵⁰⁴ *Muž – ženám!* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 3.11. 1926., str. 17.

⁵⁰⁵ *Ženské chyby*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 3.8. 1927., str. 15.

⁵⁰⁶ *Ženy nepřející mužům požitky*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 21.4. 1928., č. 31., str. 16.

⁵⁰⁷ *Milá čtenářko!* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 20.4. 1929., č. 16., str. 23.

⁵⁰⁸ PRAŽÁK, J. *Jakou ženu bych si vzal?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 8.3. 1930., č. 10., str. 9.

⁵⁰⁹ *Výchova k přesnosti – tajemství šťastného manželství*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 15.11. 1930., č. 46., str. 10.

⁵¹⁰ *Přemáhejte všednost v manželství*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 7.5. 1932., č. 19., str. 26.

chovat oba manželé v jejich svazku. Jednoznačné rady pro ženy, jak by se měly chovat, aby si muže udržely, se s postupem času vytrácí. Přichází také humorná část, kdy si ženy dělají legraci z mužů. Například v roce 1935 je ve *Hvězdě* otisknuta humorná reportáž „*Mládenc či manžel?*“⁵¹¹ která přináší fotografie mužů z mládeneckého a manželského života. Jako mládenci muži ráno „*třeští hlava a léčí se kocovina,*“ kdežto mladý manžel „*vyskočí z postele a s manželkou si vesele zacvičí.*“ Článek je zakončen výzvou pro muže: „*ožeňte se!*“ V roce 1937 dokonce přichází anketa „*Jak má vypadat váš ideální manžel?*“⁵¹² A ve stejném roce se objevuje doporučení pro oba manžele, jak mají správně „*milovati*“.⁵¹³ Žena se nemá například muže nikdy ptát, zda mu vypadávají vlasy, a muž má za každých okolností zůstat kavalírem. Zajímavé je doporučení pro pány, aby „*prozatím*“ nepodváděli svou ženu.

Výjimkou je článek ze září 1939, kdy dostaly ženy od *Hvězdy* doporučení „*jak si udržeti muže*“⁵¹⁴ které byly redakcí čerpány z amerického článku. K snídani má žena přicházet oblečena „*půvabně*“, nemá nikdy od muže žádat, aby jí umyl nádobí, a má v něm vzbudit pocit, že je slabá a bezmocná. Redaktoři poté přidávají komentář, že je viditelné, že jsou pravidla přebrána z amerického prostředí, protože české ženy „*asi sotva napadne, aby žádaly od muže, aby jim umyl nádobí.*“ Stavění německé ženy za vzor v době Protektorátu můžeme ve *Hvězdě* vidět už v roce 1940. Německá žena šla totiž do manželství vybavena znalostmi nejen praktickými, které využije v domácnosti, ale i „*znalosti týkající se duchovní náplně rodinného života.*“⁵¹⁵

V roce 1941 se setkáváme s posledními pravidly pro ženu, jak „*učinit muže šťastným.*“ Zřejmě se za Protektorátu zvedl počet kouřících mužů, protože jedním z pravidel je, aby žena dávala muži hodně zápalek. Žena by také neměla žárlit, měla by hledět na to, aby byly ručníky vždy suché a neměla by mu bránit ve zpěvu, „*chceli si v koupelně zazpívat.*“⁵¹⁶

Pokud bychom měli podobu dokonalé manželky podle *Hvězdy* shrnout, bylo by na první pohled patrné, že se téma vyvinulo lehce k potřebě praktičtějších vlastností ženy. V polovině dvacátých let bylo důležité především to, aby žena byla krásná, čistá

---

⁵¹¹ *Mládenc či manžel?* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 2.11. 1935., č. 44., str. 3.

⁵¹² *10 děvčat hledá ženicha pro rok 1937.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 1.1. 1937., č. 1., str. 9-10.

⁵¹³ *4krát jarní desatero.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 18.3. 1938., č. 11., str. 21.

⁵¹⁴ *Jak udržeti muže.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 22.9. 1939., č. 39., str. 15.

⁵¹⁵ *Výchova ženy pro rodinu a stát.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 26.7. 1940., č. 30., str. 2.

⁵¹⁶ *Recept, jak učinit muže šťastným.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 7.11. 1941., č. 45., str. 15.

a upravená pokaždé, když interagovala s mužem. Tento požadavek se během dvaceti let postupně vytrácí a nahrazuje ho zejména požadavek po schopnostech ženy vést domácnost, hospodařit a být tolerantní k mužovým neduhům.

7.1.4. „Staré závory padají...“⁵¹⁷

Velkým tématem ve *Hvězdě* byly také důvody k sňatku. Konkrétně se vytváří dva typy sňatků – sňatek z lásky,⁵¹⁸ nebo z finančních důvodů. Otázka, která rezonovala nejvíce, se točila okolo věna nevěsty. Věno je definováno v Komenského slovníku naučném jako „majetkový přínos manželu k ulehčení nákladů, spojených s manželstvím.“ Věno podle slovníku dává „bud' manželka sama nebo za ni osoba třetí, nejčastěji rodiče.“⁵¹⁹ Zároveň dodává, že po smrti manžela žena dostane věno zpět. V druhé polovině dvacátých let se na toto téma ve *Hvězdě* vede neustálá debata. Přispívají nejen redaktoři svými články, ale i ženy čtenářky svými dopisy. Téma

se ale objevuje i v románech na pokračování, které *Hvězda* vydávala. Jeden z prvních románů *Kyřin osud* otevírá téma trochu jiným způsobem. Hlavní hrdinka Kyra, aby se ubránila jinému muži, nabídne jinému sňatek s tím, že mu slíbí jistý obnos peněz, který má zdědit. Nakonec ale žádné nezdědí a z manželství kvůli penězům se stane sňatek z lásky. Je velice pravděpodobné, že mohl tento román ovlivňovat názory čtenářek, které následně posílaly do *Hvězdy* dopisy na toto téma.

V roce 1927 napsal do *Hvězdy* článek „O těch sobcích“⁵²⁰ jistý Leo Konrád, který dělí muže na tři skupiny. Muži, kteří se chtějí dobře „vyženit“, muži, kteří se

⁵¹⁷ *Má být nevěsta bohatá nebo chudá?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 25.10. 1930., č. 43., str. 19.

⁵¹⁸ Lásku popisuje Komenského slovník naučný jako „cit opačný nenávisti, který vzniká touhou po nějakém dobru a ve spojení s ním hledáme jeho uspokojení.“ Slovník rozeznává lásku k dětem, v přátelství nebo lásku pohlavní a náboženskou. *Komenského slovník naučný*... str. 68. Ottův slovník naučný o lásce naopak píše jako o „celé řadě složitých jevů“ a rozlišuje lásku k Bohu, k osobám nebo k předmětům hmotným. Ottův slovník naučný: *illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. V Praze: J. Otto, 1909. str. 675. Heslo: Lásky.

⁵¹⁹ *Komenského slovník naučný*. ... str. 455.

⁵²⁰ *O těch sobcích*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 27.4. 1927., č. 83., str. 11.

dívají na svět realisticky a považují hmotnou stránku manželství za důležitou a „moderní rytíři“, kteří se berou především z lásky. Dvě třetiny z mužů podle něj pochází z první skupiny a jedna třetina z druhé skupiny. Třetí skupiny dosud nepoznal. O dva měsíce později na jeho článek reaguje žena, která má za to, že „*manželství jest možno uzavřít pouze z lásky*.“ A pokud tak někdo neučiní, „*potrestá* (ho – pozn. aut.) *společnost sama*.“⁵²¹ Podle všeho ale na tom byla hůře vždy dívka, která je zámožná a provdá se za muže chudého nežli naopak. Takových případů ale bylo méně, protože dívka podle časopisu spíše podlehne vlivu svých rodičů.⁵²²

V roce 1929 se pod dopisem se značkou „*Když sny umírají*“ rozhořela debata, zda by si 21letá slečna měla vzít zámožného vdovce, který je o 25 let starší než ona, jen aby ji zaopatřil.⁵²³ Ženy, které ale na dopis čtenářky odpovídají, jí nesporně radí, aby se nevdávala bez lásky, protože manželství bez lásky si představují jako „*peklo*.“⁵²⁴ Ve stejném roce vychází rozhodný článek o tom, že „*nevěsta nemá mít věno*.“ Jejím věnem má být „*úplná nemajetnost a chudoba*.“ Autor věno označuje nejdříve za obchod, a na konci článku dokonce za „*prostituci*.“⁵²⁵

Roku 1930 se setkáváme s názorem, že pro muže je lepší žena chudá, protože „*žena bohatší (...) zřídka kdy se dá ovládati v manželství*.“⁵²⁶ V roce 1932 se ve *Hvězdě* objevuje pojem „*kamarádské manželství*“, které spočívá v tom, že jeden ze snoubenců je stále zavázán své staré manželce nebo manželovi, a proto nemůže uskutečnit svatbu novou. Karty se tedy obrací a jedná se o situaci, kdy se chtějí dva vzít z lásky, ale brání jim v tom někdo jiný kvůli penězům. Příběh vzbudil ve *Hvězdě* velké emoce a ženy byly vyzvány, ať posílají dopisy o tom, zda jsou pro kamarádské manželství či nikoliv.⁵²⁷ V roce 1933 se setkáváme opět s tím, že „*jenom láska a společný cíl mohou býti základem šťastného manželství*.“⁵²⁸ V románové části v roce 1932 je důležité dílo *Žena pod křížem*, kde si muž z dělnického prostředí vzal vysoce

---

⁵²¹ Čtenářka nám píše...*Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 22.6. 1927., č. 91., str. 13.

⁵²² *Manželství nerovná*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 29.6. 1927., č. 92., str. 8.

⁵²³ *Zn. Když sny umírají*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 28.9. 1929., č. 39., str. 13.

⁵²⁴ *Značce: Když sny umírají*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 16.11. 1929., č. 46., str. 11.

⁵²⁵ *Věno*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 13.7. 1929., č. 28., str. 17.

⁵²⁶ *Má býti nevěsta bohatá nebo chudá?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 25.10. 1930., č. 43., str. 19.

⁵²⁷ *Co soudíte o kamarádském manželství?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 20.2. 1932., č. 8., str. 21.

⁵²⁸ *Dobré manželství*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 25.3. 1933., č. 12., str. 2.

postavenou dívku jen pro peníze, přičemž ona si jeho brala z lásky. Když ale do manželství nakonec přišla bez peněz, odvrhl ji.

V polovině 30. let přichází silné téma sňatkových podvodníků, kdy *Hvězda* dokonce zakládá rubriku jejich „*Galerie*“. Sňatkoví podvodníci byli v meziválečném období silným fenoménem, se kterým se ale můžeme setkávat i v dnešní době, i přesto, že tento jev už není tak silný. Jednalo se a jedná se o muže, jež „*předstírá pravidelně, že se míní se svojí obětí oženiti a láká na ní peníze na výlohy spojené se svatbou nebo s manželstvím.*“⁵²⁹ Znamí sňatkoví podvodníci jsou ve *Hvězdě* vystaveni s fotografiemi a svým příběhem tak, aby byly ženy předem varovány a nepodlehly jejich podvodům.⁵³⁰ Podle *Hvězdy* podléhají takovým mužům zejména ženy, které „*žijí bez lásky*“, tedy ženy rozvedené a vdovy, protože „*provdaná žena zaujímá společensky zcela jiné postavení, než žena neprovdaná.*“⁵³¹ V roce 1938 je dokonce pro ženy připraveno několik bodů, jak sňatkový podvodník jedná, aby byly schopny ho včas odhalit. Mezi znaky sňatkového podvodníka patří například, že je vždy velkým obdivovatelem názorů jeho oběti, je zamilován na první pohled a do sňatku s dotyčnou se „*přímo žene*“.⁵³²

Zajímavý je přístup v románu od Marie Blažkové *Oči bez závoje*, kde se hlavní hrdinové Krista a Láďa vezmou s předem domluveným pravidlem, že budou oba v manželství pracovat, protože ani jeden nemá dost, aby zaopatřil toho druhého. Matka sice pořád Kristě radí, ať si najde staršího muže, který ji zaopatří, ale ona si bere Láďu i přesto. Když se začíná doma řešit společný rozpočet, Krista je zaražená a napadají ji myšlenky na to, jak si sice vždy přála být s mužem rovnocenná, ale tentokrát nechtěla Láďovi odevzdávat své peníze. Vydělané peníze muže a ženy jsou v románu stavěny na stejnou úroveň.

V článku „*Mládenci žádají věno*“⁵³³ z roku 1941 se dozvídáme, že věno přináší do manželství pouze hádky a rozepře. Když se manželé berou pouze pro věno, jsou pak v manželství k sobě lhostejní a žena je poté „*příliš sebevědomá.*“ V protektorátním období se setkáváme spíše s povídkami a příběhy o problémech doby. Jinak tomu

---

⁵²⁹ ŠEJNOHA, Josef. *Kriminální psychologie; stručné základy kriminální psychologie pro právníky a praktické kriminalisty*. Praha: nákl. časopisu "Československý detektiv", 1930. str. 189.

⁵³⁰ *Žena a sňatkový podvodník*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 12.1. 1934., č. 2., str. 2.

⁵³¹ TAUBEROVÁ, E. *Proč se daří sňatkovým podvodníkům*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 10.11. 1934., č. 45., str. 2.

⁵³² *Sňatkový podvodník*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 3.6. 1938., č. 22., str. 2.

⁵³³ *Dvě šťastná manželství Bedřicha Smetany*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 21.2. 1941., č. 8., str. 15.

nebylo ani s problémem financí v manželství. V roce 1944 je ve *Hvězdě* uveřejněna povídka *Eliščina volba*,⁵³⁴ kdy žena Eliška dostává nabídky k sňatku od bohatých nápadníků. Ona ale čeká na jiného muže, kterého miluje. Když se jí ozve, nabídne jí sňatek, ale s finanční nejistotou. Nato mu Eliška odpovídá, že „*je lépe prožít několik okamžiků štěstí a platit je třeba i dlouhým hořem, než jít životem i v pohodlí a blahobytu.*“ Sňatek z lásky tedy z kontextu doby postupně vytlačoval sňatek z finančních důvodů.

Věno bylo velice důležité zejména v 19. století, kdy zahrnovalo kromě financí i movitý a nemovitý majetek, dobytek nebo i výbavu do kuchyně. Sňatky byly také až na výjimky domlouvány a velkou roli ve výběru partnera měli rodiče, majetek a společenská vrstva dotyčných.⁵³⁵ Vývoj od století devatenáctému k první republice zaznamenal značný posun. V prvních letech časopisu se připouštěla možnost sňatku pro peníze a byl to v té době běžný jev, i když nebyl oblíbený. Ve třicátých letech to ale začala být volba nepřírozená a dokonce trestuhodná. Jediná možnost byla rovnost manželů ve smyslu toho, že oba přinesou do manželství jistou částku, nebo nepřinesou naopak nic. Oficiálním důvodem k sňatku zůstala jen emoční stránka snoubenců.

7.1.5. „*Dusí všechno krásné, co vyrůstá mezi mužem a ženou...*“⁵³⁶

Zejména v prvních letech *Hvězdy* se setkáváme také s tématem žárlivé emoce v manželství. Žárlivé emoce neboli žárlivost nám přibližuje Ottův slovník naučný z roku 1897, který člověka s takovou emoci označuje za „*žehravého, nepřejícího, závistivého.*“⁵³⁷ Dobová publikace z roku 1910 popisuje romantickou žárlivost jako touhu „*zmocnit se osoby, a míti ji výhradně pro sebe.*“⁵³⁸ Dnešní definice nám říká, že žárlivost je „*afekt, k němuž dochází, když se zamilovaný člověk hrozí toho, že objekt jeho lásky se věnuje jiným více než jemu.*“⁵³⁹

V roce 1926 je v časopise *Hvězda* dokonce popíráno, že by nějaká taková emoce v manželství vůbec existovala. Manželství se totiž udává jako lék proti žárlivosti.⁵⁴⁰ Žárlivost je vyličena jako velice špatná vlastnost, která u člověka

⁵³⁴ ŽÁKOVÁ, M. *Eliščina volba*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 3.11. 1944., str. 6.

⁵³⁵ LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě*...str. 200-204.

⁵³⁶ *Žárlivá žena*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 22. 8. 1940., č. 34., str. 19.

⁵³⁷ Ottův slovník naučný... str. 1043. Heslo: Jaloux.

⁵³⁸ VLASÁK, Bohumil. *Škola milenců*. Praha: R. Storch, 1910. str. 81.

⁵³⁹ SCHMIDBAUER, Wolfgang. *Psychologie: Lexikon základních pojmů*. Praha: Naše vojsko, 1994. str. 192.

⁵⁴⁰ BROŽOVÁ-GRUBEROVÁ K. *Žárlivost*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 10.3. 1926., č. 11., str. 2.

vyvolává fyzické i psychické nemoci a která dokáže rozvrátit jakýkoliv vztah. Už v roce 1928 se ale setkáváme s názorem, že žárlivost může být i „normální“ chování. A takové chování by se mělo projevovat tak, že se snaží člověk pracovat a nemyslet na své emoce. Žena, pokud je žárlivá, by se měla snažit situaci vyřešit například „žertovnými slovy“ a „vyřídit věc tak, aby neměla pokračování.“ Správná žena by tedy měla být zejména tichá a nevyvolávat „dramatické scény.“⁵⁴¹ Emoce tedy byly v projevech žárlivosti nežádoucí.

Lehká změna nastává ve třicátých letech, kdy redaktoři *Hvězdy* uznávají, že je možné žárlit v manželství i ve starším věku.⁵⁴² Tato změna pokračuje i v protektorátním období, kdy se v článku „Žárlivá žena“ dozvídáme, že v předmanželském období je žárlivost považována „za zvýšený zájem lásky...“⁵⁴³ Po svatbě si většina manželů myslí, že pomine, ale podle autorky článku tomu tak není. Žárlivost se může projevit i po několika letech manželství ještě ve větší síle než před svatbou. Stále je ale označována za nežádoucí. Změna ve vnímání žárlivosti tedy proběhla pouze v názoru, že žárlit mohou i manželky a nejenom přítelkyně či snoubenky mužů.

7.1.6. „Raději samy!“⁵⁴⁴

Žena, která se neprovdá, byla v druhé polovině dvacátých let považována za „starou pannu“.⁵⁴⁵ Věk žen takto označovaných se různí. Podle dopisů zveřejňovaných ve *Hvězdě* se jednalo o ženy ve věku od 24 let. Ženám s takovým označením se často lidé „vysmívali“ a „litovali je“.⁵⁴⁶ Byly popisovány jako „droboučké (neboť chudáci se najedly dosyta jenom tehdy, když vypomáhaly vařit o svatbách v příbuzenstvu),“⁵⁴⁷ měly nosit staromódní obleky a v ruce košíky s klubkem vlny. Válka ale podle časopisu přispěla k tomu, že byl přebytek žen a spousta z nich se provdat nemohla. A tak se ve třicátých letech setkáváme s názorem, že je dokonce pozitivní, že „zmizely

⁵⁴¹ *Výchova budoucích mužů*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 14.1. 1928., č. 17., str. 10.

⁵⁴² *Takové jsou všechny*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 9.5. 1931., č. 19., str. 10.

⁵⁴³ *Žárlivá žena*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 22. 8. 1940., č. 34., str. 19.

⁵⁴⁴ *Muži, které potkáváme*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 2. 3. 1935., č. 9., str. 2-3.

⁵⁴⁵ Tento pojem existoval staletí před vydáním *Hvězdy*. Jedná se o dospělou bezdětnou ženu, která s každým rokem ztrácí možnost se provdat a zároveň mítí potomka. Pojem je na rozdíl od pojmu „starý mládenec“ pejorativní. Takové ženy byly v minulých stoletích často terčem posměchu. Téma staré panny bylo často námětem humorných či žertovných novin a časopisů v 19. a 20. století. Např. WUNSCH, Václav., *Encyklopedie humoru a vtipu*., Praha, 1888.

⁵⁴⁶ *Vážená redakce*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 6. 10. 1926., str. 16.

⁵⁴⁷ BROŽOVÁ-GRUBEROVÁ K. *Moderní stará panna*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 1. 12. 1926., č. 34., str. 2.

již téměř dívky, hledající životní štěstí jen ve vdavkách.“ Na světě totiž existují situace, „před kterými je neochráni ani nejsilnější muž.“⁵⁴⁸

V polovině 30. let už dokonce ženy podle *Hvězdy* nevěří, že „nějaký muž je lepší než žádný muž...“ Muž je pro ně člověk, kterého vidí „střízlivýma“ očima a dokážou zhodnotit, zda by s ním v manželství chtěly být, či nikoliv. A pokud muž neobstojí, platí věta „než takové manželství, raději žádné manželství.“⁵⁴⁹ O rok později dokonce *Hvězda* přináší statistiku, že každá pátá žena z Prahy nemůže mít ženicha, neboť v ní nežije dostatek mužů. Článek nese podtitulek „40.000 pražských žen odsouzeno k staropanství“,⁵⁵⁰ tudíž se toto označení neprovdaných žen drželo i nadále. V roce 1941 článek „Život bez lásky“ uznává, že existuje mnoho neprovdaných žen, které jsou ale „i tak spokojené a šťastné, tak klidné a vyrovnané...“⁵⁵¹

Ještě na začátku 19. století bylo v měšťanském prostředí kromě manželství a vstupu do kláštera, neprovdání tou nejhorší možností pro dospělé ženy. Často se následně jednalo o „příbuznou, o níž nikdo nestál.“⁵⁵² Šlechtičny a zámožné měšťanky měly jistotu rentu po rodičích, ale žen chudých se často musel ujmout jejich sourozenec. Tam si svou přítomnost ženy jaksí odpracovaly výchovou dětí nebo pracemi v domácnosti. Do dvacátých let dvacátého století se obraz neprovdané ženy ve společnosti příliš nezměnil, ale za dvacet let vydávání časopisu se posunul významným způsobem. Od předsudků ženy nešťastné a ženy lidem pro smích k ženě obdivuhodně samostatné a šťastné. Jisté předsudky přetrvávaly i nadále a doba se ani později nevyhnula označováním takových žen za „staré panny“, ale uznání, že i ženy neprovdané mohou být spokojené, je dozajista posun, který je za dvacet let trvání časopisu patrný.

7.1.7. Emancipace, nevěra, neplodnost...

Ve *Hvězdě* se můžeme setkat s několika dalšími problémy, které utváří ženu jako manželku. Jedním z nich je postupná emancipace žen, které ale jako téma s postupem let mizí. Výraz emancipace ušel dlouhou cestu. Nejdříve se v římském právu jednalo o „propuštění dítěte z moci otcovské“, čím se dítě stávalo svéprávným. Emancipace ve

⁵⁴⁸ *Dost času na vdávání...* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 22. 1. 1931., č. 4., str. 2.

⁵⁴⁹ *Muži, které potkáváme.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 2. 3. 1935., č. 9., str. 2-3.

⁵⁵⁰ *V Praze každá pátá bez ženicha.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 1. 3. 1936., č. 9., str. 23.

⁵⁵¹ *Život bez lásky.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 14. 11. 1941., č. 46., str. 15.

⁵⁵² LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě...* str. 199-200.

smyslu „*vymanění z různých omezujících vlivů*“ se objevuje nejdříve v novověku a poprvé se jako pojem uplatnila v Americe v druhé polovině 19. století v souvislosti se zrušením otroctví.⁵⁵³ Důvodem je samozřejmost emancipace žen na poli pracovním, a tudíž i ve veřejném prostoru. Oblékání kalhot a stříhání vlasů už ve 20. letech není něco, co by vyvolávalo debaty. Zajímavé je téma žen, které nemohou mít děti. Už v roce 1928 si můžeme přečíst různá doporučení, jak se s takovou situací vyrovnat. S tématem se poté setkáváme i v oblíbeném románu od Marie Blažkové *Oči pod závojem* nebo v roce 1939 v povídce *Bezdětní manželé*.⁵⁵⁴ Co ale provází všechny tyto úryvky, je nevěrnost muže. Muž, jehož žena nemůže mít děti, je legitimizován svou ženou podvádět a mít dítě s jinou ženou. Ve hře je ale možnost, že budou následně dítě, jež není jeho manželky, vychovávat společně.⁵⁵⁵ Tento fakt přetrvává v celém období vydávání časopisu.

Ve společnosti ve 20. letech podle všeho převládal názor, že muži jsou nevěrnější než ženy. Důvodem je podle *Hvězdy* mužské sebevědomí. Muži u sebe tolik nedbají na vzhled, a to je jim ku cti. Zajímají se i o jiné věci ve svém životě, a tím dokážou na veřejnosti vyzdvihnout i své dobré vlastnosti.⁵⁵⁶ Článek „*O nevěře mužů a žen*“ napsal do *Hvězdy* i známý český lékař Jan Šimsa.⁵⁵⁷ Ten muže v této oblasti obhájí a jako důvody udává, že muži jsou déle pohlavně aktivní než ženy, že příroda obdařila ženy větší krásou, jen aby muže lákala se s nimi sblížit, anebo že se muž více pohybuje na veřejnosti, kde je mnoho žen, „*kteří, mršky, nedají pokoj*.“⁵⁵⁸ Tento silně konzervativní článek dokončuje Šimsa v dalším čísle *Hvězdy*, kdy se ve svých názorech lehce mírní a snaží se apelovat na ženy, aby nevěru mužům tolik nevytýkaly, protože i k ní musí koneckonců „*býti vždy žena*.“ Zároveň uznává, že muži, kteří jsou „*opilci (...) plodí zlo i ubohé děti, trápí ženy a lidskou společnost*“ a ženy by jim pijáctví neměly odpouštět. Pokud je tedy za nevěrou pití alkoholu, je to pro Šimsu nepřijatelné, zatímco bez alkoholu je třeba přihlížet na přírodní „*pudy*.“⁵⁵⁹ Otázkou je,

---

⁵⁵³ Ottův slovník naučný... str. 558-559. Heslo: Emancipace.

⁵⁵⁴ *Bezdětní manželé*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 6. 10. 1939., č. 40., str. 19.

⁵⁵⁵ Dnes je tento fenomén, prováděný oficiální cestou, poměrně běžný a označujeme ho za „*náhradní mateřství*.“

⁵⁵⁶ *Čtěte a poradte*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 11. 8. 1928., č. 47., str. 20.

⁵⁵⁷ MUDr. Jan Šimsa se narodil roku 1865 v Praze. Řídil vlastní sanatorium pro nervové choroby v Krči do roku 1920. Napsal knihu „*Přírodní léčba a domácí lékař*.“ Část svého života věnoval boji proti alkoholismu, zejména u mladistvých. SEKANINA, František. *Album reprezentantů všech oborů veřejného života československého*. Praha: 1927, s. 1142.

⁵⁵⁸ ŠIMSÁ, Jan. *O nevěře mužů a žen*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 9. 3. 1927., č. 76., str. 2.

⁵⁵⁹ ŠIMSÁ, Jan. *O nevěře mužů a žen*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 16. 3. 1927., č. 77., str. 2.

proč by tento silně konzervativní názor redakce *Hvězdy* uveřejnila. Časopis ale často uveřejňoval názory, které se vymykaly z jeho obvyklého proudu, nejspíš aby potěšil co nejvíce čtenářek a ve svém časopise vyvolával co nejvíce debat. V roce 1938 je nakonec už i připuštěno, že nevěrná může být i žena, a dokonce si můžeme přečíst znaky ženské nevěry.⁵⁶⁰

---

⁵⁶⁰ *Jak se pozná ženská nevěra.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 9.9. 1938., č. 36., str. 2.

7.1.8. Shrnutí – Vývoj role manželky v časopise *Hvězda*

Přístup k roli manželky se v časopise *Hvězda* vyvíjel různými směry. Všechny změny, které tato role prodělala, se vesměs udály v polovině třicátých let. Hlavním důvodem mohly být následky tzv. Velké hospodářské krize, po které se lidé začali soustředit na jiné, banálnější potřeby a která ve společnosti vytvořila jiné priority. Manželka v prvních letech časopisu nemohla být starší než muž. Tento předsudek se postupně vytrácí a vztah ženy s mužem nezávisí na věku ženy, ale spíše na souladu a jejich vzájemném porozumění. Žena byla také ve dvacátých letech označována za citlivou bytost, která neustále potřebuje od muže ujištění o jeho lásce a zároveň může projevat i trochu žárlivosti, protože „*ta činí lásku pikantnější.*“⁵⁶¹ Tento aspekt se proměňuje tak, že ženské emoce už nejsou žádoucí, ale naopak jsou zatlačovány do pozadí. Ženy by tak neměly dávat najevo, že potřebují pozornost, ale měly by na sebe upozornit vtípem či taktní poznámkou.

Další velká změna nastala v tom, co je v manželčině roli žádoucí. Ve dvacátých letech je u žen důležitá zejména její vnější podoba. Manželka by měla být co nejvíce a co nejčastěji upravená, důraz se klade zejména na krásu ženy. Zatímco ve třicátých letech se zájem přesouvá k její vnitřní podobě. Manželka má být především schopná, taktní a tolerantní k muži, kterého si vzala. Také žena, která se nikdy neprovdá, byla nejdříve označována za osobu zvláštní a směšnou, ale ve stejné době se její postavení proměňuje na osobou spokojenou.

Poslední důležitý vývoj nastal ve finanční části manželství. Věno bylo ve dvacátých letech potřebnou částí sňatku. Existovaly i případy, kdy si muži vybírali ženy podle výše věna. Tato instituce se ale s postupem let vytrácí a články o něm z časopisu mizí. Peníze nahrazuje osobní náklonost manželů a věno nahrazuje společný majetek a výdělek obou manželů.⁵⁶² Věno bývaly jediné peníze, se kterými žena do sňatku přispěla. Tato situace se ale mění se zapojením žen do pracovního procesu, a tudíž začíná i manželka přispívat na domácnost a podílí se na řešení finančních záležitostí v manželství.

V časopise ale jistě chyběly i jiné velké otázky meziválečné doby. Zajímavý je fakt, že *Hvězda* nikde netematizuje problém druhých či dalších sňatků po rozvodu či

---

⁵⁶¹ *Je možná žárlivost při pravé lásce?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 20.10. 1926., str. 14.

⁵⁶² Tedy takzvané společné jmění manželů, které vzniká jako jisté spoluvlastnictví a patří do něj zejména majetek, který manželé získají po dobu trvání manželství, kromě jistých výjimek. Více v: POKORNÝ, Milan; BIČOVSKÝ, Jaroslav a HOLUB, Milan. *Společné jmění manželů*. Praha: Linde, 2000.

smrti polovičky. Vdovy celkově nejsou ve *Hvězdě* tak velkým tématem, jak by se dalo čekat. Z toho bychom mohli odvodit informaci, že byl časopis určen zejména čerstvě provdaným ženám či mladým maminkám, které takové problémy zdaleka řešit nemusely.

7.2. Matka

Matka byla vedle manželky nejčastější rolí zobrazovanou v časopise *Hvězda*. Matkám byla dokonce vždy v květnu věnována celá čísla. V takových se kromě jiného publikovaly básně, většinou od národních autorů, na jejich oslavu. Na obálce se nacházely kresby či fotografie matek s jejich dětmi a v celém časopise se nacházely polemiky o matkách a jejich údělu. Mezi nejčastější témata, jež se pojily s rolí matky, patřily výchova dětí, vztah otců k dětem, role tchýně a babičky, trestání dětí, svobodné matky nebo jaká by měla správná matka být.

Po první světové válce začala porodnost v Československu lehce stoupat a vrcholu dosáhla v roce 1921, kdy se narodilo 257 tisíc dětí. Následně začala pozvolna klesat.⁵⁶³ Další nárůst přišel s počátkem období Protektorátu, kdy maxima porodnost dosáhla v roce 1944 s narozenými 152 tisíci dětmi. V odděleném pohraničí byl vzestup prudší, ale maxima dosáhl už v roce 1942, kdy se narodilo 93 tisíc dětí. Tato data jsou ale problematická, protože v tomto období nebyla do porodnosti počítány údaje z území Slovenska a Podkarpatské Rusi. Otěhotněním se ženy často snažily vyhnout pracovnímu nasazení. V Protektorátu také klesal počet dětí narozených mimo manželské soužití.⁵⁶⁴

V československém právu bylo zakotveno, že rodiče mohou k „zachování kázně“ použít i tělesných trestů, nesmí ale „překročit meze.“⁵⁶⁵ Zároveň hmotné zaopatření dítěte spočívalo na otci a „péče o tělesný vývoj a zdraví“ dítěte příslušelo především matce. Otec také spravoval veškeré jmění dítěte a dívky potřebovaly jeho povolení, pokud se chtěly vdát před 21. rokem svého věku. Pokud její manžel, ale zemřel dříve, než žena dosáhla zletilosti, musí se dcera vrátit „pod otcovskou moc.“ Pokud ale zemřel i otec, bylo třeba se vrátit do rukou poručníka.

⁵⁶³ KÁRNÍK, Z. *České země v éře První republiky ...*, str. 266.

⁵⁶⁴ FIALOVÁ, L. *Dějiny obyvatelstva českých zemí...* str. 333.

⁵⁶⁵ SVOBODA, Emil. *Rodinné právo československé...* str. 71.

Matka se do roku 1957 nemohla legálně rozhodnout, že dítě nechce mít. Potraty sice probíhaly, ale často v nedůstojných podmínkách. Navíc vedly k pozdějším zdravotním potížím u dotyčných žen. Existovaly ale i soukromé kliniky, kde byly podmínky pro potrat přijatelnější. Od roku 1912 bylo alespoň možné, aby byl plod vyjmut v situaci ohrožení života matky. Pokusy o legalizaci potratů za první republiky sice byly, ale nikdy nebyly úspěšné. Trest mohl dostat i člověk, který neoznámil provedení potratu někomu jinému.⁵⁶⁶ První návrh na legalizaci potratu byl podán v roce 1920 československými socialisty. Hlavní průkopnicí tématu byla Luisa Landová-Štýchová.

Jelikož byla za první republiky stále vysoká úmrtnost kojenců, vznikala silná pronatalitní politika. Rodiny s dítětem dostávaly různé mzdové přídavky, levné byty či bezúročné půjčky.⁵⁶⁷ Mateřská dovolená byla dvanáctitýdenní. Společnost se také zabývala myšlenky na kvalitu populace a začaly se používat pojmy jako *eugenika* a *rasa*. Kult mateřství se stával způsobem, jak povzbudit národní zdraví a přivodit tak na svět co nejvíce nových vlastenců. Téma mateřství se tedy za první republiky dost politizovalo, protože vznikaly obavy z vymření národa, kvůli válkám.⁵⁶⁸ Zejména v Československu na konci třicátých let bylo silně podporováno mateřství, protože po události mnichovské dohody se stát cítil být v ohrožení.

V prvních letech Protektorátu byly ženy vyzývány, aby vychovávaly své děti v nacionálním duchu. Zejména se apelovalo na zachování českých zvyků, svátků, čtení pohádek a na posilování českého jazyka. Propaganda začala do světla stavět německou matku jako příklad pro matku českou. Matka německá byla stavěna na první příčky témat, protože byla „*nositelkou německé budoucnosti*.“⁵⁶⁹ České ženy měly následovat vzor a snažit se co nejvíce poněmčít své děti. Ženy měly předávat vzdělání v německém jazyce, což se bralo jako vstupenka k práci v Říši, a tudíž k lepšímu životu. Stále ještě těhotné ženy dostaly od října 1939 výhodu zvýšeného přidělu potravin ale pouze „*po dobu skutečné potřeby*.“⁵⁷⁰ Takový příkaz ale mohl být jistě zneužíván.

---

⁵⁶⁶ RÁKOSNÍK, J.. *Rodina v zájmu státu...* str. 168

⁵⁶⁷ Tamtéž. str. 31

⁵⁶⁸ Tamtéž. str.138

⁵⁶⁹ RAŠKOVÁ, Jitka. *Reflexe nacistické propagandy na stránkách vybraných ženských časopisů – List paní a dívek*, Hvězda českých paní a dívek, Eva. Časopis MEMO, 2018. str. 29.

⁵⁷⁰ RÁKOSNÍK, J.. *Rodina v zájmu státu...* str. 34.

7.2.1. „*At' žije veselá máma!*“⁵⁷¹

Stejně jako u role manželky, můžeme i u matky najít vymezení, jaká by měla správná matka být. Ve dvacátých letech má jít matka zejména příkladem svým dětem. Neměla by vychovávat děti jedním směrem, a přitom se sama chovat druhým. *Hvězda* udává konkrétní příklad pyšné matky. Jestliže doma dítěti říká věty jako: „*My si to můžeme dovolit*“ nebo „*Na nás to neplatí,*“ nemůže z dítěte, který toto slyší, vyrůst nikdo jiný než člověk, který nebude poslouchat.⁵⁷² Správná matka by se také měla pro své děti co nejvíce obětovat. Dává jim ty „*nejlepší sousta, nejteplejší přikrývky...*“ a sama je v nepohodlí. Matka se také podle *Hvězdy* chodí přimlouvát ke svému muži do zaměstnání, když i „*poslední groš propije...*“⁵⁷³

Zároveň *Hvězda* také maminkám radí, ať se nebojí o své děti a nechají jim trochu volnosti. Když se matky budou o své děti neustále bát, stanou se z nich takzvané „*blabuňky*“ a zanevrou na svou „*starostlivou a věčně se třesoucí matku.*“⁵⁷⁴ Také by se podle časopisu měly matky naučit říkat svým dětem slovo „*promiň.*“⁵⁷⁵ Často by se mohlo stát, že nějak svému dítěti ublíží a poté „*přejdou svůj poklesek mlčením.*“ Podle *Hvězdy* s omluvou dítě získá relativní názor na člověka a vidí, že ani rodiče nejsou dokonalými bytostmi.

Nejvíce nám ale podobu matky za první republiky v časopise přibližuje článek „*Milá maminko,*“ z května 1929. Podle článku by matky neměly zapomínat, že je děti i otec vidí rádi „*hezkou (...) a svěží i v té kuchyňské zástěře.*“ Děti se tak chtějí pyšnit hezkou maminkou. Pokud ale nestihne být hezkou a zároveň se postarat o domácnost, řešením je přivstat si ráno dřív a „*po důkladném omytí*“ si má matka zacvičit. Lépe jí pak bude chutnat snídaně a zároveň si i zachová „*mladistvou postavu.*“⁵⁷⁶ V neděli má pak matka s rodinou chodit na procházky na čerstvý vzduch, protože neděle „*prosezená doma za kamny nikdy nemůže přinést takového užitku...*“⁵⁷⁷

---

⁵⁷¹ BERÁNKOVÁ, Zdena. *At' žije veselá máma.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 1.6. 1935.,č. 22. str. 23.

⁵⁷² BROŽOVÁ-GRUBEROVÁ, K. *Výchova rodičů.* Hvězda...Praha: Melantrich, 1925-1945, 10.2. 1926., str. 2.

⁵⁷³ *Moje drahá mamičko!* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 4.2. 1928., č. 20 str. 21.

⁵⁷⁴ *Maminkám, které se bojí o své děti.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 3.3. 1928., č.24. str. 2.

⁵⁷⁵ *Umění říci: „promiň!“* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 7.7. 1928.,č.42. str. 12.

⁵⁷⁶ *Milá maminko.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 11.5. 1929.,č.19. str. 8.

⁵⁷⁷ *Slovo k maminkám.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 6.4. 1929.,č. 14. str. 2.

V roce 1931 je za žádoucí vlastnost matky opět označena obětavost, ale s jednou výjimkou. Jedná se konkrétně o obětavost v rámci šetření s penězi. Taková je podle *Hvězdy* matka dokonalá, ale od žádné matky nemůžeme takovou stoprocentní obětavost žádat, protože „je přece povinností všech v rodině, aby se vydání stlačilo, nejsou-li v poměru s příjmy.“⁵⁷⁸ Šetřit by tedy v rodině měli všichni a nejenom matka. *Hvězda* tak apeluje na ostatní členy rodiny, aby nebyli sobečtí a aby se snažili své výdaje omezit stejně jako matka.

Dále se setkáme s tím, že by matka měla být veselá, přátelská k dětem a zasévat do výchovy i trochu humoru.⁵⁷⁹ Zejména se začíná objevovat častěji názor, že by matka měla být „přítečkyní“ a „důvěrnicí“⁵⁸⁰ svých dětí. Neměly by si nikdy na své děti vylévat zlost a podrážděnost. Když nemá matka náladu, má to před svými dětmi skrývat.⁵⁸¹ Na konci třicátých let se ale setkáváme s názorem, že by se měla matka starat také trochu o sebe a své tělesné i duševní zdraví. I přesto by ale dítě mělo mít pocit, že se mu matka věnuje. Měla by s dítětem strávit vždy alespoň „chvíli“. V roce 1944 je chvíle s dítětem dokonce předmětem ročního předsevzetí do dalšího roku pro všechny matky.⁵⁸²

Výrazný vývoj v tom, jaká má matka být, v letech trvání časopisu nenastal. Stejně jako ve dvacátých letech by i ve třicátých letech měla být matka obětavou, měla by být veselá a učit své děti skromnosti. Lehký posun nastává ve vztahu k dětem, kdy na konci třicátých let matka přebírá roli přítelkyně svých dětí. Měla by jim naslouchat, vyslyšet jejich problémy a snažit se je vyřešit. Tento vztah ale fungoval pouze jednostranně. Když měla problémy matka, měla je před dětmi stále skrývat a nasadit „veselou“ tvář.

7.2.2. „Přemýšlejte nejprve o svých chybách...“⁵⁸³

Nejen jaká má být matka, ale i jaká má být výchova, kterou aplikuje na své děti, bylo dalším tématem objevujícím se v časopise *Hvězda*. Ve dvacátých letech se redaktoři *Hvězdy* shodují na tom, že není dobré děti příliš rozmazlovat. To se prý děje postupně

⁵⁷⁸ *Kdo vlastně šetří v domácnosti*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 2.5. 1931.,č. 18. str. 2.

⁵⁷⁹ BERÁNKOVÁ, Z. *Ať žije veselá máma*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 1.6. 1935.,č. 10. str. 23.

⁵⁸⁰ *Maminka vychovatel*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 12.10. 1935.,č. 41. str. 27.

⁵⁸¹ *Pro nastávající maminky*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 21.10. 1937.,č. 42. str. 15.

⁵⁸² *Pomáháme maminkám*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 12.5. 1944.,č. 19. str. 11.

⁵⁸³ *Chybičky, které vzrůstají ve vážné chyby*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 30.4. 1932.,č. 18. str. 23.

a začíná to například tím, že je rodiče posadí v tramvaji a nepřenechají místo k sezení staršímu člověku.⁵⁸⁴ Také se ale objevuje názor, že matky nemohou za všechno, co se jejich děti naučily, protože ty mohou na svých samostatných cestách potkávat různé špatné věci. Špatné lidi z dětí udělala „*teprve společnost*.“⁵⁸⁵ Zároveň apelují na matky, aby sice učily své děti pořádku a čistotě, ale nesmí z nich dělat loutku. Měla by přimhouřit oči, když dítě přijde s botami od bláta nebo od písku.⁵⁸⁶ Samostatnost v dětech středních vrstev byla podporována už v předškolním věku. Po nástupu do školy měly být děti za první republiky samostatnější a zejména dívky začínaly být vychovávány ke své budoucí roli manželky.⁵⁸⁷ Samostatnost ve výchově podporoval i velký vzor pro všechny ženy Tomáš Garrigue Masaryk.⁵⁸⁸

Ve třicátých letech se v časopise nachází nespočet různých názorů na dobrou výchovu. Matky by například neměly vždy reagovat, když je děti osloví, protože se pak „*učí včas spoléhati na vlastní sílu*.“⁵⁸⁹ Měly by dítěti říkat jen pravdu, protože „*dítěti je každé maminčino slovo svatým*.“ Tuto teorii podporuje i pedagogická encyklopedie z roku 1939, která tvrdí, že rodiče „*mají tedy být především sami k dítěti pravdiví, nemají mu lhát, ani v maličkostech*.“⁵⁹⁰ Matka by také podle *Hvězdy* měla výchově dítěte věnovat náležitou péči už od jeho raných let, protože podle *Hvězdy* je dítě jako stromek. „*V mládí se lehce ohne a napraví, ale když doroste a zesílí, těžko jej narovnáme*.“⁵⁹¹ Nikdy by matka neměla upouštět od zadaného trestu, protože pak nebude muset dávat tolik trestů.⁵⁹² Matky by si měly uvědomit, že „*každé mrně má v sobě hodný kus opičky*“,⁵⁹³ a proto když je chtějí něco naučit, musí to nejdříve dělat sami a děti to po nich budou opakovat. Jednoduše by měla mít matka pevnou ruku, „*spojenou s vlídností, laskavostí, nezměrnou trpělivostí a zase odhodlaností neustoupit*...“⁵⁹⁴

---

⁵⁸⁴ JÍLOVSKÁ, Staša. *Základ života*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 13.10. 1925.,č. 3. str. 16.

⁵⁸⁵ *Matky a děti*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 29.1. 1927, str. 13.

⁵⁸⁶ *Milá maminko*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 23.3. 1929.,č. 12. str. 20.

⁵⁸⁷ Machačová, Jana, Matějček, Jiří. *O středních vrstvách v českých zemích v letech 1750–1950*. Opava: Slezské zemské muzeum, 2002. str. 131.

⁵⁸⁸ MASARYK, T., G. *Cesta demokracie*, I. Praha: Čin, 1933. s. 267.

⁵⁸⁹ *Mamiii mamiiii!* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 19.11. 1932.,č. 47. str. 16.

⁵⁹⁰ CHLUP, Otokar; UHER, Jan a KUBÁLEK, Josef (ed.). *Pedagogická encyklopedie*. V Praze: Novina, 1940. str. 49.

⁵⁹¹ *Chybičky, které vzrůstají ve vážní chyby*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 30.4. 1932.,č. 18. str. 23.

⁵⁹² PREISOVÁ, Marie. *Důslednost ve výchově dětí*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 10.9. 1932.,č. 37. str. 23.

⁵⁹³ *Naučte děti, aby si dovedly pomoci samy*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 7.5. 1932.,č. 19. str. 23.

⁵⁹⁴ *Připomenutí maminkám*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 7.10. 1933.,č. 40. str. 23.

Matka by měla dítě už v raném věku povzbuzovat, aby si po sobě uklízelo, protože tak mu „*nikdy nebude za těžko pracovati.*“ Podle *Hvězdy* jsou děti, které bydlí na venkově méně rozmazlené než ty, které bydlí s rodiči ve městě. Děti ve městě totiž nejsou tolik nuceny pomáhat jako ty na venkově.⁵⁹⁵ V polovině třicátých let se pozornost obrací zejména na rodiče. V článku z roku 1935 *Hvězda* píše, že když potkají někoho nevychovaného, ptají se sami sebe, co za rodiče takového člověka vychovalo. Je tedy jasné, že už neberou na zřetel tolik další okolnosti, které dítě za život potká, jako ve dvacátých letech.⁵⁹⁶ Tento názor podporuje i pedagogická příručka z konce třicátých let, která rodičům doporučuje, že jaké chtějí děti mít, „*takovými musejí býti především sami,*“ protože „*lhář, falešník, pokrytec například nevštípí lásky k pravdě a upřímnosti.*“⁵⁹⁷ Je tedy jisté, že autor dává na roli rodičů ve výchově stejně silný důraz jako *Hvězda*. I sám prezident československé republiky psal o svých rodičích jako o nejvlivnějších elementech jeho výchovy.⁵⁹⁸

Na konci třicátých let se začíná v časopise objevovat téma branné výchovy. Některé matky se podle redaktorů mohly o své děti bát, ale neměly by naříkat a neměly by je znervózňovat svým strachem.⁵⁹⁹ Začíná se objevovat téma výchovy dětí k upevnění jejich národní budoucnosti. *Hvězda* apeluje na matky, aby výchovu k nečekaným událostem, jako mohlo být například vyhlášení poplachu, prováděly i doma.⁶⁰⁰ Ve druhé polovině třicátých let však nejsou rady k branné výchově nic neobvyklého. Například už v roce 1936 vychází „*příručka pro učitele národních škol*“ o branné výchově pro „*1. až 8. postupný ročník obecných škol.*“ V té mohly učitelé a žáci nalézt typy pro vojenské cvičení, orientaci v mapě či přírodě nebo informace o fungování armády.⁶⁰¹ Vychází také různé publikace o výchově „*k obraně k míru,*“⁶⁰² o armádě a jejím fungování nebo noviny a časopisy na téma vojenství.

Postupně s příchodem Protektorátu se v časopise a jeho člancích o výchově objevují rady matkám, aby své děti učily „*poslušnosti a kázní.*“⁶⁰³ Výchovu

---

⁵⁹⁵ *Maminko, ať vám dítě poslouží.* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 28.4. 1934., č. 17. str. 23.

⁵⁹⁶ *Jací byli rodiče tohoto člověka?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 18.5. 1935., č. 20. str. 2.

⁵⁹⁷ CHLÚP, O. a kol. *Pedagogická encyklopedie*... str. 550.

⁵⁹⁸ ČAPEK, Karel. *Hovory s T. G.M.* Praha: Československý spisovatel, 1990. s. 30–37.

⁵⁹⁹ *Branná výchova ve školách.* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 20.4. 1938., č. 16. str. 15.

⁶⁰⁰ *Vě službě brannosti.* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 8.6. 1938., č. 23. str. 2.

⁶⁰¹ MERVART, Vladimír. *Branná výchova na škole národní: pro 1. až 8. postupný ročník obec. škol : příručka pro učitele národních škol.* Příručky činné školy. Praha: Ústřední nakladatelství a knihkupectví učitelstva československého, 1936.

⁶⁰² SKOŘEPA, Miloslav. *Výchova k obraně míru.* Pedagogická přítomnost (Dědictví Komenského). V Praze: Dědictví Komenského, 1938.

⁶⁰³ *Učte děti poslušnosti a kázní.* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 20.1. 1939., č. 3.

k poslušnosti podporují i dobové publikace z let 1940 od Arnošta Olivy,⁶⁰⁴ který poslušnosti věnuje ve své knize celou jednu kapitolu, nebo publikace z roku 1945, která tvrdí, že výchova ke kázni je „*naprosto nutná*.“⁶⁰⁵ Čtenářky *Hvězdy* si také mohly přečíst, jaká je výchova hochů v Říši. Chlapci tam byli vychováváni ke „*statečnosti, vojenské kázni a zdatnosti těla a ducha*.“ Zatímco výchova děvčat je jemnější a spíše „*dívčí*.“⁶⁰⁶ Další požadavek na matky ve výchově byla za Protektorátu skromnost. Dítě by si nemělo zvykat na „*parádivosti*.“⁶⁰⁷ V roce 1945 se také setkáváme s článkem, který matkám radí, jak děti odnaučit strach ze sirény.⁶⁰⁸

Rady k výchově dětí se ve dvacátých letech soustředily kromě matky i na společnost jako takovou a jak i ta může dítě zkazit. Brání matku, že není sama, kdo má na její dítě vliv. V následujících letech časopisu se *Hvězda* začíná více soustředit na oba rodiče. Obrací se na čtenářky s otázkami o výchově a rodičích zejména nevychovaných a zločinných lidí. Na konci třicátých let, v souvislosti s ochrannou státní proti německé hrozbě, přichází do výchovy velké téma brannosti a za Protektorátu následně téma výchovy k poslušnosti a skromnosti. Tato témata odrážela každodennost doby, kdy si děti musely zvykat na obecný nedostatek a menší přiděly jídla.

7.2.3. „*Jen tátové a dědové vozte, ani nevíte, jak vám to sluší...*“⁶⁰⁹

K tématu matky se jistě váže i téma otce a jeho pomoci ve výchově. Téma prostupuje celých dvacet let časopisu a zejména se soustředí na muže s kočárky. Už v prvním čísle *Hvězdy* si můžeme přečíst článek „*Muži u dětského kočárku*“,⁶¹⁰ který tento jev pokládá za „*prapodivnou módu*.“ Autorka článku se dokonce obává, že s ženami, které pustí muže za kočárek, „*není cosi v pořádku*.“ Matky, pokud nechají svého muže tlačít kočárek, ho degradují na „*pivotorného posluhu, tahajícího kočárek*.“ Jedinou omluvou k takové události může být ženina nemoc. Pokud muž nemá nic jiného na práci, je lepší, aby vzal dítě na vzduch, než aby zůstalo „*v těsném bytě*.“ Pokud jde ale matka s otcem vedle sebe a otec tlačí kočárek, je to podle *Hvězdy* jistá „*karikatura*.“

⁶⁰⁴ OLIVA, Arnošt. *Šťastné dítě, vychovatelské pokyny matkám*. Praha, Cyrilo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1940. str. 75.

⁶⁰⁵ ŠVEJCAR, Josef. *Péče o dítě*. [Vydání 4.]. Učebnice pro ošetrovatelské školy a ústavy pro vzdělání ošetrovatelky v pomocných oborech. Praha: [typ. Svoboda, Most], [1949]. str. 45.

⁶⁰⁶ „*Víra a krása*“, *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 5.5. 1939., č. 18. str. 15.

⁶⁰⁷ *Učme děti skromnosti*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 10.11. 1939., č. 45. str. 23.

⁶⁰⁸ *Bojí se vaše dítě sirény?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 16.2. 1945., str. 3.

⁶⁰⁹ *Má táta vozit kočárek?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 2.1. 1942., č. 1. str. 11.

⁶¹⁰ *Maminčiny ruce*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 21.9. 1925., č. 1. str. 4.

O dva roky později se dozvídáme, že pokud ženy pošlou muže s kočárkem ven, vystavují je „*hrůzám a nepředvídaným nepříjemnostem.*“⁶¹¹ Ženy by jim tedy kočárky s dětmi v „*zájmu zachování mužnosti*“ neměly vůbec půjčovat.

V roce 1932 už se diskurz jemně proměňuje. Podle *Hvězdy* není muž, který tlačí kočárek, vůbec směšný, když svou práci provádí „*dobře a nenápadně.*“⁶¹² Dále ale souhlasí se čtenářkami, že je pro muže nepřírozené, aby na své miminko šišlal. Inteligentní a rozumná matka ale tohle muže nenechá dělat. Autoři článku zdůrazňují poměry během krize, protože si rodiny nemohou dovolit mít služebné či dokonce „*kvalifikovanou sílu k dětem.*“ Opět je vyvoláno dilema, čerstvého vzduchu s otcem nebo dítě zavřené doma.

Během let se názory na toto téma rapidně promění. V roce 1942 už je otec tlačící kočárek „*zcela běžným zjevem.*“ Lidé už se takovým mužům podle všeho neposmívali „*leda snad pochválili.*“ I přesto by ale z muže ženy neměly dělat „*bačkory*“ a měly by s dětmi chodit ven více času samy. Neměly by „*přenášet všechny povinnosti na živitele, který má přece také nárok na odpočinek.*“⁶¹³ V roce 1945 dokonce redaktoři *Hvězdy* tvrdí, že by se každý muž měl připravit na to, že s dítětem může zůstat sám. Měl by se tedy vzdělávat „*alespoň částečně tak, jak se na povinnosti mateřské chystá žena.*“⁶¹⁴ Otec by se měl přiučit co nejvíce a měl by si dítěte všimat i jindy, než když si „*s ním chce pohrát, nebo pomazlit.*“ Bude tak mít k němu i živější a „*hlubší*“ vztah.

V 19. století bychom nenašli příliš otců, které by svět dětí zajímal, natož aby se nabídli, že se o dítě nějakým způsobem postarají. U středostavovských rodin bylo

⁶¹¹ *Maminkám na uváženou.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 13.4. 1927.,č. 81. str. 10.

⁶¹² *Muž za kočárkem.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 27.2. 1932.,č. 9. str. 2.

⁶¹³ *Má táta vozit kočárek?* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 2.1. 1942.,č. 1. str. 11.

⁶¹⁴ *Slovo mají muži.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 13.4. 1945.,č. 15. str. 3.

totiž samozřejmostí zaměstnávat služebné.⁶¹⁵ Otec se během let ale pomalu dostával do role pomocné ruky matky. Ve dvacátých letech nepřipadalo v úvahu, aby muž pomohl ženě a vyšel s dítětem v kočárku na procházku ven. Bylo to považováno za pohodlnost ženy a její „ostudu“. Po hospodářské krizi se ale změnily poměry v domácnostech a už do ní nepatřilo tolik pomocnic jako předtím. Matky byly tedy odkázány jen na své vlastní ruce. Muži jsou zejména proto od té doby bráni za pomocníky, kteří se nemusí stydět za to, že doma vypomůžou s dětmi. Na konci války je jim dokonce doporučováno, aby se učili převzít roli matky, kdyby se stala nečekaná událost a oni museli děti vychovávat sami.

7.2.4. „Nemáte prý na světě ustláno, holčičky...“⁶¹⁶

Problém, se kterým se matky za první republiky musely potýkat bylo očekávání svých manželů ohledně pohlaví jejich budoucího dítěte. Téma se neobjevuje v časopise tak často samostatně, ale je zakořeněno v různých tématech, které časopis probírá. Bylo totiž samozřejmostí, že otcové, pokud se jim narodila dcera, měli právo být „zklamánými“ a bylo zřejmě jisté, že jim „nevěnuje (...) mnoho pozornosti.“ S postupem času se ale podle *Hvězdy* mezi nimi vytvoří pevný vztah a muž by svou dceru nedal ani „za deset chlapců.“⁶¹⁷

V roce 1935 napsal do *Hvězdy* článek „Zanechte prorokování, bude-li to hoch, či děvče,“ známý československý lékař Jan Bělehrádek.⁶¹⁸ Píše, že je dobře, že nevíme, jak příroda rozhoduje pohlaví budoucího miminka, protože „sympatie rodičů jsou skoro vždy na straně mužského pohlaví.“ Předpoklad byl také silně znázorněn v románu „Oči bez závoje“ od Marie Blažkové a vydávaným ve *Hvězdě* v roce 1938. V románu se objevují fráze hlavní postavy Ládi, například že nebude „...posílati gratulace kvůli děvčeti,“⁶¹⁹ nebo že když se narodí první dcera, je to „chůva pro následujícího bratra...“ Sama nastávající matka byla v románu silně vystrašená a bála se, že se jí nenarodí chlapec. Pokud se jí mělo narodit děvče, její muž by jí odvrhl. Nakonec se děvče doopravdy narodilo a stejně jako v článku z dvacátých let k němu otec přilnul.

⁶¹⁵ LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě*...str. 29.

⁶¹⁶ BLAŽKOVÁ, Marie. *Oči bez závoje*. 2. vyd. Praha: Ivo Železný, 1992. str. 107.

⁶¹⁷ GEBHARDTOVÁ, Hertha. *Matka, která má kdy...* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 11.2. 1933.,č. 6. str. 23.

⁶¹⁸ Jan Bělehrádek se narodil v prosinci 1896 v Praze. V druhé polovině 30. let byl děkanem lékařské fakulty Univerzity Karlovy. Byla aktivním účastníkem protinacistického odboje a za války byl vězněn. V roce 1949 odešel do emigrace. Zemřel roku 1980 v Londýně. CHURANĚ, Milan a kol. *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století. I., A–M.* 2. vyd. Praha: Libri, 1998, s. 24.

⁶¹⁹ BLAŽKOVÁ, Marie. *Oči bez závoje*... str. 105.

I za Protektorátu se setkáváme s názorem, že muži vytouženě čekají na narození chlapce, ale postupně se objevuje nový fenomén toho, že „*i když je to třeba jenom holčička,*“⁶²⁰ je otec rád, že porod dopadl dobře a matka i dítě jsou zdraví. V roce 1944 *Hvězda* poučuje maminky, že dítě není „*závodní kůň,*“ aby se na něj dalo sázet. Vinu za tento jev dávají samotným matkám, které podle všeho „*nedovedou v mužském potěru, který vychovávají samy, vychovat lásku a úctu k ženě v takové míře, aby až potěr doroste v muže viděl v ženě rovnocenného tvora a jako takovému se k ní choval.*“ Apelují na ženy, aby neupřednostňovaly hochy na úkor děvčat už při jejich výchově. Jen tak podle *Hvězdy* zmizí pocit méněcennosti ženy.

Téma očekávaného pohlaví v těhotenství se spíše nevyvíjelo. Už ve starých civilizacích provázelo narození holčičky zklamání. Tam byla situace mnohdy dokonce řešena i drastickým zabitím dítěte. Dívčákům bylo i v 19. století věnováno mnohem méně péče a pozornosti. V polovině čtyřicátých let se sice začíná zvedat vůči tomuto předsudku jistá míra nevole, ale jistě bylo ještě brzo na to, aby změnil celý názor společnosti. Muži byli stále v očekávání spíše syna než dcery a ženy se s tímto jevem musely vypořádat.

7.2.5. „...předržděné nervy maminciny...“⁶²¹

Trestání dětí, ať už tělesné, nebo psychické, bylo tématem, jež se ve *Hvězdě* objevovalo od roku 1928. V tomto roce se názory shodují zejména v tom, že rodiče musí své děti trestat „*rozumně*“⁶²² a ne pod vlivem hněvu. Zároveň by měly matky své děti trestat „*jen tehdy, když jde o skutečnou neposlušnost, která vzdoruje domluvám.*“⁶²³ Názory na tělesné tresty jsou odmítavé už na konci dvacátých let. Existovali ale zastánci takzvaných „*mírných tělesných trestů.*“ Za mírné tresty bylo považováno například plesnutí přes ruku, švihnutí metličkou nebo „*vykrákání za vlasy.*“⁶²⁴ Tyto tresty jsou podle *Hvězdy* přirozené a neškodné. Názory stejného rázu se objevují i v jiných publikacích z dvacátých let. Například Stanislav Guth Jarkovský ve svém díle *Společenský katechismus* zdůrazňuje, aby rodiče trestaly své děti vždy „*s myslí klidnou a rozvahou.*“⁶²⁵ Měsíčník *Eva*, který vycházel ve dvacátých letech

⁶²⁰ *Tatínek maminkou.* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 8.7. 1942.,č. 27. str. 11.

⁶²¹ *Umíte trestat dítě?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 25.8. 1944.,č. 34. str. 6.

⁶²² *Maminko, smím to říct tatínkovi?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 8.6. 1927.,č. 89. str. 14.

⁶²³ *Bud'te laskavé.* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 21.4. 1928.,č. 31. str. 16.

⁶²⁴ *Tělesné tresty.* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 8.12. 1928.,č. 168. str. 22.

⁶²⁵ GUTH-JARKOVSKÝ, Jiří Stanislav. *Společenský katechismus.* Praha: Hejda a Tuček, 1921. str. 251.

v Olomouci také upozorňuje rodiče „*nervósních a popudlivých povah*,“ aby se před trestáním dětí nejprve sami uklidnili.⁶²⁶

V roce 1929 se v článku „*Když trestáte děti...*“⁶²⁷ píše, že „*tělesný trest je hodně tmavý odstín, ale nutno i toho užívat*.“ Pokud ale chtějí matky děti správně potrestat, je třeba, aby přihlížely na individualitu dítěte. Podle *Hvězdy* je každé dítě jinak citlivé a když nějaké potrestáme tělesným trestem neznamená, že u jiného nestačí jen pohrozit. O dva roky později se ve *Hvězdě* začínají autoři zamýšlet nad tresty o trochu více. Setkáváme se s názorem, že je třeba si rozmyslet, za jaké činy děti trestat a za jaké ne. Každá matka by měla sama uvážit, zda se její dítě opravdu provinilo, a až poté ho potrestat. Líčí totiž případy, kdy matky bijí dítě za to, že například upadlo nebo odhodilo na zem rukavičku. Takové případy by neměly být trestány, protože jen způsobily „*nepříjemnost těm, které na prvním místě měly být ozbrojeny trpělivostí*.“⁶²⁸

Roku 1939 přichází podle *Hvězdy* do výchovy „*nová metoda*“, která rodičům přikazuje děti netrestat. Měli by s nimi jednat po dobrém, „*domluvit jim, ukázat na nepěkné vlastnosti*“ a poučit je o nich. Redaktoři ale s touto metodou nesouhlasí. Podle nich by se sice mělo domlouvat, ale také by se mělo použít „*silné, trestající ruky*.“ Je totiž třeba, aby mělo dítě „*před něčím obavu, aby se naučilo myslet na následky*.“⁶²⁹ Stejný názor sdílí i publikace z roku 1942 *Rodinná výchova*, která říká, že i tresty jsou ve výchově nutné, protože „*s některými dětmi to nejde po dobrém*.“ Zároveň však apeluje na to, aby bylo trestů použito jako poslední možnosti, když „*ostatní už nic nezmohou*.“⁶³⁰

Matky se měly za Protektorátu podle *Hvězdy* ohledně tělesných trestů řídit heslem: „*co nechceš, aby jiní činili tobě, nečini ty jim*.“⁶³¹ Nabízí zejména jiné metody trestů, než jsou ty tělesné. Jeden příklad uvádí matka v článku z roku 1944, kdy svého syna trestá „*odepřením věci, kterou má rád*.“⁶³² Například trestání strachem nabízí také publikace *Šťastné dítě* z roku 1940. V té se dozvídáme, že na děti působí například

---

⁶²⁶ GROSSMANNOVÁ-BRODSKÁ, L. *Čiperné děti*. EVA, měsíčník pro vzdělání českých žen a dívek. 1904-1925, 03. 1925, č. 3. str. 92.

⁶²⁷ *Když trestáte děti...* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 13.7. 1929.,č. 28. str. 17.

⁶²⁸ *Více rozvahy!* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 3.10. 1931.,č. 40. str. 19.

⁶²⁹ *Trestat či netrestat děti?* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 14.7. 1939.,č. 28. str. 23.

⁶³⁰ PELIKÁN, Adolf. *Rodinná výchova, rozhlasové přednášky*. V Praze: Dědictví Dra Noska, 1942. str. 24.

⁶³¹ NEZVALOVÁ, M. *S rákoskou či bez ní?* Hvězda...Praha: Melantrich, 1925-1945, 17.9. 1943.,č. 38. str. 8.

⁶³² *Ono se řekne trestat...* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 21.7. 1944.,č. 29. str. 11.

„strach z vysvědčení na konci roku.“⁶³³ V srpnu 1944 ukončuje debatu ve *Hvězdě* článek „*umíte trestat dítě?*“ od autorky s podpisem „*Matka*“, která píše, že na jednu stranu se rozumná a správná výchova „*netrestá bitím*“, ale pokud je dítě rozmazlené a „*paličaté*“, tak se trestat musí.⁶³⁴

Tělesné tresty byly v 19. století především v pravomoci otců. Zároveň byly běžnou záležitostí, který měl zajistit „*budoucí mravní bezúhonnost dítěte*.“⁶³⁵ Tolerance k tělesným trestům se během dvaceti let časopisu posunula lehce k nižší hranici. Ve dvacátých letech byly určité tělesné tresty normální a žádoucí. I přesto, že *Hvězda* čistě s metodou „*domluvy*“ dětem v pozdějším období nesouhlasí, zamýšlí se během let nad jiným druhem trestu, ale i nad tím, zda jsou tělesné tresty vůbec nutné a snaží se nabídnout svým čtenářům jistou alternativu.

7.2.6. „*Věru šťastné dítě, které má babičku...*“⁶³⁶

Starší matky jsou v časopise *Hvězda* pasovány do rolí „*tchyně*“ a „*babičky*.“ Tchyně jsou zobrazovány jako ženy, které často nemají rády budoucí ženy svých synů a jediné slovo tchyně dokáže být jako „*ostří nože do srdce snachy*.“⁶³⁷ Matka si totiž neuvědomila, že po jeho svatbě svého syna jaksi „*ztrácí*“ a jaksi „*dohraje svoji úlohu*.“ Tak tedy vzniká jistá nevraživost mezi snachou a tchyní. *Hvězda* takové ženy nabádá, aby otevřely své srdce „*pro ženu svého syna*.“ Také rozděluje situace, kdy si jejich syn bere ženu bohatou nebo chudou. Bohaté ženě „*stará matka překáží jejímu životnímu tempu*“, zatímco žena chudá se od tchyně „*učí, snaží se vařit tak, jak vařila ona (...)* poslouchá vděčně, (...) a sbírá odvahu, aby byla jednou schopna jednati taktéž.“⁶³⁸ Ženy, které se tedy vdávají by měly pamatovat, že „*ten syn jest její (tchyně - pozn. aut.) poslední láskou, že sňatkem odchází z její náruče...*“ Tchyně by zas měla pamatovat na to, že mladé ženy, co se vdávají jsou nezkušené a je nutné „*nad nějakou chybou zavřít oko*.“ Ve stejném textu ještě vyvstává otázka, zda by tchyně měla budoucí manžele doprovázet „*na procházkách, koncertech apod.*“ podle *Hvězdy* „*jest lépe nechati mladý párek choditi bez průvodu...*“

⁶³³ OLIVA, Arnošt. *Šťastné dítě...* str. 15.

⁶³⁴ *Umíte trestat dítě?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 25.8. 1944.,č. 34. str. 6.

⁶³⁵ LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě...* str. 31.

⁶³⁶ *Maminky a babičky*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 3.11. 1926.,č. 44. str. 2.

⁶³⁷ *Tchyně a snacha*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 24.3. 1926.,č. 13. str. 2.

⁶³⁸ *Matky, zeťové a snachy*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 3.11. 1928.,č. 163. str. 25.

V románu *Světlo jeho očí*, vycházející ve *Hvězdě* v roce 1934, je tchyně zobrazována jako někdo, kdo chce zejména pro svou dceru bohatého ženicha a snaží se svou dceru vtlačit do sňatku se synem majitele továrny. Nakonec se jí ale její zásah do budoucího sňatku její dcery nevyplácí, protože její dcera není do svého nastávajícího doopravdy zamilovaná.⁶³⁹ Tchyně se ale do vztahů svých dětí vměšovaly i v dalších románech. Nikdy to ale nedopadlo podle jejich představ. V díle *Oči bez závoje* od spisovatelky Marie Blažkové si nakonec tchyně svou snachu oblíbila a omluvila se jí za své chování.⁶⁴⁰ V roce 1937 je už „bezprostřední poručikování a vměšování“ do soukromého života syna nepřipustné. Podle článku „*Maminky, nebraňte svým synům*“⁶⁴¹ mají synové plné právo i povinnost se rozhodnout, koho si vezmou.

Babička je ve *Hvězdě* zobrazována především jako „ještě skromnější, nesmělejší“ než mladá matka. Sama se „krčí v koutku, (...) nechce nikde překážet“ a chce být užitečná svým vnoučatům, kterým obětuje „zbytky síly a svěžesti.“⁶⁴² V dalším článku ze stejného roku je dokonce babička stavěna nad péči matky, protože „kdo se také dovede lépe věnovati dítěti nežli babička?“ Babičky jsou zobrazovány jako velice skromné ženy, které přinášejí veliké oběti. Zároveň je ale označena za „roztomile slabou“⁶⁴³ a neschopnou jakkoli odporovat dítěti. V roce 1942 už se mluví o „babičce nebo dědečkovi,“ výchovná role teda připadá tentokrát i muži. Jsou oba označováni za opatrné, moudré, rozvážené a jsou pro výchovu dětí „jako stvoření.“ Za negativní vlastnost jim je připisováno to, že jsou do svých vnoučat často „až příliš zamilováni“ a jsou k jejich chybám „příliš shovívaví.“⁶⁴⁴ *Hvězda* také varuje před rozdílnými typy výchovy prarodičů a rodičů.

Takzvaná role „tchyně“ se v časopise vyvíjela směrem k potlačování jejich vlivu na své syny. Ve dvacátých letech bylo pro ně přípustné a pochopitelné, aby poradily svým synům, koho si mají vzít za manželku. Ve třicátých letech už je ale na ně apelováno, aby se této volby neúčastnily. Babičky byly vždy zobrazovány jako milé, vřelé, a dokonce jako lepší vychovatelky než samotné matky dětí. Už v díle Boženy Němcové můžeme najít tento obraz. Babička je v románu jaksi zidealizovaná

---

⁶³⁹ RADOMĚRSKÁ, Maryna. *Světlo jeho očí*. Večery pod lampou (I. Železný). Praha: I. Železný, 1992.

⁶⁴⁰ BLAŽKOVÁ, Marie. *Oči pod závojem*. 2. vyd. Do kabelky (Ivo Železný). Praha: I. Železný, 1992.

⁶⁴¹ *Maminky nebraňte svým synům*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 17.4. 1937.,č. 20. str. 15.

⁶⁴² *Matka-babička*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 28.4. 1926.,č. 21. str. 2.

⁶⁴³ *Maminky a babičky*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 3.11. 1926.,č. 44. str. 2.

⁶⁴⁴ *Každý podle svého*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 8.5. 1942.,č. 19. str. 11.

a je na všechno sama. V posledních letech časopisu se k roli babičky přidává i role „dědečka“, která dosud v časopise nebyla zmíněna. Prarodiče jsou oba pasováni do role vychovatelů, a i přes jisté chyby ve výchově jsou ideálními pomocníky pro matky při výchově jejich dětí. Babička už tedy není samotnou vychovatelkou, ale je k ní přidán i muž, který je stejně dobrým vychovatelem jako ona. O takové ženě, která by ale zastávala role obě, se *Hvězda* nezmiňuje.

7.2.7. „...za cenu dětského úsměvu a vši té radosti...“⁶⁴⁵

V roce 1927 ve *Hvězdě* vyvstává otázka svobodných matek a zda by jim nemělo být zakázáno mít děti, protože stát vyplácí ročně „*miliony jako chudinské podpory*...“⁶⁴⁶ Na tento článek se o měsíc později obrátila čtenářka, která sama byla svobodnou matkou a která podle jejích slov neměla nikdy v životě chvíli, „*kdy by zalitovala*.“ Podle ní byla Československá republika v pomoci svobodným matkám pozadu a pomohlo by, kdyby „*byli otcové přísněji přidržováni ku svým povinnostem*.“⁶⁴⁷ Podle článku ze stejného roku má však i svobodná matka „*právo na trochu štěstí*,“ protože ženiným cílem bylo především dítě. Štěstí nenalezne ani „*ve vědecké anebo jiné práci*.“ Zároveň se ale autorka článku ptá, proč tedy upírat takové štěstí ženě, která není vdaná?⁶⁴⁸

Článek z roku 1928 přináší příběh svobodné matky, kterou její nastávající odvrhl a ona na dítě zůstala sama. Dítě ale později odvezla k pěstounským rodičům, kteří se o něj starali a ona na něj postupně posílala peníze z továrny, kde pracovala. Autorka článku tento čin ženy kritizuje a chce, aby všechny ženy pochopily, že „*...sebelaskavější pěstoun nemůže dítěti nikdy nahraditi péči a srdce vlastní matky!*“⁶⁴⁹ Také běduje nad tím, že všechny ženy radši ctí zákony a předsudky ve společnosti, než aby „*vznesly lásku k dítěti*.“ Ve společnosti bylo zřejmě za první republiky pro ženy, které porodí nemanželské dítě, běžné, že ho předají někomu jinému a následně na něj posílají peníze. Potvrzuje nám to článek i z roku 1932 „*Nemanželské děti*.“⁶⁵⁰

V dalších letech už nenacházíme o svobodných matkách žádné články, dopisy ani náznaky v románech *Hvězdy*. Jediné, kde se s nimi v časopise setkáváme je Malý

⁶⁴⁵ *Svobodná matka*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 18.5. 1927.,č. 20. str. 10.

⁶⁴⁶ *Naším matinkám*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 23.2. 1927.,č. 74. str. 17.

⁶⁴⁷ *Čtenářka nám píše*... *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 23.3. 1927.,č. 78. str. 13.

⁶⁴⁸ *Svobodná matka*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 18.5. 1927.,č. 20. str. 10.

⁶⁴⁹ *Dopisy mladým maminkám*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 14.1. 1928.,č. 17. str. 23.

⁶⁵⁰ *Nemanželské děti*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 25.4. 1931.,č. 17. str. 2.

oznamovatel, kam svobodné matky posílají inzeráty k seznámení s muži. Téma se z časopisu s postupem času vytrácí. Předsudky vůči matkám bez manžela byly ve společnosti silné. Také se jim nedostávalo silné podpory v jejich situaci. Je ale otázkou, proč svobodné matky z časopisu vymizely.

7.2.8. Shrnutí – Vývoj role matky v časopise *Hvězda*

Pouze jedna složka v roli matky se zásadně vyvinula během vydávání časopisu. Tou byla role otců ve výchově a jejich pomoc s malými dětmi. Ve dvacátých letech bylo pro matky velkou „ostudou“, aby nechaly své manžely vozit kočárek. Tatínci byli považováni za směšné a za „bačkory.“ S postupem let se ale tento obraz stává naprosto běžným a *Hvězda* dokonce píše, že to tatínkům za kočárkem „sluší.“ Matky, které si i třeba potřebují trochu odpočinout už nejsou za nemožné, když nechají muže, aby povozili kočárek s dítětem.

Další změny v roli matky nastaly například v očekávání, jaké pohlaví se budoucím rodičům narodí. Na začátku vydávání časopisu bylo zřejmé, že muž si přeje chlapce a pokud se jeho manželce narodí děvče, má právo být zklamaný. To se mu jaksi dávalo za vinu, zejména proto, že jakmile se děvče narodí, sám si uvědomí, že se jeho myšlenky neubíraly dobrým směrem. V druhé polovině třicátých let už začíná být důležité především to, aby matka i dítě byly po porodu „zdraví.“ Zároveň se vina přesouvá na ženu, která muže neumí vychovat tak dobře, aby nelpěl na tom, jaké pohlaví se mu narodí.

Matka jako taková prošla proměnou jen lehkou. Ve dvacátých letech bylo samozřejmě, aby vládla „pevnou rukou,“ ale aby zůstala pro rodinu co nejvíce obětavou. Později se proměňuje v ženu, která by svým dětem měla být zejména přítelkyní a důvěrnicí, což se ale s její obětavou stránkou jistě nevyklučuje. Výchova dětí se posunula od zřejmého vlivu společnosti k velkému vlivu rodičů na to, jak je jejich dítě vychováno. Zejména bylo téma výchovy ovlivněno dobovými problémy, kdy se *Hvězda* na čtenáře obrací, aby své děti cvičili v brannosti a později jim vštěpovali principy skromnosti a poslušnosti. Tresty dětí se vyvinuly k větší rozvážnosti a jiným alternativám než fyzickým.

Matka syna, který se oženil se přesunula od jasného zasahování do výběru budoucí manželky svého syna k matce, která na tuto iniciativu už nemá právo. Matka, jejíž děti už mají vlastní děti se proměnila v jednoho z prarodičů, a tudíž k ní přibyl muž, který jí s výchovou vnoučat pomáhá.

7.3. Rozvedená

Žena, která si za první republiky prošla rozvodem byla sice nejméně často vyskytujícím se obrazem v časopise *Hvězda*, ale zato byla ve své době velice složitým fenoménem. O rozvedených ženách se ve dvacátých letech dozvídáme z takzvané *Rozvodové rubriky*, kterou vedla Karla Brožová-Gruberová a jejím cílem bylo podle ní „*poučovati skutečnými příklady ženy o následcích rozvodu a rozluky a varovati před zavádáním příčin k rozvodu a lehkovážným rušením manželství.*“⁶⁵¹ V ní také Brožová označuje rozvody za „*nejhroznější novodobé sociální zlo.*“⁶⁵² V dalších letech se jedná zejména o články, které polemizují nad stoupajícím trendem rozvodů a rozluk, nebo o dopisy od čtenářů, které se s *Hvězdou* podělili o své zkušenosti v této oblasti. Také můžeme téma rozvodů a rozluk najít v románech na pokračování, jež ve *Hvězdě* vycházely. Trend článků a povídek o rozvodech ale s léty vydávání časopisu pomalu klesal. Za Protektorátu se s rozvody setkáme zejména prostřednictvím takzvaných *praktických soudniček*, které pomocí příběhu přibližují čtenářům úskalí, které je během rozvodových a rozlukových procesů mohou potkat.

V 19. století z manželství v podstatě nebylo úniku. Rozvod byl povolen jen z několika vážných důvodů. I proto byla nejspíš tak častá nevěra jak u mužů, tak u žen.⁶⁵³ Za první republiky fungovaly rozvody na principu dvou úrovní. Prvním z nich byl rozvod od stolu a lože. V tomto případě stále trval manželský svazek nadále, ale zrušila se povinnost a právo manželů bydlet společně. Oba rozvedení také nemohli vstoupit do manželství nového a oba byli podle soudu povinni „*zachovávat sobě věrnost.*“⁶⁵⁴ Měli tak možnost, pokud by se k sobě chtěli vrátit, sejít se znovu k trvalému soužití. Také se rozděloval rozvod „*dobrovolný,*“ který byl z vůle obou manželů, a rozvod „*nedobrovolný,*“ kdy se rozvodu domáhal pouze jeden z manželů. K nedobrovolnému rozvodu musel také existovat důvod, mezi které patřilo například cizoložství, zlomyslné opuštění manžela, nezřízený život, těžké ubližování na těle, opětovné urážky a další. Rozvod sloužil zejména k tomu, aby byli manželé dočasně odloučení a poznali tak účinky přerušeni jejich společného soužití.

Rozloučení neboli rozluka znamenala za první republiky úplný konec manželství. Tato možnost ale připadala pouze nekatolíkům. Rozluka se opírala

⁶⁵¹ *Rozvod-rozluka*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 8.12. 1925.,č. 7. str. 13.

⁶⁵² *Rozvody*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 21.9. 1925.,č. 1. str. 7.

⁶⁵³ LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě*...str. 283.

⁶⁵⁴ SVOBODA, E. *Rodinné právo*... str. 45.

například o důvod, který se vyjadřoval slovním spojením „nepřekonatelný odpor,“⁶⁵⁵ který musel být tak hluboký, že ho nešlo překonat. Mezi další důvody patřilo opět cizoložství, odsouzení jednoho z manželů za trestný čin, urážka na cti nebo i duševní choroba. Dokud si však žena na zemském úřadě po rozluce nepožádala o změnu jména, zůstalo jí jméno jejího bývalého manžela.

Po vydání rozlukového zákona začal trend rozvodů a rozluk stoupat. Ve dvacátých letech připadal zhruba jeden rozvod na deset sňatků. V druhé polovině třicátých let začala rozvodovost prudce stoupat a jejich počet se až skoro zdvojnásobil.⁶⁵⁶ Další pokles začal být patrný až v první třetině padesátých let. Počet rozvodů sice pomalu stoupal, ale zároveň se snižoval počet dětí narozených mimo manželství, a tudíž možnost rozluky zvýšila počet zdravých manželství.⁶⁵⁷

Podle demografických ročenek Českého statistického úřadu⁶⁵⁸ z let 1929, 1935 a 1940 se nejvíce manželství rozvedlo a rozloučilo v prvních čtyřech letech manželství. Zároveň se nejvíce rozváděla manželství bezdětná. Manželství, které děti mělo, k tomuto aktu přistoupilo, když bylo dětem mezi 10 až 14 lety v roce 1935 a mezi 15 až 19 lety v roce 1940. Ženy se v celém tomto časově vymezeném období zpravidla rozváděly mezi 25 až 29 lety a muži mezi 30 až 34 lety. Co se ale lehce proměnilo, byl důvod k rozvodu či rozluce. Nejčastějším důvodem sice bylo vždy „zlé nakládání,“ ale druhé místo se proměnilo z „nakažlivé choroby“ na konci dvacátých let k „hlubokému rozvratu“ manželství. K tomu zřejmě přispěla i lepší lékařská péče. Nejvíce dětí se rodilo do prvního roku manželství na konci dvacátých let a v letech 1935 a 1940 se nejvíce dětí rodilo mezi prvním a druhým rokem manželství.⁶⁵⁹

7.3.1. „Dvakrát měř, jednou řež!“⁶⁶⁰

Téma, jaká je rozvedená žena, jaké bylo její manželství a jak by se měla chovat se překvapivě v časopise neobjevovalo příliš často. V prvním článku týkající se rozvodů se dozvídáme, že se často ženy a muži odhodlávají k rozvodům daleko rychleji „nežli ke svatbě.“ Rozvedená žena je na tom podle autorky „tisíckrát hůře“ než muž. Uznává

---

⁶⁵⁵ Tamtéž. str. 49.

⁶⁵⁶ RÁKOSNÍK, J., ŠUSTROVÁ, R. *Rodina v zájmu státu...* str. 146.

⁶⁵⁷ KÁRNÍK, Z. *České země v éře První republiky ...*, str. 518.

⁶⁵⁸ *Demografické ročenky (pramenná díla) 1949-1930*. [Staženo dne: 16.12.2023]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/casova_rada_demografie_1949_1930

⁶⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁶⁰ BROŽOVÁ-GRUBEROVÁ, K. *Rozvody*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 21.9. 1925., č. 1. str. 7.

ale, že jsou případy, kdy je pro ženu rozvod dobrý, i přesto by měla být ale rozvázná a posoudit všechny možnosti.⁶⁶¹ Dále *Hvězda* píše, že rozvedená žena už „není ničím.“ Není ani svobodná, ani vdovou, „jest ženou a není ženou.“⁶⁶²

Na konci dvacátých let *Hvězda* přináší článek „*jak se mají chovat ti, kteří se rozešli...*“⁶⁶³ Žena, která je rozvedená by měla zejména zachovávat „*meze slušnosti*“ a „*pravidla nejnütnějšího společenského chování.*“ Měla by muže vždy s úsměvem pozdravit a nelpět tak na minulosti. V roce 1927 otiskuje časopis dokonce statistiku v jakém roce manželství se lidé nejvíce rozvádí. Nejvíce manželů se podle tabulky rozvádí mezi čtvrtým a pátým rokem manželství.⁶⁶⁴ Podle *Hvězdy* se ale postavení ženy v rámci rozvodů zlepšilo, protože dříve byla na „*každém rozvodu vždy vinna žena, již tím, že k rozvodu vůbec došlo.*“⁶⁶⁵ Měla být trpělivou, vše snášející manželkou, v čemž selhala. Ale pohružka, že manželství může být úplně zrušeno, podle autora článku, právníka a politika Otakara Base⁶⁶⁶ zlepšila jeho postavení. Přidává příběh dvou manželů, kteří si díky rozluce vlastně uvědomili, že „*si nedovedli představit život ve vzájemní odluce.*“⁶⁶⁷

V roce 1930 se setkáváme s podobnými názory. Ženy, které se rozvádí jsou našťvané a jejich manžel se „*rázem očitne v nejhorším světle.*“ A protože je to „*málokdy*“ žena, která dává povel k rozchodu, měla by si zejména ona uvědomit „*nedůstojnost a nevkusnost svého chování.*“⁶⁶⁸ Často se setkáváme s názorem, že manželé hledí na „*manželství lehkomyšlně.*“⁶⁶⁹ Ženy se chtějí za každou cenu vdát, a právě proto je rozvodů a rozluk tolik. Tyto názory bychom však na časopis *Hvězda* i na dobu třicátých let označili za lehce konzervativní.

---

⁶⁶¹ Tamtéž.

⁶⁶² *Rozvod-rozluka.* *Hvězda...* Praha: Melantrich, 1925-1945, 8.12. 1925.,č. 6. str. 13

⁶⁶³ *Jak mají chovati se ti, kteří se rozešli...* *Hvězda...* Praha: Melantrich, 1925-1945, 7.4. 1928.,č. 29. str. 16.

⁶⁶⁴ *Ve kterém roce se nejvíce rozvádějí manželství?* *Hvězda...* Praha: Melantrich, 1925-1945, 20.4. 1927.,č. 16. str. 16.

⁶⁶⁵ BAS, Otakar. *Rozvody a rozluky.* *Hvězda...* Praha: Melantrich, 1925-1945, 20.4. 1927.,č. 16. str. 16.

⁶⁶⁶ JUDr. Otakar Bas se narodil roku 1879 v Hradci Králové. Později se stal významným advokátem, senátorem i novinářem. Roku 1935 byl dokonce zvolen za místopředsedu senátu. Byl členem Československé živnostensko-obchodnické strany středostavovské. Krátce po okupaci německých vojsk v roce 1939 spáchal Bas sebevraždu. TOMEŠ, Josef, a kol. Český biografický slovník XX. století : I. díl : A-J. Praha ; Litomyšl: Paseka. 1999. 634 s. 54.

⁶⁶⁷ BAS, O. *Rozvody a rozluky.* *Hvězda...* Praha: Melantrich, 1925-1945, 20.4. 1927.,č. 16. str. 16.

⁶⁶⁸ *Umění rozejít se.* *Hvězda...* Praha: Melantrich, 1925-1945, 18.10. 1930.,č. 42. str. 10.

⁶⁶⁹ *Výdělečná činnost rozvedených žen.* *Hvězda...* Praha: Melantrich, 1925-1945, 30.5. 1931.,č. 22. str. 2.

V románu od Marie Blažkové *Rozvod paní Evy* mají roli dvě ženy. Jedna je ve vztahu s hochem, jsou šťastní, ale on je chudý. Druhá žena je nešťastná a svého muže, který je bohatý, naopak podvádí. Tato hlavní hrdinka Eva podvádí svého muže s několika jinými a je v románu vyobrazena jako sobecká, ješitná a zlá žena. I přesto ale v románu najdeme věty, které naráží nejen na vinu podvádějící manželky, ale i podváděného manžela. Pokud žena muže podvádí, je na tom vinen i muž, protože pro všechnu práci neměl na svou ženu čas. Zároveň je rozvod líčen velice dramatickým způsobem. Hlavní hrdinka na konci románu raději spáchá sebevraždu, než aby k rozvodu nakonec došlo.⁶⁷⁰ V dalším románu *Rozvod na zkoušku* vydávaným v roce 1937 se setkáváme s novomanželi, kteří se po nastěhování začnou hádat, a tak raději předstírají, že jsou rozvedení. Ani jeden však není šťastný i přesto, že jejich představa taková byla.⁶⁷¹ V románu *Oči bez závoje* je rozvod líčen jako nový začátek pro ženu.

Za Protektorátu se názor na rozvedenou ženu nemění. Podle článku „*Neblahé kdyby*“ by měla každá žena mít jakousi „*mravní povinnost*“ k rodině, práci či manželovi. A protože nemají, dochází často k rozvodům. Pořád přemýšlí, kde bude tráva zelenější a přemýšlí, „*co kdyby...*“ Pokud by podle autora neexistovalo slovo „*kdyby*“, nebyla by na světě nespokojenost, ať už v manželství, či jiných vztazích.⁶⁷²

Posun rozvedené ženy za dvacet let časopisu nenastal. Ženy by si měly stále důkladně promýšlet, s kým vejdou do manželství a jsou stále brány za „*méně moudřejší*“, než ženy, které vydrží i v nešťastném manželství. Nejlepší metodou je se usmířit a společně se soustředit na to, co mají manželé společného.

7.3.2. „*Je příliš chytrá. Chudák žena.*“⁶⁷³

Mezi jedno z nejčastějších témat týkajících se rozvedené ženy rozhodně patřilo téma příčiny rozvodů. V této části budu sledovat všechny příčiny kromě cizoložství, kterému ponechám samostatnou kapitolu. Když v meziválečném období pomalu stoupal počet rozvodů, bylo pro *Hvězdu* velkým tématem, proč se tak děje a jak se dá tomuto trendu zabránit. V roce 1925 je podle časopisu vina spíše na straně žen. Sice se redakce zmíní, že existuje jev, kdy muži žádají o rozvod „*prostě proto, že se jim žena znechutila*“, ale ještě horší je, když z toho samého důvodu o rozvod žádá žena. Autorka článku se zmiňuje, že zpravidla hodní a pečliví manželé mají ženy, které jsou

⁶⁷⁰ BLAŽKOVÁ, Marie. *Rozvod paní Evy*. 2. vyd. Praha: Ivo Železný, 1995.

⁶⁷¹ BLAŽKOVÁ, Marie. *Rozvod na zkoušku. Večery pod lampou* (I. Železný). Praha, 1993.

⁶⁷² *Neblahé kdyby*. *Hvězda...* Praha: Melantrich, 1925-1945, 19.4. 1945., č. 16. str. 2.

⁶⁷³ *Muži se bojí chytrých žen*. *Hvězda...* Praha: Melantrich, 1925-1945, 26.4. 1940., č. 17. str. 18.

„příliš společenské nebo zhýčkané, náročné, ješitné atd.“⁶⁷⁴ Zároveň si autorka rozvodové rubriky myslí, že za častou příčinou nešťastného manželství a následného rozvodu je také výchova dívek, které často maminky „hýčkají (...) tak, jak nikdy nebylo!“ Dívky se tak nenaučí pracovitosti, která je v manželství velmi důležitá.⁶⁷⁵

V roce 1926 tento diskurz pokračuje. V únoru *Hvězda* líčí příběh chudého muže, který se oženil a následně se vypracoval do „pěkného finančního i společenského postavení.“ Žena ale začala chtít více a stala se z ní „přepychuchtivá žena.“⁶⁷⁶ Ta se začala v manželství nudit a začala přijímat lichotky jiných mužů. V dalším článku se muž se svou ženou rozvedl dokonce proto, že se jeho žena nechala společně s dcerou ostříhat na „mikádo.“ Manžel si prý nevzal „mikádo a nechce je ani vidět.“⁶⁷⁷ Ženy by také podle *Hvězdy* měla být ztělesněním „hospodyně, matky i milenky“,⁶⁷⁸ jinak se s ní muži častěji rozvádí. Také se setkáváme s konkrétními případy čtenářů a čtenářek, kteří posílali do redakce dopisy. V roce 1927 si můžeme přečíst případy ženy i muže, kteří si oba prošli domácím násilím od jejich druhé polovičky, ale ani to nestačilo k finálnímu rozvodu či poté rozluce.⁶⁷⁹ V dalším roce je stále jako příčina rozvodů udáváno „sobectví ženy“, která muži vyčítá, že pokud nemá peníze na její zábavu, neměl se s ní oženit. Mnohé ženy se podle *Hvězdy* v té době vdávaly, protože si myslely, že manželství je „pohodlným životem bez práce a povinností, plných zábav a krásných toalet.“⁶⁸⁰

V roce 1931 v článku „Necháme se rozvést?“⁶⁸¹ píše autorka, že příčinou rozvodů je zejména „neznalost života a nedostatek zkušeností.“ Lidé podle nich nechtějí dělat kompromisy a chtějí své životy vést spíše samostatně. Také se do příčin rozvodů promítnula Velká hospodářská krize, kdy se od jistého Jaroslava Veselého dozvídáme, že příčinou častých rozvodů jsou „sociální poměry a materiální podmínky.“⁶⁸² Zajímavá je příčina rozvodů z roku 1932, kdy *Hvězda* popisuje nevšední

---

⁶⁷⁴ *Rozvody*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 1.12. 1925., č. 6. str. 17.

⁶⁷⁵ *Výchova dívek pro manželství*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 22.12. 1925., č. 9. str. 6.

⁶⁷⁶ *Važte si mužovy lásky!* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 10.2. 1926., č. 6. str. 15.

⁶⁷⁷ *Co zavinilo „mikádo“*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 10.2. 1926., č. 6. str. 6.

⁶⁷⁸ *Žena-hospodyně-milenka*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 3.3. 1926., č. 9. str. 6.

⁶⁷⁹ *Velectěné dámy!* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 2.7. 1927., str. 14. a *Čtenářka nám píše...* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 20.4. 1927., č. 82. str. 22.

⁶⁸⁰ *Proč je tolik rozvodů?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 18.8. 1928., č. 48. str. 19.

⁶⁸¹ *Necháme se rozvést?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 25.7. 1931., č. 30. str. 2.

⁶⁸² VESELÝ, Jaroslav. *Je manželství v krizi?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 10.2. 1926., č. 6. str. 6.

případ, že se muž nechal rozvést se ženou, protože na něj byla příliš štíhlá a on „měl zálibu v ženách tlustších.“⁶⁸³

V polovině třicátých let se časopis snaží převést pozornost z ženy na muže. Přináší statistiku, podle které ženy žádají o rozluky více než muži, a následně se jí snaží ospravedlnit. Podle autora článku Václava Kůrky⁶⁸⁴ nesmí lidé zapomínat, že muž je hlavou domácnosti a rozhoduje o tom, jak se celé rodině povede. Také se zmiňuje, že muži mají často volnější život než ženy a je pro ně jednodušší najít si milenkou. Podle něj jde zejména o to, že mají ženy právo na alimenty, které jinak, než soudní cestou nezískají.⁶⁸⁵ Dalšími důvody četných rozvodů je podle *Hvězdy* přílišná volnost manželů, rostoucí vzdělanost a sebevědomí ženy a také časté flirtování manželů.⁶⁸⁶ V protektorátním období se poté setkáváme s povídkami, kdy se manželé rozvádí kvůli nepřetržité a neoprávněné žárlivosti⁶⁸⁷ nebo kvůli tomu, že je žena na muže „příliš chytrá.“ Proto ženám radí, ať „se ve svém zájmu nesnaží vypadat tak příliš chytře, moudře...“⁶⁸⁸ Chytré ženy byly nechtěné už v 19. století, kdy například jedny z prvních vystudovaných žen z gymnázia Minerva měly problém najít si manžela, a proto žily zpravidla osaměle.⁶⁸⁹

Důvody k rozvodu a rozluce se vyvíjely směrem k jistějšímu postavení ženy v manželství. Ve dvacátých letech byla žena často na vině rozvodu, ale pouze proto, že nebyla dobrou hospodyní, byla příliš ješitná a sobecká, nebo proto, že se jí manžel znechutil. S postupným častějším zaměstnáváním a vzděláváním žen, rostlo ženské sebevědomí a pomalu upadalo mužské. Na vině rozvodů a rozluk je stále zejména žena, ale z důvodu toho, že se muž necítí být nejhlavnějším elementem v rodině nebo protože ženy začaly flirtovat a bavit se s jinými muži.

7.3.3. „Každé zakázané ovoce nejlépe chutná.“⁶⁹⁰

Nejčastější příčinou rozvodů však bylo za první republiky cizoložství nebo zamilovanost do další osoby. Hned v prvním čísle *Hvězdy* si můžeme přečíst případ

---

⁶⁸³ *Také příčina rozvodu.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 10.9. 1932.,č. 37. str. 2.

⁶⁸⁴ Václav Kůrka byl kromě spisovatele článků a knih i soudcem. Napsal několik prozaických děl, mezi které patří například „Bílá krysa“ nebo „Sedlák Hlavatý.“ KUNC, Jaroslav. *Slovník soudobých českých spisovatelů*, Orbis Praha, 1945, s.442.

⁶⁸⁵ KŮRKA, Václav. *Na rozlukách jsou vinny ženy?* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 3.8. 1935.,č. 31. str. 2.

⁶⁸⁶ *Proč jdou od sebe?* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 28.9. 1935.,č. 39. str. 2.

⁶⁸⁷ *Gabyn rozvod.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 20.10. 1939.,č. 43. str. 15.,

⁶⁸⁸ *Muži se bojí chytrých žen.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 26.4. 1940.,č. 17. str. 18.

⁶⁸⁹ LENDEROVÁ, M. a kol. *Z dějin české každodennosti...* str. 226.

⁶⁹⁰ „Ukradla jí muže“. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 23.3. 1935.,č. 12. str. 16.

muže, který po 50letém manželství opustil svou ženu pro mladší, 18letou ženu. Takový muž není podle Hvězdy „*snad dosti normální*.“ Také silně odsuzuje ženu, která by si takového muže kvůli „*přepychu, moci, bohatství a dědictví*“⁶⁹¹ vzala. V dalším díle rozvodové rubriky označuje autorka takové muže za „*neskromné, sobecké, bezohledné a bezcitné*...“⁶⁹² V listopadu *Hvězda* přináší případ ženy, která poté, co svému muži porodila dítě a „*vyplnila tak svoji manželskou povinnost*“,⁶⁹³ nadále nechtěla být se svým mužem sexuálně aktivní. Její muž si tak našel chudé děvče, které plnilo jeho intimní potřeby. *Hvězda* čtenářky vybízí k zamyšlení, zda bylo mužovo chování oprávněné, či nikoliv. Jejich názory ale už v dalších číslech neuveřejňuje.

O rok později se setkáváme s dopisem čtenářky, která si běduje, kam se „*poděla posvátnost tohoto svazku (manželství pozn. autorky), jak lehkomyšlně se mluví o něm ve společnostech!*“ Zároveň porovnává dnešní mladé slečny, které se neostýchají flirtovat se ženatými muži, s dobou minulou, kdy by si ženy nedovolily s takovými muži ani vést rozhovor. Apeluje na ženy, aby ženatým mužům odolávaly, protože „*když se muž rozvede, má ránu zasazenou pro celý život a většinou se už neožení*.“⁶⁹⁴ Dává jim ale za vinu, že často neodolají a poté mají na svědomí manželství jiných. Stejný názor přetrvává i v roce 1927, kdy se dokonce apeluje na matky, aby vychovávaly své dcery tak, aby „*byly ozbrojeny proti svodům takových požitkářů*.“⁶⁹⁵

I v polovině třicátých let se vina mužské nevěry svaluje na ženu. Podle *Hvězdy* ženy, které se jednou vdají, se domnívají, že už mají vyhráno a přestanou o sebe dbát. Nedělají nic proti tomu, „*když neforemně tloustnou, odmítají všechny přípravky, (...) doma se nedbale oblékají*“, a takové ženy se podle časopisu nemohou divit, že se jejich muž „*ohlíží po jiných*.“⁶⁹⁶ Muž totiž není věcí podobně jako „*rukavička, kabelka, kapesník nebo cokoli jiného*...“ Na konci třicátých let se začínáme setkávat i s příběhy, kdy žena podvede muže, a on proto podá žádost o rozvod.⁶⁹⁷ I hlavní hrdinka románu *Rozvod paní Evy* podváděla manžela dokonce s několika muži. Paní Eva je v románu znázorněna jako žena bezcitná, která nemá k manželovi soucit, ale i

---

⁶⁹¹ *Rozvody*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 21.9. 1925.,č. 1. str. 4.

⁶⁹² *Ženou i milenkou?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 13.10. 1925.,č. 3. str. 12.

⁶⁹³ *Kdo jest vinen?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 3.11. 1925.,č. 8. str. 18.

⁶⁹⁴ *Milé čtenářky Hvězdy!* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 15.12. 1926., str. 11.

⁶⁹⁵ *Ženy, neničte se vzájemně!* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 29.1. 1927.,č. 4. str. 13.

⁶⁹⁶ „*Ukradla jí muže*“. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 23.3. 1935.,č. 12. str. 16.

⁶⁹⁷ *Paní Xandra má manželskou dovolenou*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 27.6. 1941.,č. 26. str. 2.

přesto nechce, aby na její nevěru přišel.⁶⁹⁸ Zároveň je i znázorněna jako špatná matka, která nemá o své dítě zájem a stará se o něj její chůva. Dítě je také často v časopise zobrazováno jako důvod začátku nevěry. U muže se zejména uvádí důvod „*deformovaného těla ženy*.“⁶⁹⁹

Nevěra neprošla za dvacet let časopisu výraznou proměnou. Zajímavý je fakt, že se ve dvacátých letech spíše hledělo na muže jako na viníka, který opouští manželky kvůli mladším ženám. V pozdějších letech se ale záběr obrací na ženy, které mají reflektovat svou činnost v manželství a ptát se samy sebe, zda není chyba na jejich straně. Zároveň se pod vlivem emancipačním setkáváme i se situacemi, kdy o rozvod z důvodu nevěry žádají muži. Muži už nejsou jediní podvodníci, ale i ženy dokážou svého muže podvést a oklamat jeho věrnost.

7.3.4. „*Mateřský problém je kapitola sama pro sebe*.“⁷⁰⁰

Důležité téma spojené s rozvodem manželů byly děti. Ve dvacátých letech vidíme, že jakýkoliv rozvod je nepřijatelný, pokud v něm figurují potomci manželů. Podle *Hvězdy* jsou všechny důvody v tomto případě příliš „*malicherné, zbytečné*“ a manželé si neuvědomili, jaké následky bude jejich rozvod pro děti mít. Kvůli dětem by se měli manželé nadále „*snášeti*“ a měli by mít „*porozumění jeden pro druhého*.“⁷⁰¹ Tento názor podporuje i článek z roku 1927, který přináší statistiku rozvedených manželství. Podle *Hvězdy* se nejméně rozvádí manželství bezdětná a apelují, aby to tak bylo i nadále.⁷⁰² Jelikož se ale nejvíce dětí rodilo kolem prvního roku po svatbě, nezbývalo tak manželům moc času na to, aby si uvědomili, že spolu nechtějí být. V tomto případě by v rozvodech musela hrát roli samotná neplodnost manželů.

V roce 1929 autorka článku „*děti rozvedených rodičů*“ tvrdí, že by se měli rodiče rozvádět, až když jsou děti starší. Mladší dítě „*má mít domov, má mít matčinu lásku a otcovu pevnou ruku*...“⁷⁰³ V březnu 1932 přináší *Hvězda* pro čtenářky srdceryvný příběh dvou manželů, kteří se po debatě rozhodnou, že se rozvedou. Následně ale mluví s jejich synem, který je dovede k porozumění toho, že stojí za to,

⁶⁹⁸ BLAŽKOVÁ, Marie. *Rozvod paní Evy*. 2. vyd. Praha: Ivo Železný, 1995.

⁶⁹⁹ PÁTKOVÁ, Božena. *Mládenecký pokoj*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 8.9. 1944., č. 36. str. 1.

⁷⁰⁰ *Nesprávně chápané pojmy*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 15.9. 1944., str. 6.

⁷⁰¹ BROŽOVÁ-GRUBEROVÁ, K. *Rozvody*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 15.12. 1925., č. 7. str. 17.

⁷⁰² *Ve kterém roce se nejvíce rozvádějí manželství?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 20.4. 1927., č. 16. str. 16.

⁷⁰³ *Děti rozvedených rodičů*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 21.12. 1929., č. 51. str. 10.

aby spolu zůstali. Manželka nakonec „pochopila, že jediné místo její je u těchto zde, u muže a dítěte.“⁷⁰⁴ Rozvratem manželství podle *Hvězdy* trpěla muž, žena, ale právě především děti, které jsou označovány za „bezbranné oběti.“⁷⁰⁵ Ještě víc ale trpí, pokud jim jsou otcem odpírány alimenty. V polovině třicátých let se časopis stále radikálně staví proti rozvodům rodin s dětmi a přináší několik příběhů, co se s dětmi může po rozvodu rodičů stát. Děti mohou plakat ve školce, chtít se otrávit nebo se z nich mohou stát zločinci. Zároveň se přiklání k názoru, že „rozbít dětem svět pohádek, je větší zločin než krádež...“⁷⁰⁶

Za Protektorátu jsou děti rozvedených rodičů na tom dokonce podle *Hvězdy* hůře než sirotci. Sirotci jsou podle nich „vychovávaní v lásce a úctě k zemřelému otci nebo matce.“ Redakce také zmiňuje, že se ve společnosti zvedal nový trend, a to nové svatby rozloučených manželství. Tento jev velice chválí, protože rodina „je jediným místem pro zdárnou a zdravou výchovu dítěte.“⁷⁰⁷ V románu *Žena z inzerátu* vycházející v sesterském časopise *Besedy Hvězdy* zazní názor hlavní hrdinky, že by se lidé neměli vůbec rozvádět, „pokud mají děti.“ Pokud ale děti nemají, je to v pořádku a „měli by si ustoupit z cesty.“⁷⁰⁸

Téma role dětí v rozvodu se za dvacet let časopisu vůbec neposunula. Děti jsou uvedeny jako někdo, kdo při rozvodech nejvíce trpí. Můžeme pouze vidět stupňující se vyhraněný názor proti rozvodům rodin s dětmi. Je ale pochopitelné, že ani v dnešní společnosti se názor na roli dětí při rozvodu příliš neliší.

7.3.5. „...napřed k notáři, potom k oltáři.“⁷⁰⁹

Posledním častým tématem spojeným s rozvody jsou finance. Podle *Hvězdy* by se ženy neměly vůbec chtít s mužem rozvádět, pokud nejsou finančně nezávislé.⁷¹⁰ Apeluje na ženy, aby si před rozvodem dobře rozmyslely, zda se obejdou v životě bez manželovy penze.⁷¹¹ V dubnu 1926 sdílí *Hvězda* myšlenku dánské spisovatelky Karin Michaelis, která přišla s nápadem „pojištění proti rozvodu.“ Podle ní je při řešení rozvodu

---

⁷⁰⁴ *Před rozvodem*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 3.3. 1932., č. 10. str. 10-13.

⁷⁰⁵ HÖSCHLOVÁ-PRÍMÁ, V. *Bezbranné oběti*. *Hvězda*. Praha: Melantrich, 1925-1945, 21.12. 1929., č. 51. str. 10.

⁷⁰⁶ *Děti rozvedených rodičů*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 4.5. 1935., č. 18. str. 22.

⁷⁰⁷ *Děti rozvedených rodičů*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 16.15. 1942., č. 3. str. 11.

⁷⁰⁸ BLAŽKOVÁ, Marie. *Žena z inzerátu*. Národní archiv Praha, fond Melantrich Praha, registr. 116-118, časopis *Besedy Hvězdy*, k. 148.

⁷⁰⁹ *Rodný grunt*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 7.2. 1941., č. 6. str. 2.

⁷¹⁰ *Rozvody*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 21.9. 1925., č. 1. str. 7.

⁷¹¹ *Ženám státních úředníků*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 19.1. 1926., č. 2. str. 6.

nejbolestivější otázka finanční, a proto by se manželé měli proti rozvodu před uzavřením manželství pojistit. Tak by se podle ní „zabránilo bídě tisíců žen.“⁷¹² Často se také můžeme ve *Hvězdě* setkat s dopisy rozvedených žen, které nemají, jak zaopatřit své děti ani sebe, protože to nedokážou bez manželova příjmu.⁷¹³

Na začátku 30. let *Hvězda* chválí československé zákonodárství, že „pomalou napravuje dlouhodobé křivdy“ ohledně rozvodů. V roce 1931 byl totiž vydán tzv. alimentární zákon, který upravoval závazky mužů na vyživovací povinnost.⁷¹⁴ Muži totiž často neplnili vůči ženám či dětem po rozvodu své alimentární úkoly, a proto byly tímto zákonem usměrněny, aby tak činili. Pokud povinnost i přesto nesplnili, hrozil jim trest tuhého vězení v rozmezí jednoho týdne až šest měsíců.⁷¹⁵ Ve stejném roce *Hvězda* vyzdvihla problém samostatně výdělečných rozvedených žen. Ty, které se před sňatkem nijak nevyučily, jsou totiž po rozvodu odsouzeny k chudobě. *Hvězda* tak ponouká rozvedené ženy k samostatnému podnikání. Ať už umí jen hlídat děti, vařit či uklízet, každá žena by tak mohla „zapomenout na trpké chvíle, které jí život připravil.“⁷¹⁶

Za dob Protektorátu se *Hvězda* pomocí příběhu opět poučuje čtenářky, že je lepší před sňatkem uzavřít „sratební smlouvu ve formě notářského aktu.“⁷¹⁷ Varuje před ztrátou svého jmění, se kterým do manželství oba přijdou. Také si čtenářky mohly přečíst článek „O postavení rozvedené ženy v Říši,“ kde se dozvěděly, že v Říši se vyplácení podpory vyměřuje podle poměrů, ve kterých rozvedení manželé naposledy žili. Muž je ve „všech případech“ povinen zaopatřit svou rozvedenou manželku, ale pouze tak, aby nebylo ohrožováno jeho vlastní zaopatření. Na rozdíl od první republiky také mohla o výživné žádat i manželka, která byla prohlášena v rozvodu za „spoluvinnou.“⁷¹⁸

Finanční postavení ženy se vyvíjelo postupně k větší samostatnosti ženy. Ve dvacátých letech byla žena zoufalá a nemohla se s mužem rozvádět, pokud nebyla

---

⁷¹² *Rozvodové pojištění*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 21.4. 1926.,č. 15. str. 2.

⁷¹³ Například: *Vážená paní!* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 5.1. 1927.,č. 1. str. 22.

⁷¹⁴ GERLICH, Karel. *Alimentární zákon československý ze dne 16. prosince 1930 č. 4/1931 Sb. z. a n.:* s dodatky o alimentacním právu v Rakousku, Francii a Německu. Brno: Nákladem Společnosti pro mezinárodní právní ochranu mládeže v ČSR, 1931, s. 7-8.

⁷¹⁵ RÁKOSNÍK, J., ŠUSTROVÁ, R. *Rodina v zájmu státu*... str. 23.

⁷¹⁶ *Výdělečná činnost rozvedených žen*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 30.5. 1931.,č. 22. str. 2.

⁷¹⁷ Tento čin je dnes známý především pod termínem „předmanželská smlouva.“

⁷¹⁸ *O postavení rozvedené ženy v Říši*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 9.1. 1943.,č. 2. str. 2.

finančně zajištěna. Na začátku let třicátých jsou ale ženy povzbuzeny vydaným alimentacním zákonem, který směřoval v jejich prospěch. Dokonce jsou i vyzývány, aby po rozvodu začínaly podnikat a vytvořily si v tomto odvětví jistou samostatnost. Také je *Hvězda* neustále nabádala k větší opatrnosti před uzavřením sňatku. Měla by si předtím promyslet finanční stránku věci a uzavřít před sňatkem smlouvu, která ochrání věno, se kterým do manželství vstoupila.

7.3.6. Shrnutí – Vývoj role rozvedené ženy v časopise *Hvězda*

Rozvedená žena neprošla za dvacet let časopisu výrazným vývojem. Žena nerozvedená na tom byla v každém případě lépe nežli žena rozvedená. *Hvězda* se ale snažila alespoň povzbuzovat sebevědomí žen, které už si rozvodem prošly. Snažila se podporovat finanční samostatnost rozvedené ženy, ať už podporou alimentálního zákona, nebo ponoukáním k uzavírání předmanželských smluv. Zajímavý byl také nápad, aby si rozvedené ženy našly něco, v čem jsou alespoň z části nadané, a začaly v tomto odvětví podnikat.

Příčiny k rozvodu se posunuly kvůli rostoucímu sebevědomí žen, které je v časopise patrné. Muž už se na konci vydávání časopisu se ženou nerozvádí, protože by byla špatnou hospodyní, měla špatně ostříhané vlasy anebo se mu prostě znelíbila. Důvody k rozvodu začínají být spíše vážnější stránky, a to zejména kvůli stoupající vzdělanosti a pracovitosti žen. Toto sebevědomí se ale projevilo i v nevěře manželů. Kromě muže může být podvodnicí ve třicátých letech už i žena. Nejenom proto, že by jednou podlehla jinému muži, ale existuje i žena, která podvádí muže opakovaně a opakovaně ho klame. Téma, které neprošlo žádným vývojem, bylo postavení dětí při rozvodu. Děti v každém případě rozvodem trpí koneckonců nejvíce a je třeba i kvůli nim v manželství setrvat.

7.4. Pracovnice

Poslední silnou rolí v časopise *Hvězda* je role pracovnice. Toto téma se s postupem času stupňuje v souvislosti s tím, jak se pro ženy stávalo větší samozřejmostí zapojit se do pracovního procesu. Modernizační procesy 19. století, mezi které patří například industrializace, urbanizace nebo byrokratizace, oddělily místo

výkonu práce od místa bydlení. Také obě světové války silně zasáhly do struktury rodiny a do pracovního trhu tak, že se objevily ženy, které přebíraly takzvané „mužské“ práce. Žena ale stále zastávala práci, kterou historička Marie Bahenská nazývá prací „reproduktivní.“⁷¹⁹ Jedná se o práci v domácnosti, za kterou žena nedostávala žádné finanční ohodnocení, i přesto, že se některé ženy v první polovině dvacátého století o tento fakt snažily. Domácnost tak byla brána jako pole, kde žena pracuje pro rodinu takzvaně „z lásky.“ Líná žena proto byla jakousi „pohromou“ pro domácnost.⁷²⁰

Na začátku 20. let ženy představovaly až 30 procent celkového počtu ekonomicky aktivních lidí a ve třicátých letech se tento počet zvedl o dalších 5 procent.⁷²¹ V dobách Rakousko-Uherské monarchie bylo zvykem s prací skončit se založením rodiny. V meziválečném období se ale zvedl počet vdaných zaměstnaných žen až na dvojnásobek. Problémem bylo odměňování žen, což často řešily i odborové organizace.⁷²² Platy žen činily ve třicátých letech pouze 62 procent průměrné mzdy mužů. Rovněžší vztahy panovaly ve státní službě, která měla režim platových tříd. Pokud byly ženy zařazovány do pracovního procesu, jednalo se častěji o podřadnější místa. Nejběžnějším argumentem proti zaměstnávání žen bylo zvládnutí řádné péče o děti, domácnost a zaměstnání.⁷²³ Problém dvojího či až trojího břemene se tak objevoval často i v časopise *Hvězda* jako třeskavé téma.

⁷¹⁹ BAHENSKÁ, M. a kol. *Nezbytná, osvobozující, pomlouvaná...*

⁷²⁰ Tamtéž.

⁷²¹ RÁKOSNÍK, J., ŠUSTROVÁ, R. *Rodina v zájmu státu...* str. 187.

⁷²² KÁRNÍK, Z. *České země v éře První republiky ...*, str. 520.

⁷²³ RÁKOSNÍK, J., ŠUSTROVÁ, R. *Rodina v zájmu státu...* str. 189-190.

V dobách hospodářské krize byly ženy často vytlačovány z trhu práce, oficiálně se k tomuto kroku ale přistoupilo až po událostech Mnichovské dohody, kdy bylo ženám nařízeno, aby se do ledna 1939 vzdaly zaměstnání náhradou za odbytné. Ženy získávaly výhodnější postavení v sociálním zaopatření. Byly tak opět posilovány takzvané tradiční hodnoty společnosti a československá národní jednota.

Za války začala být práce stavěna nad všechno ostatní. Odchod německých vojáků na frontu znamenal obrovský nedostatek pracujících, které stejně jako za první války musely nahradit ženy. Ty je neváhaly zastoupit v jakémkoliv zaměstnání a časopis *Hvězda* tak

silně prezentoval německou pracující ženu jako obětavý vzor hodný následování. V důsledku vyhlášení takzvané totální války byly ženy nuceny začít pracovat v profesích, které byly do té doby jasnou výsadou mužů.⁷²⁴ Práce tak byla jedním z nejsilnějších elementů doby. Dokonce i pracovní oděvy si našly cestu do ženského prostředí a staly se módními.⁷²⁵

7.4.1. „K účelnému řízení domácnosti je třeba rozvahy...“⁷²⁶

Mezi druhy práce ženy bez pochyby patřila práce v domácnosti. Byla to sice práce neplacená, ale velice náročná. Ženy, které za takovou práci dostávaly zapláceno, se v časopise nazývaly „služebné.“ Ženy, které za takovou práci zapláceno nedostávaly, se v časopise označují jako „hospodyně.“ Časopis *Hvězda* silně mířil na ženy, které zůstávaly v domácnosti a starost o ni byla náplní jejich dne. V každém čísle *Hvězdy* byl pro takové ženy vytvořen jídelníček na celý týden, aby se nemusely namáhat s vymýšlením obědů či večeří pro svou rodinu. Také nechyběly konkrétní recepty či tipy do domácnosti, které se týkaly zejména uklízení, praní či žehlení.

Na konci dvacátých let je pro ženu hospodyně důležité především to, aby vypadala u své práce hezky. Žena by proto neměla váhat, a pokud chce „míti ohebnou,

⁷²⁴ Tamtéž. str. 192.

⁷²⁵ BURIANOVÁ, Miroslava. *Móda v ulicích protektorátu*. Praha: Národní muzeum, 2013. str. 99.

⁷²⁶ *Je to skutečně tak velká práce?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 20.11. 1935., č. 46. str. 2.

štíhlou postavu, útlý pas, rovná záda, krásné poprsí...“, měla by rychle vzít „do ruky smeták“ a začít pracovat. Neměla by se ale při zametání shýbat, neboť to je podle *Hvězdy* „špatným zvykem.“ Žena by se také neměla ohýbat při mytí nádobí nebo klečet při vytírání podlahy.⁷²⁷ Práce v domácnosti je pro ženu podle *Hvězdy* ta nejpřirozenější. Poprvé také vyvstává otázka placené práce v domácnosti, kterou časopis pokládá za logickou.⁷²⁸

V roce 1930 *Hvězda* uveřejňuje názory manželky Thomase Alva Edisona, Miny Millerové. Ta se označuje za „staromódní“ a tvrdí, že nejlepší povolání pro ženu je povolání hospodyně a matky.⁷²⁹ O rok později se opět setkáme s názorem, že by ženy měly být za svou práci v domácnosti placeny. Podle autorů článku je to požadavek „spravedlivý a nutný.“⁷³⁰ Ve stejné době se do tématu silně proplétá problém Velké hospodářské krize. Největším podílem na hospodářskou politiku v zemi mají podle časopisu ženy, neboť ty v domácnosti ovládají celý jejich příjem. Stále je proto stavěna práce v domácnosti nad zaměstnání.⁷³¹ Ve stejném roce *Hvězda* opět píše o „pracovním šatu“ ženy. Stále se dbá na hospodyňky vzhled, protože muži jistě není „lhostejno,“ jak doma žena vypadá.⁷³²

Velkým úkolem ženy v domácnosti bylo také nakládání s penězi. Žena třicátých let měla být zejména šetrivá. Musela si umět peníze rozpočítat na měsíc dopředu a nesměla celý obnos peněz od manžela utratit v prvním týdnu. Jistá „Věrná čtenářka“ *Hvězdy* uvádí, že šetří i na sirkách, protože v kamnech zapaluje výhradně „ohořelou sirkou,“ kterou rozpálí přes plyn při vaření.⁷³³ Ženy by také měly vychovávat své dcery k tomu, aby byly dobré hospodyně. O prázdninách by jim tedy měly pomáhat s vařením, uklízením nebo ručními pracemi.⁷³⁴ V polovině třicátých let přináší *Hvězda* článek s názvem „Třiatřicet povolání každé ženy,“ který říká, že každá žena v domácnosti zastane přes tři desítky povolání. Když vaří, stává se kuchařkou,

---

⁷²⁷ *Krása ženy a práce v domácnosti.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 7.4. 1926., č. 14. str. 20.

⁷²⁸ *Mají se ženy věnovat domácnosti?* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 17.8. 1929., č. 33. str. 9.

⁷²⁹ *Paní Edisonová o povolání hospodyně.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 12.4. 1930., č. 15. str. 2.

⁷³⁰ *Plat ženy hospodyně.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 4.4. 1931., č. 14. str. 19.

⁷³¹ *Úkol ženy hospodyně ve státě.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 18.4. 1931., č. 16. str. 2.

⁷³² *Pracovní šat ženy.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 6.6. 1931., č. 23. str. 10.

⁷³³ *Jak jsem se stala šetrnou hospodyní.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 1.7. 1933., č. 26. str. 14.

⁷³⁴ *Jak zaměstnat dívky o prázdninách.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 15.7. 1933., č. 28. str. 19.

když diktuje manželovi dopis příbuzným, stává se sekretářkou, když se dítěti viklá zub, je zubařkou nebo když například musí zapisovat každou koupi, může se považovat za účetní.⁷³⁵

V polovině třicátých let se poprvé setkáváme s názorem, že muži „přehlížejí“ veškerou práci v domácnosti, kterou jejich manželka obstará.⁷³⁶ Téma je rozpracováno i v následujících číslech časopisu, kdy se *Hvězda* snaží apelovat na ženy i muže, aby práci hospodyně nepodceňovali. Muži podle všeho ocení práci v domácnosti nejvíce, právě když žena „onemocní a není tu nikoho, kdy by ji zastal...“⁷³⁷ V roce 1938 opět vyvstává otázka platu žen v domácnosti, protože podle *Hvězdy* se „žádný zákon nestará, aby ji zajistil odměnu za její práci a na její odpočinek si vůbec nikdy nikdo nevzpomněl.“ *Hvězda* navrhuje, aby se takové ženy platily ne od hodiny, ale podle počtu dětí. Čím více by měla žena dětí, tím lépe placená státem by měla být. Je jisté, že autorka článku návrh myslela opravdu vážně, protože i přemýšlí, odkud by vzala ve státním rozpočtu peníze na to, aby ženy hospodyně zaplatila.⁷³⁸

Role hospodyně silně vyvstává v krizových letech československého státu. Po událostech Mnichova se ženy v časopise například ptají „*Co máme dělat se zásobami?*“ Každá žena v Československu podle *Hvězdy* počítala s tím, že bude válka a vytvořila si doma zásoby. Proto jim časopis radí, jak s nimi dál naložit, přestože už doufaly, že se navrátily „*do normálnějších poměrů.*“⁷³⁹ Postupně se z hospodyně opět stává žena šetřivá, která spravuje oka na punčochách, prodřené zástěry nebo si schovává zbytky látek.⁷⁴⁰ O úctě k hospodyním a jejich práci můžeme nalézt i jeden článek z dob Protektorátu. Podle autora je nedostatek úcty bolestnější než fakt, že ženy „*nedostávají platu za svou práci pro domácnost.*“⁷⁴¹

Za Protektorátu už se články o platech hospodyň, jejich postavení nebo o mužské představě o jejich práci objevují jen zřídka. Hospodyně za dob války byla zejména prezentována jako žena velice šetřivá, které nesmí vyhazovat ani „*slupky*“ od brambor. Řeší se problém „*černého trhu,*“⁷⁴² jak by si mohla žena ulehčit práci

---

⁷³⁵ *Třiatřicet povolání každé ženy.* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 30.3. 1935., č. 13. str. 2.

⁷³⁶ *Hospodyně je nad atleta!* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 26.1. 1935., č. 4. str. 2.

⁷³⁷ *Je to skutečně tak velká práce?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 20.11. 1935., č. 46. str. 2.

⁷³⁸ *Žena hospodyně zasluhuje mzdu.* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 1938., č. 36. str. 2.

⁷³⁹ *Co máme dělat se zásobami?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 14.10. 1938., č. 40. str. 2.

⁷⁴⁰ *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 27.1. 1939., č. 3. str. 2.

⁷⁴¹ *Úcty k práci ženy.* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 26.6. 1942., č. 26. str. 11.

⁷⁴² Tento problém je však řešen zejména pod tlakem propagandy. *Úloha hospodyně v dnešní době.* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 13.12. 1940., č. 50. str. 2.

v domácnosti, jak správně zašít kalhoty nebo jaká jídla připravit z levných potravin, mezi které patřily například řepa, brambory, celer či ředkvičky. Zároveň byla role hospodyně silnou součástí nacistické propagandy, která vyzdvihovala německou ženu, která je šetrivá jako vzor pro ženy české, které se měly také snažit šetřit železo, papír nebo i plyn.

Postavení hospodyně v časopise *Hvězda* zaznamenalo zajímavý výkyv. Ze začátku byly ženám dávány rady k tomu, jak mají hospodyně vypadat, co mají dělat a jak to mají dělat. Po velké hospodářské krizi, která se v časopise odrazila nebyvalým způsobem, se zvedá vlna hrdosti žen, které nalézají své uplatnění v domácnosti a snaží se, aby jejich práce přestala být podceňována jako něco „*podřadného*“ a „*lehkého*.“ Tato hrdost byla opět utlumena až za protektorátního období, kdy bylo pro hospodyně zejména důležité, aby přežily dané období a aby si danou práci v těžké době mohly co nejvíce ulehčit. Šetření a ulehčení domácích prací bylo podporováno jak protektorátní vládou, tak časopisem *Hvězda*. Otázka placení žen v domácnosti, zato vyvstávala po celých dvacet let a nebyla nikdy vyřešena. Zajímavá je také mezera v tématu role babiček a tchýní v domácnosti. *Hvězda* se příliš nezmiňuje o možnosti jakékoliv role prarodičů v domácnosti manželů.

7.4.2. „*Učiní nejlépe, když se věnuje své rodině.*“⁷⁴³

Nezaměstnanost byla silným tématem zejména ve třicátých letech. S prvním článkem se ale setkáváme už v roce 1928, kdy odpovědná redaktorka časopisu Marta Russová píše, že muži dávají nezaměstnanost často za vinu ženám, protože kdyby „*zůstaly v domácnosti,*“ nezaměstnanost by zmizela. Russová se snaží čtenáře vyvést z omylu, že krizi způsobuje spíše „*špatně urovnaný výrobní a spotřební řád*“ nežli ženy.⁷⁴⁴ V době nejhorší krize se do debaty přidává spisovatelka Marie Kyzlinková, která tvrdí, že je spousta vdaných a „*zaopatřených žen,*“ které by se měly věnovat pouze práci v domácnosti a neměly by „*ubírat chleba těm, kteří jsou odkázáni jen sami na sebe.*“ Staví se tak odmítavě k ženám, které pracovat nemusí, ale pracují. Například žena, která nemá peníze na to, aby si zaplatila služebnou, „*výdělečnou činnost*“ potřebuje.

⁷⁴³ KYZLINKOVÁ, Marie. *Nezaměstnanost a ženy*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 13.2. 1932, č. 7. str. 2.

⁷⁴⁴ RUSSOVÁ, Marta. *Nezaměstnanost a ženy*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 10.11. 1928, č. 44. str. 2.

Navíc ženy, které mají malé děti tak „zanedbávají nejdůležitější povinnosti každé ženy: povinnosti matky.“ Podle ní už jsou poměry ve společnosti silně „kritické.“⁷⁴⁵

Článek ve *Hvězdě* rozpoutal debatu, protože čtenářky začaly do redakce zasílat své názory. Například čtenářka, která neuvedla své jméno ani značku, se proti článku obrací, protože sama musela „dlouhá léta studovat, právě tak jako muž,“ a když se jí naskytne příležitost mít dobrou práci a „provdát se za muže, odpovídajícího jejímu vzdělání,“ slyší stále výčitky, že někomu zabírá místo.⁷⁴⁶ V dubnu následně *Hvězda* obrací a píše, že by bylo „krutou a osudnou nespravedlností, kdyby měly býti ženy zbavovány nějakým drastickým zákonem (...) svého zaměstnání.“⁷⁴⁷ O rok později se na světlo dostalo i téma psychického stavu ženy, která je nezaměstnaná či má nezaměstnaného muže.⁷⁴⁸ V roce 1934 se dokonce setkáváme i s polemikou ohledně dětí, které mají nezaměstnané rodiče.⁷⁴⁹

V dalších letech se nezaměstnanost žen nestává tématem, jež by bylo hodno, aby se o něm psalo. Nezaměstnanost během druhé poloviny třicátých let klesla, a proto zřejmě nebylo už tak důležité, aby ženy nebraly mužům jejich práci. Zároveň byly za Druhé republiky a začátku Protektorátu ženy, zejména ze státních služeb, hnány zpět do domácností. Téma se jistě proměnilo k tomu, že i žena si zaslouží mít své místo a zaměstnání i přesto, že je matkou či manželkou. Taková věc byla v druhé polovině dvacátých let považována za sobeckou, zatímco v polovině třicátých let by bylo „nespravedlivé,“ kdyby ženy neměly šanci věnovat se svému zaměstnání.

7.4.3. „*Jak ukazuje jejich úsměv, sžily se už zcela se svým prostředím.*“⁷⁵⁰

Nejčastějším tématem, které se pojilo s rolí pracovnice, byla volba povolání. *Hvězda* se snažila ženám radit, jaké povolání si vybrat pro sebe či pro své dcery, snažila se ukázat různé druhy povolání a zároveň podporovat pracující ženu v tom, jaké povolání si vybere. Tento trend má zároveň tendenci stoupat a vyvrcholil v polovině třicátých let, kdy můžeme v každém čísle najít příkladnou pracující ženu. V roce 1926 je podle časopisu důležité, aby si žena zaměstnání „vyvolila dle svých vloh a schopností...“ Také je důležité, aby se žena řádně vzdělala, protože „volba povolání nemá se dítěti

⁷⁴⁵ KYZLINKOVÁ, M. *Nezaměstnanost a ženy*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 13.2. 1932, č. 7. str. 2.

⁷⁴⁶ *Čtěte a poraďte*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 19.3. 1932, č. 12. str. 16.

⁷⁴⁷ *Vínny jsou ovšem ženy*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 9.4. 1932, č. 15. str. 2.

⁷⁴⁸ *Nezaměstnaná žena*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 18.11. 1933, č. 46. str. 2.

⁷⁴⁹ *Děti nezaměstnaných*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 20.10. 1934, č. 42. str. 27.

⁷⁵⁰ *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 16.3. 1945, č. 10. str. 2.

náhodou, nýbrž s pečlivým rozmyslem.“⁷⁵¹ *Hvězda* proto apeluje na ženy, aby si nevybíraly povolání pouze podle svých rodičů, ale mají se doopravdy zamyslet nad tím, co chtějí dělat. Také vyzývá ženy, aby se nebály i řemesel, protože kanceláře, obchody a školy jsou přeplněné „ženskými silami.“⁷⁵² Snovou prací pro ženy, které nejsou tolik vzdělané, bylo ve dvacátých letech „býti společníci bohaté dámy...“ Takovou nabídku dostane i hlavní hrdinka románu *Kyřin osud*, jenž vycházel ve *Hvězdě* v roce 1926. Kyra nabídku bez váhání přijme, ale nakonec se ukáže, že byla falešná.⁷⁵³ Redakce časopisu si také stěžuje, že jim chodí dopisy, kde ženy prosí, aby jim pomohla najít zaměstnání. Zároveň ale ženy prý kladou podmínku „bez prádla, bez nošení uhlí a jen k malé rodině...“ Všechny chtějí být pomocnicí v domácnosti, ale „bez práce.“⁷⁵⁴

V roce 1927 sice *Hvězda* píše, že žena „může vykonávat kterékoliv zaměstnání,“ ale dále pokračuje, že přece jen se najdou povolání, „která jsou pro ženu méně vhodná.“ Mezi tato povolání řadí ty, které „vyžadují velikého nervového úsilí, obrovské duševní námahy...“ Konkrétně do nich autorka zařadila zaměstnání jako „strojvůdkyně vlaků,“ dále práce „kominické, pokrývačské, zednické...“⁷⁵⁵ Podle článku „Mají se ženy věnovat domácnosti?“ však žádná dívka nebude v práci tak šťastná, jako by byla, kdyby se spíše uplatnila „v povolání jí nejpřirozenějším – v rodině.“ Výdělečná činnost žen je podle časopisu přípustná, zejména pokud dívka svým výdělkem „pomáhá živit rodinu, podporuje-li sourozence, nebo strádá-li si, aby manželství (...) mělo lepší poměry.“⁷⁵⁶ V roce 1929 *Hvězda* začíná prosazovat poněkud neobvyklé povolání pro všechny ženy. Zmiňuje se, že „ruka ženina“ by byla vhodným elementem do policejní služby,⁷⁵⁷ zdravotnictví,⁷⁵⁸ kovářství⁷⁵⁹ nebo jako spolupracovnice do stavitelství.⁷⁶⁰ Každá žena totiž ví nejlíp, kde má být umístěna v domově kuchyň, prádelna nebo koupelna. Na konci roku dokonce *Hvězda* přinesla

⁷⁵¹ *Žena a volba povolání*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 30.6. 1926, č. 25. str. 2.

⁷⁵² *Žena a řemeslo*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 8.9. 1926, č. 36. str. 18.

⁷⁵³ GARVICE, Charles. *Kyřin osud*. Ilustroval Petr URBAN, přeložil Milena KAŠPAROVÁ. Večery pod lampou (I. Železný). Praha: Ivo Železný, 1992.

⁷⁵⁴ *Hledáme zaměstnání*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 2.3. 1927, č. 8. str. 2.

⁷⁵⁵ *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 21.9. 1927, č. 104. str. 2.

⁷⁵⁶ *Mají se ženy věnovat domácnosti?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 17.8. 1929, č. 33. str. 9.

⁷⁵⁷ *Žena v službách policejních*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 23.11. 1929, č. 47. str. 2.

⁷⁵⁸ *Ošetřovatelská škola*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 13.7. 1929, č. 28. str. 9.

⁷⁵⁹ *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 13.4. 1929, č. 15. str. 11.

⁷⁶⁰ *Žena a stavitelství*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 13.7. 1929, č. 28. str. 21.

reportáž o ženě, která se stala pilotkou.⁷⁶¹ Důvodem k hledání neobvyklých zaměstnání však byl přetlak v obyčejných zaměstnáních.

V první polovině třicátých let apeluje *Hvězda* na ženy, aby si začaly vážit stejně „*práce duševní i tělesné*.“ Ženy jsou podle ní ve výběru povolání málo vynalézavé, a proto jsou jistá zaměstnání stále přeplněna uchazečkami.⁷⁶² V roce 1931 přináší časopis na první pohled poněkud sebevědomí článek, kde si čtenářky mohly přečíst, jak už „*není snad na světě povolání, ve kterém by se žena neuplatnila*.“ Zároveň ale je článek zakončen větou „*ale nejkrásnějším zaměstnáním pro ženu je přece jenom být maminkou*.“⁷⁶³ Celkově ale začíná časopis ve třicátých letech podporovat ženu, aby se nebála vybrat si i takové povolání, které je označováno za „*mužské*.“ Postupně přidává příběhy žen, které se vyučily v technických oborech. A v roce 1935 přináší *Hvězda* pravidelnou rubriku „*Pletou se ženy mužům do řemesla?*“ V této rubrice redakce každý týden přinesla příběh ženy, která zastávala „*neobvyklé*“⁷⁶⁴ zaměstnání. Mezi tyto příběhy jsou zařazeny ženy kamelotky, malířky pokojů, instalatérky, řeznice či šoferky.

Kampaň *Hvězdy* na podporu žen v řemeslech a mužských povoláních zřejmě v ženách nevyvolala žádnou touhu, protože se v roce 1938 opět setkáváme s názorem, že je „*nápadná jedna skutečnost*“, a to, že se stále málo žen věnuje řemeslu. Ve stejném roce přichází výzvy k tomu, aby se ženy stávaly dobrovolnými sestrami červeného kříže či „*jeho samaritánkami*.“ Samaritánství je podle *Hvězdy* vhodné zejména pro ženy, které mají děti, protože na rozdíl od sestry „*nevyžaduje čas všechen, nýbrž pouze pohotovost ve chvílích nebezpečí*.“⁷⁶⁵

V dobách Protektorátu můžeme opět vidět v každém roce příklady práce, kterou ženy zastávají. Už ale není tak obvyklé, aby se nad prací žen autoři článků podivovali či o nich psali, že jsou neobvyklé. Více se časopis zmiňuje zejména o německých ženách a jak zastupují zaměstnání, které byla až do té doby obsazována výhradně muži, „*protože těch je zapotřebí jinde*.“⁷⁶⁶ Časopis zejména chválí jejich úspěchy a elán. Důvodem žen k práci za Protektorátu se totiž stal chtíč a chuť do práce. Doprovodnou emocí, která byla samozřejmostí, je radost. Ženy totiž samozřejmě

---

⁷⁶¹ *Jak jsem se stala pilotkou*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 28.12. 1929, č. 52. str. 9.

⁷⁶² *Dnešní žena a její povolání*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 22.3. 1930, č. 12. str. 8.

⁷⁶³ *Žena ve svém zaměstnání*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 7.11. 1931, č. 45. str. 5.

⁷⁶⁴ *První děvče na štaflích*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 12.1. 1935, č. 2. str. 9.

⁷⁶⁵ *Ty, které pomohou nejdříve*... *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 13.4. 1938, č. 15. str. 3.

⁷⁶⁶ *Zaměstnávání žen v říši se osvědčuje*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 13.9. 1940, č. 37. str. 2.

pracovaly vždy „s hezkým úsměvem.“⁷⁶⁷ Ženy jsou jako pracující na fotografiích zobrazovány v dobré náladě, smějící se při své práci či ve svém pracovním úboru. V září 1940 se ale setkáváme s názorem, že „žena je (...) především matkou budoucí generace.“⁷⁶⁸ A proto by jí měly být přidělovány takové práce, které neškodí jejímu zdraví. Také se začínáme setkávat s reportážemi, které ukazují i ty ženy, které pracují ve zbrojním průmyslu, kdy muž a žena pracují spolu „bok po boku.“⁷⁶⁹ V prvních letech tedy můžeme zaznamenat v článcích jistý rozpor.

Fotografie žen, které „kují zbraně“,⁷⁷⁰ můžeme vidět i v dalších letech. Podpora mateřství však zůstala stále na prvním místě. Podle článku z roku 1941 musejí být dívky hlavně připraveny „na své nejzákladnější a nejpřirozenější poslání budoucích manželek a matek.“⁷⁷¹ Ve stejném roce radí *Hvězda* rodičům „Kam s děvčetem?“ Nabízí několik možných povolání, kterým „se mohou ženy věnovat s jistotou, že je upotřebí i v domácnosti, provdají-li se, i v životě, budou-li se jím ubírat samy.“ Mezi takové povolání byly zařazeny ošetrovatelky, pěstounky, kuchařky, hospodyně či oděvní řemesla.⁷⁷² V roce 1942 je to shrnuto tak, že je „ideálem, aby každá žena v Říši měla možnosti rozvinouti všechny své schopnosti a plno je využít v každém povolání (...) přitom však se musí (...) vychovat tak, aby byla dobře připravena i pro svůj odvěký a přirozený úkol manželky a matky.“⁷⁷³ Dále *Hvězda* líčí dojemné příběhy žen pracujících v lazaretech, zbrojovkách či řeznictvích. I přesto jsou ale ženy zobrazovány jako ty, které jsou dobré zejména pro „jemné“ či „drobné“ práce.⁷⁷⁴

Téma výběru povolání se pro ženu posunulo jistě nesporným způsobem. Ve dvacátých letech bylo jasné, že si má žena vybírat povolání zejména podle svých schopností. Snovou prací pro všechny ženy byla společnice bohaté starší paní. Důvodem k vyhledávání neobvyklých zaměstnání byl zejména přetlak v zaměstnáních obyčejných, tedy například zaměstnání v kanceláři. I přesto se ale objevují názory, že některá povolání nejsou pro ženy vhodná. Na začátku třicátých let se sice časopis drží stále trochu zpátky, ale už v polovině třicátých let podporuje ženy, aby se nebály vyzkoušet každé zaměstnání, které je napadne. Za druhé republiky přináší redakce

---

⁷⁶⁷ *Žena-pošťák*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 27.10. 1939, č. 44. str. 11.

⁷⁶⁸ *Zaměstnání žen v Říši za války*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 20.9. 1940, č. 33. str. 9.

⁷⁶⁹ *Žena staví letadla*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 2.8. 1940, č. 31. str. 3.

⁷⁷⁰ *Ženské ruce, které kují zbraně*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 3.1. 1941, č. 1. str. 4.

⁷⁷¹ *Dívky si vybírají povolání*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 2.5. 1941, č. 18. str. 2.

⁷⁷² *Kam s děvčetem?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 16.5. 1941, č. 20. str. 15.

⁷⁷³ *Práce žen*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 27.2. 1942, č. 9. str. 2.

⁷⁷⁴ *Žena-jemný mechanik*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 26.1. 1945, č. 4. str. 3.

časopisu reportáže a články zejména o zaměstnáních, které se pojí s válkou a za Protektorátu se pomalu diskurz navrácí k nejdůležitější roli ženy, matky a manželky. Také se změnil důvod k volbě či hledání zaměstnání. Už se nejedná o přetlak v jednotlivých zaměstnáních, ale jde zejména o chtíč a radost z práce. Také už nejde jen o to, aby si žena vybrala práci podle svých schopností, ale zejména proto, aby byla užitečná „celku“, tedy rodině a národu.⁷⁷⁵ Nejlepším způsobem je zaměstnání, které představuje i práci v domácnosti, a žena tak může být připravena na mateřskou a manželskou roli, která je podle časopisu ta nejdůležitější v životě.

7.4.4. „Dají-li své příjmy dohromady, jsou jen trochu slušně živi.“⁷⁷⁶

Jedna z nejčastěji probíraných otázek ohledně povolání ve *Hvězdě* byla otázka souladu role pracovnice s rolí matky či manželky. Mezi ty patřila například témata dvojího příjmu v domácnosti nebo dalšího zapražení ženy po příchodu ze zaměstnání. První z nich, problém dvojího příjmu, se opět objevoval zejména v době hospodářské krize a následně jako téma sláblo a za Protektorátu se s ním už v podstatě nesetkáme. Na začátku třicátých let časopis prezentuje názor, že vdaná žena, která si vydělává, je na tom mnohem lépe než vdaná žena, která je v domácnosti. Ty totiž „*nejsou tak závislé na mužově výdělku, žádostech a rozmarech.*“⁷⁷⁷ Podle článku ze srpna 1930 naučil ženy poválečný život, aby si na živobytí vydělávaly stejně jako muži. Naučily se „*odcházeti z domova za povinností, za výdělkem...*“ Autorka článku ale kritizuje ženy, které i přesto, že vydělávají, utrací peníze „*jen pro sebe a svoji parádu.*“ Podle ní se tedy sice ženy postavily „*na vlastní nohy,*“ ale ztratily tím schopnost obětovat se a žít jen pro svou rodinu. Podle ní už si ženy té doby prostě až moc dopřávají a neumí žít „*bez nároku na sebe samu.*“⁷⁷⁸ V říjnu už *Hvězda* přichází dokonce přímo s nápady, kde by si ženy mohly samy přivydělat.⁷⁷⁹

Podle *Hvězdy* přinesla válka změnu hlavně v tom, že dříve, jakmile se žena vdala, s výdělečnou činností skončila. Ale krize je donutila, aby ženy „*pokračovaly v práci, dokud mohou...*“ Každá žena tedy udělá dobře, když se naučí nějakému řemeslu, protože nikdy neví, zda bude mužem zaopatřena na celý život. Zejména se také muži radši žení se ženami, které vydělávají, protože si můžou být jistí, že „*taková*

⁷⁷⁵ *Ženy se osvědčily.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 29.7. 1944, str. 2.

⁷⁷⁶ *Dvojí příjem.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 16.11. 1935, č. 46. str. 2.

⁷⁷⁷ *Žena a povolání.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 24.5. 1930, č. 21. str. 26.

⁷⁷⁸ *Dvojí výdělek.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 23.8. 1930, č. 34. str. 10.

⁷⁷⁹ *Žena, jež vydělává doma.* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 25.10. 1930, č. 43. str. 8.

*žena pak dobře s penězi hospodaří, když ví, jak těžko se vydělávají.*⁷⁸⁰ O dva roky později *Hvězda* přináší reakci na jistou přednášku, kde podle autorky textu ženy „*ztratily dávnou svou pověstnou výsadu*“ a musí tedy svým výdělkem „*doplňovati malý plat manželův, naprosto nedostačující k slušnému živobytí.*“ Zároveň se zmiňuje, že výdělečná činnost žen není novinkou, ale až válka „*ukázala dovednost ženinu v největším a nikdy netušeném jejím rozsahu.*“⁷⁸¹

V polovině třicátých let bylo podle *Hvězdy* běžným jevem, že „*výdělečné zaměstnání*“ nahrazující v té době věno se stalo „*problematickým přínosem do manželství.*“ Muži, kteří mají strach, že svou budoucí ženu pouze svým platem nezaopatrí, se totiž spíše navrací k tomu, že se poohlíží po nevěstách s velkým věnem. Nezaměstnanost tedy podle autorky zasáhla silně i do budoucích manželství.⁷⁸² Podle redakce ale není spravedlivé po ženě žádat, aby se po sňatku vzdala své práce, pro kterou tak dřela. Upozorňují také na fakt, že většina manželství v té době se uskutečnila pouze pod podmínkou výdělku obou manželů a není spravedlivé vdanou ženu, která vydělává, odsuzovat. Ve společnosti tedy zřejmě existoval jistý úzus, který brojil proti výdělečně činným vdaným ženám.⁷⁸³

V druhé polovině třicátých let se téma dvojího příjmu v manželství rozvádí ještě více. Téma je zmíněno i ve slavném románu od Marie Blažkové *Oči bez závoje*, kde se hlavní hrdinové shodnou na dvojím příjmu a na sdílení domácího rozpočtu. Hlavní hrdinka Krista nejprve k problematice financí přistupuje jaksí s rozumem a pracuje i v pokročilém stádiu těhotenství. V románu následně uvažuje, zda ji její manžel bere jako sobě rovnou, nebo jako „*majetek se vším, co je její a co jí nese zisk.*“⁷⁸⁴ Později s tím ale začíná mít pomalu potíže a nezvládá plnit své povinnosti v domácnosti, najme si tedy služebnou a později i chůvu.

V roce 1938 rozvířilo téma společného příjmu manželů v časopise debatu. Ta reagovala na vydané stanovisko vlády o propouštění vdaných žen. Podle *Hvězdy* by vdané ženy mohly uvolnit místo mužům, kteří nemají práci a následně počkat „*až se hospodářské poměry státu upraví tak, že jich zase bude potřebl.*“ Následně přináší stanoviska souhlasná i nesouhlasná. Dopisy, které souhlasí se stanoviskem zdůrazňují

---

⁷⁸⁰ *Mají muži radši ženu, která vydělává?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 13.6. 1931, č. 24. str. 2.

⁷⁸¹ *Žena „výdělečně“ činná.* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 29.7. 1933, č. 30. str. 2.

⁷⁸² *Výdělečné povolání jako věno.* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 29.12. 1934, č. 52. str. 2

⁷⁸³ *Dvojí příjem.* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 16.11. 1935, č. 46. str. 2

⁷⁸⁴ BLAŽKOVÁ, Marie. *Oči pod závojem*... str. 65.

zejména národní pospolitost, přinášení oběti pro svůj národ a pro rodiny s dětmi. Nesouhlasné dopisy upozorňují na jistý pokrok v ženské rovnoprávnosti, úpadek „*duševní úrovně národa*“ nebo nápady na neuzavírání manželství raději než opuštění svého zaměstnání.⁷⁸⁵ Za Protektorátu problém dvojího příjmu mizí ze zřejmého důvodu podpory zanechání žen spíše v domácnosti.

Téma dvojího příjmu v manželství provázelo debaty v celém období časopisu. Ve dvacátých letech byla sice pracující vdaná žena lepší než nepracující, ale zase tím ztratila jistou „*mateřskou*“ schopnost a byla tak spíše bytostí chladnou. Ve třicátých letech byly ženy, které si samy vydělávaly, považovány dokonce za „*lepší partie*“ pro muže. Tento diskurz zřejmě souvisel s nutností žen pracovat v době krize, a tudíž k jejich povzbuzení. V druhé polovině třicátých let *Hvězda* přinesla názor, že ačkoliv společnost nemá kladný názor na výdělečně činnou vdanou ženu, nemá žádné právo ji její práce zbavovat. Tato debata se silně rozšířila v roce 1938, kdy dává redakce prostor se volně vyjádřit k vládnímu nařízení a snaží se být v tomto soudu sama neutrální.

7.4.5. „... *zaměním pero za vařečku a hledím, abych (...) měla oběd uvařen.*“⁷⁸⁶

Dvojí či někdy dokonce trojí manželčina povinnost byla tématem už na konci dvacátých let. V roce 1927 napsala jistá čtenářka do redakce dopis, kde si stěžuje, že si po příchodu domů ze zaměstnání neodpočine, ale zamění „*pero za vařečku.*“ Žena je rozhořčena že ženy kromě zaměstnání musí i obstarávat domácnost, starat se o děti a navíc „*uvítati manžela s úsměvem.*“ Zatímco muž přijde ze zaměstnání, vezme do rukou noviny „*a čte.*“ To tedy pokládá za nespravedlivé.⁷⁸⁷ O rok později ale *Hvězda* tvrdí, že žena, která pracuje a je tedy „*zvyklá namáhavé práci, bude mít porozumění pro muže, když po denní práci a starosti mrzut a rozladěn přijde domů...*“⁷⁸⁸

Na začátku třicátých let se časopis obrací do Ameriky a bere si ji za vzor vyřešení problému dvojích povinností. V Americe se totiž vytvořilo několik opatření pro děti, spousta asistentek pro domácnost nebo jídelny, které „*dodávají domácí stravu až domů (...), aby žena nebyla nucena po únavné denní práci připravovat večeři.*“⁷⁸⁹ Zejména krize vytlačila problém dvojího příjmu a dvojích povinností do popředí debat.

---

⁷⁸⁵ *Dvojí příjem?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 30.12. 1938, č. 51. str. 2

⁷⁸⁶ *Vážená redakce!* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 1.7. 1927, č. 88. str. 16.

⁷⁸⁷ *Vážená redakce!* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 1.7. 1927, č. 88. str. 16.

⁷⁸⁸ *Povolání nejlepší škola pro manželství.* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 28.7. 1928, č. 45. str. 2.

⁷⁸⁹ *Tajemství nebo kariéru?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 8.11. 1930, č. 45. str. 2.

Názory v časopise se různily. V roce 1930 si čtenářky mohly přečíst článek, který tvrdil, že „*tvorba domova*“ nebo „*vývin dítěte*“ je pud, který „*náleží více duši ženy*.“⁷⁹⁰ O půl roku později už jsou takové ženy, které zvládají dvojí povinnost „*hrdinky a svěťice rodinného života*“ a nejsou oceňovány ani muži, ani jejich dětmi.⁷⁹¹ V roce 1933 se opět dozvídáme, že je pro ženu i rodinu lepší „*může-li se věnovat domácnosti*.“⁷⁹² Článek „*Zachrání žena svět?*“ z roku 1934, který je velice ambiciózně a sebevědomě napsaný, obsahuje tezi, že „*nyní nastává vláda ženy*.“ Žena totiž na rozdíl od muže všechno dobře zařídí „*v domácnosti, v politice, v ministerstvu, ve sportu...*“ Zároveň ale tvrdí, že tak vstupuje do ženina života samota a zachrání jí jen návrat ke starým hodnotám, který už muži odmítli, a tak se žení pod značkou „*dvojí příjem, protože je to pohodlné*.“⁷⁹³

V rámci nutnosti návratu žen do domácností na konci třicátých let se téma dvojích povinností lehce z *Hvězdy* vytrácí. Nacházíme zejména články o nesnadnosti práce v domácnosti, úctě k práci žen v domácnosti nebo o budoucím vychování dívek tak, aby tyto práce nemusely zastávat. Za Protektorátu se téma opět objevuje, zejména v kontextu německých žen. Říšská politika byla podle časopisu k ženám nesmírně vlídná. Ženy měly podle článku z roku 1940 nárok na takzvaný „*den prádla*“, který si mohla jeden den v týdnu vzít jako neplacené volno. Ten den se mohla „*věnovat čistě domácnosti a vynahradiť práci poněkud zanedbanou denním výdělečným zaměstnáním*.“⁷⁹⁴ Článek z roku 1942 tvrdí, že by se ženy měly dát vyučít „*jen pro ta zaměstnání, která odpovídají jejich ženské přirozenosti, ženskosti, jejich mateřskosti*.“⁷⁹⁵ O rok později článek „*Válečná družka mužova*“ chválí německou ženu za to, že zaskočila muže „*přímo v německých zbrojovkách*.“ Zároveň autor oceňuje, „*že vedle této těžké práce koná německá žena po odchodu z továrny ještě celou řadu svých prací v domácnosti, na dvorku a v zahradě*.“⁷⁹⁶ V posledním roce války dvojí povinnost žen přijímá *Hvězda* jako prostý fakt. Píše, že „*zaměstnaná žena musí svůj čas dělit na dvě části*“, a následně jim radí, jak toho nejlépe docílit.⁷⁹⁷

---

⁷⁹⁰ *Ženská práce v rodině a povolání*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 9.1. 1932, č. 2. str. 2

⁷⁹¹ *Je práce ženy oceněna?* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 16.7. 1932, č. 29. str. 2

⁷⁹² *Žena v povolání*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 21.1. 1933, č. 3. str. 10-11.

⁷⁹³ *Zachrání žena svět?* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 21.7. 1934, č. 29. str. 2.

⁷⁹⁴ *Německá žena za války*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 28.6. 1940, č. 26., str. 2.

⁷⁹⁵ *A přece se vdají!* Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 9.10. 1942, č. 41 str. 3.

⁷⁹⁶ *Válečná družka mužova*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 10.4. 1943, č. 16. str. 3.

⁷⁹⁷ *Domácnost zaměstnané ženy*. Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 13.4. 1945, č. 6. str. 2

Téma dvojích povinností ženy v domácnosti se za celých dvacet let časopisu nedokázalo ustálit. Názory a články se neustále navzájem vyvracely, objevovaly se poznatky nové a navracelo se k poznatkům starým. Nejprve žena musela přijmout, že má jednoduše dvojí povinnost a pochopit, že muž má těžkou práci. Debaty dále rozvířila velká nezaměstnanost ve společnosti, která proti sobě stavěla mateřský pud a obdiv k ženám za zvládnutí povinností v zaměstnání i v domácnosti. Stavěla proti sobě staré hodnoty a vzedmuté sebevědomí, které žena v polovině třicátých let nabyla. Doba Protektorátu ženu pracovníci vcelku spíše chválila a snažila se k ní nacházet úctu, ale problém dvojího života ženy nevyřešila. Zajímavé je, že v časopise nikdy zatím nenajdeme náznaky řešení problému mužovou pomocí, kromě vyvezení dítěte s kočárkem ven, když je žena nemocná.

7.4.6. *Moderní doba, platy, jaká je...*

Nepříliš třeskavým tématem v meziválečném období bylo téma nerovných platů mužů a žen. V časopise *Hvězda* narazíme několik zmínek o této nerovnosti, ale není to téma, které by otřásalo jeho základy. V roce 1929 se časopis zmiňuje, že platy žen „bývají ubohé a nevystačují ani na nejdůležitější potřeby.“ Za vinu to však dává nedostatečnému vzdělání žen.⁷⁹⁸ Ve stejném roce se setkáme s názorem, že „žena cítí, že není tak placena, jak by dle zrovnoprávnění měla být, a jak by namnoze zasloužila.“⁷⁹⁹ Dále ale myšlenku nerozvádí. V článku „*Stíny emancipace*“ se dozvídáme, že se ženy nechtějí kvůli zaměstnání vdávat. Kdyby se vdaly, ztratily by možnost výdělku, a tudíž možnost koupit si to, co chtějí. Autor to vidí jako něco negativního, co vrhá „*stín*“ na ženskou emancipaci.⁸⁰⁰ V době Protektorátu *Hvězda* píše, že je žena v Německu oceňována podle toho, jakou práci zastává. Pokud se jedná o práci, která byla „*doposud vykonávaná mužem*,“⁸⁰¹ je také hodnocena stejně jako muž. Také krátká zmínka ze „*Zpravodajství z Říše*“ přináší zprávu o ženách a mzdové politice. Plat žen je prezentován jako otázka důležitá, na kterou je třeba dohlížet, aby práce žen byla „*spravedlivě odměňována*,“⁸⁰² přičemž článek se týká zejména žen, které zastávají „*pracovní místa, která dříve byla vyhrazena především mužům*.“ Mezi ně patřila například práce v továrně či různých jiných závodních zařízeních.

⁷⁹⁸ *Žena a kancelář*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 7.12. 1929, č. 49. str. 22.

⁷⁹⁹ *Mají se ženy věnovat domácnosti?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 17.8. 1929, č. 33. str. 9.

⁸⁰⁰ *Stíny emancipace*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 13.2. 1932, č. 7. str. 2.

⁸⁰¹ *Zaměstnání žen v Říši za války*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 20.9. 1940, č. 38. str. 18.

⁸⁰² *Ženy za pracovním stolem*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 19.9. 1941, č. 38. str. 2.

Otázka, jaké typy žen pracují, se v časopise *Hvězda* objevovala pouze na konci dvacátých let. Tato otázka byla palčivá nejspíše z toho důvodu, že ve dvacátých letech ještě nebylo tak časté, aby žena pracovala jako ve třicátých letech. V roce 1926 se setkáváme se statistikou, že více než 50 procent všech žen československého státu pracuje. Nejčastěji podle *Hvězdy* pracují ženy „*středních vrstev*.“⁸⁰³ Ženu pracovníci v časopise provází silný vzor americké společnosti. Tato společnost podle časopisu „*přes den těžce pracuje, seč síly stačí – večer se takový muž či dívka vykoupe, převlékne – a jsou z nich rázem gentlemen and ladies*.“⁸⁰⁴ Po válce se podle redakce ukázalo, že „*nemohou všechny ženy doufat v založení rodinného krbu*“,⁸⁰⁵ a proto spousta z nich obohatí svůj život zaměstnáním. Také se tvrdilo, že ženy nemají dostatek „*tělesné síly*“ na jistá povolání. Podle *Hvězdy* jen „*žena zdravá, pracovitá bez předsudků, může voliti kterékoliv zaměstnání*.“⁸⁰⁶ V roce 1930 už se dozvídáme, že „*snad v každém druhém manželství*“ žena musí vydělávat. Díky válce byl obraz žen posunut na vážnější rovinu, a proto si mohly dovolit konat i práce, které byly označovány později jako „*mužské*.“ Na začátku třicátých let *Hvězda* označila za „*zpozdlé*“, když je žena vychována pouze k tomu, aby byla hospodyní či vychovatelkou.⁸⁰⁷ V roce 1931 prezentuje názor, že „*každá žena dobře udělá, naučí-li se něčemu*“ a v tomto oboru bude nadále pracovat.⁸⁰⁸ Dále se časopis tématu nevěnuje a považuje za samozřejmost, že jsou ženy částečně zapojeny do pracovního procesu.

Emancipace na poli práce byla silným tématem nejen v časopise *Hvězda*. V roce 1927 píše čtenářka do časopisu dopis o tom, jak jsou ženy v té době nevděčné, protože nadávají na „*moderní dobu*.“ Žena moderní se stala jakýmsi fenoménem a byla často kritizována pro své krátké vlasy, nošení kalhot či kouření. Ženy, které na tuto dobu naříkají jsou „*nedůsledny*“ a měly by si vážit „*rovnocennosti*“, která jim byla dána.⁸⁰⁹ Podle článku s názvem „*Uplatnění ženy*“ ze stejného roku „*smí žena pracovati všude, její práce je dobře oceněna a nechybí jí uznání*.“ Neměla by tedy naříkat „*na nespravedlivé rozdělení pole působnosti*.“ Pokud by se ženám dalo ještě víc práv a svobody, byla by to podle autorky už „*privilegovanost*.“⁸¹⁰ S touto svobodou však

---

⁸⁰³ *Žena a volba povolání*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 30.6. 1926, č. 25. str. 2.

⁸⁰⁴ *Hledáme zaměstnání*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 2.3. 1927, č. 8. str. 2.

⁸⁰⁵ *Uplatnění ženy*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 18.5. 1927, č. 83. str. 3.

⁸⁰⁶ *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 21.9. 1927, č. 104. str. 2.

⁸⁰⁷ *Dnešní žena a její povolání*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 22.3. 1930, č. 12. str. 8.

⁸⁰⁸ *Mají muži radši ženu, která vydělává?* *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 13.6. 1931, č. 24. str. 2.

⁸⁰⁹ *Čtenářka nám píše*... *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 9.2. 1927, č. 6. str. 11.

⁸¹⁰ *Uplatnění ženy*. *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 18.5. 1927, č. 83. str. 3

podle *Hvězdy* přichází i „zodpovědnost“. Ženy totiž i přesto, že vystudují dobrou školu a jsou dobře zaměstnány, stále jen čekají na sňatek.⁸¹¹ V prosinci 1929 dokonce *Hvězda* uznává, že už je žena pro muže jistou „konkurencí.“⁸¹² Časopis upozorňuje dále na to, aby ženy úplně nezavrhovaly například ruční práce, které jsou označovány za práci „ženskou.“ Přestože se chtějí svou emancipovaností přizpůsobovat mužům, měly by si najít chvíli k odpočinku „s jehlou nebo pletací jehlicí v ruce.“⁸¹³ V roce 1934 už je podle časopisu žena bez váhání „rovnocenným druhem pracujícím muži.“⁸¹⁴ Dříve se měly ženy tlačily do povolání, které jim nesympatické, jen kvůli emancipačním tendencím. To z nich „tvořilo tvory nesympatické.“ A není proto divu, že zmizela důvěra k ženské práci. Až konce třicátých let zavedl ženy k ručním pracím, které mají onu důvěru opět vzkřísit.⁸¹⁵ Mezi tyto práce měla patřit zejména povolání řemeslná, například truhlářina.

Rozdílné platy, jaké jsou pracující ženy či emancipace jsou tři témata, která ve *Hvězdě* v rámci role pracující ženy rezonovala nejméně. Ohodnocení pracující ženy se posunulo k jisté větší rovnosti. Ve dvacátých letech je vlastně ještě vina ženy, že nevydělavá tolik peněz, zatímco v druhé polovině třicátých a ve čtyřicátých letech je zřejmé, že by mělo být samozřejmostí, aby byly ženy odměňovány stejně jako muži, zejména pokud se jedná o práci, kde je nahrazují. Zajímavý je posun v tom, jaké ženy pracují ve dvacátých letech a na začátku třicátých let. Na začátku časopisu ještě ženy nejsou pro všechny práce „zdatné“ a některé ženy stále nemají kladný názor na pracující vdanou ženu. Zejména se téma vystupňuje za hospodářské krize, kdy takové ženy „přebírají“ místa zdatným mužům. Ve třicátých letech už by mělo být pro ženu samozřejmostí, že se něčemu naučí a této činnosti se bude věnovat v rámci pracovního procesu. Emancipace prošla vývojem, který začal kvůli zapojení žen do pracovního procesu během první světové války spíše klesat. Vrcholu dosáhla emancipace v pracovním procesu během války a už na konci dvacátých let se objevují hlasy, že si tohoto jevu ženy dostatečně neváží. Také se začíná během třicátých let zvedat vlna zájmu o „ženský element“ v pracovním procesu. Za Protektorátu se v rámci propagandy začínají projevovat takzvané „nové druhy emancipace,“ kdy se *Hvězda* snaží protlačit mezi ženy téma řemeslné výroby a jejich nasazení v tomto oboru.

---

⁸¹¹ *Jaká má být moderní dívka.* *Hvězda...* Praha: Melantrich, 1925-1945, 9.3. 1929, č. 10. str. 12

⁸¹² *Žena a kancelář.* *Hvězda...* Praha: Melantrich, 1925-1945, 7.12. 1929, č. 49. str. 22.

⁸¹³ *Věčně ženské.* *Hvězda...* Praha: Melantrich, 1925-1945, 15.1. 1931, č. 3. str. 23.

⁸¹⁴ *Pracující žena.* *Hvězda...* Praha: Melantrich, 1925-1945, 28.4. 1934, č. 17. str. 9.

⁸¹⁵ *Takové emancipaci rozumíme!* *Hvězda...* Praha: Melantrich, 1925-1945, 17.10. 1939, č. 44. str. 3.

7.4.7. Shrnutí – Vývoj role pracující ženy v časopise *Hvězda*

Role pracující ženy byla důležitou součástí časopisu *Hvězda* po celou dobu jeho vydávání. Žena hospodyně měla být ve dvacátých letech zejména hezkou a dobře upravenou. Ale během třicátých let nabývá sebevědomí. Vzniká úsilí, aby práce hospodyň byla co nejvíce oceňována jak muži, tak dětmi. Problém nezaměstnanosti byl protkán událostmi krachu na newyorské burze, protože žena, která byla vdaná, tak kvůli vysoké nezaměstnanosti ve společnosti vlastně „kradla“ práci mužům, ale i ženám, které nemají manžela, který by je zaopatřil. Jakmile ale nezaměstnanost povolila, bylo už pro ženu nespravedlivé, aby jako vdaná nemohla pracovat.

Volba povolání prošla velkým vývojem. Ve dvacátých letech žena měla hledat zaměstnání zejména podle svých schopností, zatímco za Protektorátu bylo důležité, aby žena mohla kombinovat práci s mateřstvím, a tudíž si měla vybrat zaměstnání, které ji na tuto další roli mělo připravit. Důvodem k hledání zaměstnání byla ve dvacátých letech zejména naplněnost „obyčejných“ pracovních míst, a tudíž *Hvězda* vyzývala ženy, aby se porozhlédly i v jiných oborech. V polovině třicátých let se kampaň časopisu rozběhla naplno a žena mohla zastávat všechna povolání na které si vzpomene. V protektorátním období bylo důležité, aby žena chtěla pracovat. Aby jí práce přinášela radost, která byla silně propagována i fotografiemi. Ale stejně jako důraz na mateřství, byla emoce radosti při práci zřejmou součástí propagandy.

Dvojitý příjem, stejně jako dvojitá břemeno žen při práci, neprošel během dvaceti let významným vývojem. Časopis je protkán debatami na toto téma, ale redakce časopisu nikdy s jistotou nepodpořila pouze jednu stranu mince. Podporovala sice možnost žen nad tématem na stránkách magazínu diskutovat, ale sama se do těchto debat nezapojovala. Názor na platové ohodnocení žen se posunul příkladně k podpoře větší rovnosti platového ohodnocení. Emancipační tendence dosáhly svého vrcholu po první světové válce, ale postupně během meziválečného období v časopise klesala. Za Protektorátu byl sice udržen jistý úzus pracující, emancipující ženy, ale stále byla hlášána jejich důležitost v rolích matek a manželek. Pracující žena ještě nemohla ve dvacátých letech zastávat všechny práce, které jí napadly, zatímco v polovině třicátých let už je samozřejmostí, že si žena vybere povolání a tomu se věnuje, pokud možno celý život.

8. Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo provést kompletní analýzu prvorepublikového časopisu pro ženy. Analýza se měla týkat složení a zázemí redakce časopisu, jeho obsahu a klíčových témat, které se k časopisu vážou. Hlavním cílem však bylo provést obsahovou analýzu vývoje role ženy, která byla ústředním tématem tohoto periodika. Přístup k ženě byl rozdělen do čtyř kategorií, které se zároveň proplétaly a vyvíjely se různými směry.

Práce je založena na dvou větších oblastech časopisu. První oblast se týkala výzkumu a zmapování redakce časopisu *Hvězda*, druhá se věnovala jednotlivým ženským rolím, které časopis prezentoval jako dokonalý obraz žen. Zmapování redakce probíhalo studiem pramenů při návštěvách v Národním archivu a ve spolupráci s archiváři. Nalezené a ofocené informace byly později porovnány s informacemi v literatuře, jiných periodikách či na internetu dostupných matrikách. Tyto údaje byly následně zpracovány v jednotlivé medailonky redaktorů a šéfredaktorů časopisu *Hvězda*. V rámci výzkumu ženských rolí jsem zvolila postup provádění analýzy časopisu podle postupujících let a čísel. Články, fotografie či dopisy čtenářek týkající se zmíněných rolí byly z časopisu vyjmuty, rozděleny do nejzmiňovanějších témat a následně porovnány v průběhu let. Tato analýza byla následně shrnuta.

Ze zkoumání redakčního zázemí *Hvězdy* vyšel zajímavý výsledek. Časopis se sice vždy prezentoval tak, že je orientován na ženy zaměstnané i nezaměstnané, na muže či děti. Tedy že je vhodný pro úplně všechny. Realita byla ale úplně jiná. Svým obsahem zcela jistě mířil zejména na ženy v domácnosti, jejichž hlavní náplň dne byla starost o ni. Takový život ale redaktorky časopisu samy nevedly. Jejich životy proto nekorespondovaly s obsahem, který pro časopis produkovaly. Tak bychom vysvětlili problém, který je v časopise patrný. Redakce nebyla čtenářstvu nikdy odhalena a ve společnosti nebyla ani příliš známá. Na rozdíl od jiných časopisů či novin, kde se autoři článků podepisovali jménem, či představili redakci v rámci jednoho z článků ve svém periodiku. Redaktorky *Hvězdy* se často skrývaly za různé pseudonymy a seznámení s redakcí čtenářům nikdy nenabídly. V prvních letech vydávání časopisu, kdy ještě nebylo tak patrné jeho směřování, je také snadnější určit, kdo článek psal než v letech pozdějších. Je tedy velice pravděpodobné, že redaktorky nechtěly později odhalovat své rodinné zázemí, protože by čtenářkám jednoduše nebyly vzorem.

Zajímavý aspekt redakce, který byl také její silnou součástí, bylo časté střídání názorů. Někde se ve *Hvězdě* mohlo stát, že jistá redaktorka, či spisovatelka napsala například příliš konzervativní článek, který pobouřil čtenářky, a ty následně začaly do redakce posílat dopisy a odpovědi na tento článek. Pod jejich tíhou přispěla do dalšího čísla jiná redaktorka s názorem, jež korespondoval s názory čtenářek. Silně konzervativní názory časopisu, který byl podporován Československou stranou národních socialistů, byly ale často jeho součástí. Velkou otázkou tedy je, zda se na redakčních poradách redaktorky neshodly v názoru, a přesto článek publikovaly nebo na poradách neprobíraly závěry jednotlivých článků. Další možnost, která se nabízí je, že *Hvězda* měnila své názory podle názorů čtenářek, aby se co nejvíce prodávala. Nakonec je také možná varianta, že chtěla redakce vyvolat mezi čtenářkami jistou kontroverzi a debatu, aby se o časopisu více mluvilo a jeho prodeje ještě více stoupaly.

Role manželky se proměnila zejména ve třicátých letech pod vlivem Velké hospodářské krize. Ta ve střední třídě změnila nejen poměry v domácnosti, ale i myšlení lidí, kteří se snažili soustředit na praktičtější aspekty života. Jisté předsudky se začaly vytrácet a začalo být módní, aby byla manželka spíše schopná a uměla svou roli doopravdy zastat, na rozdíl od dřívějšího požadavku krásy a upravenosti. Začaly se objevovat i ženy, které se nikdy neprovádají, a na rozdíl od dvacátých let už je možné takovou osobu označit za spokojenou. Krize také zasáhla finanční stránku manželství, protože věno už přestává být hlavním aspektem k výběru partnera a do manželství mohou svou pracovní činností přispívat oba manželé. Zajímavé ale je, že *Hvězda* nikde netematizuje problémy druhých či dalších sňatků. Zároveň se příliš nezmiňuje o vdovách, což může být jistý indikátor toho, pro koho byl časopis určen. Časopis *Hvězda* byl zřejmě určen hlavně čerstvě provdaným ženám, které se poprvé ocitly v domácnosti a nevěděly, jak ji vést.

Role matky zaznamenala vývoj zejména v oblasti podílu na výchově dítěte. Pod vlivem krize už není pro rodiny střední třídy tolik reálné, aby si najímaly do své domácnosti chůvy, a proto je třeba, aby se na výchově kromě matky podílel i otec. Zároveň už není pro otce takovou prioritou, aby se mu narodil chlapec, ale hlavně to, aby dítě i matka byly zdravé. Matka už tedy na konci třicátých let nemusela podléhat takovému tlaku v této oblasti jako v letech dvacátých. Výchova dětí se přesunula k lehce benevolentnějšímu přístupu, kdy je od matek zejména požadováno, aby si uvědomily, že jsou pro své děti vzorem a byly více rozvážné při jejich trestání. Rodiče

mají na konci vydávání časopisu také mnohem větší roli ve výchově, než v letech dvacátých, kdy se prosazuje názor velkého vlivu společnosti na dítě.

Rozvedená žena neprošla během vydávání časopisu příliš významným vývojem. Je velice pravděpodobné, že samotné redaktorky, které si rozvodem procházely, nechtěly do tématu vnášet své emoce a ovlivňovat tak názory ostatních žen v této oblasti. Časopis se snažil alespoň podporovat ženy, které si už rozvodem prošly a být jim oporou. Zásahu na tom mohly mít také právě rozvedené redaktorky, které tuto situaci už samy zažily. Rozvod rozhodně v časopise nebyl tabu, ale za dvacet let jeho vydávání se nestal něčím, co by mělo být pro ženu žádoucí v žádné situaci. Rozvedená žena, která byla zároveň matkou, byla pro *Hvězdu* natolik citlivým tématem, že odmítala jakékoliv propojení těchto rolí a snažila se podporovat zachování rodiny za každou cenu. Zajímavé ale je, že například redaktorka Hana Bílá-Kaldová situaci zachování manželství za každou cenu jistě nemohla podporovat, protože si sama prošla rozvodem, ve kterém hrál důležitou roli společný syn manželů.

Role pracující ženy se nakonec ukázala jako jedna z nejdůležitějších v časopise *Hvězda*. Byla jeho důležitou součástí po celou dobu vydávání. Nejdůležitější se stala zejména v době nacistické okupace, kdy byla součástí propagandy nacionálního socialismu. Diskuse se ohledně tématu pracovnice v časopise nevedly, ale německá žena pracovnice byla dávana všem ostatním českým ženám za vzor. Protektorát také potlačil jistý posun, který žena pracovnice zaznamenala během třicátých let, kdy bylo pro ni možné, aby se věnovala jakémukoliv zaměstnání čistě podle svého výběru. Říšská rétorika se pokoušela zatlačit ženy zpět do domácnosti, a pro ženu bylo důležité zejména to, aby si vybrala zaměstnání tak, aby ho dokázala skloubit se svými povinnostmi v rodině. Na konci Protektorátu už ale tato rétorika nebyla v rámci pracovního nasazení tolik vhodná, a proto bylo hlavně důležité, aby byla žena šťastná, že pracuje. Žena pracovnice byla také často silně zobrazována jako někdo, kdo krade práci jiným, kteří ji potřebují více než ona. Tyto myšlenky se objevovaly zejména během Velké hospodářské krize či během debaty v době druhé republiky, kdy byly ženy podporovány ve svém návratu do domácnosti.

V práci byly předneseny zejména názory, které formovaly celý časopis a jeho čtenářky. Je ale otázkou, nakolik časopis kopíroval všeobecné názory ve společnosti a nakolik z tohoto diskurzu vystupoval. Její zodpovězení však podléhá dalšímu širšímu bádání. Předložená práce jistě nevyčerpala všechny otázky, které se časopisu *Hvězda*

mohou v budoucnu nadále dotýkat. Bylo by jistě přínosné v budoucnu porovnat časopis a jeho názory s periodiky podobného rázu stejné doby. Nabízí se zejména porovnání s dalšími českojazyčnými publikacemi, ale i cizojazyčnými, konkrétně například německojazyčnými, které by jistě mohly poskytnout další zajímavé informace o prvorepublikovém období a role ženy v ní opět z jiného pohledu.

9. Seznam použitých pramenů a literatury

9.1. Archivní zdroje

Národní archiv

Fond Melantrich Praha, registr. 116-118,

Fond Archiv Syndikátu novinářů, Praha, čl. evid. Syndikát novinářů (1926-1939)

Fond Archiv Syndikátu novinářů, Praha, čl. evid. zemřelých

Fond Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1931-1940

Fond Policejní ředitelství Praha II – oddělení tiskové, spolkové, bezpečnostní a dopravní

Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1941–1950

Policejní ředitelství Praha II – Evidence obyvatel

Fond Archiv Syndikátu novinářů, Praha, čl. evid. vyřazení novináři (50.-60. léta)

Památník národního písemnictví

Fond Melantrich, spis Morávek Jan 1935-1952.

Fond Melantrich, 1931-1944, Jílovska Staša.

Další archivy

Státní oblastní archiv v Praze, fond UZV-V, sign. Mor-Morávek

Státní oblastní archiv v Zámrsku, Farní úřad římskokatolické církve Skuteč, okr. Chrudim, sign. 7782, matrika O, 1902-1923

Státní oblastní archiv v Zámrsku, Farní úřad římskokatolické církve Skuteč, okr. Chrudim, sign. 7783, matrika Z, 1903-1929

Státní oblastní archiv v Praze, Kostel sv. Ludmily, Vinohrady, matrika N, 1905-1907

Státní oblastní archiv v Praze, Praga-východ., Líbeznice (Římskokatolická církev) 1915-1929

Archiv hl. města Prahy, Magistrát hlavního města Prahy, civilní matrika, sign. MAG 073, 1936

Moravský zemský archiv v Brně, okres Jihlava, obec Třešť, sign. 7022, N: 1899–1916.

Moravský zemský archiv v Brně, okres Břeclav, sign. 2427, fond E67, N: 1901-1909.

MZA Brno, okres Jihlava, obec Třešť, matrika narozených 1899–1916.

Archiv Univerzity Karlovy, fond Matriky Univerzity Karlovy, inventární číslo 6, Matrika doktorů Univerzity Karlovy VI.

9.2. Tisk

Hvězda československých paní a dívek. Praha: Melantrich 1925-1938.

Hvězda českých a slovenských paní a dívek. Praha: Melantrich 1938-1939.

Hvězda. Praha: Melantrich 1939-1940.

Hvězda českých paní a dívek. Praha: Melantrich 1940-1945

Národní Politika 1936
Národní Listy 1941, 1924
Novinář: měsíčník pro teorii a praxi žurnalistiky 1988
Domov a svět 1932
Pražský ilustrovaný zpravodaj 1938
List paní a dívek českých 1928
Besedy Hvězdy 1940
The New York Times 1939, 1948
Československý rozhlas a televize 1962
Lidová demokracie, orgán Československé strany lidové 1980
Polední list 1938
Svobodné slovo 1945
Venkov, orgán České strany agrární 1916
Západ. Časopis pro Čechy a Slováky 1988
Mladý Hlasatel 1940
EVA, měsíčník pro vzdělání českých žen a dívek 1925
Autolady. Oficiální orgán Dámského odboru Autoklubu republiky Československé 1931

9.3. Editované prameny

BLAŽKOVÁ, Marie. *Oči bez závoje*. 2. vyd. Praha: Ivo Železný, 1992.
BLAŽKOVÁ, Marie. *Rozvod paní Evy*. 2. vyd. Praha: Ivo Železný, 1995.
BLAŽKOVÁ, Marie. *Oči pod závojem*. 2. vyd. Do kabelky (Ivo Železný). Praha: I. Železný, 1992.
BLAŽKOVÁ, Marie. *Rozvod na zkoušku*. Večery pod lampou (I. Železný). Praha, 1993
ČAPEK, Karel. *Hovory s T. G.M.* Praha: Československý spisovatel, 1990.
GARVICE, Charles. *Kyřín osud*. Ilustroval Petr URBAN, přeložil Milena KAŠPAROVÁ. Večery pod lampou (I. Železný). Praha: Ivo Železný, 1992.
RADOMĚRSKÁ, Maryna. *Světlo jeho očí*. Večery pod lampou (I. Železný). Praha: I. Železný, 1992.

9.4. Dobové tisky

BULÁNEK-Dlouhán, František. *Spisovatel, novinář a člověk Jan Morávek*. V Praze: Melantrich, 1948.
FUCHS, Alfréd. *Zákulisí novin: psychologie novinářského povolání*. Knihovna dneška. Praha: Václav Petr, 1931

- GERLICH, Karel. *Alimentační zákon československý ze dne 16. prosince 1930 č. 4/1931 Sb. z. a n.: s dodatky o alimentačním právu v Rakousku, Francii a Německu*. Brno: Nákladem Společnosti pro mezinárodní právní ochranu mládeže v ČSR, 1931
- GUTH-JARKOVSKÝ, Jiří Stanislav. *Společenský katechismus*. Praha: Hejda a Tuček, 1921
- CHÁB, Václav. *Jak se dělají noviny: samozřejmé pravdy a praktické rady*. Knihovna Svazu národního osvobození. V Praze: Svaz národního osvobození, 1932.
- CHLUP, Otokar; UHER, Jan a KUBÁLEK, Josef (ed.). *Pedagogická encyklopedie*. V Praze: Novina, 1940.
- Komenského slovník naučný*. V Praze: Nakladatelství a vydavatelství Komenského slovníku naučného, 1938.
- KUNC, Jaroslav: *Kdy zemřeli?... NA*, Praha, 1962.
- KUNC, Jaroslav. *Slovník soudobých českých spisovatelů*, Orbis Praha, 1945,
- KUNC, Jaroslav. *Slovník soudobých českých spisovatelů: krásné písemnictví v letech 1918-45*. Praha: Orbis, 1946
- LUKAS, Jan a FRYNTA, Emanuel. *Jan Lukas*. Meister der Photographie. Praha: Artia, 1961.
- LUKAS, Jan. *Země a lidé: kniha fotografií*. V Praze: Melantrich, 1946. předmluva.
- MASARYK, T., G. *Cesta demokracie*, I. Praha: Čin, 1933.
- MERVART, Vladimír. *Branná výchova na škole národní: pro 1. až 8. postupný ročník obec. škol : příručka pro učitele národních škol*. Příručky činné školy. Praha: Ústřední nakladatelství a knihkupectví učitelstva československého, 1936.
- OLIVA, Arnošt. *Šťastné dítě, vychovatelské pokyny matkám*. Praha, Cyrilo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1940
- Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. V Praze: J. Otto, 1909.
- PELIKÁN, Adolf. *Rodinná výchova, rozhlasové přednášky*. V Praze: Dědictví Dra Noska, 1942
- SEKANINA, František. *Album reprezentantů všech oborů veřejného života československého*. Praha: 1927
- SKOŘEPA, Miloslav. *Výchova k obraně míru*. Pedagogická přítomnost (Dědictví Komenského). V Praze: Dědictví Komenského, 1938
- SVOBODA, Emil. *Rodinné právo československé*. V Praze: Kompas, 1946.
- ŠEJNOHA, Josef. *Kriminální psychologie; stručné základy kriminální psychologie pro právníky a praktické kriminalisty*. Praha: nákl. časopisu "Československý detektiv", 1930.
- ŠVEJCAR, Josef. *Péče o dítě*. [Vydání 4.]. Učebnice pro ošetrovatelské školy a ústavy pro vzdělání ošetrovatelek v pomocných oborech. Praha: [typ. Svoboda, Most], [1949].
- VLASÁK, Bohumil. *Škola milenců*. Praha: R. Storch, 1910.
- WUNSCH, Václav., *Encyklopedie humoru a vtipu.*, Praha, 1888.

9.5. Literatura

- BAHENSKÁ, M. *Nezbytná, osvobozující, pomlouvaná: o ženské práci*. České Budějovice: Veduta, 2017.
- BERÁNKOVÁ, Milena; KŘIVÁNKOVÁ, Alena; RUTTKAY, Fraňo. *Dějiny československé žurnalistiky*, 3.díl, Český a slovenský tisk v letech 1918–1944. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1988.
- BLODIGOVÁ, Alexandra. *Slovník odpovědných redaktorů a šéfredaktorů legálního českého denního tisku v letech 1939 až 1945*. Praha: Matfyzpress, 2007.
- BROŽ, Václav. *Kdo je kdo v Československu*. Biografie žijících osob se stálým bydlištěm v ČSSR. Praha: ČTK, 1970.
- BUREŠ, Karel. *V týmu s Foglarem: příběh redaktora legendárních časopisů*. Praha: Toužimský & Moravec, 2009.
- BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001.
- BURIANOVÁ, Miroslava. *Móda v ulicích protektorátu*. Praha: Národní muzeum, 2013.
- FEJLEK, Vojtěch. *Melantrich 1898-1998: nepodlehni ani ohni ani meči: [nejstarší český vydavatelský dům]*. Praha: Melantrich, 1998.
- FIALOVÁ, Ludmila. *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Patriae. Praha: Mladá fronta, 1996.
- FORST Vladimír a kolektiv. *Lexikon české literatury : osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 1993.
- GEBHART, Jan, Barbara KÖPPLOVÁ a Jitka KRYŠPÍNOVÁ. *Řízení legálního českého tisku v Protektorátu Čechy a Morava*. V Praze: Karolinum, 2010.
- HÁJKOVÁ, Dagmar, Pavel HORÁK, Vojtěch KESSLER a Miroslav MICHELA, ed. *Sláva republice! oficiální svátky a oslavy v meziválečném Československu*. Praha: Academia, 2018. České moderní dějiny.
- HALADA, Jan. *Encyklopedie českých nakladatelství 1949-2006*. Praha: Libri, 2007.
- HONZÁK, František. *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918*. 4. vyd. Praha: Libri, 1999.
- CHALOUPKA, Otakar (ed.). *Čeští spisovatelé literatury pro děti a mládež*. Praha: Albatros, 1985.
- JAREŠ, M. JANÁČEK, P. A ŠÁMAL P. *Povídka, román a periodický tisk v 19. a 20. století*. Praha: ÚČL AV ČR, 2005.
- JIRÁK, J., BEDNAŘÍK, P., KÖPPLOVÁ, B.: *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti.*, Grada Publishing, Praha, 2011.
- JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara a WOLÁK, Radim (ed.). *Česká novinářka: k postavení a obrazu novinářek v českých médiích*. Praha: Portál, 2011.
- KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938)*. Díl I. Praha: Libri, 2003. Dějiny českých zemí.
- KÁRNÝ, Miroslav. „Konečné řešení“: *Genocida českých židů v německé protektorátní politice*. Praha: Academia, 1991.

- KAŠPAR, Michal. *Václav Klobučák: vzestup a pád prvorepublikového politika*. Obec Dobříkov, 2004.
- KOLEKTIV autorů. *Dějiny českého divadla/IV.*, Praha: Academia, 1983
- KOLUMBER, David. *Druhá Československá republika* [online]. Brno, 2012 [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/7fop76/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta.
- KOUKOLÍK, František a Jana DRTILOVÁ. *Vzpouza deprivantů: nestvůry, nástroje, obrana*. Nové, přeprac. vyd. Praha: Galén, c2006. Makropulos. str. 109.
- KVAČEK, Robert, Aleš CHALUPA a Miloš HEYDUK. *Československý rok 1938*. Praha: Panorama, 1988. Stopy, fakta, svědectví (Panorama).
- LÁNÍK, Jaroslav a Přemysl VEVERKA. *Historie a současnost podnikání v Praze*. Žehušice: Městské knihy, 2005.
- LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena devatenáctého století*. Vydání druhé, v Karolinu první, přepracované. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016.
- LENDEROVÁ, Milena; JIRÁNEK, Tomáš a MACKOVÁ, Marie. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Vydání druhé, doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017.
- MACHAČOVÁ, Jana, MATĚJČEK, Jiří. *O středních vrstvách v českých zemích v letech 1750–1950*. Opava: Slezské zemské muzeum, 2002.
- MRÁZKOVÁ, Daniela a REMEŠ, Vladimír. *Cesty československé fotografie: vyprávění o historii československé fotografie prostřednictvím životních a tvůrčích osudů vybraných osobností a mezních vývojových okamžiků*. Praha: Mladá fronta, 1989.
- NEČASOVÁ, Denisa. *Nový socialistický člověk: Československo 1948-1956*. Brno: Host, 2018.
- OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. Praha: Karolinum, 2000
- PADEVĚT, Jiří. *Průvodce protektorátní Prahou: místa – události – lidé* (rejstřík ulic: Mikulandská 135/7, německy Nikolandergasse, Praha 1). 1. vyd. Praha: Academia, Archiv hlavního města Prahy, 2013.
- PAVEL, P. *Rozluka manželství – zapomenutý institut? Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings*. Brno: Masaryk University.
- PERSTICKÁ, Dagmar. *Osobnosti. Nositelé Řádu Tomáše Garrigue Masaryka 1991 a 1992*. Brno: Státní vědecká knihovna, 1993.
- PETRÁŠ, Jiří. *Kolaborace. Kolaborace? Kolaborace! Sborník příspěvků z vědecké konference konané v Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích dne 5. května 2006*. České Budějovice: Jihočeské muzeum, 2007.
- POKORNÝ, Milan; BIČOVSKÝ, Jaroslav a HOLUB, Milan. *Společné jmění manželů*. Praha: Linde, 2000.
- PROCHÁZKA, Vladimír (ed.). *Národní divadlo a jeho předchůdci: slovník umělců divadel Vlasteneckého, Stavovského, Prozatímního a Národního*. Praha: Academia, 1988.
- PŘIBÁŇ, Michal. *Česká literární nakladatelství 1949-1989*. Praha: Academia, 2014

- RÁKOSNÍK, Jakub a ŠUSTROVÁ, Radka. *Rodina v zájmu státu: populační růst a instituce manželství v českých zemích 1918-1989*. Knížnice Dějin a současnosti. Praha: NLN, s.r.o. 2016.
- RAŠKOVÁ, Jitka. *Reflexe nacistické propagandy na stránkách vybraných ženských časopisů – List paní a dívek, Hvězda českých paní a dívek, Eva*. Časopis MEMO, 2018.
- RATAJ, Jan. *O autoritativní národní stát: ideologické proměny české politiky druhé republiky 1938-1939*. Praha: Karolinum, 1997.
- SCHMIDBAUER, Wolfgang. *Psychologie: Lexikon základních pojmů*. Praha: Naše vojsko, 1994.
- SPURNÝ, Matěj. *Bijeme na poplach! německá publicistika proti nacistickému nebezpečí (1930-1933)*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Knížnice Dějin a současnosti.
- STEHLÍK, Eduard. *Vlast a čest byly jim dražší nežli život*. Dvůr Králové nad Labem: FORTprint, 2000.
- ŠALDA, Jaroslav. *Budování tisku za Rakouska, Československé republiky a jeho obrana za německé okupace: [paměti bývalého generálního ředitele tiskového a vydavatelského koncernu Melantrich]*. Praha: EVA – Milan Nevole, 2001.
- ŠOLLE, Zdeněk. *Vojta Náprstek a jeho doba*. Praha: Felis, 1994.
- ŠUSTROVÁ, Radka. *Zastřené počátky sociálního státu: nacionalismus a sociální politika v Protektorátu Čechy a Morava*. Každodenní život. Praha: Argo, 2020.
- TANACKOVIC, LACOVIC et al. "Newspapers as a Research Source: Information Needs and Information Seeking of Humanities Scholars." (2014).
- TITZL, Boris. *To byl český učitel: František Bakule, jeho děti a zpěváci*. Praha: Společnost Františka Bakule, 1998.
- TOMEŠ, Josef, a kol. *Český biografický slovník XX. století: I. díl: A-J*. Praha; Litomyšl: Paseka. 1999. 634
- TUŠEK, Karel. *Karel Hašler. 1879-1941: autentický příběh o skutečné osobnosti Karla Hašlera: Ta naše písnička česká*. Praha: Rozmluvy, 1992.
- VELLA Stephen, *Newspapers, in: Reading primary sources. The interpretation of texts from nineteenth – and twentieth-century history*, London 2009.
- VERNER, Pavel. *Historie mediální komunikace*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2013.,
- VORÁČEK, Emil. *Dějiny Skutče*. Skuteč [i.e. Pardubice]: Radek Drahný, 2011.
- VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. *Zlaté časy české reklamy*. Praha: Karolinum, 1999.
- VYKOPALOVÁ, Hana. *Reklama, propagace a public relations. Texty k otevřenému a distančnímu vzdělávání*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001
- WÖGERBAUER, Michael a kol. *V obecném zájmu: cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře 1749-2014*. Praha: Academia, 2015.,
- ZACH, Aleš a POLÁČEK, Václav (ed.). *Knihy a národ 1939-1945: rekonstrukce nevydaného pamětního sborníku Svazu českých knihkupců a nakladatelů z roku 1947*. Praha: Paseka, 2004. str. 228.

9.6. Závěrečné práce

BERNASOVA, Mariana: *Byla Staša Jílovská modernistickou překladatelskou osobností?* Magisterská diplomová práce, Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav translologie, Praha, 2009.

PAVLÍKOVÁ, Markéta. *Reflexe výchovy dětí v ženském časopise Hvězda československých paní a dívek (1925–1935)*. Bakalářská práce, vedoucí Soukupová, Blanka. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, Studium humanitní vzdělanosti – Společenskovědní modul, 2007.

SRBECKÁ, Tereza. *Román na pokračování ve vybraných ročnících dvou prvorepublikových časopisů pro ženy – List paní a dívek a Hvězda československých paní a dívek*. Diplomová práce, vedoucí Köpplová, Barbara. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Katedra mediálních studií, 2018.

ŠKRABALOVÁ, Iveta.: *Jaroslav Šalda. Portrét titána tisku*. Diplomová práce. FHS UK. Praha. 2014

ŠTACH, J.: *Překážky manželství v 19. a 20. století*. Diplomová práce. MU Brno. 2021.

ZAJÍC, Jindřich: *Činnost místních odborů Národní jednoty severočeské na Teplicku po roce 1918.*, 2010. Diplomová práce. Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. FF.

9.7. Online zdroje

Pamětnická výpověď Olgy Soldanové. Paměť národa. Dostupné online: <https://www.pametnaroda.cz/cs/soldanova-olga-20190925-0> [cit. 21. 9. 2023]

Heslo Jan Krásel na Olympedia, Dostupné online: <https://www.olympedia.org/athletes/88603> [cit. 22. 9. 2023].

JAKL, Tomáš. *Barikády a stejnokroje Pražského povstání v barvě*. VHÚ, 18. 5. 2015. Dostupné online: <https://www.vhu.cz/barikady-a-stejnokroje-prazskeho-povstani-v-barve/> [cit. 23. 9. 2023]

JUDr. Karel Jaroš, Vládní rada, popraven v Berlíně, dne 18.12. 1943, Policie České republiky. Dostupné online: <https://www.policie.cz/soubor/kdo-byl-judr-karel-jaros-pdf.aspx> [cit. 30. 9. 2023]

MOUCHA, Josef. *Jan Lukas, fotograf. Galerie Art*. Dostupné online: <https://www.galerieart.cz/umelci/galerie/jan-lukas-o-autorovi/80/?umelec=1659> [cit. 30. 9. 2023]

Sláva Štochl, klub fotografů přírody při Českomoravské myslivecké jednotě. 8.1. 2016. Dostupné online: <http://www.klubfotografu.cz/page04/stochl.php> [25.10.20230]

Demografické ročenky (pramenná díla) 1949-1930. [Staženo dne: 16.12.2023]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/casova_rada_demografie_1949_1930

Zákon č. 320/1919 Sb. Národního shromáždění, kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství. Dostupné online na: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/320-19.htm> [cit. 27.10.2023].

Masarykovy domovy v Praze-Krči. České a Slovenské stavy století. Dostupné online: <http://stavbystoleti.cz> [cit. 30. 9. 2023]

KOLUMBER, David. *Druhá Československá republika* [online]. Brno, 2012 [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/7fop76/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. str. 62.

Databáze národních autorit NK ČR, heslo: Maru, Russová Marta. Dostupné online: <https://aleph.nkp.cz/F/> [cit. 21. 9. 2023]

MAREŠOVÁ, Stanislava. *Historické budovy Olomouce – Kde se učily mladé slečny*. Olomoucký rej [online]. 2009-07-29 [cit. 21. 9. 2023].

9.8. Obrázky

Obrázek na straně 25 – List paní a dívek:
<https://www.zivotpodlelucie.com/2022/10/radost-z-antikvariatu-list-pani-divek-z.html>

Obrázek na straně 33 – První číslo časopisu: *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 7. 1. 1933, č. 1, str. 1.

Obrázek na straně 36 – Sláva Grossmann: *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 30.3. 1935, č. 13., str. 25.

Obrázek na straně 38 – Kašpárek Vojtěch Merten: *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 8.11. 1932, č. 45., str. 20.

Obrázek na straně 40 – Lola Janečková: *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 30.3. 1935. č. 13, str. 22.

Obrázek na straně 41 – Maryna Radoměrská: *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 10.7. 1937, č. 30., str. 1

Obrázek na straně 43 – Marie Blažková: LUKAS, Jan. *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 31.6. 1940, č. 25., str. 1

Obrázek na straně 45 nahoře– Růžena Utěšilová: *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 15.7. 1938. č. 27, str. 2.

Obrázek na straně 45 dole – Jarmila Hüttllová: *Hvězda*.... Praha: Melantrich, 1925-1945, 22.3. 1930. č. 12,

Obrázek na straně 49 – Statečné čtenářky *Hvězdy*: *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 7. 10. 1938, č. 39. str. 2.

Obrázek na straně 50 – Odpadky: *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 22. 5. 1942, č. 21. str. 1.

Obrázek na straně 51 – Věž z hrnců: *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 20.10. 1944, str. 2.

Obrázek na straně 53 – Adolf Hitler: *Hvězda*... Praha: Melantrich, 1925-1945, 21. 4. 1939, č. 16. str. 10. str. 2.

Obrázek na straně 57 – Jaroslav Jirouš: NA, Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1931–1940, k. 7146, sign. J1617/2 Jirouš

Obrázek na straně 63 – Jan Morávek: NA Praha, fond Archiv Syndikátu novinářů, Praha, (1926-1939), spis Morávek Jan, k. 10

Obrázek na straně 66 – Staša Jílovská: NA. Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1941-1950, k. 4568, sign. J1505/5

Obrázek na straně 69 – Marta Russová: NA, Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1931-1940, k. 10226, sign. R2278/5 Marta Russová

Obrázek na straně 71 – Olga Vojáčková: NA, Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1941–1950, k. 12615, sign. V 4629/2.

Obrázek na straně 73 – Nast'a Švejdivá: NA, Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1931–1940, k. 7916, sign. K 4133/3

Obrázek na straně 75 – Jaroslav Přibík: NA. Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1941–1950. k. 9071, sign. P 3522/13 Přibík.

Obrázek na straně 78 – Hana Nováková-Kaldová: NA, Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1931-1940, k. 4732, sign. B1748/25 Hana

Obrázek na straně 82 – Marie Goldfingerová-Rojíková: NA, Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1941-1950, k. 6027, sign. G552/12

Obrázek na straně 83 – Karel Goldfinger: NA, Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1941-1950, k. 2535, dign. G605/6

Obrázek na straně 86 – Antonie Jarošová: NA, fond Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1941-1950, k. 4406, sign. J848/4 Antonie Jarošová.

Obrázek na straně 90 – Jaroslav Štochl: NA, Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1941-1950, sign. S3231/9 Štochl

Obrázek na straně 92 nahoře – Marie Berková: NA, Archiv Syndikátu novinářů, k. 5., sign. Berková Marie

Obrázek na straně 92 dole – Weinfeldová: *Květy...Praha: Rudé právo 1951-1990. 29. 6.1952, č. 26. str. 15.*

Obrázek na straně 93 nahoře – Zdenka Fuchsová: Eva, časopis moderní ženy. Praha: Melantrich 1928-1943. 15.10. 1932, č. 22. str. 12.

Obrázek na straně 93 dole – Jaroslav Němeček: NA, Archiv Syndikátu novinářů, Praha, k. 26, inv. č. Němeček Jar.

Obrázek na straně 101 – *Protože jsem dobře vařila...: Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 3. 1. 1931, str. 11.*

Obrázek na straně 105 – *Tajemství šťastné ložnice*: Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 17. 2. 1939, str. 7.

Obrázek na straně 111 – *Mládenci žádají věno....*: Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 21. 2. 1941, č. 8. str. 15.

Obrázek na straně 121 – *Maminka s dítětem*: Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 18. 11. 1933, č. 46. str. 1.

Obrázek na straně 128 – *Tatínek maminkou....*: Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 8. 7. 1942, č. 27. str. 11.

Obrázek na straně 149 – *Ženy ve službě RSPO*: Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 26. 7. 1944, str. 3.

Obrázek na straně 150 – *Ženy pracovnice*: Hvězda... Praha: Melantrich, 1925-1945, 18. 3. 1945, str. 2.